

nifeste pugnat, non modò cum euangelio, sed sacramenta secum ipsa. Enim uero si fides illa vera est, qua sunt causa assentimur CHRISTO dicenti, Quorum remissio iustificatio seritis peccata, verum est enunciatum suum: *pus.*

ta quod ministri ecclesiæ remittunt peccata. Et si vera est fides, quam eidem praestamus, dicens, Nisi quis renatus fuerit. Et, Nisi manducaveritis carnem filii hominis, consequens fit, ut lauacrum ipsum regenerationis, & sacramentum corporis causa sit iustificationis. Hoc enim est, quod ipse affirmat. Admirabilis fuit audacia (ut ab alio verbo temperet) illius hominis. Ad probandum, quod non per sacramentum, sed per fidem illorum verborum CHRISTI iustificamur, citat testimonium illud August. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Acs loqueretur illic de verbo CHRISTI, & non esset evidentissimum, quod loquebat de verbo ministri, Ego te baptizo. Et, Ego te absoluo, quod tanquam forma sacramenti cō Vera fides fert gratiam. ¶ Igitur ut secundum orthodoxos paruulis. exorum veritate de primo iustificandorum genere Paruulorum nere cōclusionem statuamus. Paruuli non possunt iustificari, sunt propriè dici fide, aut quoquis alio suo actu Tho. 1.2. q aut peculiari dispositione iustificari: sed solo 113. ar. 3. sacramento fidei, tanq; instrumento passionis ad. 1. CHRISTI: quo, nullum adferentes obicem, Marc. 16. in adoptionem filiorum regenerantur. At vero Dubium. rō dubium restat, quod nobis obicit locus e. Qui credidit euangelii, Qui crediderit & baptizatus fuerit, derit, etc. saluus erit. Vbi tam necessaria perfertur fides, Tho. 3. p. q quam baptismus. Quin vero in subtexta nega 68. ar. 8. ad tione sola resunitur absq; mentione baptismi. Qui vero enim, inquit, non crediderit, condemnabitur. Vbi adnotauit Lutherus solam fidem esse necessariam. Sed tamen ut ad hoc ultimum, primum respondeamus, affirmatio, fida interpres est negationis: vt intelligatur pariter, Qui vero non crediderit, vel baptizatus fuerit. Sed quantum ad catholicos spectat, dubium restat, an pueri etiam comprehendantur sub illa universitate, Qui crediderit: cū (ut modò dicebamus) per se notissimum sit, nullum, dum baptizantur, habere actum fidei. Aug. lib. 1. de pec. me. cap. 26. inter exponentem cū dem locum Marci. Quis, inquit, nesciat, credere esse infantibus, baptizari? Quod verbū quidam ex nostris non plane probant: puta, quod credere, sit baptizari: nam vnum est actio intellectus, alterum, sola passio: quaz idcirco, tanquam duo, connumerantur in euangelio. Explicuerat autem Augus. paulò ante in eodem libro, scilicet, ca. 19. eandem infantium credulitatem, hisce verbis, Paruuli fidem per verba gestantium quodammodo profitentur. Et idē

ferme repetit ad Bonifacium: vbi ait, In ecclesia salvatoris paruuli per alios credunt, sicut ex aliis, quæ in baptismo remittuntur peccata traxerunt. Sed neque huiusmodi interpretationem appetat omnibus satis congruēs. Nam, credere, cum sit actus intellectus, quomodo quis potest per alium, nisi deformi abusu verbū? ¶ Hanc ob rem, bipartiti sunt expostores illius loci euangelij. Quidam enim aiunt quod pueri credunt per fidem infusam. Iti tamen iudicio meo lōge absunt à germano sensu euangelii. Vbi enim ait CHRISTVS, Qui crediderit, nullo modo designat habitum infundendum à deo: atq; illum minimè, qui natura sequitur infusionem iustificantis gratiae: sed planè actum, qui sicuti baptismus ipse, à baptizando exigitur tanquam necessaria preparatio ad gratiam. Èò vel maximè, quod illi habitus infusi paruuli non sunt tam ab antiquo tantaque certitudine in ecclesia cogniti, q; est fides catholica. Quoniam neque concilium Viennense illos probat, nisi tanquam opinionem probabilissimam. Licet iam nunc maiori fulciantur auctoritate.

¶ Alij sunt, qui hac de causa existimant verbum illud, Qui crediderit, d' adultis dūtaxat qui sunt rationis compotes enunciari. Neque omnino absq; probabilitate, si præcedentia verba respicias. Est enim contextus, Euntes prædicate euangelium omni creaturæ. Qui crediderit, etc. Euangelium autem non prædicatur nisi auditum habentibus, & rationis iudiciū. De illis ergo intelligitur, Qui crediderit. Paruulis autem satis est si baptizentur. Sed pfecto vbi rem pensiculatius confydero, interpretationem hanc probare non possum.

Primo, quia verba sunt vniuersalia: perinde atque illa, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto. Neque est verisimile, quod vbi CHRISTVS tradebat apostolis formam, & modum euulgandi, & propagandi fidei, si sub illis verbis omnis actas mortalium, & conditione non comprehenderetur, quin simul explicaret, paruulis baptismum sufficere. Et quod secundum me maximè vrget, nunquā ecclesia ab apostolis ipsis edocta, susceptores puerorum decerneret, qui suo ipsis nomine interrogati an crederet, responderent, credo: nisi quod apostoli ipsi verbum illud intelligentes ad vniuersos pertinere, illa cœremonia puerum significaret credere. Neq; temere sane Augus. sed sciētissimè tanquam rem magni momenti, tantopere studuit explicare, vt paruuli credant. Cuius sententiam probatissimā habet S. Tho. 3. p. q. 68. 9. mīrifico articulo, quo de baptismo paruulorum differit, nūbus argu-

*Qui crediderit & baptizat⁹ fuit
Expositio reprobutur.*

*2. Etiam reprobatur.
Habit⁹ infusus quo cœredendi. Vide Trid. sess. 6 c. 16. et de mūscuide tur logocē illū illud.*

to Argum.

gentētis au **I**gitur quantum ex verbis Augustini coni-j
cere possum, credere, vt est vniuersis necessa-
rium ad iustitiam, idem est, quod Euangelium
solemni professione suscipere. Nisi quod adul-
ti suscipiunt actu credentes, & consitentes fi-
dem, atq; obligantes se legibus C H R I S T I:
pueri autem suscipiunt eandem fidem per obli-
gationem, qua verbis susceptorum, quæ sua
propria censemur, astringuntur. Sicut minor
etate obligatur verbis tutoris. Et ita intelligo
Augustinum, dicentem ipsos credere, id est, su
scipere solenniter Euangelium per verba ge-
stantium. Quocirca quodammodo recipiunt
Euangelium per auditum parentum, qui adhi-
berentes ipsi fidem, se suosq; liberos, quos habet
in legitima potestate, baptizant. Atq; hinc pa-
lam colligitur, hæresim esse manifestariā A n a
bapti-
stæ.
Trid. s. f. 7. can. ultimi
mo de bapti-
fimo. &c.
qui ibi ani-
maduertisti
Tolet. 1. 2.
cap. 2.
August.

A n a b a p t i-
s t e .
T r i d . s . f . 7 . c a n . u l t i-
m o d e b a p t i-
f i m o . & c .
qui ibi ani-
maduertisti
Tolet. 1. 2.
cap. 2.
August.

Conclusio
de infantū
iustificatio-
ne.

Caïetanus.

An pueri si
rundam opinio. Hi nescio quo protecti pietate
ne baptismo tis obtentu dicere audent, pueros qui casu ali-
saluentur. quo absq; baptismu moriuntur, nihilosecius
misericordia Dei, quæ defectum supplet baptis-
tini ab originali liberatos, ad regnum admitti
cœleste. Atque idem censem tam de pueris iā
in lucem editis, quā de illis qui in maternis
vteris ante lucis vñram de vita decedunt. Et
quoniam de hac re per ora vulgi circunfertur
doctissimus Caïetanus, illum nomino: quem
semper tamen, non nisi honoris gratia nomi-
nare soleo. Is enim, alias profecto omni autho-
ritate dignus, super. q. 68. 3. p. (sub correctiōe
tamē, & quæ sua erat religio ac modestia ni-
hil pertinaciter asserendo) vtrunq; ceu proba-
bile profert. Ait enim art. 2. quod in casu neces-
sitatis, nempe vbi non est aquæ copia ad salu-

tem puerorum (& loquitur de illis qui iam na-
ti sunt) sufficere videtur baptismus in voto pa-
rentum: præcipue cum aliquo exteriori signo.
Et postmodum art. 11. addit (sub eadem cen-
sura) paruulos in maternis vteris periclitan-
tes, posse pari modo saluari per sacramentum
baptismi in voto parentum cum aliqua bene-
dictione seu oblatione ipsius ad Deum, cum
invocatione Trinitatis. Sicut diximus, inquit,
de pueris, qui non possunt baptizari. At vero,
salua semper doctoris eximia authoritate, haud
dubito vtranq; partem opinionis suæ falsam
esse: nescio vero p̄iori ne sit digna calculo, sal-
tem in illis, qui, quod ipse temperatissimè in-
sinuauerat, iani modo incunctanter asseverat,
In quorum potius gratiam, quā ut ipsis con-
tradicam, presius rem hanc disseram. Et pri-
mum omniū vtroq; articulo Caïetanus aper-
tissimè contradicit diuo Thomæ, cuius agit
interpretē. Nam priori loco, vbi ait, votum
non nunquam baptismi sufficere ad salutem,
ne cui relinqueret occasionem suspicādi, quod
sufficeret votum parentū, palam explicat, vbi
non est copia baptismi in re, necessarium esse
votum suscipiēdi in ipso baptizando. Ait enī,
Sicut cum quis baptizari desiderat. Quare
pueris nullam reliquam facit salutis viam. Et
secundo loco, pueris nondum natis, nisi quib⁹
ex priuilegio donatum est in vtero gratiam re
baptismō cipere, uullū tribuit remedium salutis: eo quod
non possunt baptizari: quod secundum Euan
gelium necessarium est. Atque ne citra sacram
scripturam vel vniuersalem consensum Eccle-
siae, liberum esset dicere, quempiam in vtero
sanctificari, aut gratiam recipere, exprimit in
solutione ad primum argumentum, restrictio
nem de sanctificatis in vtero: nempe, qui in Ec-
clesia tales habentur. Porro autem August.
vt gradatim ascendamus, innumeris sunt loci,
quibus idem inculcatissimè repetit. Primus
est, vulgarissimus ille canon de fide ad Petru
relatus inter decreta. d. 4. de consecra. Vbi ait,
Firmissime tene non solum homines ratione
vtentes, verūmetiam paruulos, qui siue in vte-
ris matrum viuere incipiunt, & ibi moriun-
tur: siue iam de matribus nati, sine sacramē-
to baptisni, quod datur in nomine patris, & paruolorū
filij, & spiritus sancti, de hoc seculo transeunt, decedentū
sempiterno igne puniendos. Quod si cauille-
tur quis, non esse ita certum opus illud Augu-
stini, idem sermē meminit, vbiunque in cer-
tamen descendit contra Pelagium. Ille enim tēta de par
(vt patet Hypog. lib. 5.) non negabat pueros uulsi siue
baptizandos esse ut intraret regnum cœlorū: ptismo dece
quia illud expresse habetur Ioan. 3. sed dice-
bat

*Animaduer-
te.*

*Catholica
ueritas de
paruulis de
cedentibus.
ante bapti-
fum.*

Gone. 17

*Dilemma
August.*

Iohan. 5.

bat decedentes ante baptismum in aliquam transmigrare mansionem, vbi haberent felicitatem vitæ æternæ: eo quod nullum secundū ipsum contraxissent peccatum. Animaduer-
tat ergo oculatissimus quisq; adeò semper fuis-
se constitutissimum in Ecclesia, nullum paruu-
lum absque baptismō in re (sane quem nō po-
test habere in voto) intrare regnum cœlorum:
vt neque ipsi Pelagiani, negantes peccatum originale, ausi fuerint contra id dicere. Quis

ergo nunc auserit catholicus, agnoscens ori-
ginale vulnus, illō mittere in baptizatum, quò
heretici, ipsum negantes, nunquam cogitarūt?
Hac de causa August. non adeò incumbebat
persuasioni, quòd paruulus decedens ante ba-
ptismum nullus reciperetur in regnum: nam
id tanquam euangelicam confessionem habe-
bat: sed quod extra regnum nulla esset vita fe-
licitatis æternæ. Vnde in loco citato primum
instituit disputationem ab illa vniuersali senten-
tia antiquæ legis. Infans, qui circuncisitus non
fuerit, dispergit anima illa de populo suo.

Cum ergo similis sit in Euangeliō, Nisi quis re-
natus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non in-
trabit in regnum cœlorum, fit, vt sicut ex illa
nullus excipiebatur, ita ex hac neminem sit fas
eximere. Erat enim illa huius figura. At quia
fingebant locum alium, vbi paruuli sine ba-
ptismo haberet vitam æternam, totos neruos
intendit August. vt demonstraret, præter re-
gnum & gehennam nullum esse penitus nisi
purgatorium. Atq; ideo illas mansiones, quas
ait C H R I S T V S in domo patris multas esse,
omnes pertinere ad regnum: quòd absq; baptis-
mō venire patet accessus. Et subdit elegantis-
simum dilemma. Cum idem Servator noster

vtrunq; dixisset, & quòd in domo patris sui
mansiones multæ essent, & qui non renatus
fuerit, nō intrabit in regnum cœlorum: elige,
inquit, heretice, vtrum ex duobus defendas. Si
enim dixeris extra regnum, quod est domus
patris, aliquam esse mansionem, vbi sit vita æter-
na, prior sententia contradicis. Si tamen in
mansionem regni paruulum absq; baptismō
miseris, secundæ aduersaris. Non verbapro-
fus, sed sententiam refero Augustini. Idem ar-
gumentum ex professo locupletissimè perse-
quitur lib. 1. de pec. me. à cap. 20. usque ad finē
libri. Cuius plura verba, ne satietatem lectori
faciam, non referam, quām quæ cap. 27. con-
cludit super illud. Qui habet filium, habet vitā:
& qui non habet filium, non habet vitam. Nō
solum (inquit) igitur regnum cœlorum, sed
nec vitam paruuli habebunt, si filium non ha-
bebunt, quem, nisi per baptismum eius, habere

non possunt. At verò vt Augustinum, quispā
forte suæ propriæ sententiaz posthabere po-
tuerit, tamen credere nequeo authores huius,
quem reprobamus, opinionis æstimate inspe-
xisse, vt fuerit condemnata aduersus Pelagiū.

*Condénatio
Pelagiij.
Innocetius.*

Hac enim verba sunt Innocentij Papæ in epi-
stola rescripta concilio Carthaginensi, & Mi-
leuitano, quæ refert August. contra duas epi-
stolas Pelagianorum libr. 2. capit. 4. illud verò,
quod eos vestra fraternitas afferit prædicare,

paruulos æternæ vitæ præmijs etiam sine ba-
ptismatis gratia posse donari, perfatuum est.

Quibus subscriptibit August. quòd prævaricator
esset Ecclesiæ Romanæ quicunque ab illa sen-
tentia deuiasset. Et contra Julianum lib. 3. sta-
tim cap. 1. ait, quòd Pelagius timens ipse dāna-

ri, damnauit eos, qui dicunt infantes, etiam si non ba-
ptizentur, habere vitam æternam. Et inferius cap. 1. 2. eandem repetens sententiam.

Vnde Pelagius, inquit, quod supra commemo-
raui, eos qui dicunt infantes, etiam si non ba-
ptizentur, habere vitam æternam, in ecclesia-
stico iudicio, nisi damnasset, damnatus exis-
set. Haud equidem nescio, alia ratione fuisse dā-
natum Pelagium: nempe quia negabat origi-
nale peccatum. Attamen cum sententia & for-
ma ipsa damnationis ea sit, puerum scilicet nō

baptizatum posse habere vitam æternam, vide
re non video quomodo posset catholicus vñ-
lam inde exceptionē cogitare, nisi quam spiri-
tussanctus Ecclesiæ reuelasset. Nam duo erro-
res eodē verborū fulmine percelluntur, & quòd

non sit peccatum originale, & quòd absq; ba-
ptismo posset remitti. Quocirca quēadmodū
ex prima parte non est liberum quenquam
excipere, nisi quatenus Ecclesia vel definiret,

vel permitteret, ita neque ex altera. Ex qua ta-
men neminem hactenus exemit. Mox post
authoritates sanctorum, & Ecclesiæ determi-
nationem expendenda sunt verba ipsa Euan-
gelij.

Cum enim vniuersales sint sententiaz Ser-
vatoris, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spi-
ritu sancto: Et, Qui crediderit, & baptizatus
fuerit, saluus erit: Et, Oportet vos nasci denuò, Hereticū ui-
nunquid plusquam temerarius ausus est, ne detur dice-
dican, contradic̄o scripturæ, quempiam in-
re pueros de tubducere absque expressa reuelatione Dei
per Ecclesiæ scitum? Profectò non dubito, decedentes
quin ad istos usq; exceptores pertingat, quod admitti ad
ait Paul. Si ego vel angelus de cœlo aliude eu- regnum cœ-
angelizauerit, q̄ euangelizauimus, anathema leste.
fit. Quapropter non possum non demirari, q̄ Qorundā
facile, quanq; audenter consueuerint nōnulli, audacia, &
vniuersales sententias scripturæ glossare, q̄ euasio.
intelligantur de lege. Quibus nihil, inquietunt,
obstat

obstat oppositum secus quandoq; contingere, vel ex priuilegio, vel ex misericordia Dei. Quando su Cum tamen synceritas scripturæ ea sit, vt nisi scipiēda exceptio ipsa eodem sacro eloquio exprimantur, vel per Ecclesiæ fiat authoritatem, sacrilega scriptura sit, & præuaricatrix eiusmodi glossa. Nunquam enim August. ausus esset ex vniuersitate

Ioan. 1. te illa, Deum nemo vidit vñquam: Et, Non vi
Augustino debit me homo, & viuet, subtrahere probabi-
quomodo qui liter Mosen vel Paulum, qui vidissent Deum,
dam uide= nisi de primo legisset in eadem scriptura, puta
rint Deum. Exo. 33. quod videret posteriora Dei: & de al-
Exod. 33. tero, quod raptus in tertium cœlum, vidisset
arcana Dei. ¶ Sed ut ad locum Euāgelij reuer-
tamur. Si fas esset affirmare, alicui remitti pec-
catum originale sine baptismo in re vel in vo-
to, scilicet in aliis iustificatis, ut fuit in iusti-

Neq; sine dicere, quod aliquis impenitent ex misericordia Dei possit ab actuall liberari. Nam verba
penitentia cadē sunt, Nisi quis renatus fuerit: Et, Nisi po-
actuale pec- nitentiam egeritis. Deo autem nihilo plus re-
catū remit- pugnat remittere actuale sine penitentia,
titur, neq; si quam originale sine baptismo. Et quanuis
ne baptismō actualis sit maior, etiam originalis est vera cul-
originale. pa. ¶ Hoc autem quod subijcam est argumen-
Argumentū tum, quod, quando solum existeret, satis rem
principium posset mihi persuadere: videlicet Ecclesiaz con-
Ecclesie cō suetudo. Nanque nisi baptismus ita esset ne-
suetudo. cessarius, ut absque illo nemo quoqua pasto

Apostolorū institutio est puerorū baptis̄mus. Argumen- tum ex tra- ditione A= postolorū. partulos baptizari: quā tamen institutio est apostolorum: dicente Dionysio cap. vltimo ecclēsiasticē hierachīzē, Diuini nostri duces, scilicet Apostoli, probauerunt infantes recipi ad baptismum. Et est argumentum huiusmodi. Paruulis ante vsum rationis nulla erat religio baptizari, quinimō longē fuissest decentius exspectare, ut sua se sponte, & arbitrio addiceret legi, quām erant obseruaturi: ergo nisi iudicas sent apostoli periculum illis imminere damnationis, si illa ætate de vita subriperentur, aut sufficere votum parentum in tempore baptizandi, nunquam sacramentum illis decreuisset. Atque hanc rationem explicat August. in epistola ad Hieronymum, quæ est. 28. cuius idcirco verba in hunc locum reseruauit. Quisquis, inquit, dixerit, quod in CHRISTO viui sicabuntur, etiam paruuli, qui sine sacramenti eius participatione de hac vita excent, hic profecto, & contra apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam. Vbi propterea cum baptizandis paruulis festinatur, & curritur, quia sine dubio creditur, aliter eos in CHRISTO viuificari non posse. Qui autē nō viuificant in CHRISTO, restat ut in ea

dem damnatione maneat. De qua dicit Apost. Per unius delictum in omnes homines ad con demnationem . Consydera pie lector, vt opinio quam refellimus , & Apostolicae prædicationi , & Ecclesiæ institutioni contraueniat: quæ propterea festinat, & currit ad baptismū parvolorum, quia sine dubio credit , aliter nō posse saluos esse. Neque certe deest redargutio etiam scholastica aduersus istos . Nam vt de illo qui est in ventre matris, loquamur, demus, matrem quæ periculum foetus persentis scit, ea benedictione ut erga ipsum , quam isti volunt. Tunc iuxta suam sententiam recipiet gratiam. Sit postea casus, quod non moriatur infans, sed nascatur in columis. Profectò nihil tunc esset necessarius baptismus: siquidem na scitur in gratia . Eodem modo arguat de illo, qui natus est, si vbi non est copia aquæ, per illam benedictionem recipiet gratiam. Non enim opus esset amplius baptismum adhibere: nam Patres non obligasset Ecclesia baptizare puerum, nisi vt conferatur illi gratia . Secus est de adulto, qui non potest saluari , nisi voleat baptizari: & ideo tenetur postea implere præceptum. Illi veruntamen qui responderent, huiusmodi pueros per solum aduentum mortis eodem momento, quo decedunt, iustificari, in epiiores, vt bona venia dixerim, si proferrent, quācum quibus serio esset agendum. Nam

quam cum quibus locis esse agendum. Nam si intelligerent, habituros gloriam, quin non discesserunt in gratia, non essent audiendi. Si vero fingerent, quod gratiam susciperent in illo puncto, vti est gratia, quæ martyribus impenditur plenissimæ remissionis, temeraria esset assertio, quod parvulus, non occisus pro C H R I S T O per fortuitam mortem absque aliquo actu proprio, vel sacramento extrinsecus adhibito, abstigeretur originali macula. Postremum denique arguimentum est eiusmodi. Argumentum. Cum nullum iam modò post aduentum C H R I S T I sit aliud remedium vel sacramentum conferendæ gratiæ regenerationis, præterquam baptismus, reuera si ex misericordia Dei possit quis absque illo gratiam recipere, aqua esset omnium fors, atque adeò nihil illis officaret negligentia parentum, sed siue proponeant illos baptizare, siue non: siue iam illos ducerent ad baptismum, & morte in via præriperentur: siue aliquo alio casu in scis parentibus subito morerent, ne nemo periret: quoniam verò nullū esset discerniculum, parentibus ne esset fidelibus natus, an infidelibus. Quia ipsi nulla legetenetur aliquid agere: ob idq; nisi baptismus ipse in re necessarius illis esset, nihil noceret incuria parentum: neq; viceversa citra exhibi-

Argumen-
tum schola-
sticum.

Votū sufficiētē hibitionem baptismi , aliquid prodebet eorū cipiendo baſolertia, & pietas. Siquidem nulla est illī ratio pūsum in meriti. Et quōd sufficiat votum in parentibus parentibus conferendi, est nouum inuentum : non solū non sufficit nullibi apud Patres repertum, verū & iſpis, paruulis, & ecclesiastico instituto , & certe Euangelio dissonantissimum. Concludamus ergo vbi cū votū sufficiētē que vel in conciliis, vti nunc in nostro Tridenti cap. 4. vel apud Patres habetur, baptismū sufficere in re, vel in voto, intelligendum esse præzandis solū cīcē de voto suscipiendo, quod habet bapti- protest si id zandus ipse. ¶ Argumentum in contrarium illi habeant vnicum est, idemq; quodam pietatis velamine non alijs pro obiectum. Haud enim cōdecens iudicant di- illis. Refrōdetur qui antequam sint idonei baptismō, in vtero moriuntur, Deus non prospexerit, instituen- do remedium aliquod salutis. Et idem ferme est de illis, qui iam in lucem exclusi, vel aqua- inopia, vel alia negligentia absque baptismō immaturi obeunt. Sed miraculum est, quod ge- nus hoc pietatis pientissimi Patres Ecclesiā nunquam agnouerint. Tunc vel maximē quādo Pelagiani hoc eodem Achille tam erant Ec- clesiae infesti: vt est videre in locis supra citatis apud Augustinum: videlicet contra duas epis- tolas Pelagianorum lib. 2. capit. 7. Dicebant enim gratiam Dei potius fatum esse, vel ac- ceptionem personarum, si ex duobus adultis absq; vlo merito alteri opitulatur Deus, vt cō uertatur, alteri verō minimē: & ex duobus par- uulis absque vnius diligentia, alterius us negli- gentia, primus abluitur baptismō, & alter re- linquitur. Quibus respondet August., nullam esse causam, nisi voluntatem Dei, qui nemini est debitor: & ideo, nemini facit iniuriam, si hunc eligat, illum verō deserat. Et idem fuisus adhuc differit lib. 1. de pecca. me. cap. 21. vbi ait, Cur ad illum veniat, ad illum non veniat, occulta esse causa potest, iniusta non potest. Huius enim profunditatis stupore perculsus

Testimonia scripture. Paul. aiebat, O altitudo diuinarum. Subdenda ergo, inquit, sunt colla authoritatibus scripturarum. Et reuera, si argumentum hoc tam esset vrgens, quam isti arbitrantur, latissime patet, etiam ad eos vsque, qui adultasunt ætate. Dum enim ex gentilibus, vel quibusq; infide- libus alios lux fidei in viam iustitiae perducat, casu quodam mirabili, & secundum iudicium nostrum, fortuito, alijs in sua caligine relictis, atque inter christianos, duorum eodem lecto pari culpa sordentium, subitanum fulmen al- terum extinguat, alter verō sospes, metu per- culsus, fructus deinde agit poenitentia: in quā Rom. 9. rogo causam possumus referre, nisi quod Ia-

cob dilexit, Esau autem odio habuit: & quod ex eodem lecto, ex eodem agro, ex omni de- nique ætate, sorte & negotio mortalium unus allumetur, & alter relinquetur: Et sicut in adul- tis propriae cuiusq; culpæ imputandū est, quod nō assumatur, ita & in paruulis culpæ ab Adā cōtractæ. Sinit enī Deus naturā suis motibus agere. Nullam ipse fecit legē, quod aliqui vitā finiant in vtero, vel ante baptismū. Et ideo si aliquis naturaliter moriatur, nihil suā detrahi tur bonitati. Ultimum pertrahit argumentū Caietan. à lege veteri. Tunc enim paruuli vita Caieta. ante octauum diem defuncti fide parētū, alio argum. ritu applicata, quam circuncisione mundabā- tur ab originali: simile ergo confitendum mo- do est, de mortuis ante baptismū. At verō argumentum nullum est, quinimō in ipsum authorem reuolutur. Tunc enim propter la- sionem lege erat interdicta circuncisio ante octauum diem. Et ideo author ipse legis Deus non debuit destituere remedio paruulos præ- raptos morte. In lege verō euāgelica, hoc poti⁹ quod nullus præfinitus est dies baptismō, sed quampriū editus foetus baptizari permit- titur: quinimō in necessitate iubetur. Testimo- nium est, quod nisi per ipsum baptismū in re, nemini paruolorum salus pateat.

De adultorum iustificatione in ge-

nere. Cap. 11.

SErmonem autē de adultorū iustifi- catione ineuntibus, supponendū id primū nobis est, quodlib. 1. de libe. Cap. 15. arbi. cōstituimus, seu potius à S. Pa 16. Cr. 17. tribus dubio, pcul cōstitutū esse mōstraūm⁹, scilicet ad nostrā iustificationē, nō vi, aut, sicut tires inanimes, quē naturali instinctum ouent, Liberē monos pertrahi, sed ita liberē, vt inspirationē Dei, uemur ad & abiçere possimus, & amplecti. Quā nō mo- iustificatio- dō Trident. Syno. aduersus Lutheranos, sed an- nem. tiquissima est contra Pelagianos sententia: vt illic ex Augustino in epistola ad Paulinū refe 113. ar. 3. rebamus. Fuit enim nona condēnatio Pelagi, Syno. Trid. quod dicebat non esse liberum arbitriū, si Dei Lutherani. indiget auxilio. Eterat sermo de iustificatio- Hærefis Pe- ne. Atque etiam supponenda est altera pars li lag. contra beri arbitrij, quam ibidem quoq; cap. 18. tra- lib. arbi. Et auimus: scilicet, quod neminem Deus vn- Omibus quam ita deserit, cui non sit præsto subuenire presto Dei iugiter ad ostium pulsans. ¶ Mox præfigēda auxilium. est prima conclusio de omni genere iustifica- tionis. Primum opus, quod ad nostrā iustifica- Conclu. 1. tionem à nobis requiritur, est fides. Axioma est hoc apud Paulum celebratissimum, ac re- Heb. 11. plicatissimum. Nam sine fide, inquit, impos- sibile est placere Deo. Et, Accedentem ad Deum

Deum oportet credere, quod est, & quod remunerator est. Quin vero in ipsa descriptione fidei, qua dixit esse substantiam sperandarum rerum, id ipsum (vt superiori capite præfati sumus) designauit. Substantia enim nihil aliud est, quam stabilitum, quo structura rerū sperandarum nititur, & fundatur. Quocirca

sententia longa illa repetitio fidei Noë, Abrahæ, & reliquorum Patrum, nihil aliud est quam explicatio eius quod dixerat, Accedente ad Deū

Fides iusti- oportet credere. Non enim fidei totam cau-

tiae initium. sam adscribit iustitiæ, sed initium. Népe, quod

iusti vniuersi ex fide ducti iusta operati sunt. Et eodem pertinet, quod ait, Arbitramur hominem iustificari per fidem, & non ex operibus, & alia supra numerum his similia, de quibus interpretandis subiiciendum nobis est postea capitulum minimè paruum. Sunt & quamplurima veritatis huius testimonia in Euange-

lio: præsertim apud Ioannem, qui de mysterio fidei præ cæteris diuinissimè differuit. Ab eo

enim statim sermone incarnati verbi, continuo ait, Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Et iterum, Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vngeneratum daret, vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Et interrogantibus, quid facerent, vt operarentur opera

Ioh. 6. Dei, respondit C H R I S T V S, Hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit ille. His enim & talibus admonebat mortales, ostium

Fides in om- regni ecclæstis non patere aliunde, quam si fidei legi semper sibi haberent. Neque id tantum in lege per futuræ Euangelica, sed in omni æuo à lapsu primi hominis, vsq; ad finē mundi. Adeò (vt sicuti paulo ante dicebam⁹) de infantibus, sanxerit apostolica Ecclesia, vt non nisi fidem protestantes

Cur fides solenniter baptizentur. ¶ At causas veritatis huius operæ pretium est perpendere, quæ ex fundamē tripli capite deriuantur. Primum idemq; maxime est, quod cū Deus per C H R I S T V M

fit author nostræ iustificationis, primum obsequium nostrum esse debet, fidem illi habere revelanti se nobis, pollicentiq; gratiam suā, tanquam vero Deo (vt ait Pau.) remuneratori nostro. Per quam fidem in familiam eiusdem redemptoris I E S V C H R I S T I recipimus. Secunda causa est, quod cum (vt cap. 3. prioris libri commonstrauiimus) finis ad quem destinati homines sumus, ita nostram exuperet facultatem, vt neque ipsum cognoscere naturaliter valeamus, vt homo, nisi præmonstrato scopo, nequeat actiones suas rectâ intendere: necessaria fuit nobis fides, quæ index illius est. Tertia demum huius causa, quam maximè

ad intelligentiam dicendorum conferens, est hæc. Cum spes præmij sit, quæ potissimum animos adhibet ad patientiam laborum, & præmium illud æternæ felicitatis tam esset non solum à sensibus nostris, verum & à cogitatione longè absens (quis enim crederet, quod tam eximia nos merces nostrorum operum maneret?) omnino fuit necessarium, tum id nobis reuelari, tum nos etiā C H R I S T O suisq; apostolis de hoc fidem præbere, vt inde amaremur ad obseruantiam legis, qua illuc eramus perducendi. Neq; enim decuit, illa nobis prius

sempiterna bona coram manifesta luce vel sci-

entia repræsentari, tum quia visio (vt ait Gre-

gor.) meritum adimeret, tum præsertim, quia

cum visio ipsa sit meritorum præmium, nō qui-

dem anteire, sed subsequi debet in fine decursi

stadij. Fidem ergo necessarium fuit præmitti,

quæ & primum esset fundamentum nostra à

Deo recipienda iustitia, & dux deinceps re-

cte agendi. Docuit itaque nos C H R I S T V S

supernaturalia ad modum naturæ. Nam vt est

in Analyticis, oportet ad discentes primum

credere. Et ita magister Deus, Omnis, inquit,

qui audit à patre, & didicit, venit ad me. Atq;

ideo fidem Paul. appellavit, substantiam rerū

sperandarum. Tu ergo circumspece lector, ex

hinc intellige, viam sterni ad interpretandum

illud, iustus ex fide vñuit: & similia. Sælus nāq;

(vt cap. postremo fusius patebit) est fidem ei-

se fundamentum vitæ: non autem totam vitā,

vt Lutheranicredunt. Cum enim fuerit semper

Germana nobilitas libertatis plurimum, ac fi-

dei cultrix: de vtroq; inuidia Satanae deieci

funt, vt & liberum arbitrium abnegarent, & fi-

dei, de qua aliter depelli nequierant, iustum

lineam transilirent: sane quam cum iniuria

aliarum, itidem diuinarum virtutum nimium

extollerent. ¶ Est veruntamen pretium ope-

ræ de fide & remedio in iure naturæ adnota-

tiunculam præmittere. Fuit nanque in omni

seculo ab Adam usque præuaricante necessa-

ria fides Dei, quæ significationem quampliam

vel umbratilem haberet C H R I S T I, atque

ad eo trinitatis, non nullam. Nam de fide Adæ

ante peccatum, nihil ad præsens. Verbum quip-

pe illud Petr. Non aliud nomen est subcœlo

datum hominibus, in quo oporteat nos sal-

uos fieri, non ad hanc tantum ætatem Euan-

gelicam refertur, sed ad seculum omne post primum.

¶ T h o . 3 . p . q .

68 . ar . 1 . ad

2 . Tit . 1 .

V N I V E R S I D A D

D E S A L A M A N C A

GREDOS.USAL.ES

tiam, quæ data est nobis in C H R I S T O I E S V ante tempora secularia. Quapropter cum ante passionem exhibitam nulla poterat esse in re virtus C H R I S T I, præter eius fidem, cōsequentissimum est, quod semper fuerit necessaria. Et huius emphasim habet verbum illud, Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in C H R I S T O I E S V, quæ proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem iustitiae suæ, propter remissionem præcedentium delictorum. Et ideo detinebantur Patres in limbo expectantes solutionem pretij, cuius fide fuerant seruati. Eodem pertinet, ut author est August.

Hebr. 11. Hypothesis lib. 3. ditissima illa fidei soboles Hebr. 11. quæ per omnes mundi ætates effloruit. Ea enim ratione demonstrat Apostolus. fidem esse sperandarum rerum substantiam & robur: si ne qua impossibile est placere Deo, quod accedenter ad Deum oportet credere, quia est: & requirentibus se remunerator est: non solù hoc tēpore, sed fide, inquit, intelligimus aptata esse secula verbo Dei. Cuius locupletissimum supponit exemplum ab Abel orsus & Enoch per Noë, Abraham, & reliquos Patres discurrens usque ad omnes prophetas: qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt regnum promissiones. Et ad Hebr. 13. I E S V S C H I R S T V S heri & hodie, & ipse in secula. Hæc veruntamen fides (ut author est. 2. art. 7. 2. quæst. 1. S. Thom.) tametsi quātum ad substantiam, eadem fuerit semper, tamen quo ad Fidei diffē expressionem, neq; cunctis seculis eadem fuit rentia fœcū, neque in aliquo tempore eadem est in singulare auxiliū minoribus personis necessaria, quæ in quicunque in aliis primoribus. Eadem inquam semper porū: per est fidei substantia: quia vbi unus Deus est (vt sonarum cōditio Pauli,) non potest nisi una esse fides. Aetus ditionem. verò huius fidei, ille omni æquo fuit necessarius Fides necesse: qui est credere, quod esset Deus, idemq; remunerator: in quorum primo membro omnia remittuntur mysteria diuinitatis, & in altero, omnia incarnativerbi. Hæc autem progressu temporis explicata sunt: atque adeo clarius, quod proprius ad ortū ipsius solis I E S V C H R I STI Domini nostri accedebatur, vbi sunt patientius reserata. Vnde ad Hebr. Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti non acceptis reprobus: Cur fides lāmissionibus: sed à longè eas respicientes. Vi- guescat in ceuera quanto nupti sumus ab eodem C H R I STI splendore elongatores, tanto in nobis Locus hic magis elangescit fides. ¶ Igitur in ea quis formidatusest te fuerit opinione, quam nos in scholis non ab ipso auctoritate nunquam defensauimus, & in prima huius operatione secundum impressione Veneta probatiorem arbitrati

Rom. 3.

sumus: videlicet, quod non esset in iure naturæ singulis de plebe alius radius lucis necessarius, quam naturalis: propterea quod illis gen. Rom. 1. tibus, vbi non erat depravata natura, vitiorumq; caligine obducta, hic radius videtur efficax ad cognoscendum de Deo quod est, & quod remunerator est: vbi cognitione confusa implicatur C H R I S T I. Et, quod magnum præterea est argumentum, est quod tunc nulla erat revelatio particularior eorum quæ necessaria erant ad salutem facta publicitus, quam illa quæ fiebat per lumen naturæ: ergo nihil aliud Deus exigebat cognitionis, neq; videtur aliud fuisse necessarium. Etenim in lege scripta & nunc explicatus in euangelio revelata nobis est per legem fides trinitatis, quam naturaliter habere non possumus: ob idq; taliter iubemur credere, qualiter nobis paratus Deus est succurrere ut credamus. Opinari ergo quis forte posset, quod cum tunc nec tale fuisse præceptum, neque talis per legem revelatio, non fuisse alia necessaria cognitione fidei quam naturalis. Tametsi semper fuisse necessarium singulare auxiliū supernaturale Dei mouentis affectum: quia iustificatio semper fuit opus supra naturam. Quam opinionem videtur tenuisse. S. Thom. super Paulum cap. 2. super illo S. Tho. verbo, Naturaliter quæ legis sunt faciunt. At Retractat verò re meditatus perpenfa, abiiciendam exi sententiam stimo opinionem hanc & alteram amplecten autor. dam: videlicet, quod neque in lege naturæ sat fidei, quæ necessaria est ad salutem: quia opinio fuit post S. Thom. 1. 2. q. 113. art. 4. E enim lumen uero præterquam quod periculorum esset tanum cognitioni naturali arrogare, Patres hoc supernaturale mysterium iustificationis non que ad salutem rationibus, quam sacris eloγijs adstruebāt, tē exigitur. captiuantes nimirum intellectum in obsequiū fidei. Et aduersus Pelagium non solūm sancti In Arausid. tum est, iustificari hominem absq; operibus, conc. 5. verū quod neq; initium fidei à nobis est cōtestante Apostolo, minimè nos sufficere cogitare aliqd à nobis, quasi ex nobis. Et ad Ephes. Ephe. 2. Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex uero vide aliata bis: vbi fides asseritur gratia donum. Et Augu. simonia sua Hypognost. libro tertio, Fide, inquit, non alia pra. c. 8. nisi quæ nunc est, salui facti sunt omnes sancti, qui ab exordio usque ad finem mundi salvati faciendoq; sunt: cum ergo hæc sit supernaturalis, fit ut semper talis fuerit: quæ licet publice non esset per legem diuinitus promulgata, infundebatur tamen latenter seruanti bus ius naturæ. ¶ Sed nunquid aliquis erat dubitatio in illo statu vel odor originalis peccati, cuius deorig. reme-

Qualis fuit in origine? remedium aliquod infantibus adhiberent? Nā hēc res erat supernaturalis. Negari non potest, quin ab Adam generationum successione, aliqua notitia originalis maculē perdurasset usq; ad Noë, qui multa etiam supra naturam edo-peccati contumeliam ad Deo fuit. A quo usque ad Abraham, e-gitio.

dem, licet sub umbra, deriuata est cognitio. Is enim peculiare recepit sacramentum circuncisionis contra originale peccatum. Postmodū verò humano iam genere fusius in orbem propagato, & disperso, præterquam in populo Israel, non est adeò verisimile, quod fuerit expressa eius cognitio: maximè vbi vitia cœperunt crebescere, & rationis lumen obtenebra-re. Tametsi apud aliquos perstiterit: vt libro priori ostendimus de Iob maledicente diei in qua natus esset, & afferente, nō esse super terram, neque puerum vnius diei absque peccato. Neque adeò in alijs nationibus fuit eadem notitia oblitterata, quin aliquandiu permaneret vestigium aliquod, & genus forte quadam oblationis, & quodammodo sacramenti, quo bene institutæ Reipublicæ parvulos suos Deo dicarent. Quinimò ius naturæ, quanvis nulla esset talis notitia vitiæ originis, vt ita fieret, admonebat. Sicut enim legitur de sacerdotio Melchisedech offerentis panem & vinum, ita coniendum est de sacrificio pro originali reatu. Vnde Gregorius, vt resertur de consecratione, distinctione quarta. Quod apud nos valet aqua baptismi, hoc egit apud veteres, vel pro parvulis sola fides (neque applicata per aliquid genus religionis) vel pro maioribus virtus sacrificij: vel pro his, qui ex Abraham stirpe prodierunt, mysterium circumcisionis. Haud tamen cum illis consenserim, qui opinantur in statu naturæ vnum fuisse sacramentum, abluendo originali peccato institutum à Deo. Quandoquidem nulla est talis historia. Neque est verisimile, quod nationes diversæ tali communi sacrificio vterentur omnes. Nisi forte pro tempore Adæ vel Noë ante dispersum genus humanum. Sed vnaquaque gens, naturali iure edocta, suum instituebat ritum. Quoniam cum illud gratiam, non conferebat, sed signum erat illius obumbratæ fidei C H R I S T I, cuius virtute emundatio fiebat peccati, nihil obstabat, quod minus non à Deo immediate, sed ab humana Republica institueretur. Hæc de illo statu naturæ cogitasse satis sit. De quibus cum nulla extet historia, quasi per transennam iudicamus. In lege vero scripta lumen fidei explicatus emicuit, sed in Euangeliō explicatissime, quam per ænigmaticam potuit cognitionem. At verò quemad-

Non fuit in origine?
Iac. jacobem
tum abluens
do originali
peccato à
Deo institu-
tum.

modum aliquod infantibus adhiberent? Nā hēc res erat supernaturalis. Negari non potest, quin ab Adam generationum successione, aliqua notitia originalis maculē perdurasset usq; ad Noë, qui multa etiam supra naturam edo-peccati contumeliam ad Deo fuit. A quo usque ad Abraham, e-gitio.

dem, licet sub umbra, deriuata est cognitio. Is enim peculiare recepit sacramentum circuncisionis contra originale peccatum. Postmodū verò humano iam genere fusius in orbem propagato, & disperso, præterquam in populo Israel, non est adeò verisimile, quod fuerit expressa eius cognitio: maximè vbi vitia cœperunt crebescere, & rationis lumen obtenebra-re. Tametsi apud aliquos perstiterit: vt libro priori ostendimus de Iob maledicente diei in qua natus esset, & afferente, nō esse super terram, neque puerum vnius diei absque peccato. Neque adeò in alijs nationibus fuit eadem notitia oblitterata, quin aliquandiu permaneret vestigium aliquod, & genus forte quadam oblationis, & quodammodo sacramenti, quo bene institutæ Reipublicæ parvulos suos Deo dicarent. Quinimò ius naturæ, quanvis nulla esset talis notitia vitiæ originis, vt ita fieret, admonebat. Sicut enim legitur de sacerdotio Melchisedech offerentis panem & vinum, ita coniendum est de sacrificio pro originali reatu. Vnde Gregorius, vt resertur de consecratione, distinctione quarta. Quod apud nos valet aqua baptismi, hoc egit apud veteres, vel pro parvulis sola fides (neque applicata per aliquid genus religionis) vel pro maioribus virtus sacrificij: vel pro his, qui ex Abraham stirpe prodierunt, mysterium circumcisionis. Haud tamen cum illis consenserim, qui opinantur in statu naturæ vnum fuisse sacramentum, abluendo originali peccato institutum à Deo. Quandoquidem nulla est talis historia. Neque est verisimile, quod nationes diversæ tali communi sacrificio vterentur omnes. Nisi forte pro tempore Adæ vel Noë ante dispersum genus humanum. Sed vnaquaque gens, naturali iure edocta, suum instituebat ritum. Quoniam cum illud gratiam, non conferebat, sed signum erat illius obumbratæ fidei C H R I S T I, cuius virtute emundatio fiebat peccati, nihil obstabat, quod minus non à Deo immediate, sed ab humana Republica institueretur. Hæc de illo statu naturæ cogitasse satis sit. De quibus cum nulla extet historia, quasi per transennam iudicamus. In lege vero scripta lumen fidei explicatus emicuit, sed in Euangeliō explicatissime, quam per ænigmaticam potuit cognitionem. At verò quemad-

modum de statu naturæ diximus, ita & in legi scripta, & in nostra, plura tenentur explicare plura eite maiores credere, quam singuli de plebe. Ut omni seculo verum habeat analogia illa dere maiores, Job, Boues arabant, & asini pascebantur iuxta res explicatas: id est, ex sapientum meditatione rude vulnus pabula sumit.

De iustificatione adulti à solo ori- ginali. Job. 1.
Cap. 12.

Itse præmeditatis, vnde exiui- Tres uarie
mus reuertamur. Porro ut tres dispositio-
varias iustificationis dispositio- instificatio-
nes, quas, causas vocamus ma- teriales, in adultis expendam⁹. nem.

Primus est eorum ordo, qui vbi Primus ora- ad rationis usq; participium adolescunt ante- do adulto-

ad rationis usq; participium adolescunt ante- do adulto-

quam propria contrahant actualia delicta in rum.

gratiam Dei recipiuntur. Statuamus ergo ho-

minem legitimam ætatem cum solo originali, quæ

Deus ad se trahat. Nihil modò anxijs tenea-

tur ne, vbi primum quis venit ad usum ratio-

nis, conuerti (vt vult S. Thom.) an verò (quod

alij magis probant) possit aliquo tempore so-

la originis labore sordere. In hoc peccatore pri-

mum omnium necessaria est fides: vt cap. iā pro

ximo satis monstratum est. In iure quidem naturæ

cōfusa: nunc verò in lege euāgelica expressior

C H R I S T I. Et hæc fuerit hic prima cōclusio.

Qua de causa secundū Ecclesiæ saluberrimū in

stitutū, catechumeni, etiā si voluntatē religiōi

præstiterint, remorādī sunt à susceptione ba-

ptismi, dum catechizantur. Haud tñ huic de-

quo loquimur homini villa est poenitentia ne-

cessaria. Nanq; tñ abest, obligari quēpiam ad

originalis culpæ poenitentiam, vt neq; possit.

Eorum enī quæ à natura accidentunt, tristitia nos

quidē potest, & dolor, vt verecundia premere:

poenitentia verò, cū sit dimotio animi inde, vbi

erat infixus, esse negt, nisi earū rerū, quas nrā

sponte fecimus. Quid tamē, vt secundā subij-

ciamus conclusionem, neq; solus fidei motus

sufficit eidem homini, qui à solo originali mū-

Credere, spe

dandus est: imò exigitur ab eo actus spei, & itē rare, & dili-

dilectionis: qui vt cap. 7. dicebamus, non sunt gere opor-

necessarij connexi, sed sua singuli libertate fi-

te eum qui

unt. Ex hinc enim deniare à vero incipiunt adultus ab

Lutherani. Sanè vbi docent: fidem solam esse, originali

qua misericordiam Dei apprehendimus, spem mundatur.

autem & charitatem subinde naturaliter con-

Lutherani.

sequi. Nos verò contra agnoscimus fidei mo-

ritas, & cha-

sum, primum esse necessarium, at quoniā pos-

sibile est, vt qui credit, non diligit (quemad-

modum illic edisserebat) adiçimus ne-

cessarios esse cum illo, qui est fidei, aetius præ-

terea

Primum argumentum. terea spei, & charitatis. Quod autem tres saltē hæ motiones sint necessariae in eo qui rationis compos conuertitur, probatur primò manifesta ratione. Fidem ex eo à nobis exigit Deus, vt tum spē eorum, quæ nobis pollicetur, tum maximè ob suam ipsius infinitam, quam nobis retegit bonitatem, ipsum deameamus: primū omniscognitio boni honesti ad eius amorem ordinatur: præterea quia ratio ipsa propria fidei, quatenus est rerum sperandarum cognitio, id ipsum præ se fert, quod sit suapte natura propter spem, atque amore in Dei: fit ergo, nisi sequantur spes & charitas, vt fides non sufficiat ad salutē. Et confirmatur explicatus hæc ratio, vt iam supra insinuabamus. Aueratio ad 3. à Deo affectu potissimum voluntatis fit, per hoc quod ad creaturas animo peruertimur: quemadmodum ille qui vultum auertit à sole: ergo conuersio, quæ motum contrarium dicit voluntatis nostræ in Deum, ipso trahente, nobisq; liberè venientibus, contrarius debet esse motus voluntatis in Deum: siue ab originali solo, siue ab actualibus reconciliemur. Nam & originales per euersionem Adæ contrahimus. At quia amare sine prævia cognitione nō possumus, & ad eum diligendum quem offensum habemus antea nos oportet spē aliqua suæ benignitatis erigi, fit, vt prius fidei, mox spei, ac deniq; charitatis motus in nostra conuersione concurrant. Per quos quidem Deus, nobis cooperantibus, ad se conuertit, vt gratiam infundat. Igitur absque illa probabilitatis specie cōmentatus est Luther. sola fide apprehendi à nobis gratiam, & iustitiam, spem vero & charitatem subsequi: non animaduertens, quod conuersio designet motum, quo animum dimouimus à terrenis, & admouemus Deo. Per hoc autem, quod quis Deo credit, nisi spē & amore feratur in eum, non conuertit in ipsum totum animum: quicquid antequam conuertatur, non potest gratia perfundi. Dispositionē ad gratiam. enim ad gratiam optimo exemplo sapienter explicant theologi: vt author S. Thom. 1.2. q. 109. arti. 6. Est enim gratia velut lumen solis, noster Deo quod nullus vultu excipit, nisi qui se in ipsum vocanti obe verterit. Sed quia id nemo per se facere potest, diuīs, est Deus ipse nos, consentientes tamen, ad se con preparatio uertit, vt gratiam infundat. Qui quidem motus conuersionis dispositio est, & præparatio fidē ante= ad gratiam. Quamobrem non solum fidei, sed cedūt saltem & spēi, & charitatis actus debet saltem natura natura spēi, ipsam antecedere. Hac de causa in scriptura iustificatio nostranunc fidei, nunc spēi, nunc ve= tis actus. rò charitati adscribitur. Arbitramur enim (inquit Paulus) hominem iustificari per fidem,

Lib. II. Cap. XII.

& non ex operibus. Et, Gratia estis saluati per fidem, & non ex vobis. Dei enim donum est. Atque alia hoc genus quamplurima, quæ cap. vlti. commemorabimus. At verò ad Rom. 8. Spe, ait, salui facti sumus. Et Ioan. Omnis qui habet hanc spem in eo (scilicet, quoniam vide bimus Deum sicuti est) sanctificat se, sicut & ille sanctus est. Sed & de charitate ait Paul. quod plenitudo legis est dilectio. Et, Finis præcepti est charitas. Et expressè Ioan. Translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Et, Qui non diligit, manet in morte. Et C H R I S T V S ipse seruator noster, Qui diligit me, dilige tur à patre meo: & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Hæc autem & his similia testimonia de actibus fidei, spēi, & charitatis enunciantur: qua ratione nos ad gratiam præparant, suo quisque ordine, & gradu. Mouemur enim fide in Deum, assensionem illi præbentes de ijs, quæ nobis tum futura reuelauit, tum speranda promisit: spē vero, dum ita credentes animos illuc sursum attollimus: charitate deniq;, dum ei, quem in se bonum, in nosq; propitium ac beneficū credimus, voluntatem nostram affigimus. His enim tribus salus nostra fundata est, iarta, & testa. Vnde fides non tota machina, sed exordium Fides exor= est pietatis, & fundamentum Christianiæ diuīs, cij: vt ait lib. de prædestin. sanct. Augu. Atcha= ritas (vt ait Paulus) est vinculum perfectionis, proxima di atq; adeò proxima dispositio ad gratiam: ve= luti nexus ipse, & nodus, quo cum Deo com= spofitio ad gratiam. pingimur. Adeò, vt sapienter adnotauerit in epistola ad Paulinum Augusti quod cum fidē donum Dei appellauerit Paulus, charitatem tam Deum ipsum nuncupauit C H R I S T V S. Deus chari= Deus, enim, inquit, charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Est Qua ratio= enim Deus in nobis sicuti anima in corpore, ne in nobis cui dat esse, & vivere: nos verò in ipso velut sit Deus, & corpus in anima, vnde salus nostra pendet: cu= nosuicissim ius coniunctionis copula est charitas. Quis er= in illo. go hæc consyderate meditatus dicat, sola nos Sola fides. fide gratiam Dei apprehendere? Atqui in eo maxime sensu, quo aduersarij id astruunt: scilicet, sola mentis assensione, qua verba promissionum Dei credimus esse vera. Loca verò scripturæ, vnde aduersarij nostri falsi sunt, cap. 18. exposituri sumus. Nunc interim satis sit com= Non exigi monstrarisse, fidem non solam iustificare, id est, tur sola fi= non solam exigi à nobis vt iustificemur, ve= des, sed etiā rum & spēm etiam & charitatem. Hoc enim spēs et cha= Galatas commonefaciebat Paulus, vbi aiebat, ritas. quod in C H R I S T O I E S V, neq; circuncisio Gal. c. 5. aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per

Fides quæ per charitatem operatur. Acs̄ dixisset, quan-
charitatem uis fides absq; charitate, fides quidem sit secū
operatur.

Obiectio. Sed erit forte, qui nobis hic obuiam oceur-
rat. Actus illi præparatorij fidei, & spei, & cha-
ritatis, quatenus sunt gratiæ præuij, informes
quidem sunt, nullamq; proinde habentes ra-
tionem meriti: fides autem quæ per charitatē
operatur, est illa meritorum ferax, quæ natu-
ra subsequitur gratiam: fides ergo quæ dispon-
nendo iustificat, non est illa, quæ per charita-
tem operatur: vel saltem, vt aliqui sibi persua-
dent, prius natura iustificat, quam per charita-

Responso. tem operatur. At non est argumentum, pro-
pter quod debeamus negare, quin fides iustifi-
Fides iustificans cans sit eadem, quæ per charitatem operatur.
cans illam. Enim uero cū ex sententia Pauli, præter hanc
est q̄ p̄ch. frugiferā fidem, actiones reliquæ nullius sint
ritatē ope- valoris: actus verò dispository permagni sint
ratur. c. 5. monenti, & suo ordine causæ (scilicet, disposi-
tibus libri. tructi) iustificationis, cēsequens fit, vt fides iu-
stificans sit illa quæ per charitatem operatur.

Animaduertendum. Esi ergo animaduertenduim, eundem prorsus
ordinem inter se habere fidei, spei, & charita-
tis actus in eodem articulo temporis, secundū
quod natura præcedunt gratiam, quo ordine
infunduntur, operanturq; habitus ipsi natura
sequentes eandem. Et ideo sicut fides habitu
gratiæ formata meritorie operatur per chari-
tam, ita & actus fidei gratuito auxilio dei eli-
citus prius natura per charitatis actum dispo-
nit ad gratiam. Velut per actum poenitentiaæ.
Vnde sanctus Thom. 3. p. questio. 68. articu. 2

S.Thom.
pro confessio habet, quod ille qui per votū ba-
ptismi in gratiam dei recipitur, iustificatur
per fidem, quæ per dilectionem operatur.
Quin verò Paul. & Patres nihil discernunt de
hac prioritate naturæ. Sed quia ijdē ipsi actus
disponentes, quatenus statim informātur gra-
tia, meritorum sunt gloriæ: fides ipsa dum iusti-
ficat, per charitatem operatur. Ex hac ergo fal-
lacia procedebat argumentum, qua quis dece-
ptus putaret aliquod esse instans, in quo actus
fidei, qui proxima est gratiæ præparatio, in-
ueniatur absq; gratia: quod tamen denegandum est. Quoniam prioritas naturæ (vt Phy-
siorum verbis vtamur) nihil aliud est, quam
si dicas, quia homo actibus fidei, spei, & chari-
tatis cōuertitur in deum, recipit gratiam, qua
ijdem actus informantur, vt capit. adhuc. 14.
per amplius explicatur. Vnde August. tum
alias vbiq; de fide iustificante loquitur, tū
ex professo de spir. & lite. cap. 32. eidem fidei
per dilectionem operanti, cui adscribit laudes

omnes, quæ de fide extant apud Paul. adscri-
bit etiam iustificationis munus. Hæc est em̄,
inquit, fides, qua salvi sunt, quibus dicitur,

Gratia salvi facti estis per fidem, & hoc nō ex
vobis. Ipsius enim sumus segmentum creati in
CHRISTO IESU in operibus bonis. Postre
mō hæc fides est, quæ per dilectionem opera-
tur. Et Hypog. lib. 3. vbi enarrat catalogū eo-
rum, quos Paul. fide saluos cōmemorat, ait, nō
solum fide, sed gratia: quia nec sine fide gratia,
nec sine gratia fides: dicente Apostol. ad Timo-
tho. Superabundauit autem gratia cum fide
& dilectione, quæ est in CHRISTO IESU.
Et expresse de fide, & ope. cap. 14. ait, quod va-
bicunque Paul. dicit per fidem nos iustificari,
salubrem illam, & euangelicam diffinit, cuius
opera ex dilectione procedūt: & fides, inquit,
quæ per dilectionem operatur. Quin vero nul-
lo opus habet expositore Paul. Cum enim fi-
de antiqui per circuncisionem applicata iusti-
ficarentur, docet idem in nobis efficere fidem
quæ per charitatem operatur. Vnde ait, Quo-
niam si circūcidimini CHRIS TVS vobis ni-
hil proderit. Et paulò inferius, Nam in CHRISTO
IESU, neq; circuncisio aliquid valet,

Aug. oēs fi-
neque præputium: sed fides quæ per charitatē
operatur. De illa ergo fide iustificante loque-
batur, vbi ait, non iustificare, nisi dum per cha-
ritatem operatur. Qua de causa August. c. 13.

Huius, inquit, fidei per charitatem operantis,
omnes Christiani filii sumus, seu ab illa pro-
geniti. Igitur adeò sancta esse debet catholicis
confessio hæc, quod nostra iustitia est, FIDES
QUÆ PER CHARITATEM OPERATVR,
vt de verbis istis inter nos & Lutheranos nul-
la sit discordia, sed de re ipa & sensu. Atq; hoc
est thema, quod hoc libro denarrantum pro-
posuimus, hicq; præsens locus, vbi explicatur
punctum discordia. Illi enim aiunt, sola fide,
vt est assensio, & persuasio mentis, credētum
verbum promissoris CHRISTI esse verum,
percipi misericordiam & gratiam, quam gra-
tiam sequitur charitas operans. Quare licet
verbo dicant, iustificari hominem fide quæ p-
charitatem operatur, re nihilominus dicunt,
fide prius natura quam actus spei & charitatis
accendant, iustitiam haber. Nos autem senten-
tiam Paul. confitentes, & venerantes, profite-
mur actib⁹ fidei, spei, & charitatis libere àdeo
trahi, ad ipsumq; conuerti à quo gratiam iusti-
ficationis recipiamus. ¶ At vero, quod ad no-
strum hominem regrediamur, qui sola infi-
ctus originis tate reconciliari cupit, cum pla-
res sint actus charitatis, hic illi propriè necessa-
rius est, vt Deo se soli colendo addicat: cuius
i manda-

Discordia
inter nos et
Luth. c. 13
ad calcem.

lij fidei
Hebr. 10. ad
calcē.

mandata, vniuersis posthabitis mundi rebus,
Quod necesse obseruare proponat. Quæ quidem dispositio
sari baptismi sufficiens erat in lege natura, per quam Deus
nus in ea hominem ab orig in ali mundatum in gratiam
gelio christi suam reciperet. Attamen in lege iam nunc euâ-
gelica, necessarium insuper est votum baptis-
ti: quin & baptismus ipse, vbi adsit facultas.
Sacramento Etenim, vt inter enarrandum causas iustifica-
rū institu- tionis supra dicebamus, sacramenta sunt in-
strumentales cause, per quas prouidentissimè
CHRISTVS instituit applicari nobis sui san-
guinis pretium, ad diuersos usus spiritualis vi-
tae. Sanè ut nunq; nobis memoria excideret,
inde ab ipso deriuari ad nos omnem iustitiam.
Luce. 22. Vnde sacrosanctum mysterium instituens eu-
charistia, Hæc, inquit, facite in meam cōme-
morationem. Inter effectus autem spiritualis
vitæ primus est regeneratio, qua efficimur mem-
bra CHRISTI, & protestatio christianæ fi-
dei: quorum vterq; est à sacramento baptismi.
Ioan. 3. Nam nisi quis, inquit, renatus fuerit ex aqua,
& spiritu sancto, non intrabit in regnum cœ-
Marc. ulti. lorum. Et, Qui crediderit, & baptizatus fuerit
(scilicet in protestatione eiusdem fidei) saluus
erit. Quare, vt loco citato dicebamus, pestilēs
est error Lutheri, dicentis, non sacramento, sed
fide quam habemus dicitis CHRISTI, iustifi-
cari. ¶ An verò baptismus in voto sufficiat, o-
lim fuit in ecclesia dubitatum. Quam Magis-
ter sente, quæstionem disputans in. 4. distin-
4. affirmatiuam partem indubitate tenet. Sunt
nihilo secus, quos iam nunc in cōcilio sic sub-
murmurate de hac re audiimus. In euange-
lio nihil de voto scriptum est: sed de re baptis-
mi, Nisi quis renatus fuerit: nō est ergo res cer-
ta, illam esse propositum & voluntatē, quæ
absq; baptismino sufficiat ad salutē. Hi verum
Vsus eccl= tamen vel ex usu ecclæ rem satis debuissent
sæ docetuo habere persuasam. Si enim votum absq; re ba-
tū baptismi ptismi non sufficit, non deberet, quinim nō
ubi nō adsit posset ecclesia arcere catechumenos à sacra-
illius suffici- mento: sed cum primum quis postularet, iure
pièdi facul- diuino absq; mora conferendum esset: quia ec-
clesia non potest effectum diuinæ misericor-
re ad salutē dix remorari. Cum autem saluberrimè differt
Scripture petenti, certissima est, quod apud deum volū
testimonia- tas pro facto reputatur. Etenim non vt homo
1. Reg. 16. ea tantum videt, quæ apparent, sed cor penitus
Ezech. 18. simè intuetur, atq; adeo recipit. Et, Cum auer-
C. 3. terit se impius ab impietate sua, quam operat
est, & fecerit iudicium, & iustitiam, ipse anima-
suam vivificabit. Et sensus est, in quoconque
momento. Imo secundum quod August. sa-
pe citat, In quacunque hora ingemuerit pec-
cator, iniquitatum eius non recordabor.

Et Daud, Duxi, confitebor aduersum me iniu-
stiam meam domino, & tu remisisti impieta Psalm. 31.
tem peccati mei. Quinetiam si scriptura id nō
attestaretur, lumen ipsum naturale id nos de-
Deo patefaceret, quod vbi non adest rerum Rō natura
possibilitas, ex nulla re mundi, præter ipsum 1s.
& nos ipsos, voluerit gratiam suam depende-
re. Vnde Paul. Si volūtas, inquit, prompta est, 2. Cor. 8.
secundum id quod habet, accepta est, non se-
cundum id, quod non habet. Et ad rem nostrā Roma. 2.
proximè. Non, inquit, qui in manifesto Iude⁹
est, neq; quæ in manifesto in carne est circun-
cisio, sed qui in abscondito iudæus est, & circū
cisio cordis in spiritu, non litera: cuius laus nō
ex hominibus, sed ex Deo est. Ergo quanuis
in euangelio nihil extimatur de voto baptis-
mi, manifestum per se est, quod vbi res ipsa
non est possibilis, vel iure differt, voluntas
habet effectum respectu gratiæ iustificantis.
Cœclusio de
voto baptij
Ambros. Quocirca Ambros. de Valentianino, Quem re
generatur, inquit, eram, amisi. Veruntamē
ipse gratiam, quam populus, non amisit. Et
August. Augusti. super Leuiticum. 8. 4. Inuisibilis, in-
quit, sanctificatio nonnullis adfuit, & profuit
sine visibilibus sacra entis. Et subdit exēplū
in Cornelio. De quo ait, quod ipse, & qui cū
eo erant, cum iam inuisibiliter infuso sancto
spiritu sanctificati apparerent, baptizati sunt
tamen. Et in expositione inchoata super epि-
stola ad Roman. expressè idē affirmat, quod
Cornelius spiritum sanctum antequam bapti-
zetur, accepit, vt ex textu etiam Actuū. 10.
colligitur. Porro & Paulus, & Eunuchus Cada-
cis regina, & eorum multi, qui baptizantur
adulti, verisimile est tales venire ad baptismū,
vt iam gratiam receperint. Quanuis & tæpe
baptismus ipse primam gratiam conferat.
Baptismus cōfert pri-
Et idem determinauit sancta Synod. sessio. 6. māgrām. 3
capi. 4. vbi ait, sufficere votum baptismi: & ca P. C. 60. ar-
pit. 6. vbi ait, sufficere propositum suscipiendi tīc. 4.
baptismum. Ad illud autem, quod habetur de
eccles. dogma. cap. 7. 4. scilicet, nullum catechu-
menum quanuis in bonis operibus defunctū
vitam eternam habere, excepto martyrio, vbi
tota baptismi sacramenta complēntur, respō-
dent theologi (vt cernere est apud San. Tho. Rūsio de ea
3. par. q. 68. articu. 2.) quod intelligitur de his techu.
qui super originale actualia etiam peccata cu Catechume-
nularunt. Neque simpliciter negatur, illos cō mē decedētes
sequi vitam æternam, sed quod statim illuc anteq; bapti-
euolent, vt martyres: aut illi qui in re suscep- zent nō sta-
perunt baptismum. Quoniam sacramentum um in celū
nisi te ipsa suscepimus, non remittit omnē poe euolat, nō
nam: illi autem quia fide iustificantur per cha cōtrito de-
ritatem operante, saluabūtur quidem: sed per leatōm poe
purgas nam.

purgatorium ignem. Nisi & peccata mortalia non fuissent adeò grauia, vel contritio tan ta, vt poenas etiam omnes lucent. De paruu lis autem alia est ratio, quia ipsi nō possunt baptisatum suscipere in voto: vt capit proximo differebamus. Et est sententia Magistri loco citato. ¶ Postremum utique reliquum est du bium de illo qui hoc iam tempore euāgelico in ultimis insulis, vbi lex euāgelica ignoratur, iure v̄lus optimè naturali cōuerteretur in d̄eū,

De ignorantibus euāgelium.

Vtrū ne ille absq; v̄lo voto baptismi saluus fieret? ¶ Atqui interrogatio h̄c ab illa pen det, an esse modò possit in eiusmodi abditissi mis mundi angulis inuincibilis ignoratio fidei C H R I S T I, legisq; euāgelicæ. Suppona mus ergo ex capite proximè superiori, neminem absq; supernaturali fide, saltem confusa in gratiam nunc cum deo reponi, sicut neque id v̄llus poterat ante aduentum C H R I S T I, sed loquimur de fide expressa C H R I S T I.

Atqui probabilitas affirmatiꝫ partis, scilicet quod talis ignorantia inuincibilis habeatur, est, quod fortè prædicatio euāgelica ad illas v̄sq; partes, quæ modò ab Hispanis reperte sūt & ad antipodas nondum penetrarunt. Et Pau

Roma. 10. lus ait, Quomodo credent sine prædicante?

Ioan. 15. Et redemptor noster, Si non venissem, & locutus eis non fuisset, peccatum non haberet.

Aug. suia d. Atq; hoc maximè secundum Augustinum, diuulgatioē qui illud psalmi, In omnem terram exiuit so nus eorum, censuit non esse omnino comple dum v̄sq; ad finem mundi: iuxta illud. Prædi

Matth. 24. cabitur hoc euāgelium regni in vniuerso or be, in testimonium omnibus ḡtibus, & tunc erit consummatio. Et quanuis sequamur opis

Chrysost. chionem Chrysost. qui tenet iam esse prophe tiam impletam, nihilominus extat argumen

Argu. q̄ col tum: q̄noniam nationes illas, quæ à trecentis ligione non vel quingentis annis nihil huius sanctæ præ eje nūc qui dicationis audierunt, quanuis in principio buslā nec̄ ignorantia non excusaret, iam nihilo secius faria fidem excusare videtur, perinde acsi nulla illuc ad christi ex uentasset prædicatio. Item qui in illis modò pressam.

locis legitime seruasset ius naturæ, statim per auxiliu dei, qui non differt brachium suum porrigerere assentienti, reciperetur in eius gratiam: & tamen non est facile creditu, quod ita de repente illuminaret eum, vt fidem christianorum sub hoc expresso titulo & nomine agnosceret, sine aliquo doctore: vt de Cornelio

Quorūdāo ad quem missus est Petrus, legimus. Ob hu pinio de m- iusti modi argumenta sunt qui opinentur, cum fulano boie primum quis à christianis semotissimus faciēti quod ret per auxiliu dei quod in se est, potiretur in se est. reconciliationis gratia, sicuti in lege naturæ:

haud tamē sineretur à Deo ab hac luce demigrare, anteq; vel per hominem, vel per angelū illum imbueret euāgelica fide C H R I S T I: quia, Non est aliud nomen sub cælo, in quo Actu. 4. oporteat nos saluos fieri. At verò quod absq; Nō facile p talis fide expressa quis reciperet gratiam, sine suadet sine qua tamen non potest recipere gloriam, non fide expre est facile persuasiō: nam hoc quod modò ex faciūq; cō Aetibus apostolorum citatum est, non videt ferriḡam. tantum intelligi de adēptione gloriæ, sed de consecutione gratiæ, quæ vere est salus nostra.

Est enim sensus, quod nullus potest gratiam inire cū deo, nisi in solo nomine C H R I S T I: Argu. in cā

& præterea vel ignorantia huiusmodi est vin

cibilis, & culpa: & tunc, non solum gloriam, ve

rūm neq; gratiam obtinere quis potest absq;

hac expressa fide: vel est inuincibilis & excu

fans, & tunc non modò gratiam, verū & glo

riam adipisci potest absq; illa. Respondendū

igitur est ab illo qui tenet ignoratiā esse in

vincibilem, quod verbum Petri in Actis vel in

telligitur sic, quod sine aliqua fide C H R I S T I

confusa, quæ semper ab orbe condito fuit ne

cessaria, nemo potest saluari: in quo sensu le

git hanc authoritatem S. Thom. 3. q. 68. art. 1.

Vel si de fide expressa intelligatur, glossan

dum est de illis qui illam audierint, vel sua cul

pa audire renuerint. Aut certè amplectenda

est altera pars, quæ consonantior alicui vide

ri potest Paulo ad Rom. 10. Nempe quod nūl

la sit modo ignorantia inuincibilis huius ex

pressæ fidei. Nam si insulares nihil de illa au

dierint, sua fuit culpa, non quidem proximè

ad prædicationem relata: quia nullum vide

runt prædicatorem, quem renuerent audire,

sed culpa contra ius naturæ, quam si legitimè

seruasset, Deus illos irradiasset lumine fidei.

Sed tunc dicendum, quod antea fuissent illu

strati tali lumine, q̄ reciperent gratiam: quan

doquidem carere hac fide peccatū esset. Istud

autem loco citato Rom. 10. pressius disputa

bamus: super qua re mallem aliorum audire

sententiam q̄ meam præcipitare.

De adultorum iustificatione ab actua libus.

C A P . X I I I .

N tertio ordine sunt adulti, qui ab originali vñà cum actuali veniunt Adultorum ad fidem C H R I S T I. Sanè in q̄- iustificatio bus eadem sunt prorsus dispositi- ab origina

tiones necessarie, quæ in homine nunc proxi li et actuali

mè descripto requiruntur: vt pote, actus fidei, bus peccatis

spei, & charitatis. Nisi quod ista charitatis mo Charitatis

tio alia ab istis delictoribus exigitur, q̄ ab illo qualis actus

qui nullū cōtraxerat actuale delictū. Est enim

i 2 illis

illis necessaria poenitentia, quæ actus est etiā dilectionis de: contra quem fuerat commissū peccatum. Non inquam præter actum charitatis alter poenitentiæ requiritur: vt cum in superiori iustificatione requisiti fuerint actus tres, hic adiciamus quartum. Quia in nulla re cognitione necessarius est, nisi vnicus actus charitatis: sed tamen ille in diuersis, diuersus. Ratio prima conclusionis huius, illa planè est, quam capi. 1. ex rerum natura deducebam. Est enim naturale ius gentibus vniuersis per se notissimum, vt nemo in amicitiam eius redeat, cui offensionem intulit, nisi eum facti poenituerit. Cum ergo Deus perfector sit naturæ, in qua cunctæ legi voluit idem erga se esse obseruatissimum. Iuxta illud, Altissimus odio habet peccatores, & misertus est poenitentibus. Et, Poeccl. 12. nitentibus dedit viam iustitiae. Neq; alia extit Deo causa illius tremendi cogitatus, Pœn. Genes. 6. tet me fecisse horum inem, quām quod flagitiosissimum illud genus hominum impoenitens esset. Si enim per poenitentiam crimina sua deleta curassent, nunquam ipsos deus deleuisset à facie terræ. Atqui vtraq; sacra pagina huius Hier. 18. testimoniis dispersa est Hieremias, Si poenitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus illam, agam & ipse poenitentia. Ezech. 18. Et, Si impius egerit poenitentiam ab omnib⁹ Eze. 33. peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia precepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam, vita viuet, & non morietur: omniū ini quitatum eius quas operatus est, non recordabor. Plura sunt, vulgatoraq; testimonia veteris legis, vt in strato David, lachrymis poenitentie die ac nocte rigato, in sacco & cinere Niniutarum: & aliis id genus poenitentiae in signibus) quām vt opus hoc sit cuncta coacer uare. Sed & Ioannes, quem Deus angelum in mundum præmisserat præparatū vias CHRI STI, inde præconiū veritatis orsus est, vt poenitentiam agerent, quos in figuram euangelici baptisimi aquis Iordanis tingebat. Idemque prothema suę prædicationis accepit CHRI STVS ipse dominus noster. Nempe, Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Apertissimè nimirum docens, virtutē sanguinis eius (quod nomine regni calorum designabat) neq; per sacramentum quodpiā, neq; vlla quavis alia via in quēquam mortaliū, qui propria voluntate deliquerit, diffundiri, nisi de leto per poenitentiam peccato, quod est diuinæ gratiæ inimicum. Idq; deinceps fuit apostolorum institutum. Vnde sciscitibus Iudeis corde compunctis, Quid faciemus viri fratres? respondit Petrus, poenitentia.

tiam agite, & baptizetur unusquisq; vestrum in nomine IESU CHRISTI in remissionem peccatorum vestrorum: & accipietis donum spiritus sancti. Ex prædictiōe ergo baptistæ, & ex his verbis Petri clare liquet poenitentiam esse necessariam, non solum peccatorum, quæ post baptismum patrata, confessionis sacramento sunt remittenda, verum eorum quæ si ne confessione abstergetur sunt in baptismō. ¶ Cuius causas subscriptit S. Tho. 3.p. quæstio ne. 68. articulo. 4. Primum ex vulgato illo Augustini, Qui creavit te sine te, non iustificabit te sine te. Vbi aliqua designatur necessaria cooperatio, qua se peccator disponat per poenitentiam. Deinde, quod per baptismum efficitur homo membrum CHRISTI: secundum illud, Quicunq; in CHRISTO baptizati estis, CHRISTUS in uestiis: talis autem regenerationis omnis iniquitas est impedimentum: nā quæ participatio iustitiae (vt ait Apostolus) cum iniquitate? Vnde Augustinus in lib. de poenitentia, cap. 2. de eisdem ipsis, qui ad baptismum accedunt, enuntiat, quod nullus voluntatis suæ arbitrio constitutus, cum accedit ad sacramentum fidelium (scilicet baptismum) potest vitam nouam inchoare, nisi eum veteris vita peneiteat. Præterea sacramentum baptismi institutum est ad abstergendum peccatum: qui autem aduer tit se in peccatis esse, neque vero animo illa respuit, is, si non in forma, saltem in virtute retinet: & ideo obicem opponit effectui sacramenti: quod proinde ecclesia non debet illi conferre, ne sit in eo faltitas. Consepe linetur enim, vt ait Paulus, per baptismum cum CHRISTO, vbi moriendum idcirco nobis est peccatis, quæ tamen sola displicentia perimuntur: sicuti coplacentia perpetrantur. Vnde art. 6. eiusdem Confessio q. repetit S. Tho. quod ante baptismum licet qualis auctor non sacerdoti, saltem Deo tenetur homo sua baptismum peccata recognoscendo cù dolore confiteri. ¶ At vero, vt de ambobus simul commodius, luculentiusque disputemus. Quartus denique ac 4. Ordo iustificationis gradus iustificatorum, est illorū, iustificando qui à gratia baptismatis relapsi, misericordia rum. Dei, nisi in fine despuerint, resipiscunt. In qui iustificati bus eadem fermè ipsa dispositiones quæ in abactualibus illis de quibus modo dicebamus, præire de post baptismi gratiæ iustificanti, vel proportione mū cōmū similes. Primum enim requiritur actus fidis, dei, & spei. Licet cum christianus in pecatibus habitus huiusmodi habeat informes, forsitan non necesse habet semper nouo auxilio ad eliciendos actus: eo tunc dum conuertitur: vti sumus quamprimum dicturi. Charitatis Est tamē semper necessarius charitatis actus actus.

ex au-

De natura & gratia

ex auxilio Dei qui proxima est dispositio.
Pn̄ia actus Actus tamen iste charitatis respectum debet
 charitatis ex habere ad peccatum, ut sit etiam actus poenitentiae hoc tētiae: poenitentia enim diuinæ offendit actus est
 cap. 16. charitatis. De qua re præter illa quæ adducta
 Luc. 13. & sunt, est etiam sententia CHRISTI, Nisi poenitentia
 ca. ult. tiam habueritis, omnes simul peribitis. Et, O
 portebat C H R I S T U M pati, & resurgere à
 mortuis, & prædicari in nomine eius poenitentiam, & remissionem peccatorum in om-
 nes gentes. Vnde & Petr. non solum baptizā
 dis, sed Mago etiam Simoni baptizato, Poenitentiam, inquit, age ab hac nequitia tua, &
 roga Deum si forte remittatur tibi hæc cogi-

Pn̄ia sacra tatio cordis tui. Tandem, vt tribus præceden-
 mētū necessestibus generibus peccatorum necessarium di-
 fariū in re ximus esse baptismum, ita huic necessariū est
 uel in uoto, poenitentiae sacramentum. Etenim vt baptis-
 Vide Trid. mus integrā nauis est ad seruandum inter flu-
 sū. 6.c. 14 & us huius seculi innocentiam, ita & poeniten-
 2. Tabula tia secunda est tabula post naufragium, vt Ter-
 post naufra tullianus primum hb. de poenitē. & super Da-
 gium. nielem postea Hierony. authores sunt.

¶ De hac autem poenitentiae dispositione pau-
 lo est limatus differendum. Et quidem contra
 Tria Luthe Lutheranos abūndē iam supra diximus. Tria
 rans errant enim præter alia illis sunt lubrica loca, ex qui
 di principia. bus in hunc proruunt errorem, vt huiusmo-
 di dispositiones repellant. Primus, quod om-
 1. Dānant nia operoper naturæ facultatem, & generalē
 moralia o= Dei influentiam à nobis exhibita, ceu peccata
 pera. condēnant. Quod & in calce superioris libri,
 & sequēter in capite secundo huius p. nostro
 2. De dispo ingenio expugnauimus. Secunda erroris sui
 fitionib⁹ ad causa est, qđ vel non conſyderant, vel nō reci-
 grā. iam. piunt, dispositiones ad gratiam nō esse solius
 nostri arbitrij opera, sed dei nobis peculiari fa-
 uore opitulantis. In qua fallacia circumvoluitur Luther. art. 6. suarum assertionum. Nempe
 quod vti Pelagi, ita nos nobis arrogemus
 dispositionem, quæ sit meritum gratiæ. Vtrū
 que nos tamē paulo antè commostrauimus.

Dissēp̄es à Sancè, & quod dispositiones non nostra præci-
 deo et nobis sè, sed dei sīnt opera nobis singulariter succur-
 fūne, nec rentis: & quod nulla ratione, quæ gratiam præ-
 sume merito cedunt, sunt meritoria. Quod si aliqui dicunt,
 ria quaten⁹ illa esse nonnulla merita, impropriissimè id ta-
 gram pre- men. Tertia delusio istorum est, saltē Luthe-
 cedunt. ri, arti. 7. Quod nullus est necessarius actus eha-
 3. De pñia ritatis in conuersione, qui feratur in peccata,
 præteritæ & sit detestatio retroactæ vitæ. Sed optima, in
 uite li. 3.c. quit, poenitentia, noua vita. Atq; ex his demū
 10. fo. 244 conficiunt sola nos fide iustificari. Docentes,
 quod quicunq; fidem adhibuerit dictis CHRI-
 STI, pollicentis nobis remissionē peccatorū,

Lib. II. Caput. XIII.

133

atq; ita crediderit, vt certo fidat sibi nunc pec vnde confia-
 cata condonari, misericordiam dei, & gratiam ciane Luthe-
 tali eum fide extemplò recipere. Nō quod ea ram nos som-
 dē fides aliquo modo sit vel dispositio v̄l me- la fide iusti-
 ritum, sed quod per eam applicetur nobis mi- ficari.

sericordia, & pñssio CHRISTI modo cap. 5. &

11. exposito. Quod quidem figmentum adeò
 est multijugum, vt necessarium illud nobis fue-
 rit per diuersa capitula mēbratim discerpere.
 His ergo, quæ dispersim hactenus contra hāc
 solam fidem coniectati sumus, colophonem
 tandem adhibeamus. Primum, quod aiunt,
 nulla opus esse erratorum poenitentia, id iam
 apertissimis scripturæ testimoniis, & rationi-
 bus naturalibus supra reprobatum est.

¶ Sed pondera suorum argumentorum libre-
 mus. Ait Lutheri ar-
 poenitentiam. Nam metanœa, inquit, quā nos gumēta.

Metanœa. resipiscentiam appellamus, hoc tantum signifi-
 cat, quod est transmutatione: id est, mētis mu- Tho. 3.p.c.
 tatio: quæ vox solum præ se fert, vt qui pro-
 positum hactenus malum habuit, in futurum

habeat bonum: nulla habita ratione præterito
 rum poenitundinis. Secundum illud Pauli, In Galat. 6.

CHRISTO IESV, neq; circuncisio, neque
 præputium aliquid valent, sed noua creatura.
 At verò, vt totum hoc illi donemus, quod ait Refutatio .

de voce metanœa, & de nouitate vitæ, hoc p

nobiſ apertiſ, quām contra facit. Nam nouū
 hominem nemo prius induit, quām præteritū

exuerit: secundum illud Pauli, Expurgate ve- 1. Cor. 5.

tus fermentum, vt sitis noua consperho. Et,

Abiçiamus ergo opera tenebrarum, & indua Roma. 13.

mur arma lucis. Et, Veritas est in IESV, depo Ephes. 4.

nere vos secundum pristinam conuersationē Noua uita

veterem hominem: qui corrumpitur secundū cōtinet de

desideria erroris. Et subnecit, Renouamini au testationem

tem spiritu mentis vestræ, & induite nouū ho peccati &

minem, qui secundum deum creatus est in iu honestā rō-
 stitia: exuere autem veterem hominem, & de- nē uiuendā

ponere veterem conuersationem, non fit nisi Tho. 3.p. q

per detestationem prioris vitæ: renouari ergo 85. art. 3.

in nouam vitam vtrumq; terminum dicit: scilicet Vita reno-
 licet, & à quo (vt philosophi loquuntur) & ad uatio.

quem. Et ideo nisi animum quis à peccatis di-
 mouerit per contrariam voluntatis motionē,

quām fuerant commissa, non reuouat vitam:

neq; iuxta verbum Pauli, fit noua creatura.

At verò prouerbium illud, quod vera poenitē

tia est noua vita. aduersus illos profertur, qui

cum crebro bonū concipiunt propositū, poenitiamq; incep-
 tent, identidem relabuntur.

Admonemur enim illo dicto, tunc nostrum

propositum firmas iecisse radices, quando fru-
 etus fecerit nouæ vitæ. Neq; verbū metanœa

i 3 aliud

aliud equidem designat. Nam transmutatione respectum quoq; insinuat præteriti. Ni mirū quod ex abominatione ante acti mali, mentem vertamus in bonum. Vnde & Metanœa poetis ipsis dea erat poenitentia præteriorū.

Ausonius. Ut in Ausonio illo carmine est videre. Sum est dispositio at app= dea cui nomen nec Cicero ipse dedit. Sū dea tio ad spacio facti, non factiq; exigo poenas: Nempe vt bendēdā in poeniteat, sic Metanœa vocor. Contra illud autem, quod sola fide, misericordiam dei ap= huius ca. 3. prehendamus, neq; tamen per modum, vel di Fides est di spositionis vel meriti, primum argumentum spacio ad est, quod non est vel explicatu, vel intellectu primā gra= possibile, quo pacto fide, vel quavis actio no= tiam, et est stra, præsertim, quam à nobis Deus requirit, meritoria i= gratia nobis infundatur, & misericordia appli= augmēto cetur, nisi vel per modum dispositionis (quod nos dicimus respectu primæ gratiæ) vel p mo= dum meriti, quod fit in eius augmēto. Tertius profecto modus, neq; excogitabilis est. Etenim nisi actio nostra dispositio esset, vt quid Deus vteretur ea ad effundendum in nos benignitatem suam? Est enim iam nobis locis compluribus constitutum, actum illum fidei liberè à nobis produci præueniente speciali auxilio dei. Quod si ita est, monere, mouereque illud Dei, vt in ipsum credamus, & ita credentes secum reconciliemur, quid aliud est quam nos ad gratiam disponere? videlicet ad se conuerte re (quod iam pridem exponebā) vt gratia susfundamur? Vel explicit nobis, quid aliud est, fide nobis misericordiam applicari. Hinc protinus gradus facilius fit, vt demostretur, solam fidem non esse totam dispositionem. Nanq; secundum suam substantiam solum dicit assensionem intellectus, qua firmissime credimus, tam ea quæ nobis deus reuelauit, verissima esse, quam etiam & illa certissima, quæ nobis pollicitatur. At inter ea, quæ nobis reuelauit, illud firmissimum est, vt quotquot poenitentiam non habuerint pereant, Præter alia huiusmodi testimonia, scriptura quam plurima. Neq; tamē simpliciter nobis spopondit remissionem peccatorum, sed illa conditione, si poenitentiam egerimus. Etenim Hier. 18. si poenitentiam, inquit propheta, egerit gens Matth. 3. illa, agam & ipse poenitentia. Et C H R I S T U S Nō satis est dominus, Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum coelorum. Ergo nō satis est bere Chri- fidem adhibere C H R I S T O, nisi illa faciamus sto, nisi ege quæ fides ipsa nobis ostendit. Neq; aliter fide ris que si re illi certo possumus, promittenti nobis vedes preci= tiam, q; si nos præparauerimus per poeniten= pit. tiam: seu (vt tutius loquamur) assensum ei præ Lib. 3.c.10. buerimus, operanticooperantes: si quidem im

paratis nihil est pollicitus. Fit ergo manifestè, Nō solus fide vt non sola fide, sed & spe, & charitate, atque adeo, vt adsunt actualia peccata, actione poenitentiae disponamur, moueamurq; in deum. Vt hic etiam in, præter alios, legitimus sit sensus illius euangeli, Cū venerit ille, arguet mūdum de peccato: nempe, quod aliás nō pateat diuino flaminī via, qua se ad peccata nostra in sinet, quam redarguedo nostra delicta. Eius enim afflatus assensuq; nostro, iuxta Baptiste admonitionem, peccatorum tumores demolimur, atq; rectas, planasq; vias aduanti deo sternimus. ¶ Sed aiunt ex fide eodem continuo momento naturaliter consequit spem, & charitatem. Hoc tamen suum verborum obtē diculum iam supra reuelauimus. Non enim ita aiunt, spem, & charitatem comitari fidē, vt omnes requirantur ad recipiendam gratiā, sed quod fidem sequitur gratia, & gratia spes & charitas. Quocirca semper retinent, quod sola fide iustificemur. Nos autem qui eas catholice consitemur, requisitas esse prius natu= ra, q; gratia infundatur, iam supra satis cōmō strauimus, non esse necessariò consequente= charitatem ex fide. Sed neq; si id gratis largia mur, vlla profecto probabilitate conficiet, so= lam esse fidem, qua iustificamur. Enim uero of= ficium ipsius non requiritur, nisi ratione actus charitatis: quia non possumus ignotum amare. Vt enim in suum nos Deus amorem alliceret, reuelauit nobis speranda. Quare licet actus fidei sit primus, tamen preparatio ad gratiam non perficitur nisi per actum charitatis. Si ergo fides nunquam ante iustificat, quam p charitatē operetur, vt iam pridem dicebamus, cur illi soli, etiam si naturali consecutione comitetur charitas, tribuitur iustificatio, & nō etiam, immo potius charitati? ¶ Ad hæc (quod postremum hic argumentum est) fiducia illa, quam isti appellant fidem, quanvis partim na= scatur ex fide, quam Deo sponsori damus: ma= xime tamen augetur, & constabilius ex charitate, & bonis operibus. Et ideo si bene per= spicerent, sua illa firmissima fiducia non est, quia iustificamur, sed presupponit potius, iā nos fide per charitatem operante iustificatos. Hoc enim designat Paul. vbi post illud verbū Rom. 5. iustificati ergo ex fide (scilicet per charitatem operante) pacem habeamus, statim subdit, Ha= bemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriae filiorum dei. Quasi firmissima spes ex charita= te procedat. Imo propterea de charitate enū= tiat ad Cor. quod omnia credit, & omnia spe= rat, quod cæterarum virtutum habitus ipsa

Ioan. 6. vbi explica tur incredu= litatem esse peccatum quā peccasse ho= mines q̄chri stū nō rece= perit cōni= clurus erat spūsanct⁹. Luc. 3. Caui⁹ Lu= therano. Lutheranis quo sequun= tur fidē, spes & charitas Virtutis a= ctus requi= siti priores sum grā scdm natu= ram.

Perficitur dispositio per charita= tem.

Postremum argumētū.

De natura & gratia

August.

nutrit, & corroborat. Et hoc est, quod Augustinus in enchiridio, cap. 8. significat, vbi ait, quod si-
cūt amor non est sine spe, ita nec sine amore
spes: nempe illa, qua ex operibus per gratiam
dei factis speramus vitam æternam. Et super
psalm. 31. Ipsi, inquit, charitas bene operan-
tis, dat nobis spem bonæ conscientiæ.

¶ Attamen ut Lutherum iam missum aliquā-
do faciamus, eius postea discipuli demirandi
sunt, qui non videant, vt iam de hac re conui-
eti idem prorsus nobiscum sentiant, & tamē
solo diuerso nomine antiquum palliantes er-
rorem: persuadere suis populis pertendunt, se
perseueranter euangelicos, nos verò Pelagianos
esse pertinaces. Enim uero in confessione

Confessio
August.

Lutherani i-
dē cū catho-
licis in his
sententias uer-
bis differunt

Admittunt
penitentia.
Lutherani
sicut catho-
lici. li. 3. ca.
10.

Quō diffe-
rante.

Libellus Ra-
tionalis articu-
lo 5. Cuius verba sunt, Perspicuum est, q
tis de auxi-
adulti non consequuntur hæc beneficia CHRI-
stii speciali.

Buce.

expressis, replicatisq; ver-
bis latenter requiri pœnitentiā ad iustificationē,
licet grām dicāt gratis donari: hoc est, non pē-
dere ex conditione dignitatis nostra, nec dari
propter illa præcedentia opera, aut dignitatē
sequentium. Et in Apologia Melanthon. Fi-
des, inquit, de qua loquimur, existit in pœni-
tentia: hoc est, concipitur in terroribus cōsciē-
tia, quæ sentit iram dei aduersus nostra pec-
cata. Propterea enim aiunt prædicationē euā-
gelij inchoari à pœnitentia, vt per terræ factæ
mentes confugiant ad fidem. Admittunt ergo
pœnitentiam omnino requiri ab illo qui fide
est iustificandus, atq; adeo imponitentē nun-
quam fide iustificari posse. Quo ergo differunt
à nobis confidentibus dispositionem ad gra-
tiam? Forsan quia terrores omnes illos cēsent
ante gratiam esse peccata: quod nos tamē cre-
brò ante confutauimus: non solum quia etiā
sine auxilio speciali timere malum, bonū mo-
rale est, sed quod actio illa, quæ propriè & p-
xima est dispositio, per auxilium speciale fit:
& ideo peccatum non est. Et quanquam for-
tè ante isti auxilium speciale nō agnouerint,
iam tamen compulsi sunt palam fateri, vt cer-
nere est in libello imperatorio Ratisponensi

Libellus Ra-
tionalis articu-
lo 5. Cuius verba sunt, Perspicuum est, q
tis de auxi-
adulti non consequuntur hæc beneficia CHRI-
stii speciali. STI, nisi præueniente motu spiritus sancti, quo
corum mens, & voluntas mouetur ad detesta-
tionem peccati. Et subiiciunt authoritatē euā-
gelii, & Augustini. In quorum verborū enar-
ratione Buce. Adulti, inquit, hæc CHRISTI be-
neficia non consequuntur, nisi præueniente
motu spiritus sancti, quo corum mens, & vo-
luntas moueatur ad detestationem peccati.
Nam omnino salutaris peccatorum pœnitentia,
quam necesse est, si non tēpore, natura ta-
men iustificationi in nobis perfectè præire,
excitari in nobis nisi per spiritum sanctum nō

Lib. II. Caput. XIII.

135

poteſt. Nunquid verba hæc ſant, quibus San-
ctus Thom. & doctores noſtri vtuntur? Igitur S. Thom.
in re nullum eſt interuallum, niſi quod nos il-
los præuios motus, licet non merita, disposi-
tiones tamen ſignificanter appellamus: illi ve-
rò verbo tenuis negant. Sed locum hunc pro-
uidens, & or meioria comendato. Nam

Cōtra certi-
tudinē grāe
ex aduersa-
riorū ſentē
tia collectū
argum.

ex hac pœnitentia, quam iam necessariam cō-
fitentur, validissimum cōficiēdum nobis eſt
argumentum lib. 3. cap. 10. contra ſuam certi-
tudinem gratiae. Nunc autem ſatis eſt conſti-
tuuisse locum hunc dispositionum non ſolum

ex ipſis veritatis principiis, ſed ex aduersario-
rum etiam datis, & aſſertis. ¶ Id denique in
calce ex iſta diſputatione colligendum eſt, q
iuſſus de hac re dicere in S. Synodo präfatus Syno. Trid.

sum. Nempe, quod non ſatis Lutheranis cōtra
dicitur, ſi pronuntietur, ſpem, & charitatem
coire cum fide in articulo iustificationis.

Nam id plus aequo ipſi largiuntur: tantum ab
eſt, vt negent. Atiunt enim (vt ſepiſimē adno-
tauimus) gratiam, quæ ſola fide apprehendi-
tur, ſubſequi protinus ſpem, & charitatem.

Et ideo Melanthon in apologia vtrumq; di-

cit. Primum quod fides non ſolum eſt princi-
pium, & exordium, vt nos dicimus, ſed quod
propriè ac verè ipſa ſola fide propter C H R I - Punctū con-
ſibile eſt dilectionem Dei diuellere à fide. Lutherano

Punctū verò cōtradictionis, hoc eſt, quod rū, idē. c. 12
quemadmodum actus fidei informis, ſaltē na- p̄cedēti-
tura, antecedit gratiam, ita necelle eſt antece- fides nō eſt
dant actus ſpei, & charitatis. Itaq; fides nō eſt totus ſed pri-
totus, ſed primus actus, quo conuertimur. Id mū actus

quod perspicienter in ſua confessione ſeff. 6. quo conuer-
confella eſt S. modo Synodus Tridentina, ca timur. Tho.
pit. 6. vbi de illis, qui ab originali ſimul & a

etialibus reconciliantur, ſic habet, Disponun ar. 4. prima-
tur ad ipſam iustitiā, dum excitati diuina gra- cōverſio in
tia, & adiuti, fidem ex auditu concipientes, li- deū ſit p̄ fidē
berè mouentur in Deum, credentes vera eſſe iuxta illud

quæ diuinus reuelata, & promissa ſunt: atq; heb. 1. ac
illud imprimis, à Deo iustificari impium per cedētem, ad
gratiam eius, & redemptionem, quæ eſt in deū oportet
C H R I S T O I E S V : & dum peccatores ſe eſſe credere.
intelligentes à diuinæ iustitie timore (quo vti Syno. Trid.
liter concurtiuntur) ad conſiderandam dei mi Qualis fidei
ſericordiam ſe conuertendo in ſpem erigun- actus requi-
tientes, deum ſibi per C H R I S T V M pro ratur in in-
pitum fore, illutuq; tanquam omnis iustitiae ſificatione
fontem diligere incipiunt: ac propterea mouē impij ſic in-
tur aduersus peccata per odium aliquod & de telligendus
testationem: hoc eſt, per eam pœnitentiam, Tho. 1. 2. q
quam ante baptismum agi oportet. Denique 1. 3. ar. 4.
dum proponunt ſuſcipere baptismū, inchoat ad. 3.

14 re no-

re nouam vitam, & seruare diuina mandata. Et de illo qui à lapsu post baptismū in gratiā redit, capit. 14. Qui verò ab accepta iustificationis gratia per peccatum exciderunt, rursus iustificari poterunt, cum excitante Deo per poenitentiaz sacramētum, merito C H R I S T I, amissam gratiam recuperare procurerint. Hic enim iustificationis modus est. repa ratio, quam secundam post naufragiu deper ditæ gratiæ tabulam sancti Patres aptè nuncupauerunt. Et cano. 9. Si quis dixerit, sola fide in pium iustificari, ita vt intelligat nihil aliud requiri, quod ad iustificationis gratiam consequendam cooperetur, & nulla ex parte necesse esse, eum suæ voluntatis motu præparari, atq; disponi, anathema sit.

De differentia inter attritionem, & contritionem. C A P. X I I I I .

S Trinximus, quantum nostrū fuit pusillum ingenium, Lutheranos de huiusmodi dispositionibus ad gratiam: superest nōnulla dissolue re dubia, quæ inter catholicos restant. Diximus enim actualium delictorum necessarium esse ad salutem actum poenitentiaz, tam in illo qui sacramēto baptismi regenerandus est, quam in illo qui iam christianus per sacramētum poenitentiaz in viam redit. Dubitatio ergo est prima, vtrum actus contritionis requisitus sit ab ytroq; an verò attritio satis sit, Et præterea vtrum pari omnino detestatione sit vterq; præparandus, antequam salutem recipiat. Cui disputationi præmittendum brevissimum verbū arbitror de illo, quod inter attritionem, contritionemq; est interstitium.

Questio.

Sco. de cōtr.
& attri.

Meritū de congruo.

Scotus & qui ei adhærescent, nihil vidētur inter attritionem, & contritionem discriminari, quam quod attritio sit detestatio peccatorum per naturalem facultatē generali auxilio suffultam, quam ipsi vocant meritū de cōgruo: contritio verò, est idem ipse actus informatus gratia. Verba Scotti sunt in. 4. dist. 1. 4. quæst. 2. Peccator potest ex naturalibus cū cōmuni in fluentia consyderare peccatum cōmissum, vt offensiuū dei, & vt contra legem diuinam, & vt auersiuū à deo, & vt impeditium præmij, & vt inductiuū supplicij: & sub multis talibus rationibus. Et potest voluntas ipsum sub aliqua illarum rationum, vel sub multis illud peccatum sic consyderatum detestari: & ille motus potest continuari, & intendi ante infusionem gratiæ. Et paulò inferius, Et si manet idem motus, qui prius fuit attritio, in illo instanti fit cōtritio: quia in illo instanti fit cō-

comitans gratiæ. Itaq; ex parte obiecti nihil distinguit inter attritionem, & contritionem. Exp̄sa Sco Quando quidem attritionem hanc, dolorem tifemem. astruit esse peccati: siue quia offensiū Dei, si ue quia impeditium præmij: siue quia inductiuū supplicij. Nisi quod quatenus à natura proficiscitur, est attritio: & quatenus gratia in formatur, contritio. ¶ Tria hic sunt, quæ aliis Tria nō p̄ non probantur, neq; profectò mihi quidem. bant in sen Primum, quòd ait, actum à natura, sine pecu liari ope dei profectū, meritum quoquā pa eto esse iustificationis, de quo satis supra ca. 4. diximus. Secundum, quòd ait, continuationē 2 actus per aliquod tēpus, atq; adeo intensionē necessariam esse in eo q ad gratiā disponit. Hoc enim profectò, salua doctoris authorita te, vt ipse fuit primus, qui ex cogitauit, ita nulla ratione probat (neq; sanè apparenti villa potuit) sed merè gratis affirmat. Ex sacra verò scriptura, non modò nullus illi suffragatur locus, verum refragantur pleriq; multi. Si enim authoritates superiori capite inductas respe xeris, id facile cernas. Illud nanq; Hieremiaz, portuit fa Si egerit gens illa poenitentiam, agam & ego: & illud Ezechielis, Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis, que operatus est: Hier. 18. omniū iniquitatū eius non recordabor, nihil de continuatione, aut intensione insinuant, sed de numero peccatorum. Nempe, quòd in quacunq; hora, & eadem ratione, in quocunq; momento iniquū poenituerit offendisse Deum, obtinebit veniam. Et in psal. Duxi confitebor aduersum me iniustitiā meā domino, & tu remisisti impietatē peccati mei. Quæ verba subitaneam actionē præ se ferunt. Et, Factus est de cœlo repete sonus, tanquam adueniētis spiritus sancti. Vbi ait glossa, quod nescit tarda molimina spūs sancti grā. Et ideo S. Tho. Patrum vestigia sequutus, qui de hu iusmodi gradualibus intensionibus nihil nos docuerunt. 1.2. q. 1. 13. art. 7. ait, iustificationē in instanti fieri posse. Atqui de infusione qui de gratiæ, neq; Scot. ipse ambigit, quin tēporis momēto fiat, sed & de dispositione ait S. Tho. q; licet deus nos quādoq; successiū disponat nempe dum non statim nos ad actum charitatis, qui p̄xima est dispositio grā numē ad spirat, sed ad alias virtutū actiones: p̄ quas tan quā per gradus, pdicit ad grā, subitō nos tñ se penumerō disponit. Et ratio est, qā actui mētis, seu intellectus, seu voluntatis, cū sit spūalis, nō repugnat fieri in instati. Maximē cū eiusmodi dispositio à deo præcipue fiat, cuius potētia est infinita. Cui possum⁹ exēplū solis fols. millimū accōmodare. Est em⁹ vt sol, cui⁹ lu men est

Gradualis temio cōtri tionis Scotti ce improba tur, & merē gratis cōcē dit, qđ nō o portuit fa cū in retan tia. Et, Factus est de cœlo repete sonus, tanquam adveniētis spiritus sancti. Vbi ait glossa, quod nescit tarda molimina spūs sancti grā. Et ideo S. Thom. Patrum vestigia sequutus, qui de hu iusmodi gradualibus intensionibus nihil nos docuerunt. 1.2. q. 1. 13. art. 7. ait, iustificationē in instanti fieri posse. Atqui de infusione qui de gratiæ, neq; Scot. ipse ambigit, quin tēporis momēto fiat, sed & de dispositione ait S. Tho. q; licet deus nos quādoq; successiū disponat nempe dum non statim nos ad actum charitatis, qui p̄xima est dispositio grā numē ad spirat, sed ad alias virtutū actiones: p̄ quas tan quā per gradus, pdicit ad grā, subitō nos tñ se penumerō disponit. Et ratio est, qā actui mētis, seu intellectus, seu voluntatis, cū sit spūalis, nō repugnat fieri in instati. Maximē cū eiusmodi dispositio à deo præcipue fiat, cuius potētia est infinita. Cui possum⁹ exēplū solis fols. millimū accōmodare. Est em⁹ vt sol, cui⁹ lu men est

Argumentum.

Euslorepel
litar.

Conclusio
contra Sco-
tum.

Tertiū im-
probandum
in Scoti sen-
tentia

Inter attri-
& contri.
differentia.
Scotus ne-
gat auxiliū
speciale ad
dispositionē
quia hanc di-
xit uiribus
naturae no-
stre poſibi-
lem nobis,
ut in cap.
primo ani-
maduertit
autor.

Contrito-
nis nomen.

mē est grā. Et ideo quēadmodū vbi primū q̄s folē conspexerit, irradiiat lumine: ita cū quis primum assenserit cooperando motioni diuinæ, absque ullo proriū temporis interuallo perfunditur gratiæ fulgore. Cuius equidem veritatis, vel hoc maximum est argumentum, quod alias si tempus est aliquid, quo necessario debeat continuari contritio, vnum debet esse omnibus præfixum. Si ergo esset decima (verbi gratia) pars horæ, tunc si quispiam repentina inuasus morte inciperet pœnitere, obiretq; ante illum certum limitem, non esset illi possibile remedium per contritionē, quod esset assertu impium. Neque verò satis respondeatur, quod posset per intensionem actus, extensio recompensari. Quia huius nullum est fundamētum. Esset enim mirabile dictu, quod si duo inciperet pœnitere eadem intensione, quæ certo tempore continuata sufficiēs esset, ille qui ante illum terminum moreretur, ob folium defectum temporis, absque venia periret, alter verò eodem actu obtineret gratiam. Intēsio ergo vel duratio non est necessaria ad remissionem culpæ, dummodo ex obiecto sit verus actus contritionis. Facit tamen permultū vraq; ad quantitatem gratiæ, vt docet S. Tho.

1.2. q.89.art.2. ¶ Tertium, quod in opinione Scotti adnotabamus, est, quod attritionem & contritionem non ita dignoscit, vt ratione obiecti disparentur: sed solum ex causa efficiēt. Vtpote quod attritione naturaliter fiat: contritio verò ab habituali gratia informante. Nam auxilium speciale, quo disponamur ad gratiā (vt ca. 3.& 4. dicebamus) nuspīam apud ipsū legitur. Igitur vt punctum rei attingamus, bifariam inter attritionem & contritionem differt. Primum intrinsecè ex parte obiecti. Sanè quod contritio sit dolor peccatorum propter Deum, vel (quod tantudem, & quidem significantius pollet) quatenus sunt offensa Dei: attritio verò est dolor peccatorū, non qua ratione sunt offensa Dei, sed quatenus nobis noſca. Nimirum, quia causa sunt pœnae, aut in futuro seculo. Distinctio hæc inde constat, quod nomine contritionis, yniuersis, tum Paratribus, tum theologis scholasticis, venit actus pœnitentia perfectus, quo peccata remittuntur. vt enim haec tenus cōmonstratum est, pœnitentia sacra pagina tribuit remissionem peccatorum, tanquam proximæ ex parte nostra dispositioni: proxima autem dispositio, vbi habemus etiam hucusque constitutum, actus debet esse charitatis: porro autem actus charitatis non est ex genere suo attritio: nam qui peccata abominatur, ea tantum ratione, quia

nocent, non tam Deum diligit, quām pœnas odit: ergo contritio solum est detestatio peccatorum, quatenus offensa fuit Dei: sanè quæ amor quidam eius est: vterque enim est actus amicitia: scilicet, & lātari de bonis amici, & de suis quoque iniurijs dolere. Od idq; Sanct. Tho. 3.p.q.85. ait, pœnitentiam esse speciem Actus charitatis quomo do sit cōtritio. S.Thom.

quandam iustitiae: qualis iustitia (secundum Philosophum, 5. Ethi) inter nos & Deum esse potest. Quippe cuius officium est, emendare vitam, resarciendo iniuriam Deo illatam. Sed imperatur nihilominus actus eius à charitate, eō quod est displicentia iniuriæ illatæ amico. Et explicatus art. 5. inter enumerādum dispositioñes ad gratiam, Quintus, inquit, actus, est motus charitatis, quo alicui peccatum displacec secundum seipsum, & non iam propter supplicia. In sinuans pœnitentiam illam quæ à timore pœnae progignitur, non esse actum charitatis: quia non contritio, sed attritio est. Atq; ne orta non inde patet nominum etymologia. Est enim attritio in corporibus, dum mola (verbi gratia) frumentum terræ in frustula terit: contritio vero, ybiā est in pulueres commolitum. Vnde tracta analogia, aiunt theologi contritionem esse odium & detestationem peccati supra omnem quod odibile est: attritionem verò esse odiū eius non supra omne odibile. Quod non est referendum ad intensionem & feruorem actus. Nam potest quis moerore longe maiori afflictus esse ex metu inferni, quām aliud ex eo quod in Deum deliquerit. Sed est iuxta ea quæ diximus intelligendum: scilicet, quod per contritionem abominamur delictum, summa iustissimaq; ratione qua est abominandum: id est, qua diuinæ voluntati aduersatur. Quamobrem includit propositum, nunquam amplius ullum admittendi, pro quacunque remundi, quod aiunt, appretiatuē odiſſe super omnia. Attritio vero, non tanta est execratio. Qui enim non dolet nisi propter pœnas, quantum est ex naturarei, vbi non esset pœna, non vitaret delictum. Tametsi dum attritus non habet in affectu, quod aliās, nisi suplicium incurret, propter Deum non cessaret malefacere, attritio bona est, tanquam initium pœnitentia: si verò adiecta esset illa exceptio in affectu, mala esset prorsus & iniqua. ¶ Neque verò silentio duxerim prætereundū, quod ex nominalibus quidam addubitant, nū in ratione contritionis necessarium sit dispositum cauendi à vitijs in futurum. Atque id negant, ex eo quod in biblijs sacrī nihil competiat de huiusmodi proposito. De quo pfecto, si exile meum iudicium ullius esset momenti,

Attritio bo-
na ex mala.
vide libr. 1.
ca. 22. c. 19.

Nominales.

Nominatiū pernicioſus Pœnitētia notæ condemnandi eſſent: non ſolum quia error eſt, ſed quia pernicioſus. Eſt enim ignoratio nominis pœnitentiæ. Porro quæ, vt iupra di- error. adeo vtriusque temporis reſpectum comple- ratione nota- etens. Vnde veluti ſupra Lutherum vrgeba- tione.

cebamus, idem ſit quod mentis mutatio: atq; quod nequit eſſe pœnitentia præteriorum ſine proposito cauendi in futurum. Quomodo enim quēquam pœnitere potest, Deum offendere, cui non fuerit intentio mutandi vitam? aut qualis illi potest eſſe intētio mutandi vitā, cui non eſt propositum declinandi à malo, vt regrediatur in viam? Et quanuis nomen per ſe ipsum pœnitentiæ aperte præ ſe fert huiusmo di propositum, haud tamen illud ſubticiuit prophe- ta, vbi ait, Si impius egerit pœnitentiam

Sacra teſti- monia con- lium ſen- tiam. ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, Ecce reſpectu'n præteriti: & custodierit omnia precepta mea, En propositum in futurum: & fecerit iudicium, & iuſtitiam, Ecce propositum latiſfaciendi: Ille, inquit, vita viuet. Et

C H R I S T V S ipſe pœnitentiæ magiſter, mu- lieri de adulterio ad ſe delata, Vade, inquit, & amplius noli peccare. Propositum ergo hu- iuſmodi exiguit à pœnitente. Nam pœnitere eſt peccata respuere & execrari: respuere autē malum, non ſolum ad præteritum, ſed ad fu- turum potius refertur. Vnde S. Thom.loco

S.Tho. Pœnitentiā ac' iuſtitia elicitus. proximè citato. 3. p.q. 85. ex eo probat pœni- tentiam eſſe actum iuſtitiae, quod munus eius eſt recompensationem facere iniuriae illatæ. At optimæ compensatione eſt emendatio vita: quatenus penitus, inquit, allumit moderatum dolorem de peccatis præteritis, cum intentio- ne remouendi ea. Verba eius ſunt art. 1. Diffe- runt ergo natura ſua, contritio & attritio ex eius obiecto diuerso. Sed tamen eſt præterea adnotandum, quod utraque elicit ab homine

Quomodo potest, vel ex viribus naturalibus cum auxilio uiribus na- turali Dei, vel ex singulari eius ſuccurſu. ture poſſit Enim uero non ſolum naturaliter potest qui- homi pre- spiam moeſtitia affici, quod ſupplicia fuerit ſtare actum peccando commeritus, ſed potest etiam natu- contritionis. Etenim cum poſſit quicunq; naturaliter pœnitentia duci, quod amicum laſerit, cur etiam non poterit ſimilem detestationē habere pec- cati, eò quod fuerit contra diuinam voluntatē cōiſiſum? Quandoquidem immensa illa bo- nitas, non modò lumine fidei, ſed etiam natu- ra nobis innotescit. Neque opus hic existit:

mo, veritatē hanc pluribus persuadere. Quippe cum libro priori cap. 20. & duobus conſequentiibus: pro virili mea id conſecerim, quod quemcunq; actum potest habere ille qui eſt in gratia, potest etiam quantum ad ſubſtantia operis, elicere peccator ex puris naturalibus. Huiusmodi autē pœnitentiæ actus naturalis, quanvis ratione obiecti ſit contritio, non tamen eſt ſufficiēs diſpositio ad gratiam, ſed potest eſſe in eo, qui eſt in peccato. Saltem vbi adeſt ignorantia aliqua vincibilis. Potest enī quis dolere, quod Deum offenderit, qui netiam proponere, quantum in ſua eſt cognitione, offendicula omnia vitiorum vita: e, qui tamen non facit quicquid debet, vt viam veritatis agnoſeat. Ut vbi venit infidelib⁹, & haereticis, atque in vniuersum ijs, qui ignorantia crassa laborant. Econuerſo attritione in etiam habe- re quis potest ex timore inferni, per auxilium ſpeciale à Deo inceſſo, quæ tamen non erit proxima diſpositio, & ſufficiens. Per ſe ſaltem abſque ſacramento. Nam de diſpositione ad ſacramentum ſtatim dicemus. Ex his oritur ſe Secunda diſtinzione inter hos actus extrinſeca ra- diſtinzione gratiæ. Vt omnis dolor peccatorum, ſive ter attritio, ſive contritio, ex parte obiecti, qui eſt nem⁹ & con- abſq; gratia, dicatur hoc modo attritio: & omni- tritionem.nis dolor, ille etiam qui eſt attritio ex parte obiecti, vbi infor- matur gratia, dicatur hoc mo- do contritio.

De differentia inter baptismum & ſacramentum pœnitentiæ. Cap. 15.

Potest hæc, quæ preſenti erant nego- tio necessaria, dubitatio incidit, utrum eadem omnino peccatorū deteſtatio requiratur in præparatiōne baptiſti, quæ requiſita eſt ad ſacramen- tum pœnitentiæ. Priua conclusio, qua deba- ptismo inter theologos omnes conuenit, eſt, de bap. p. x- quod dolor qualisq; neceſſarius ſi ſuſcipiē nitentia. ti. Nam eſt ſententia Petri, Poenitentiā agite, Actu. 2. & baptizetur vnuſquisq; veſtrum: Auguſtino interprete, quod nullus voluntatis ſuſ arbitre poſſit, neq; per baptiſmū, vitā inchoare nouā, niſi quem veteris pœnituerit. Et quanuſiſint, qui Scoto hanc opinionem inuant, quod fa- tis ſit nullum ad ferre obicem: puta cōplacen- tiam peccati, quā uis nulla adſit deteſtatio: vi- delicet ſi baptizandus abſq; vlo actu accedat reſpectu peccati, profecto hoc nuſquā elicitur ex ipſo. Quin uero. 4. ſenten. d. 4. q. 5. expreſſe ait, quod qui accedit ad baptiſtum cum obi- ce in ſiſelitatis, vel aliquid habens peccatum, quod tunc actu committit, vel quod prius

commisit, & nullo modo sibi displicet, nullo modo recipit gratiam: iuxta verba August. in de poenit. Nullus ad sacramentum fidelium ac cedens potest nouam vitam inchoare, &c. Atqui. di. 14. eiusdem lib. q. 4. quāuis dicat, quod ad suscipiendum gratiam per baptismum, sufficit accedere sine fictione, cum intentione

exterius adhibendo sacramenta: & sic operatur perficiendo exterius id quod est interius inchoatum. Et ideo non est exhibendum sacramentum baptisini, nisi ei in quo interioris conuersionis aliquod signum apparet. Dicendo, inchoatum, & aliquod signum, ad differentiam interioris perfectae conuersionis, sentit, quod sufficit attritio. Itaque non sit tanta dispositio necessaria ad sacramentum, quanta illa est quæ per se sufficit. Consonat sibi in art. 6. vbi ait, quod sufficit baptizando, ut sua peccata recognitans, de eis doleat: iuxta verbū Augustini, deinchoante nouam vitam. Est ergo secunda conclusio, quod ad baptismum non est necessaria contritio. Cuius ratio est, quam ipse idem explicat in. 4. senten. d. 4. q. 2. art. 1.

2. Cōclusio.
Ratio.

Videlicet, quod cum baptismus de se sit institutum ad regenerandum hominem, & remouendum peccatum, non expostulat detestacionem, tāquam per se causam, vel ut sit simul cū ipso causa, sed ut obicem tollat: nempe cōplacentiam peccati, quod baptismus ipse auferat. Et ideo dist. 6. q. 1. art. 3. ad quintum argumentum repetit, quod ad baptismum nec charitas, nec contritio requiritur: sed sufficit attritio.

Quod si nos quispiam contradictionis redarguat: ex eo quod præfatus sumus, cuicunq; recōciliando necessarios esse motus fidei, spei, & charitatis. Respondeatur, quod absq; sacramen Argumento requirit actus charitatis, qui sit vera cōtri reffonsio. tio: petenti autem baptismum satis est inchoatio charitatis per attritionem, quæ perficitur ablutione ipsa: qua velut instrumento passio-

nis C H R I S T I infunditur cum gratia charitas. ¶ Hoc tamen posset restare dubium, an sufficeret attritio, quam accedens conscius est, esse attritionem, & non contritionem. Porro quia scit se non dolere propter Deū, sed ppter timorem inferni, & ita palam patefacit, & confitetur Ecclesiæ: videtur sane iste non talis accedere, cui sit ministrandum sacramentum. Nā, vt supradiximus, & Augustinus sāpe commonefacit, & theologi in. 4. distin. 4. & S. Tho. 3. p. q. 68. ar. 4. admonēt, peccatores nō sunt baptizandi: ille autem quem constat non poenitere propter Deum, indubitate est peccator.

Dubium. An sufficerat contritio ab eo qui baptizadus est.

Et inde augetur dubitatio, quod profecto qui taliter affectus accederet ad sacramentum poenitentiaz, neutiquam absoluendus esset, postquam non vero corde se accusat offendisse Deum. Crediderim nihilominus, sub peri- authoris, tiorum censura, baptizandum esse eiusmodi quod consci- notum attritum, propter causam prædictam. us de atritio. Nempe quod de se baptismus sit regeneratio- tione sit bēnis sacramentum ordinatum ad remissionem ptizandus. cuiusvis

Scoto nō ea-
dem requiri-
tur attritio
in baptisimi
susceptione,
et perse.

Caietanus. recipiet gratiam. Caietanus. 3. p. q. 86. super art. 2. videri quibusdā posset dicere, quod sufficiat receptio ipsa baptismi in remissionē peccatorum loco poenitentiaz. Attamen reuera non intendit negare, quin requiratur aliqua attritio ad tollendū obicem: sed ait, quod perfecta ratio poenitentiaz, quæ complectitur propositum nouæ vitæ, completur per hoc, quod quis recipit sacramentum baptismi in remissionem peccatorum. Itaque propositum baptismi valeat pro eo qđ est, nouæ vitæ. Quod si quis contenderet, absque villo actu displicentiæ, dignè adiri baptismum, manifesti conuinceretur erroris, ex testimonii & argumentis, quæ præcedentibus cap. contra congreginaui-

mus. Opponet autem hīc forsitan nobis textum illum capituli, maiores. de bapt. & eius effectu. Tunc characterem sacramentalis imprimit operatio, cum obicem contrariæ voluntatis non inuenierit obſistentem. Responsio tamē est, quod ad characterem baptismi, sufficiens est voluntas suscipiendo baptismum. Et ideo si quis absque vi illata, dum baptizatur, tacet, silentium illud & permisso reputatur

Qualis dete confensus abiiciens tales obicem. Tollere auctio requitem obicem peccati (quod requiritur ad suscipiatur in eo piendam gratiam) non solum dicit meram ne qui adultus gationem complacentiaz peccati, sed detestabaptizatur tricem actionem. Qualis verò detestatio exiude. lib. 3. gatur, hoc est dubium. Porro Scot. aperte asserit, non solum sufficere attritionem, verū neque tantam exigi, quanta est dispositio ad

S.Thom. gratiam. Et S. Tho. 3. p. q. 68. ar. 4. ad. 2. arg. loquens de baptismino, ait, quod C H R I S T V S duplicitate operatur ad gratiā: uno modo per seipsum (scilicet sine sacramento) & sic præparat voluntatē hominis, ut bonum velit & malum odiat. Quod plane inteligit de perfecta contritiōe. Alio modo operatur per ministros

S.Thom. cuiusvis peccati, vbi non reperit complacencię obicem. Complacentia vero satis tollitur per quicunque dolorem. Accedit authoritas sancti Thomae citata. 3. p. distin. 68. vbi ait, quod sufficit in baptizando apparere aliquod signum interioris conuersionis. Loquitur ergo de innocentia attritione. Et quæst. 76. art. 3. ad secundum constituens differentiam inter eucharistiam & baptismum ait, quod cum baptismus sit spiritualis regenerationis, ordinatus, ut faciat ex peccatore iustum, non inconuenienter eodem accedit qui habet conscientiam peccati mortalis. Secus de sacramento eucharistiae, in quo porrigitur C H R I S T V S tanquam cibus & alimentum iam viuentis per præcedentem **Syn .Trid.** gratiam. Vnde S. Synodus Tridentina sess. 6. cap. 6. ante baptismum solum requirit motum aduersus peccata. Per odium, inquit, aliquod & detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam, quem ante baptismum agi oportet. ¶ Sed arguis. Igitur idem affirmare licet de illo, qui accedit ad pœnitentiam, quandoquidem & illud institutum est ex genere suo, ad remouendum peccatum. De hoc aliorum forte diuersum erit iudicium, meum autem est, ni fallor, quod sit inter tria sacramenta, scilicet eucharistiae, baptismi, & pœnitentiae, ita hoc loco discernendum, quod ad baptismum sufficit attrito: etiam si sit cognita, ut dictum est. Adeu-charistiam vero nemo licet aduenit cum conscientia peccati mortalis, atque adeo neque est sufficiens attritio, sed requiritur quod bona fide existimet se in gratia existere. Ita enim ait S. Thom. loco iam modò citato, & q. deinceps proxima. 80. art. 4. de quo inter patres & theologos summus est consensus: iuxta illud Pauli, Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat. Vbi ait glossa, indignè manducare, qui vel in crimen, vel irreuerenter accedit. At qui ratio diuersa vsus horum sacramentorum sumenda est ex fine diuerso, ad quem sint diuinitus instituta. Nanque cum baptismus sit institutus ad regenerandum infidelem, spiritualiter mortuum, non requirit de se, quod qui petit, sit in gratia, sed quod non opponat obicem. Eucharistia vero, cum sit illis cibandis constitutum, qui, per gratiam iam, vel baptismi vel pœnitentiae, vita funguntur, depositulat, ut à nemine sumatur, nili qui se existimat per gratiam vivere. Pœnitentia vero medio quodam modo se habet. Nam licet sit sacramentum remissionis peccatorum, sicut baptismus, ille tamen est sicut generatio, vbi non concurrunt actus re-

cipientis, vt pars sacramenti: hoc autem est quasi medicina concurrentibus actibus pœnitentis, vt materia. Et ideo vsus non est utriusque; idem. Quoniam ad baptismum nulla est, vel accusatio, vel confessio necessaria: qualis tamen in sacramento pœnitentiae depositur. Qui autem sciret se non detestari peccata propter Deum, eius profecto non esset vera accusatio in confessione: siquidem accusatio non est nisi de offensa Dei, & quatenus est offensa. Quare qui non ita in pectore gereret, sed solum propter pœnas doleret, falso diceret, se accusare peccata in Deum. Atque adeo si ita mihi certo constaret, grauiusque formidarem, sic affectum ab soluere. Tametsi nisi manifestissima essent indicia, semper in re dubia credendum est, legitimam esse contritionem: quoniam difficultissimum est dijudicare rationem doloris, sit ne propter Deum, an propter alias causas. ¶ Confirmatur nunc maximè hæc sententia authoritate concilij Triden. Sane, quod cum cap. 6. censuisset, ad baptismum satis esse adferri odium aliquod, cap. tamen. 14. ait, pœnitentiam post lapsum multo aliam esse à baptismali, & contingenere cor contritum. Quod ergo S. Thom. & **Syno.Trid.** fermè doctores consentienter aiunt, per sacramentum pœnitentiae nonnunquam ex attrito fieri contritum, intelligendum existimo, quando aliquis accedit attritus, putans se esse contritum. Tunc enim licet attritio interna non sufficit, tamen quia ille bona fide accedit, Qui bona recipiet gratiam per sacramentum. Id quod & fide accedit sacramento etiam eucharistiae congruit: vt loco citato. q. 79. arti. 3. author est S. Thom. vbi ait, quod eucharistia confert primam gratiam charitatem, ei, qui licet sit in peccato mortali, tamen facta sed non fit diligentia, nullius recordatur. Vel quanvis non contritus sit sufficenter contritus, reverenter tamen accedit. Intellige, quia non certò dijudicat dolorem suum non esse veram contritionem. Vnde quando S. Patres constituant, non esse conferendum sacramentum illi, qui est in peccato, sic interpretandum est. In baptismo quidem, de illo, qui habet propositum peccandi. In eucharistia vero & pœnitentia, de illis qui petunt cum conscientia peccati. Sed tamen inter eucharistiam & pœnitentiam hoc est interstitium, quod ante eucharistiam requisita est probatio, per omne remedium quod est contra peccatum: scilicet, per pœnitentiam, tam virtutem quam sacramentum. Haud quidem sum extra metum, quod mihi quis forsitan obiectat San. Thom. 3. p. q. 80. ar. 4. ad. 2. arg. vbi sacramento eucharistiae utrumque simul è regione opponit: scilicet, & baptismum, & sacramentum pœnitentiae.

Vera deten
statio pecca
torum qua
lis exigēda
à pœnitēte.

Non absolu
uendus qui
certo cognoscitur, non
habere con
tritionē ue
ram, sed at
tritionem.

Syno.Trid.

Ex attrito
contritus.

Quibus co
ferenda non
sint hec tria
sacramenta.

Preparatio
ad pœnitent
tiam requiri
sta.

S. Thom.

Argumētu
de pœnitentia.
Discrimē in
ter sacramē
taria.
Ad bapti
simum suffi
cit attritio
etiam cogni
ta.
Ad echar
stia suscep
tiōne oportet
existimesbo
na fide te es
fe in gratia.
1. Cor. 11.

finis trium sacramentorum.

Baptismi,
Eucharis
tiae,
Pœnitentie.

tię: commonefaciens, quod eucharistia non debet darinisi liberatis à peccato: alia vero duo concedi posse febricitantibus febre peccati. Quia istae due, inquit, sunt medicinæ purgatiuæ: illa vero confortatiua. Ex quo apparet cōsequens, attrito, etiam conscientia, conferendum esse sacramentum poenitentiaæ, sicut baptismi. Negauerim tamen consequentiam. Nihil enim aliud sibi vult, nisi quod sacramentum poenitentiaæ conferendum est illi, qui se ut peccatum reum poenitens accusat, sicut baptismus largiendus est peccatori. Eucharistia vero non nisi illi, qui per poenitentiam absolutus gerit iam, secundum suam conscientiam, formam hominis iustificati. Neque vero ignoro Nominalium existimant quorundam opinionem, docentium quod qui eum qui se cunque existimat se esse contritum, reuera obputat cōtri*t*inuisse iam veniam, atque adeo quod nullus tum cū non cogitans contritionem se adferre ad sacramentum ante suum, per ipsum recipit primam gratiam: quin scipit*sacra* vero iam recepit per suam illam bonam cogitationem*reci*santiam. Quorum causam nullam aliam subiaceprima ciunt, quam quod aliás esset homo ille extra gratiam. remedium: maximè ubi non esset possibile sacramentum. Quoniam si quis arbitratur se esse contritum, non restat illi iam aliquid faciendum, immo nec potest, aiunt, aliud facere, quippe qui credit iam totum fecisse. Horum ideo memini, quoniam in capitulo de certitudine gratiæ facesset nobis aliquid negotij hæc opinio, si vera esset. Sed profectò demiror quām sint isti tenui ratione persuasi. Etenim nescio quomodo non patenter videant, posse latere in tali credulitate fallaciam, sicut in alijs cogitationibus. Atque eam duplice. Primum in disquisitione peccatorum, an fuerit legitima. Verbi gratia, quando perditissimus homo recognoscit sua peccata, quæ commisit, tum plura, tum grauissima, facile ac temere credit se fecisse legitimam diligentiam, quam tamen non fecit pro quantitate criminū, & diuturnitate temporis, quod cessauerat confiteri. Et præterea etiam si diligens fuerit exquisitus, forsitan dolet non propter deū, sed propter infernum, aut propter alia damna quæ accepit, qui dolor non sufficit ad remissionem culpæ, sed leuiter iudicat contritionem esse. Profectò isti tales antequam sacramentum suscipiant, non erunt in gratia. Deridiculum enim est, quod sola ignorantia sufficiat ad remittenda præterita peccata: cū tamen contritio non sit actus intellectus, sed voluntatis. Sit, exempli gratia, qui reuera habet solam atritionem peccatorū, & ita de se ipse credit. Is secundum istos non est in gratia. Fac ergo interroget ignoramus do-

Ad locum
Thome.

Nominales existimant quorundam opinionem, docentium quod qui eum qui se cunque existimat se esse contritum, reuera obputat cōtri*t*inuisse iam veniam, atque adeo quod nullus tum cū non cogitans contritionem se adferre ad sacramentum ante suum, per ipsum recipit primam gratiam: quin scipit*sacra* vero iam recepit per suam illam bonam cogitationem*reci*santiam. Quorum causam nullam aliam subiaceprima ciunt, quam quod aliás esset homo ille extra gratiam. remedium: maximè ubi non esset possibile sacramentum. Quoniam si quis arbitratur se esse contritum, non restat illi iam aliquid faciendum, immo nec potest, aiunt, aliud facere, quippe qui credit iam totum fecisse. Horum ideo memini, quoniam in capitulo de certitudine gratiæ facesset nobis aliquid negotij hæc opinio, si vera esset. Sed profectò demiror quām sint isti tenui ratione persuasi. Etenim nescio quomodo non patenter videant, posse latere in tali credulitate fallaciam, sicut in alijs cogitationibus. Atque eam duplice. Primum in disquisitione peccatorum, an fuerit legitima. Verbi gratia, quando perditissimus homo recognoscit sua peccata, quæ commisit, tum plura, tum grauissima, facile ac temere credit se fecisse legitimam diligentiam, quam tamen non fecit pro quantitate criminū, & diuturnitate temporis, quod cessauerat confiteri. Et præterea etiam si diligens fuerit exquisitus, forsitan dolet non propter deū, sed propter infernum, aut propter alia damna quæ accepit, qui dolor non sufficit ad remissionem culpæ, sed leuiter iudicat contritionem esse. Profectò isti tales antequam sacramentum suscipiant, non erunt in gratia. Deridiculum enim est, quod sola ignorantia sufficiat ad remittenda præterita peccata: cū tamen contritio non sit actus intellectus, sed voluntatis. Sit, exempli gratia, qui reuera habet solam atritionem peccatorū, & ita de se ipse credit. Is secundum istos non est in gratia. Fac ergo interroget ignoramus do-

Nominalium sententia in probatur.

Dolor de cōmisissiōne peccata ex inferni pénis, et alijs dānis profectus non sufficit ad remissiōnem culpæ. Contritio actus voluntatis.

Constitutio actus voluntatis.

etorem, an ille suus dolor sit cōtritio sufficiēs, à quo falso persuadeatur, esse sufficientem, nūquid propterea, quod iste attritus mutauit crudelitatem, idem actus voluntatis immutatus, qui antea erat attritio, efficietur sufficiens contritio? Minime gentium. Sed tamen iste bona fide accedens ad sacramentum poenitentiaæ, recipit primam gratiam, per quam fiet ex attrito contritus. Est igitur consequentia fallacia (quod repetendum nobis est in de certitudine gratiæ.) Iste putat habere contritionem, ergo est contritus. Quod si interroges, Quid ergo aliud debet facere? Certè conteri, vel suscipere sacramentum, aliás peribit propter pecatum contritum, quod ante commiserat. Quinimò hac est una causa, quare Augustinus dubitauit de fero poenitentibus. Frequentes enim sunt in articulo mortis, quibus animo representatur, se dolere suorum criminum, qua ratione fuit ro poenitentibus. Deus offensus, & tamen non dolent, nisi quod incurrerint in gehennam. Atque eadem est causa, quare tanti tunc habentur sacramenta per quæ saepe fiunt ex attritis contriti. Imò vero addiderim, tam crassam posse esse ignorantiam illius, qui putat se esse cōtritum, vt sit nouum peccatum accedere ad sacramentum: & tunc neque per sacramentum recipit gratiam: perinde enim esset acsi accederet, sciens nō esse contritus. Sed quando ignorantia excusat à nouo peccato: porro quia probabilitas est fecisse quod debuit, tunc licet dolor per se non sufficeret remittere præterita peccata, cum nō sit contritio, tamen quia ignorantia est inuincibilis, bona fide acceditur: atque adeo per sacramentum recipitur prima gratia. ¶ Aliud superioris germanum dubium est, quomodo attritio fiat contritio. Videlicet, vtrum actus ipse qui erat dolor propter poenam, adueniente gratia, mutet obiectum, vt sit propter Deum. Ita quidem nonnulli, etiam scholæ S. Thomæ imaginantur, quod tamen intelligere nequeo. Enim uero gratiæ munus penitus est, facere hominem amicum, ac subinde informare eius opera genere bona, vt quæ antea non erant grata, efficiantur grata. Mutare autem obiectum actus, hoc certè est abiicere vnum, & substituere alium nouum: quod licet quandoque contingat in eo qui suscipit sacramentum, non tamen est semper necessarium: sed eodem ipso actu interno voluntatis, quo quis accedit ad sacramentum, sapienter recedit: vt experientia monstrat. Quin vero est demonstratio, quod non semper actus mutetur. Nam potest quis attritus accedere ad sacramentum, qui illo tunc articulo temporis, quo ab ol-

Consequen-
tia fallax.

Puto me ha-
bere contri-
tionem, ergo
suscipere sacra-
mentum, aliás peribit propter pec-
sum contri-
tum.

Ignorantia
crassa in ac-
cedere ad sa-
cramentum.

Ignoratiæ
qua eundem
potest excusare.

Quod ex at-
trito fit con-
tritus.

Thomistarū
quorundam
sententia reij-
citur.

Autoris sententia.
Quomodo atque tritio fitco

Contritio duplex.

absoluitur, cessauerit omnino habere actum pœnitentiaz, vel per diuagationem mentis, vel per abruptionem cogitationis: tunc vtiq; manifestum est, non commutari actum: & nihilo secius eudere potest ex attrito contritus. Fit ergo attritio, contritio extrinsecè, per hoc, qđ tritio. idem ipse dolo propter pœnas adueniente gratia, per sacramentum efficitur Deo gratus. Tametsi nonnunquam etiam auxilio Dei mutetur finis doloris. Qua de causa statuimus superius vnam cōtritionem intrinsecè ex obiecto & aliam solum extrinsecè, ratione informantis gratiaz. Quemadmodum illum, qui iam iustus est, potest non solum propter Deum, sed etiam nonnunquam memor inferni meritorie pœnitere. Quod autem ait S. Thom. in 4. distin. 17. q. 2. attritionem non fieri contritionem, sed per diuersos actus ex attrito fieri contritum, intelligit de contritione, quæ intrinsecè ratione obiecti, est contritio, & elicetur ex infuso habitu charitatis, & de attritione, quæ ex timore inferni potest naturaliter elici. Horum enim actuum, cum specie differant, neuter in alterum transit.

An aliis actus charitatis, quam contritio sufficiat. Cap. 16.

Ec veruntamē ex superioribus enascitur dubitatio de præparatiōibus ad gratiam. Vtrū aliis actus charitatis, qui formaliter nulla sit detestatio peccatorum, sufficiat ei ad salutē, qui actualis delicti reus est. Cui primū omniū

1. Cōclusio interrogationi consentienter theologi prima de marty. conclusione respondent, per illustrem illum vide lib. 3. charitatis actū martyrij, absq; vlo peccatorū e. 6. ad cal- respectu, dūmodo non adsit propositum mali cem.

vllum, aut cōplacentia, aut vincibilis ignoran-

tia (vt est in hæretico) benignissime condonari omnia, etiam pœnas: vt supra ex libro de

August. de ecclesiasticis dogmatibus citatum est. Et de Cy Cypria. de priano ait August. quod si quid illi erat purgā celeb. mis. dum, passionis falce ablatum est. Vnde de cele c. cū Mar- bra. missa. c. cum Martha, In iuriam facit martha.

tyri, qui orat pro eo. Porro priuilegium hoc induitum est præclarissimo illi actui fortitudinis propter excellentiam charitatis, qua nemo habet maiorem, quam vt animam suam ponat quis pro amicis, atque adeo pro amicorū summo C H R I S T O. Cum em̄ erratorū pœnitentia actus sit charitatis, consentaneū rationi iudicarunt Ecclesiæ Patres, vt qui in agone positus passionis pro confessione christianæ fidei (qđ heroicū est charitatis officiū) non esset astri-

etus ad cogitationē peccatorū. Sed sicut aqua baptismi tintos ait Paul. commori C H R I S T O, & cū illo vna sepeliri, ita martyr suo sanguine rubricatus vna cōstimetur crucifixus cū C H R I S T O, atq; adeo eundē assequi vberimum fructū gratiaz remittētis peccata plenissimè. Hæc em̄ est rātio quam S. Tho. 4. senten. d. 4. q. 3. & illic theologi afsignat huius cōparationis martyrij cum baptismo. Nempe, quod quam C H R I S T I passionē baptism⁹ sacramē Theologo taliter repræsentat, eandē refert & martyrium rū ratio. realiter. Et ideo character quidē qui ad sacramentalia pertinet, non imprimitur martyri: qui idecirco si Christianus nō fuerat: & resurge Martyr nō ret, baptizandus est. Copia verō gratiaz, nō mo christianus dō par martyri, verū lōgē cumulationis, quām resurgens baptizato impenditur. ¶ At dubium aliud est baptizan præcipuum, an citra martyrium quiuis actus dū est. charitatis, quantocunq; sit excellentissimus, An citra absq; formalī detestatiōe peccati sufficiat pec martyrium catori ad salutem. Apparet nanq; id affirmare Scot. Scot. in 2. d. 28. vbi inter loquendū de præcepto charitatis, ait, quod quandocunq; voluntas actū huius præcepti exequit, licet informis, disponit se de cōgruo ad gratiā gratificantem: cui oblatæ, vel relisit, & peccat mortaliter: vcl cōsentit, & iustificatur. Et quāvis ipse nihil explicet, an ille qui se disponit sit in peccato, neque de actu charitatis, an debeat esse pœnitentia, sunt tamen qui ita opinantur, vt actus charitatis absq; pœnitentia formalī sufficiēt dispositio sit ad gratiā. Tametsi alij hoc nō cuicunq; actui tribuat, sed cuidam egregio. Causam nullam pro se adferre possunt aliam, quam si ita ratiocinentur. Pœnitentia ex eo postulatur ab eo qui est auersus à Deo, quia est actus charitatis contrarius inimicitia: sed quicunque actus charitatis pariter est eidem oppositus: ergo quicunq; erit, si nō formalis, saltem virtutis pœnitentia. Et præterea, quicquid sit de omni actu charitatis, tamen videtur rationi cōsentaneum, quod possit quispiam esse tam excellentis dilectionis, vt secum nullum admittat peccatum, sed omne depellat. Illum ergo actū saltem qui habuerit, nulla opus habebit alia actione pœnitentia. Huc accedit prouerbiū Sapientis, Vniuersa delicta operit charitas. *Testimonia scripturae.* Quod & Pet. Apostolus resumit. Et verbum Redemptoris, Qui diligit me, diligetur à patre meo. Et de peccatrice. Dimissa sunt ei peccata multa: quoniam dileyxit multum. Et Pauli conuersioni nulla videtur præfuisse pœnitentia. ¶ Sunt veruntamen testimonia scripturae, quæ longè vehementius urgent aliam par dictæ sententem, quinimò (nifallor) persuadent. Et ideo tie discer

discernendum est. Nanque vbi præhabita di-
sufficiat. Quando ligenti indagatione, nullum memoria occur-
rit lethale peccatum, clara resest, sufficere actū
& charita charitatis ad remissionem eorum, quæ memo-
ris pro con- tritione exciderint. Neque forsitan in alio quām in

istō casu senserit scot. sufficere actū charita-
tis. At verò vbi vila est peccatorum memoria,
vel per legitimam diligentiam haberi potest,
nullatenus audere in affirmare, quod absque

Citramartyrium nō sufficiat, quicunque aliis actus, vel charitatis, vel
ficiunt sine pœniten- cius suis aliis virtutis. Neq; villus, crediderim,
nitentia a timorata conscientiae poterit eam vñquam, si
& charita conscius est peccati, aliter pacare. Neque pro-
tis in eo, qui vel aliis eiusdem ordinis, quām testimonia
habet memo scripturæ cum rationibus, quæ supra cap. de-
riam pecca- cimotertio in confirmationem pœnitentiae
ti.

Testimonia acceriuimus ex vtroque testamento. Etenim
sacra. præter Hieremiam, & Ezechielem, & in Acti-
bus apostolorum Petrum, nullatenus impio,
nisi per pœnitentiam pollicitantes remissio-
nem, reuera, dicente C H R I S T O , Si pœniten-
tiam non habueritis, omnes simul peribitis, ne
scio quis possit absque pœnitentia salutem p-
mittere. Præterquam, quod Ioannes, & post
Redemptor idem noster, nullum indicabant
ingressum peccatoribus ad regnum cœlorum,
nisi per vnam pœnitentiā. Vnde sanctus Tho-

S.Thom, mas. 3.p. quæstione. 86. articulo. 2. incunstan-
ter affirmat, impossibile esse peccatum actuale
mortale, sine virtute pœnitentiae remitti. Cu-
ius dilucidam subnectit rationem ex differen-
tia inter gratiam Dei, & gratiam quæ est inter
homines. Gratia enim hominis non efficit in

Differunt gratia inter homines, & Deū, & nos. Ob idq; homo nonnunquam inimicum sibi
in gratiam restituit, qui nihil est internè muta-
tus, Deus autem non presupponit bonitatem,
110. 47. 1. sed faciendo hominem bonum, reddit sibi ami-
cum. Cum autem offensa Dei ex diametro ad-
uersetur gratiæ, neminem Deus in suam gra-
tiam recipit, nisi mutando eius voluntatem:
puta, dimouendo eam à bono commutabili,
cui inhærebat, & vertendo ad se. Dimouetur
autem nemo, nisi per detestationem peccati,
contrariam voluntati, per quam fuit commis-
sum: ergo pœnitentia est necessaria. Quæ id-
circo dicitur conuersio: iuxta illud Psalmi, De-
us tu conuertens (secundum aliam literam) vi-
uificabis nos. Et. 1. 2. q. 113. art. 5. idem prorsus
constituit. Sanè quod non potest esse conuer-
sio sine motu liberi arbitrij in peccatum: qui est
terminus à quo conuersio. Nam actus cha-

ritatis in Deum, solum habet respectum ad ter-
minum ad quem. Et arguens quod solus aëtus
charitatis sine formalis pœnitentia sufficiat, ex
illo, Charitas operit multitudinem peccatorū,
respondet, propterea operire, quia ad ipsam
pertinet, non solum persequi vnum opposito-
rum, puta, Deum, sed fugere ab alio, scilicet, à
peccato, per actum pœnitentiæ qui imperatur
à charitate. ¶ Et eadem responsione dissoluitur

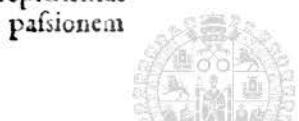
primum argumentum supra factum. Concedi-
mus enim charitatem contrariam esse inimi-
citiae Dei. Sed tamen hoc idcirco verum est,

quia vbi non est peccatum, resistit, ne admitta-
tur quoadusq; ipsa supereretur: & vbi est, expel-
lit illud per actum pœnitentiae. Et pariter respō-
detur ad aliud argumentum de actu egregio cha-
ritatis. Nam primum nervini cōcedam, quod
possit esse aliquis actus tam insignis charitatis,
quoniam sibi secundum substantiam posse esse in
hæretico, & in quocunq; peccatore: saltem qui
ob aliquam crassam ignorantiam inquinatus
est peccato: vt lib. 1. cap. 2. fusius disserit.

Sed est o, auctoribus illius opiniois largiremur,

elle tales quempia actum, qui vbi inesset, om-
ni resisteret temptationi, nec culpam admitte-
ret, hoc tamen restat illis probandum, quod
nunquam confidient. Neinpe, eum qui in pec-
cato iacet mortali, posse venire ad talem actū in opinione
charitatis, nisi per actum formalem pœnitentia.

Et pari modo ad aliud, Qui diligit me, di-
ligetur à Patre meo, respondetur, quod quan-
tus quicunque Dei dilector ipsi sit vicissim di-
lectus, tamen nemo dum est in mortali de-
licto, nisi à pœnitentia exordiatur, ad dile-
ctionem Dei descendere potest. Quod si Repli-
ca. me percontantur, vnde hoc habemus tam
compertum, respondeo, quod qui necessita-
tem pœnitentiae defendimus, causam (vt arūt)
agimus ob signatis tabellis. Non solum, quia
ius naturale, & ideo diuinum id exposcit, vt
qui iniuriam intulit, non nisi pœnitendo in
amicitiam possit restituiri, verum etiam quia
expresse ait C H R I S T U S , Si pœnitentiam
non habueritis, omnes simul peribitis. Neque
alijs, quām pœnitentiam agentibus, promit-
testimonia. Et (vt cap. 1. o. dicebam) temeritas Temeritè ex-
est ex eiusmodi vniuersalibus vllam facere ex cipit The-
ceptionem citra Ecclesiæ authoritatem. Sed logi quid-
aiunt, actum charitatis esse virtualiter pœni-
tiam à pro-
tentiam. Idem posset quicunque dicere de ora positione-
tione, vel de quois alio egregio actu virtu-
bus Christi-
tis. Cum tamen S. Patres hoc priuilegium in uniuersali-
vno tantum martyrio agnouerint propter so-
lam illam causam, quod re ipsa representat

passionem CHRISTI: sicut sacramentaliter repræsentatur per baptismum. Id quod nulli actui virtutis, qui non sit per pessima morte consecratus, conuenit. Vnde oculatè profecto S. Thom. in. 4. distinet. 4. interrogans, cur cū alij possint esse actus excellentissimæ charitatis: vt virginitatis votum, aut strictissimæ religio-
nis, aut peregrinandi ad prædicandum Eu-
angelium, huiusmodi tamen aetibus & officijs
non tribuatur, vt possit sine poenitentia remit-
tere peccata, sicuti martyrio: respondet, quia
per haec non commorinur CHRISTO, vti
per martyrium. Certè, quòd magis cogito, mi-
nus probabilitatis video in hac opinione, quòd
actus charitatis sine poenitentia sufficiat. Quin

Chrūs. non etiam CHRISTVS, qui excellenti potestate
remisit sine utebatur in condonandis criminibus absque
poenitentia. sacramento poenitentia: vt in adultera pate-
fuit, & in peccatrice, nunquam creditur remi-
ssione, nisi mutando interne animum per poenitentia
virtutem.

Iean. 8.
Luc. 7. Ait enim Grego. in homilia
de Magdalena, quod per gratiam traxit intus,
quam per misericordiam suscepit foris. Et vo-
cat gratiam, poenitentiam, quam lachrymarū
præfuum indicabat. Atqui de conuersione
repentina, stupendaq; Pauli, quam Luthera.
obijcit art. 7. afferit. vbi nulla, inquit, interfuit
poenitentia, eo quòd subita luce circumfulsus,
charitate induitus est: dicēs, Domine, quid me
vis facere? De illa in qua in conuersione ait Au-
gust. ad Bonifacium de correptione. Donatistarū,
quòd timor illic præcessit amorem. Cuius ver-
ba sunt. Quem maior timor compulit ad cha-
ritatem, eius perfecta charitas foras mittit ti-
morem. Id quod historia ipsa testatur. Siquidem
in terram prostratus stupens, ac tremens
prius dixit, Quis est tu Domine, quām, Quid
me vis facere? Quorum primum verbum timo-
ris est, & poenitentia, alterum vero amoris.

¶ Addiderim demum, quòd (nisi mea mea in-
scitia cœcat) non video, quomodo opinio haec
differat ab errore illo Lutheri. ar. 7. suarum af-
finitionum, quem cap. 12. reprobatum cura-
bamus: scilicet, Optima poenitentia noua vita.
Nam per haec verba ipse non negabat actum
charitatis necessarium: imo affirmabat propo-
situm in futurum parendi Deo, & custodiendi
legem. Sed de hoc nihilominus reprehensus,
& damnatus, quòd negabat necessarium esse
poenitentiam retroacta vitæ. Si autem tu di-
cas, actum charitatis in Deum, poenitentiam
esse virtualem, idem ipse concessisset. Vbi er-
go damnatur non requiri poenitentiam, ex-
presse pronuntiatur, quòd non sufficit aliquis
actus charitatis, quem quis posset fingere esse

Conuersio Pauli.

virtualem poenitentiam, sed quòd formalis sit
necessaria contritio. Ait enim August. lib. 1. de
nup. & concup. cap. 26. super illud Ecclesiasti.
21. quòd si à peccando desistere, hoc est, non
habere peccatum, sufficeret, tantum hoc nos
moneret scriptura, Fili, peccasti, non adjicias
iterum. Non autem sufficit, sed addidit, & de
pristinis deprecare, vt tibi remittantur. Exig-
itur ergo poenitentia præteriorum. In summa
cum sacramentum poenitentia positum sit in
remissionem peccatorum, nemini patet salus,
nisi per ipsum saltem in voto, quod tamen vo-
tum suapte natura, nisi præiente detestatione
peccati, non est legitimum. Quare sancta mo-
dò Synodus Tridentina. sess. 6. cap. 6. necessarium
astruit poenitentiam ante baptismum, & cap.
14. expresse ait, quòd non sufficit cessare à pec-
catis, sed quòd sit detestatio requisita. ¶ Subori Dubiū pre-
ter autem ex hac altera dubitatio. Vtrum præcipuum.
ter actum poenitentia requiratur aliis charita-
tis, propterea, quod dictum est semper dispo-
sitiones ad gratiam esse actus fidei, spei, & cha-
ritatis. Secundum autem Ioannem, Quoniam
diligit me, manet in morte. Et secundum Paul. Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, cha-
ritatem autem nō habuero, nihil mihi pdest. Vnde colligit Augustinus, de vera & falsa poenitentia, cap. 17. absq; charitate in fructuosa
esse poenitentiam. Respondetur nihilominus,
quòd quanuis frequentissime præter contritio
nem peccatorum aliis charitatis actus Deum
præcisè habens obiectum inrerueriat, verun-
tamen solus ille contritionis est simpliciter ne-
cessarius: quoniam idem ipse, actus est charitatis. Id quod & Augustinus eodem loco expo-
nit, dicens, quòd ille vertitur à peccato, q; qua-
cunque de causa vult dimittere peccatum: ille
autem conuertitur, qui iam totus & omnino
vertitur: scilicet, qui iam non tantum poenas
non timet, sed ad bonum domini contendere
festinat: id est, qui peccata propter Deum, &
cum proposito parendi execratur. Huc enim
reputat aetum charitatis. Et S. Tho. 1. 2. q. 113. S. Thom.
non ponit nisi duos motus liberi arbitrii in iu-
stificatione: primum in Deum per fidem & de-
siderium iustitiae, quod pertinet ad spem: & alterum detestationis peccati. Ita enim habet ar-
ticulo. 4. & 5. Et in. 6. ait, quatuor enumerari in
iustificatione: scilicet, infusionem gratiae, mo-
tum fidei, & motum in peccatum, & remissio-
nenem. Et statim art. 7. ad. 2. explicat, quomodo
simil potest esse unus actus, quo peccatum quis
odit propter Deum, sicut unum corpus eodem
motu recedit ab uno termino, & accedit ad ali-
um. Et dialecticæ eodem assensu aiunt, assentiri
conclu-

conclusioni propter præmissas. Idem ait. 3.p. quæst. 85. ar. 3. nēpe, quod actus pœnitentie si mul est, & charitatis, quatenus est displicetia offendæ dei, & species iustitiae, quatenus est recompensatio iniuriaæ. Et articulo quinto ex-

Actus sexim iustificatiōe plicatisimè ait, quod primum principiū actionum, quibus ad gratiam disponimur, est diuina operatio. Secundus motus fidei: tertius timoris: quartus spei: & quintus est motus charitatis, quo alicui peccatum displicet secundū seipsum, & non iam propter supplicia. Vide quomodo actum charitatis appellat ipsam cōtritionem. Sexto loco ponit timorem filiale & reuerentiale dei. Sed tamen non est sem

Cōtritio est per necessarius ante iustificationem. Nam cōulta dispo tritio ipsa, vt habet eadem. 3.p. quæst. 89. art. fuit ad gra. 1. est vltima dispositio ad gratiam: quam alij, tā hui⁹.ca. inquit, actus præstatoris charitatis subsequuntur. Et ita necessariò dicēdum est. Nam vt cre-

brò iam diximus, Pœnitentia est cui tribuitur remissio peccatorum. Pœnitentia (in-

Quō prie quam) sacramento principalius virtute clatribuat res uitum: virtuti autem pœnitentiae secundanūsiō peccato, tanquam proximæ dispositiōi ex partitorum. te nostra, vt per quam sc̄iter concludit idem Doct. sanctus, eadem. 3.p. quæst. 86. art. 6. Vn

Syno. Trid. de verbum illud Synodi cap. 6. Diligere incipiunt, ac propterea mouentur aduersus peccata, non est sic intelligēdum, quod semper sint

Epilogus di necessarij duo actus. Quoniam pœnitere est dispositiō. inceptio dilectionis. ¶ Igitur, vt quæ de dispositiōibus fusè dispersimus, in pauca referam, quasdam appellauimus remotissimas. Nempe omnia opera moraliter bona, quæ naturali facultate fiunt. Illa autem, quia non dimanant ab influxu speciali spiritus sancti, non censentur propriè inter dispositiōes. Sed illa dum taxat opera, hoc nomine secundum proprietatem veniunt, quæ peculiariter attingēt nos digito dei exhibemus. Inter quas tamen aliæ sunt remota & imperfecta, neq; semper necessaria, aliæ verò proximæ, efficaces, & omnino requisita. Harum discrimen inde sumitur, quod vt. 1.2. q. 112. art. 2. & q. 113. art. 7.

S. Thom. author est S. Thom. quādoq; Deus paulatim, & per gradus successu temporis, disponit hominem, non quidem statim mouendo ad fidem per charitatem operantem, sed ad fidem fortè informem, vt ad Simplicianum quæstio. 2. ait, de catechumenis Augusti. in initio suæ conuerisionis, vel ad alia opera misericordia, seu aliarum virtutum, quibus, cor durum mollescat. Aliquando vero de repente mouet ad actum eiusmodi fidei, & charitatis, vt in Paulo.

Dispositiones ergo illæ insufficienes virtutū

sunt actiones. Inter quas regulariter concurredit seruilius metus: item, humilitas, secundum il lud Iacobi, Deus superbis resistit, humili⁹ au

Iacob. q.

tem dat gratiam: & crebro actus misericordie, iuxta illud, Per misericordiam & fidem purgā

Proverb. 15

tur peccata. Quinimo, & actus nonnunquam charitatis informis, vnde non pullulat contri-

Dispositio-

mæ, sunt actus fidei, spei, & charitatis. Enimue-

næ neceſſa-

rīe & pro-

xime.

Dispositiones autem necessariae & proximate, sunt actus fidei, spei, & charitatis. Enim uero neq; sine istis esse potest salus, & istis præsentibus, si fiant deo specialiter mouente, etiā si nullus præcesserit seruilius metus inferni, neque alia prorsus liberi arbitrij morio, codē instanti temporis ex necessitate subsequit gracia: non quidem necessitate coactionis, sed infallibilitatis: vt author est S. Thom. 1.2. quæst. 8. Thom.

112. art. 3. & theologi. Quare miraculo mihi Caieta. nota

est doctissimus, & alias consyderatisimus Ca-

itanus in 1. quæstio. de contritione. vbi ait,

posita sufficientissima præparatione ex parte hominis, & cum auxilio speciali dei, non esse Posita suffi omniō certum eodem momēto infundi gratiæ hoīis di-

tiam, sed quandoque deum pro suo beneplācito iustificationem per aliquam moram tem statim infū

poris differre. Vniuersa nanq; elegia supra ei dicit gratia.

tata de pœnitentia consonantissimè dilsonat huic assertioni. In quoq; enim momento ingenuerit peccator, & assensum præbuerit euocanti deo, certissima lege iustificatur. Qui enim infallibilem legem causis naturalib⁹ posuit, vt positis sufficientibus dispositiōibus,

eodem instanti induceretur forma, firmorem posuit in operibus gratiae. Et reuera, causa, vnde in hanc sententiam permotus fuit, minoris est probabilitatis, quām conclusio. Ait enim quod alijs si certitudinem haberemus eodem

instanti, quo parati sumus, gratiam quoq; recipere, cādem haberemus certitudinē quod su Deceptionis mus in gratia. Nititur enim falsissimo fundamento, quod possumus legitimæ nostræ præ-

parationis habere certitudinem. Sed tam de Nō possum⁹ conclusione, quām de ratione latius in fine ter nō dispositiō libri, cap. de certitudine gratiae. Cum autē tiois certitu

statuimus hos motus necessarios, non intelligēdū habere gimus formaliter semper in eodem instanti, li. 3. c. 11.

sed satis est virtualiter fieri. Etenim fieri potest, vt christianus habens fidem, & spem in que neceſſa-

formes, qui diu fuit, quasi parturiens, imperf. rī ad iustifi

etē pœnitens, repentino flagore charitatis cationē im-

prorumpat in subitam pœnitentiam in virtu pī satis est tepræcentium motuum fidei, & spei: licet for

virtualiter maliter tunc non eliceat illos actus, credo & præstari. spero in Deum: sed satis est, quod eius meminerit misericordia.

k De

De causis formalibus, quomodo gratia & virtutes distinguantur.

C A P. XVII.

SAtis deniq; nescio an super de dispositionibus, quæ ad causam materialē reducuntur iustificatio-
nis, dissertum nobis est. Nam etsi non fuerit animus, exactissimè scholarū more discussionem singulorum facere, premium tamen operæ existimau, paulò rem pressius vrgere, quām qui stylo fermè oratorio præcisus testimonii Patrum, hoc atatis rem theologam tractant. Hac enim ratione non modò contouersia apertius elucidabuntur, verum etiam illis definitis, commoditas erit, materia hanc habere suis numeris absolutam. Quare eandem phrasim in subsequentibus perseque mūr. Sequitur ergo de causis formalibus, quæ cum eiusmodi dispositionibus continuò connectuntur: quales sunt gratia, & virtutes. De quibus primum cum nostris colloquendum nobis est, ac deinceps cum alienoribus. Igitur de gratia, & virtutibus non semper olim res certa fuit, essentne habitus infusi. Imò vsq; ad ætatem illam Magistri sentē. res erat dubia.

Cap. maius. Nisi quod pars affirmatiua plausibilior erat, res de bapt. & plurimum probata. Vnde in cap. maiores, et cī effec. de bapt. & eius effectu, vtraq; simpliciter pars E cōcil. vii sub quadam probabilitate denarratur: nisi q; nen. qd hāc pontifex illam postremo loco tanquam vero bī clem. de magis cōsentaneam ponit. Et primum de gratia. triu. §. tia quanquis omnibus fides catholica sit gratia ad hoc. nos salvari per fidem: vt ait Paul. An verò qualitas sit anima, re ipsa ab anima distincta: ve- Quid d'gra luti sunt habitus scientiæ, non adeò res est scientia fides do pturarum elogiis constitutissima. Nam, quod ceat qd re= frequentissimum est, gratia nos dei vocari, sal uocet à no- uari, & glorificari, idem est quod gratis, sine gratia in qua nostris meritis. Ita enim promiscue ait Paul. fitionem. Iustificati gratis per gratiam ipsius. Neq; anti Roma. 3. qui Patres ita multū clare loquuti sunt de gratia, tanquam de uno quodam habitu, & qualitate. Atqui si res ex humana gratia coniestan

Humanæ cōda esset, contraria pars potius esset probabilitior. Cum em̄ quis in grām principis, aut vilius amicirecipit, nulla sibi noua qualitas accrescit: sed per hoc solum gratus sum ego amico meo, quia obiectum sum amoris erga me sui: & ipse vicissim mihi gratus, non per amorem suū, aut aliam formam quæ sibi insit, sed quia ego per amorem qui in me est diligo ipsum.

Magister. Nam verò de charitate Magister sentē. lib. 1. distinctio. 7. ita sentit, vt audenter refutet esse habitum infusum, sed charitas, inquit, est ipse spiritus sanctus, qui nobis illabitur. Non

quod adeo desipiat, vt actus nostros charitatis, qui accidentia sunt, ipsam esse cogitet sub- **S**ntia Magi stantiam spiritus sancti: sed id tantum arbitra stri explicatus est, quod spiritus sanctus non excitet nos tur. & moueat ad amorem Dei, & reliqua charitatis officia, per aliquem in nobis immanentem habitum, sed per se ipse proxime: vt de auxilio speciali loquuntur theologi. Hanc opinionem sibi in animum induxit propter verba Augustini. 8. de trini. cap. 8. vbi inter expōnē dum illud Ioannis, Deus caritas est, ait, quod qui proximum diligit, consequens est, vt dilectionem ipsam diligit: nam dilectio Deus ipse est. Et inferius, Qui cognoscit fratrem, quem diligit, cognoscit, & charitatem ipsam: q; deus est. Idem repetit lib. 15. cap. 17. vbi ait, Ita de dicitur caritas nostra, sicut deus est spiritus. Atq; adeo manifestum est (inquit Magister) non esse aliam in nobis charitatem, præter personam ipsam spiritus sancti. Tametsi de reliquis virtutibus: puta, de fide, & de spe, expressæ in 3. sententi. docet esse habitus infusos: sed hoc solum negat de charitate, & fortè de gratia, propter suam excellentiam. ¶ At verò hoc idiomate Augustini, nō modo tūc Magister, sed & nunc plerique decipiuntur: vt capit. 20. circa iustitiam imputatam iterato admonebimus. Fuit enim August. ab ineunte adolescētia Platonis philosophia intinctus, qui ideas separatas censebat esse individuorum formas, quas ideas idem August. agnouit esse diuinā ipsam essentiam, vt theologi profitentur. Et id circa cum quicquid in nobis insit perfectiōis, vt sapientia, iustitia, charitas, & id genus reliqua, participatio quædam sit eiusmodi perfectionū quæ sunt in deo, crebro vtitur illo modo loquendi Platonico, q; nos simus boni bonitate, quæ est deus, & sapientes, sapiētia, quæ est deus. Atq; eadem phrasim ait charitatem nostram: videlicet, qua deum diligimus, esse deū ipsum: vt fidus eius interpres diuus Tho. 2. 2. s. Thom. q. 23. cognovit. Haud tamē respuit, neq; verò denegandū est, quin in nobis sit habitus charitatis infusus, vt illico apparebit. Quamobrē iure, & merito repulsus est in hac parte Magister ab omnibus theologis. Sanè, qui de gratia & virtutib⁹ tribus saltē theologicis (quicquid sit de aliis moralibus) vna mēte confitetur, es- **T**heologorā sūia cōs de se habitus infusos. Id qd cū optima ratione, tū ifusōe triū etiā sacerdōrum elogiis cōfirmat. Sed vt à rationib⁹ gratiæ, & charitatis exordiamur, videre est primū, quo discrimine discernantur. Durand. **D**urand. de 2. senten. dist. 26. nō punctim dignoscit inter gratia & charitatem. Quin praece de illis di- **G**radicarum. judicat: existimans, quod sicuti gratia sumus gratiæ.

Refutatio Durandi de grā et charitate. grati deo formaliter, ita per charitatem, quæ in nobis est, sumus illi chari. Quod si verum est, non solum re, verum neq; ratione different, sed solo nomine, vt ipse fatetur: simo altera redundaret. Nam esse quempiam Deo gratum, id est, quod esse illi charū. Est nihilominus per se manifestum inter uallum inter gratiam & charitatem, quod gratia est forma, qua dilecti sumus Deo. Et ideo peculiariter dicitur gratia non solum quia gratis (vt reliqua omnia charismata) donetur nobis, sed quia nos formaliter deo gratos reddit. Veluti (vt sic loquuntur) qui obiecta sumus dilectionis diuinæ, per quam (quæ sua substantia est) nos diligunt. Charitas vero est habitus suffectus nobis virtus qua ad diligendum deum. Ita vt per gratiam sumus deum amamus nos chari deo: non quod per illam nos formamus.

Charitas est liter diligat (hoc enim facit per suum amorē) sed quod illa nos amando perfundit, qua diccamur dilecti, & grati sibi. Per charitatem autem nos eum vicissim redamamus, & ipse fit nobis charus. Est enim charitas (vt. 3. libr. de doct. christ. cap. 10. definitor est August.) motus animi ad fruendum Deo propter ipsum, & seatq; proximo propter Deum. Vnde grecè diversæ sunt voces, χάρις & ἀγάπη. Hæc gratiae, & charitatis differentia, cum probè, &

S. Scot. lute perspecta fuerit Scoto in. 2. dist. 27. profectò deuior, cur in eandem opinionem deflexerit, quod charitas & gratia sint iudicē prorsus habitus, sola ratione distates. Nam de Durando, & alijs, quibus hoc discrimen non fuit perspectum, potius mirandum est, cum solo nomine apud illos differant, cur posuerint via ratione duas. Expendamus ergo tantisper causas utriusque opinionis de hoc interstitio gratiae, & charitatis. S. Thom. existimat duos esse habitus, non ratione modò, sed re etiā distinctos: vt gratia sit forma, quæ dat nobis esse spirituale, & diuinum: vt pote, quo sumus formaliter accepti, & grati, è, quod sumus ab ipso dilecti. Charitas vero est virtus, quæ nos facit dilectores, amantesque sui. Prius enim (au-

S. Thom. de grā et charitate. 1. Ioan. 4. thore Ioanne apostolo) diligimus, quam diligimus. Vnde. 1. 2. quest. 10. prius probat, q; lectio hoīm gratia sit aliquid in nobis, deinde quod sit distincta à charitate. Ratio prioris mēbri sumitur ex discrepantia, quam inter gratiam diuinam, & gratiam humanam paulo antē cōmeto. Tho. 1. 2. q; morauimus. Sanè, quod homo nō diligit am-

1. 10. art. 1. cum propter probitatem, quam in eo effecit, sed propter eam, quam in ipso apparentem videt, vel propter quāuis aliam cogitatam causam. Et ideo potest quis quēpiam habere gratum, & acceptum, sine aliqua bona qualitate,

quæ in eo sit. Deus autem neminem diligit nisi propter bonitatem, quam ipse ē iūgendo in generat. Quinimò idipsum quod nos diligit, est, dignos nos facere, & iustos, atque adeo potentes iusta, iusteque operandi. Et ideo licet gratia qua sum amico gratus, nihil in me qualitatis addat, ea vero qua sum Deo gratus, qualitas est mihi ab eo infusa. Non concludit ratio

pōt hō effigiat deo ab eodē sine ullius infusione qualitatis.

necessitatē: neq; verò vllus ambigit, quin absque villa infusa qualitate posset nos deus habere gratos: sed suppositis testimoniis scripture, quibus infusio gratiae insinuatur, vt capit. proximo videbitur, est optima ratio. Quomodo autem inter gratiam, & charitatem interficit, ex analogia naturalium idem S. Doctor cōiectatur. Deus enim non minori prouidētia disponit res gratiæ, quam naturæ, quinimò multo maiori: in rerum autem ordine naturaliū, hoc perspectum nobis est, vt prius res habeant esse per formas, deinde non solum ipsas generali influxu iuuet, & moueat ad agendum, verū etiam virtutes singulis indiderit ad huiusmodi opera, vt sint ipsis naturalia. Hic enim genuinus sensus est illius verbi Sapientis, quod Sapi. 8. deus attingit à fine usq; ad finem, & disponit omnia suauiter. Nempe, quod cum nihil in universo, neq; solium arboris, nisi ipso concurrente motetur, tamen singulis impressit formas, & virtutes, atque adeo pondera, quibus vnamquamque rem in suum finem suauiter in clinaret. Par ergo modo, eo tunc tēporis, quo nos iustificat, per suum in nos amorem, gratia nos informat, qua esse nobis diuinum cōunicat, & vt ait Petr. apostolus, per tale pretiosum donum suæ nos consortes diuinæ naturæ efficiat: atque adeo charitatem, & reliquos operatiuos habitus adhibet, quibus perfectè operemur iuxta conditionem eiusdem diuinæ naturæ. Et confirmatur adhuc ratio cōtra Magistrum sentē. Nam quanvis nos spiritus sanctus moueat ad virtutem opera, facit hoc tamen (vt est apud Sapientem) suauissima dispositione. In officiis tamen, & operibus virtutum naturalium, vt philosophi omnes, & experientia docet, non est perfectum opus, quo adusque procedat ex acquisito habitu, qui est sicut altera natura. Per habitus enim fiunt nobis opera connaturalia, atq; adeo facilita, quæ ante comparatum habitum erant difficilia.

Vnde Aristote. Virtus, inquit, est dispositio perfecti secundum naturam ad optimum actum eidem naturæ conuenientem. Multò ergo magis rationi consonat, vt in operibus gratiæ similes nobis habitus spiritus sanctus infundat. Quandoquidem nullo nos coacti k 2 impec-

Cōfirmatio

Aristo. 7.
Physi.

impellit, sed (quæ nostra natura est) libere allicit, & appellit ad bonum, atq; adeo ad opera gratiæ, ac si naturæ congruerent, ita dulciter promouet. Hinc sapienter colligit S. Tho mas gratiam esse in essentia animæ: virtutes autem in potentiis, vt fidem in intellectu: spē autem & charitatem in voluntate. Quoniam gratia tantum esse supernaturale, per quā prius natura sumus accepti, & grati tanquam dilecti à deo. Et deinde sequuntur habitus in potentiis ad operandum dignè, vt decet filios Dei. Neq; parum lucis adfert analogia, qua San. Thom. 1.2. quæstio. 110. patefacit, vt charitas, & gratia distinguantur realiter. Sane, quòd gratia sit, velut in naturalibus lumen intellectus. Vnde sicuti habitus naturales sunt virtutes illæ acquisitæ ad operandum secundum perfectionem luminis naturalis, ita charitas, & reliqui habitus virtutum diuinitus infunduntur simul cum gratia ad operadum proportione debita ad illud esse gratiæ super naturale. ¶ Rationes ergo restat ut expenda ti diluuntur. mus, quibus Scot. & qui ei subscribunt persuasum habent, vnum esse habitum, qui & gratia sit & charitas. Sunt enim tres numero. Prima, quòd quicquid excellentiæ tribuitur gratiæ, tribuitur & charitati, & econuerso. Vtraq; enim dividit inter filios regni, & filios perditionis. Secunda, quod vtraque est forma aliarum virtutum: quare neutra potest esse informis. Tertia, quod vtraque coniungit nos vltimo fini summa coniunctione, quæ potest esse in via. Sed profectò haud est diffi cile arietes hos authori suo obuertere. Ratio nō possunt enim rerum, vbi non possunt separari, sumē separari, unde da est inde, vbi separantur. Inter homines sumenda sit autem gratia, & charitas ita differunt, vt vna Ad primum posit reperiri sine alia. Vnu enim sacerdotum scoti. venit, vt quis sit alteri gratus, quem tamen non vicissim diligit, & solet quis alterum diligere, cui non est gratus: ergo quanquam inter nos, & deum semper maritentur, sintq; adeo indiuisæ sodales: quoniam, Qui diligit me, inquit, diligitur à patre meo: ratio nihilo minus ipsarum diuersissima præ se fert distinctionem realem. Nam eti vtriq; tribuitur dividere inter filios regni & perditionis, diversissime tamen, & prius natura hoc facit gratia, q; charitas. Ex eo enim quod dilecti atque adeo grati sumus Deo largitur nobis habitum charitatis, per quem ipsum redameinus: iuxta verbum Ioan. Non quia nos prius dilexerimus, sed quoniam ipse prior dilexit nos. Itē quan uis vtraque sit forma aliarum virtutum, & id circa neutra possit esse informis, tamē in hoc 1. Ioan. 4.

vastissima etiam intercedine distant. Nam gratia est forma aliarum virtutum ratiōe sub *Ad secūdū*. iecti: charitas vero ratione finis. Quòd est di- Q[uo]d grā et cere. Gratia quia facit hominem gratum, tan charitas sine quām obiectum dilectiōis diuinæ, facit sequē formæ alia ter vt opera eius sint grata & accepta Deo: iuxta illud. Respxit Deus ad Abel, & ad mu- tum.ca. 18. nera eius: id est, & ideo ad munera eius. Cha Gene. 4. ritas vero, quia habet Deum immediate pro obiecto, habet & opera aliarum virtutum, ve luti omnium regina, referre in honorē & glo- riam Dei. Ac denique, quanuis vtraque nos coniugat vltimo fini, & in hoc quoque pluri mūm disparantur. Nam gratia est p quā nos deus sibi amore copulat, gratosq; & sibi acce ptos reddit: charitas vero, per quam nos ip- sum amore prosequimur, iuxta illud August. in lib. de mori. eccles. Charitas est perfecta vir tus animi, quæ coniungit nos deo, qua ipsum diligimus. Falsissimum ergo est, quòd vel per gratiam amemus formaliter, vel per charita tem simus formaliter grati. Quanuis per ope Argu. ex au ra charitatis, tāquam per merita augeatur gra gmento di- tia. Sed & ex huiusmodi augmento sumitur uero. aliud argumentū, quòd charitas & grā distin Operib⁹ cha guantur, quoniam non eadem proportione ritatis auge augentur. Quocunq; enim remississimo actu tur grā. charitatis statim crescit gratia. Quoniam cui- cunque merito correspōdet certus gradus glo Etiām re- ria ad quam statim acceptatur homo: & cum mississimo per gratiam acceptemur ad gloriam, fit, vt sta actu cha- tim augeatur gratia. Charitas vero per actus ritatis auge remissiores ipsa non confessim augetur: vt S. tur grā, re- Tho. 2.2.q. 24. & theologorū plurimi confi- mititur tñ tentur. Quoniam habitus operatiui potius dū charitas er- remisse operantur, remittuntur. Quare quan- go distin- titas gratiæ non sequitur in via quantitatē gunt. habitus, sed actuum charitatis. Sed de hoc nō statuimus hic disputare. Accedit in testimoniū distinctionis gratiæ & charitatis, quòd gratia nusquam vocatur virtus, sicut charitas, sed sub diuersis nominibus vbiq; exprimunt, vt capite iam proximo patebit, vbi & eviden- tiū cōmonstrabitur, habitus esse distinctos.

De eisdem causis formalibus, quo- modo iustificem.

C A P. XVIII.

Bostquam visum est, vt gratia, & virtutes distinguantur, quod necel- sarium erat ad intelligendū modū diuersum, quo ad iustificationem concurrunt, duo supersunt de ipsis constituēda. Primū de infusione, & alterū de ratione forma-

De natura & gratia

formali, qua iustificant. Et quod sint habitus infusi, quanvis non antea forte ita cōstanter, tamē à tempore concilij Viennensis pro comperto habetur inter Patres, & theolgos, vti illic decretum est. Quod quā plurimis est sacramentis testimonij consonantissimum. Primum est ad Titum, Secundum suam misericordiā saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abūdē per IESVM CHRISTVM salvatorem nostrum. Cuius simile & illud est, Charitas dei diffusa est in cordibus nostris p̄ spiritum sanctum, qui datus est nobis. Vox enim, iufusio, donum aliquod, præter motum dei, designat, quod in nobis permaneat. Nisi quod primus locus ad gratiam proprius spestat gratum facientem. Per misericordiā eī suam saluos nos facere, idē est, quod per charitatem, qua ipse nos diligit. Secundum verō expressè loquitur de charitate, qua nos ipsum diligimus. Ita enim ait de spir. & liter. capit. 3. 2. August. Charitas dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non qua nos ipse diligit: sed qua nos facit dilectores suos. Tertius locus est in prima Canonica Ioannis, Omnis qui natus est ex deo peccatum non facit: quoniam semen eius in eo manet. Verbum, manet, inherentis habitus significationem gerit. Et quā uis virtutes etiamnum semina bonorum op̄rum, sane quorum sunt principia, dici possint, significantius tamen ac proprius nomini feminis subicitur gratia, per quā ex deo CHRISTO nascimur: sicuti naturali semine ex priori Adam. Et præterea, quia gratia est seminatio fructuum, sane unde opera nostra sint meritaria gloriae. Accedit & illud, Si quis diligit me, diligitur à patre meo, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Quod ipse idem exponens euangelista in sua Canonica, ait, In hoc cognoscimus, quod in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis. Cum ergo Deus præter generalem illū modum, quo vbiq; est per essentiam (vt aiūt) præsentiam, & potentiam, singulariter in nobis dicatur persistere per suum spiritū, & charitatem, inexplicabilis est modus alius, quā per habitus gratiae & virtutum, quibus nos diuinus informat. Adeò, vt S. Patres non vereantur dicere, quod sicut anima est vita corporis, ita & ipse sit vita animæ. Nempe, vt qui manet in charitate, in deo maneat quadam tenus: vt materia in virtute formæ, & Deo in ipso, vt virtus formæ in materia. Eodē pertinet, quod ait Petr. Maxima & pretiosa vobis promissa donauit, vt per hoc effici imini diuinæ cōsor-

Habitus infusi cōstituitur sacrae. f. ettres virtutes theologie. Cōfensus patrū et theologorum in hac re. Tit. 3. Roma. 5.

August. 1. Ioan. 3. Gra. semen Dei. 1. Ioan. 4. 2. Petr. 1.

Lib. II. Caput. XVIII. 149

tes naturæ. Et illud Pauli, Quicunq; in CHRISTO baptizati estis, CHRISTUS in vestiis induit. Indui enim CHRISTUS, compingi ei est, veluti membrum, vt qui in eo renascitur, suā ipsius imaginem moribus exhibeat per gratiam & virtutes tali genitura susceptas. Et ad Corinth. Deus designavit nos, & dedit pignus 2. Cor. 1. spūs in cordibus nřis. Id qđ repetit ad Ephes. vbi ait, Signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostræ. Referata est huiusmodi elogiis sacra pagina. Nā præter hæc de gratia, & charitate, supra capi. 8. de fide plurima adsciuimus: & idem est de spe iudicium. Quare de gratia & tribus theologis virtutibus summa consensio est inter theologos, habitus esse infusos. ¶ Atqui maximum argumentum in hanc sententiam sumitur ex infantibus baptizatis: sanè, quos cum verè sancti subsidia in vitam spiritualem, certum est participare: & cum maturi non sint, vt per modū actuū suscipiant, plusquam conjectura est, eadem illis impartiri per modum habitus. Vnus gorū fidē, de cum essent quondam, qui contrarium opinantur, dicentes paruulos ex eo, quod non sunt habiles, & idonei ad usum eiusmodi habituum, nequaquam illis infundi, sed tantum recipere remissionem peccatorum, atq; peruenientes ad usum rationis, tunc temporis virtute characteris eosdem habitus recipere, Concilium Viennum Viennense, sub titul. de sum. trin. & fidei sens. cathol. constitutioni Innocentii in c. maiores, nouum, magnumq; autoritatis pondus adhuc, his verbis, Nos autem attendentes efficaciam mortis CHRISTI, quæ per baptismum applicatur pariter omnibus baptizatis, opinionem secundam, quæ dicit, tam paruulis, quam adultis conferri in baptismō informatam gratiam, & virtutes (distinguit inter gratiam, & virtutes) tanquam probabilem, & dictis sacerdotum, ac doctorum modernorum theologiae magis consonam & concordem, sacro approbante Concilio duximus eligendum. Cōsentienter S. modo Synodus capi. 7. sess. 6. ait, merito sanctissimæ passionis CHRISTI in ipsa iustificatione infundi iustitiam: hoc est fidem, spem, & charitatem, quæ est sicut prima stola euangelica, quā pro illa per Adæ inobedientiam perdita, renati iubentur, candidam, & immaculatam seruare, vt eam perferētes ante tribunal CHRISTI, recipient vitam æternam. Et cano. 11. sub anathemate explicatus censet, gratiam, & charitatem in renatorum cordibus diffundi. Tametsi consulto de habituum nomine nihil meminerit. Et quanvis de k 3 folis

Conclusio. Argum. de pueris. ex Tho. 3. p. q. 69. ar. 6. Summa cōfessionis Theologiae, eadem illis impartiri per modum habitus. Vnus gorū fidē, de cum essent quondam, qui contrarium opinantur, dicentes paruulos ex eo, quod non sunt habiles, & idonei ad usum eiusmodi habituum, nequaquam illis infundi, sed tantum recipere remissionem peccatorum, atq; peruenientes ad usum rationis, tunc temporis virtute characteris eosdem habitus recipere, Concilium Viennum Viennense, sub titul. de sum. trin. & fidei sens. cathol. constitutioni Innocentii in c. maiores, nouum, magnumq; autoritatis pondus adhuc, his verbis, Nos autem attendentes efficaciam mortis CHRISTI, quæ per baptismum applicatur pariter omnibus baptizatis, opinionem secundam, quæ dicit, tam paruulis, quam adultis conferri in baptismō informatam gratiam, & virtutes (distinguit inter gratiam, & virtutes) tanquam probabilem, & dictis sacerdotum, ac doctorum modernorum theologiae magis consonam & concordem, sacro approbante Concilio duximus eligendum. Cōsentienter S. modo Synodus capi. 7. sess. 6. ait, merito sanctissimæ passionis CHRISTI in ipsa iustificatione infundi iustitiam: hoc est fidem, spem, & charitatem, quæ est sicut prima stola euangelica, quā pro illa per Adæ inobedientiam perdita, renati iubentur, candidam, & immaculatam seruare, vt eam perferētes ante tribunal CHRISTI, recipient vitam æternam. Et cano. 11. sub anathemate explicatus censet, gratiam, & charitatem in renatorum cordibus diffundi. Tametsi consulto de habituum nomine nihil meminerit. Et quanvis de k 3 folis

solis virtutibus in genere pronunciauerit Sy-
 nodus, idem etiam sentiendū est de donis spi-
 ritu sancti, quae pronunciauit Propheta sub
 septenario numero, requieatura in flore radi-
 cis lessie, ac subinde suo cuiusq; modulo, &
 Quae dona gradu in singulis eius membris. Hæc em̄ diu-
 & uirtutes Grego. in principio super Iob agnouit in se-
 præter theo pte filii suis distincta à tribus virtutibus theo-
 logicis, si fan logicis per tres eiusdem filias designatas.
 dant. cum Quintino quanuis de hoc non sit tam una om-
 nium sententia, tamen si fides habenda est S.
 §. Thom. 2. Thome, quatuor præterea cardinales virtu-
 tes infunduntur cum gratia C H R I S T I : qui
 3. sapientia illa diuina est, de qua scribitur, quod
 Sapien. 8. sobrietatem, & sapientiam docet, & iustitiam,
 Quatuorde & uirtutem. ¶ His præhabitibus de infusione,
 causis for- quod primum huius capituli membrum erat,
 malib⁹ con consyderate in causis formalibus iustificatio-
 nyderanteur nis conspiciendus est numerus, ordo, & mo-
 dus: ac denum, qua sint ratione cum materia
 libus dispositionibus contextar. Etenim quē-
 admodum quatuor statuebamus in sermone
 causarum materialium. Primum videlicet, ex
 parte Dei mouentis, speciale auxilium, ac de-
 inde tres motiones liberi nostri arbitrij: scili-
 cet, fidei, spei, & charitatis, ita in eodem instan-
 ti temporis protinus subsequuntur alia qua-
 tuor, que causa sunt formales diuinitus infu-
 sione: scilicet, gratia remittens peccatum per diu-
 inam erga nos dilectionem, & tres habitus ea-
 runderunt virtutum, Deum habentes pro obie-
 ctu: vt pote, quibus in eum dignè, & meritorie
 credimus, speramus & amorem referimus no-
 strū. Atqui quo naturæ ordine motiones illæ
 antecedunt gratiam, eodem prorsus infundū-
 tur habitus in eodem instati: puta, fides, spes,
 & charitas. Quocirca S. Thom. quem ordinē
 posuit. 3. p. quæst. 8. 5. art. 5. inter dispositio-
 nes nostras ad gratiam cum auxilio speciali, eun-
 dē. 1. 2. q. 113. a. t. 8. disponit in infusione gra-
 Mod⁹ iusti tiae, & virtutum. ¶ Sed quantum ad modum
 ficationis. iustificandi, prudenter internoscendum est ac
 dispiciendum, quod quanvis gratia & virtu-
 Ḡra et uir- tes cause sint formales iustificationis, haud ta-
 tutes diuer- men eodem modo, sed longè diuerso. Bifaria
 so mō sume enim usurpare possumus hoc quod est nos iu-
 cause forma iustificari: vel potius eiusdem iustificationis du-
 les iustitiae. plex est effectus, & ratio. Dicimur enim iustifi-
 cari, quia nobis condonantur peccata, atque
 nis duplex adeò grati, & accept ideo reddimur. Et dicimur
 effectus. iustificari, quia simul facultatem accipim⁹ ad
 faciendum iusta. Primum gratia per seformam
 litter attribuitur: alterum verò charitati, & reli-
 quis virtutibus. Quamobrem, quicquid senti-
 re libuerit de gratia, & charitate, sint ne una, an

plures, non est vel sentiendum, vel affirman- Dic̄dū nō
 dum iustificari nos in primo sensu est, à pec̄ eſt liberari
 catis liberari per charitatem nobis infusam, ni nos à pecca-
 si fortè ut effectus est, & minister gratiae: vt ita p̄ infusionē
 tim dictū sumus. Nam illa(quatenus chari- charitatem
 tas est) non est, qua à Deo diligimur: sed qua
 ipsum diligimus. Ettamen non ignotus nos
 bis deus delicta per hoc, quod ipsum diligimus, sed quia, teste apostolo Ioanne, prior
 ipse diligit nos, infundendo gratiam, qua dici
 mur dilecti: tanquam obiecta(vt sic dicamus)
 dilectionis erga nos suę. Porro idē docet Paul. 1. Ioan. 4.
 ad Ephes. vbi ait, quod Deus prædestinat nos
 in adoptionem filiorū per I E S U M C H R I-
 S T V M, secundum propositum volūtatis suę
 (non ergo nostræ) in laudem gloriæ gratiæ
 suę: in qua gratificauit nos in dilecto filio suo.
 Quem sermonem exponens August. de præ-
 destina. sanct. cap. 18. estimate consyderat il-
 lud verbum, Secundum placitum voluntatis suę.
 Nein tanto(inquit) beneficio gratiæ dei
 placito gloriemur voluntatis nostræ. Et præ-
 terea contemplatur, quomodo in voluntate
 sua gratificauit nos. Dictum est enim(inquit)
 gratificauit, à gratia. Hæc August. Colligam⁹
 ergo, quod sicut in prima iustificatione, qua
 constituitur ex iniustis iusti, nō iustificamur
 per nostram iustitiam, ita neq; merito amoris
 nostræ volūtatis, etiam si à deo sit infusus, sed
 per gratiam voluntatis suę. Iustificamur autē
 per habitus primum cooperando nostrę iusti-
 ficationi: deinde ut iuste, id est, dignè & meri-
 torie credamus, speremus, & amemus, ac de-
 niq; operemur: quod quiuerat nemo ante gra-
 tiā. ¶ At verò ad pleniorē rei huius intel-
 lectum, notandum est: primum, quod alia ra- Charitas et
 tione charitas, quām gratia opponitur pecca ḡra oppo-
 to. Charitas enim aduersatur illi, sicut amici- peccato.
 tia inimicitia in eodem subiecto. Qui enim di-
 ligit Deum, non offendit ipsum. Gratia verò
 & peccatum intrinseca ratione formaliter con-
 traria sunt, tanquam diuersa obiecta respectu
 dei. Existere enim hominem in peccato est in
 gratum esse, in uisumq; & offendit deo: esse
 autem in gratia, est esse gratum deo, & accep-
 ptum. Quoniam intrinseca ratio peccati non
 consistit, vt nōnulli cogitant, in hoc, quod sit
 acceptū ad poenam: ille enim est eius effectus.
 Sed quanvis nullum in peccatorem decretum
 esset supplicium, qui fecisset contra eius volū-
 tatem, ingratus illi esset. Quò sit vt gratia gra- Ḡra gratiū
 tum faciens diametro opponatur peccato, faciēs tanq;
 atque adeò formaliter per modum contrarie- formale cō
 tatis expellat ipsum, vt author est San. Tho. traviū expel-
 1. 2. quæstio. 113. articu. 2. Neque aliter pro- lit peccatū.
 fecto

Sicutus. factò expelli potest. Non dico ita necessariam esse gratiam, vt sit qualitas, nā sine illa potuit nos deus facere gratos, sed loquendo (vt aiūt) formaliter de gratia, nihil aliud est, Deum nobis peccata remittere, quām in suam nos gratiam recipere. Scio Scotum in. 4. dist. 1. q. 6. & dist. 1. 4. & 1. 6. contrarium opinari de potētia saltem Dei absoluta. Quia sicut potuit, inquit, creare hominem in meritis naturalibus sine gratia & peccato, ita potest & peccatum taliter remittere, vt restituatur sine gratia ad pura naturalia. Sed profectò contrarium est multò p-

Non probat babilius. Nempe, quōd quanvis possit homo sua *Scoti* di condī in naturalibus, tam culpa, quām gratia certe homini vacans (quod est medium inter ista cōtraria) sine grā re- in quo homine, vt primum peccatum nullam stitui posse expelleret gratiam, ita neq; si primum recipe ad naturalia ret gratiam, illa depelleret peccatum, tamen postq; quis illud cōmisit, certè male est intelligibile, quōd possit remitti, nisi per dilectionē, qua deus eum diligit, qui sibi erat offensus, at que adeò per hoc, quōd recipiat eū in gratiā.

Est veruntamen de potentia Dei absoluta va-

Gra prius num disputare. ¶ Ut ad remigatur redeamus. *natura infū* Secundo uotandum, quemadmodum gratia diū q̄ virtus prius natura infundatur, quam virtutes. Nam per hoc, quōd nos deus diligit, confert nobis omnia bona. Quod est validissimum argumē

tū, gratiam à charitate distingui. Si enim gratia prius infunditur, quām fides, & fides q̄ charitas, quomodo gratia potest esse idem, quod charitas? Profecto facilius adduci possem, vt

Fides est grā Fides est grā charitas. Pari iam facilitate Melanthon, & re Lutheranus, liqui aiunt, gratiam non esse charitatem, sed si idē. ca. sequ. improbaio dem. Quod plānē, etiam si opinio sua vera es- set, quōd sola fide iustificamur, falsum nihilominus esset. Quoniam si fides est, per quā apprehendimus misericordiam, eadem est p quā apprehendimus gratiam, atque adeo fides nō

Ordo causa Ordo causa rū mate. ad causis iustificationis sumnum addamus ver- for. in iustifi- bum: conyderatē cernendum est, quo se ha- catione.

An idē mo- fas formales. Et primò, vtrum idem sit motus tus sit dispo dispositionis ad gratiam, & quo nos deus iu- stificat. Atqui secundum Scotum, & illos qui ḡam et quo iustificanur cultas: quoniam motus dispositionis est à fa cultate ipsa, & vigore naturae per solum concursum generalem Dei: post quem Deus per se solus infundit gratiam iustificantem. At ve- rò, si verum est, quod supra capit. 3. constitue- renitebamur: scilicet, quōd dispositio ipsa est

motus Dei peculiariter nos trahentis, dubiū est, vtrum deus infundendo gratiam moueat nos simul ad recipiendum eam, vel prius nos moueat, quām infundat. Et ratio dubitandi ex una parte est, quōd dispositio debet p̄cēdere formam, Et ita S. Thom. 1. 2. quēstio. 109 artic. 6. dicit, quōd p̄paratio ad gratiam fit per auxilium speciale, quasi sit alius motus p̄eius. At verò ex altera parte difficile est explicatu, postquām dispositio, & ipsa iustificatio eodem momento fieri possunt per infinitā virtutē Dei (vt author est idē S. Tho. eadem. 1. 2. quēstio. 113. artic. 7.) quomodo eodem puncto temporis possibile sit, vt prius ordine naturae sit motus dispositionis, quām infusio gratiæ. Et augetur dubium ex dictis eiusdem in eadem quēstio. proximè citata, articulo. 6. vbi ait, quōd iustificatio est quidā motus, quo anima mouetur à deo ad remissionē peccati. Ad quam proinde quatuor requiruntur: scilicet, gratiæ infusio, quæ accipitur ex parte motionis diuinæ: secundò motus liberi arbitrij per fidem in deum: tertio motus eiusdem liberi arbitrij in peccatum: & quartò tanquam effectus est remissio peccatorum. Et idem expressius adhuc repetit artic. 8. dicens, quōd Dei mouentis motio est gratiæ infusio p̄cedens motus nostros. Ex quibus verbis consequens apparet, dispositiones illas liberi nostri arbitrii nullatenus p̄cedere infusio- nem gratiæ. Et præterea colligitur, quōd non est aliud auxilium speciale, quām ipsa infusio gratiæ. Ecce, quod Protestantes initio execrari ceperunt in doctrina scholastica: scilicet, quōd per eam theologia iustificationis in istos anfractus philosophie coniceretur, vbi non potest plānē intelligi: cum tamen res est, quæ pleibus plana, ac peruita deberet esse.

¶ Ad hoc tamen, quia pūnctum hic delitescit huius controvēsiæ, per dispositas propositiones, ex ordine respondebimus. Primum, non sunt omnia mysteria populis p̄dicanda, & euulganda, quæ in scholis utileiter discutiuntur. At sunt nihilominus nonnulla creditu- cessaria in materia iustificatiōis, quæ nequeūt, nisi per philosophiam explicari. Prædicādū Que sunt an inquam, plebi est, quod vt nemo rationis cō- muniāda p̄le pos valet, nisi per gratiam C H R I S T I iustifi- bi de hoīs iu- cari, ita nullum deus vi cogit, sed iuxta suam iustificatione. naturam liberè ad se trahit. Et præterea, quōd cum sit virtutis infinita, subito potest honestare pauperem, hoc est, simul & cor hominis emollire, & à peccato diuellere, atque sibi per gratiam reconciliare. Et hoc satis est, populus auscultet & credit. Maiores autem, qui expo- 1. Petr. 3. k 4. siti sunt,

sunt, ut rationem reddant eius, quæ in nobis est fidei, nihil aliud quam operæ pretium faciunt, si per philosophiam, licet non vulgo, sapientibus tamen explicare student, quæadmodum in uno instanti hæc cohærent, ut à Deo moueamur, & simul eius recipiamus gratiam. Sicuti iam ipse Bucer. fatetur pœnitentiam ordine naturæ præire gratia per instinctum spiritus sancti. Sit ergo secunda proposicio. Auxiliū speciale, per quod disponimur ad gratiam, non unquam potest tempore ipsa præcedere. Diximus enim paulo ante præparari nos quandoq; à deo gradatim antequam perueniamus ad veram contritionem, quæ est dolor peccatorum propter deum. Eodem enim instanti, quo per motum specialem Dei hæc sit, infunditur gratia. De alijs ergo dispositionibus tempore præcedentibus liquidum est, ut sint diuersi motus per auxilium speciale ab infusione gratiæ, sed de vera contritione, quæ simul fit cum infusione ipsa, qualis (exempli gratia) fuerit conuersio Pauli, submittam tertiam propositionem, quam fuisse arbitror,

Simul grā & mentem S. Thomæ, & omnino rei veritatem p̄paratio tem. Nempe, quod Deus infundendo gratiam 3. Propos. simul mouet, ac præparat liberum arbitrium S. Tho. 1. 2 ad acceptandum. Verba sunt S. Thomæ quæ q. 113. arti 8. i. iam nunc citata, artic. 3. At qui parum rescribit, sint ne duo motus, an unus, quo nobis, & gratiam infundit, & auxiliatur, ut moueamur in ipsum, eundem acceptantes, & recipientes.

Quō motus Quā obrem motus liberi arbitrij nō præcedit liberi arbitrii præceptione: id est, in genere causæ materialis. In genere enim causæ efficientis, gratia præcepsit. Appositissimum arbitror exemplum de 113. art. 8. vento, qui dum impetu ingruit in fenestram ad. 1. clausam, intrando aperit, & aperiendo intrat. Simile autem Nihilominus in genere causæ efficientis, non to. quia aperit intrat, sed motu quo intrat, aperit. In genere autem causæ materialis, prius natura est apertio: quoniam nisi aperiretur fenestra, aula non reciperet ventum. Ita ergo in proposito non est intelligendum, quod prius natura simpliciter, in genere causæ efficientis moueamur à Deo, quam gratia infundatur, sed infundendo mouet nos, ut recipiamus. Et hic est sensus verborum S. Thomæ eodē articul. 8. & ad secundū argumentū, vbi ait, quod dispositio respectu subiecti præcedit receptionē formæ: & hoc modo dispositiones præcedunt gratiam: si tamen confideremus ex parte agentis, prius natura est infusio gra-

Exemplū ex tñ, per quā mouet subiectū, ut recipiat. Atq; Philosophis idem est, quod aiunt philosophi, formā sub-

stantialē secum adferre suas dispositiones: ut forma ignis substantialis secum adferat calorē, qui manet in igne genito. Nam quæ præcesserunt in aqua, ipsa corrupta, corrumpuntur: si accidentia sint in toto composito.

¶ Per hæc soluitur insigne dubium, dicitur quo nō parua fuit disputatio inter theologos Concilij, an fides, spes, & charitas, quæ infunduntur in iustificatione, sint censendæ causæ formales iustificationis. Atque adeo, vbi ait Paulus

An fides sit causa formalis.

Arbitramur iustificari per fidem, vtrum fidei nomē designet causam formalem, an verò formal dispositionem. Ad hoc inquam dubium egomet mihi ita respondeo. Imprimis gratia ipsa, ut monstratum est, propriissimè est causa formalis iustificationis, qua scilicet remittuntur peccata, & ex iniustis efficiuntur iusti, atq; adeo dominamur, & sumus accepti Deo ad vitam aeternam: tanquam filij ad hereditatem.

Habitus autem virtutum: puta, fidei, spei, & charitatis, nullatenus isto modo sunt causa formalis, non solum quod posterius ordine natu ræ infundantur, quam gratia, sed quia per se ne sunt causiposi, nec remittunt culpam, nec faciunt hominem formam gratum, sed solum facile, quinimò potest.

tem ad credendum, sperandum, & amandum dignitatem, & meritoriem. Qua ratione propriissimè dicuntur inhaerēs iustitia. Est enim iustitia au thorum Aristot. de virtus, qua quis aptus est, & pro iustitia. pensus ad ea facienda omnia, quæ iusta sunt. Ethic. 5.

At verò de actibus earundem virtutum dubitatio est, an causæ censi possint formales remissionis peccatorum. Poteſt enim cuiuspiam fortè probator apparere pars negativa: eo, quod eiusmodi actus præcedant gratiam in genere causæ materialis. At verò cuiuscunq; scholæ Actus uirt. sequamur viam, citra controversiam consen- cause form. tiendum est, actus virtutum esse modo quodā quodāmodo causas formales remissionis. Non principales renūtionis & perse, sed tanquam ministri seu instrumen peccatorū.

ta gratiae. Nemo enim theologorum negare potest, quin contritio: puta dolor, quatenus gratia informatus: sit causa remissionis peccatorum. Neque id Scotus negasset, quoniā poe nitentia est virtus remittendi peccata. Attamen in via Sancti Thomæ res est dilucidior.

S. Thom. Nam actus ipse contritionis: puta dolor propter Deum in genere causæ efficientis sequitur gratiam. Vnde eadem quæstione. 113. articul. 3. vbi ait, iustificationem impij fieri, Deo mouente hominē ad iustitiam, clare docet, motionem liberi arbitrij esse causam formalem remissionis. Et articul. 6. dicit præire infusione gratiæ: deinde sequi naturæ ordine motus liberi arbitrij in Deū per fidem: tertio in pec-

in peccatum: & tandem quartò est cōsumma-
tio seu peruentio ad terminum motus, qui est
remissio peccatorum. Et in. 3. argumento ex-
presè ait, quòd remissio peccatorum conse-
quitur motū liberi arbitrij in Deum, & in pec-
catum, tanq; affectus ad causam. Idemq; repe-
tit art. 8. Est ergo actus fidei, & eadem ratione,

*Conclusio
de causis for-
malibus.*

spei, & charitatis, scilicet pœnitentia, causa for-
malis: per quas virtutes gratia operatur ad re-
mittendum peccata. Atqui si quis hēstauerit,
vtrum sit prius gratia infusio & virtutum, an
remissio peccati. Videtur enim ex vna parte

*Vtrū prius
gratia, an re-
missio pec-
catorum.
Thom. 1.2
q. 113. art
8. ad primū*

infusio præcedere, quia est causa remissionis:
ex altera remissionem fieri prius, quia pecca-
tum contrariatur gratiae. S. Thom. ibidē opti-
mè respondet, quod quemadmodum in natu-
ralibus, dum sol illuminat aërem, ex par-
te quidem subiecti aëris, prius natura est pur-
gari à tenebris, quam lumē recipere: sed ex par-
te agentis econuerso, prius natura est illumina-
re. Nam perlumen expellunt tenebrae. Quini-
mò quoad substantiam vñus sunt motus.

*Fides que p
charitatē o-
peratur.*

¶ Per hæc compertissimum, & constitutissi-
mum sit principale propositum huius nostri
instituti, quod cap. 12. cœpimus explicare: scilicet,
quomodo id quod nos iustificat, est FIDE
DES QVÆ PER CHARITATEM O-
PERATVR. Nam cum iustificatio sit mo-
tio ad iustitiam, motio illa incipit simpliciter à
Deo per infusionem gratiae, sed primus in no-
bis virtutis motus, quo à Deo eidem gratia re-
cipienda admouemur, est fidei ingenerantis

*Dispositio-
nes
meritorie.
supra.c.12.
& libr.3.
cap.9.*

mox spem, deinde charitatem detestantē pec-
cata, quæ ultima est dispositio, & virtus eiusdē
gratiae ad remouendum peccata. Secundò cō-
stat, vt actus ipsi per quos mouente Deo, iusti-
ficamur, sunt meritorij de condigno, non qui-
dem gratiae, ordine naturæ præcedentis, sed ta-
men gloriae, ad quam per eandem gratia acce-
ptantur: vt author est S. Thom. 1.2.q. 112. art. 2.

*S.Tho.
Attritio nō
ibidem S.Thom.
fit cōtritio.*

ad. 1. arg. & q. 113. ad tertium. Itaq; gratia nō est
merces operum, vt ait Paul. sed tamen gloria
est merces. Licet dicatur etiam gratia, quia De-
us dat nobis, velle, & operari. Gratia enim eō-
dem instanti, quo infunditur, operatur, vt ait

*Syno.Trid.
nis.S.Syn.Trid.cap.7.vbi fidem, spem, & cha-*

ritatem posuit in causis formalibus. Si enim re-
feratur ad habitus verissimum est, quia per illos
efficiuntur formaliter potentes meritorie fa-
ciendiiusta, & si ad actus, per illos etiam modo
expposito formaliter iustificamur: sed de Syno-
do adhuc paulò post explicatus.

*De causis formalibus iustificationis
aduersus Lutheranos. Cap. 19.*

CAUSIS itaq; iustificationis ex catho-
licorum theologia, vt antiqua, ita
probatissima, constitutis, de qua-
rū ratione haud grande inter ipsos
disidium est, agenda iam res est cum aduer-
sarijs. Animaduertenda em̄ tria dogmata sunt, *Tria Luthe-
& expēdenda, quæ de causis formalib⁹ prædi-
cant. Primū dicere pertendunt, quod nō ita ḡmata de
remittuntur iustificatione peccata, vt tollan. causis for-
matur: sed solum quod à Dō non imputentur. malibus iu-
Secundum quod nulla in nobis inest iustitia stificatiōis.
formaliter, per quam simus iusti: id est, accepti Lutherani
Deo, & digni vita æterna. Et tertium, quod o- negant esse
mnes quotquot fuerūt, eruntq; iusti post pec- nos formalē
catum Adę, tales sunt formaliter per iustitiam ter iustos,
CHRISTI, quæ omnibus imputatur, vt singu sednō impu-
lorum propria. Primum quidem punctum, tari potius
quatenus ad peccatum originale spectat, pa- c̄sent pec-
tissimum est apud ipsos, vt libro priori, *cata-
capit. 11. & 12. visum est. Puta, non ita remit-
ti in baptismo, vt prorsus tollat. Sed de actua-
libus variè, & lubricè loquuntur. In colloquio *Colloquium
Vuormatiensi* dissiūlē statuebant ratio- Vuor.
nem, inter originale, & actuale. Nempe, quod
actualis culpæ cum actu transeat, non manet
nisi reatus: quo soluto, nihil restat peccati. Imò
neque reatus vllus pœna. Nam aiunt, per fidē
simpliciter peccata condonari. Sed de pecca-
to originali, diluto per baptismum reatu, ma-
net actu insultus ille concupiscentiæ, quem di-
cunt esse Deo odibile peccatum. Attamen in
alijs locis, idem videntur de actuali, quod de
originali sentire. Iugiter enim glosant remis- Lutherano-
tionem peccatorum, & iustificationē, per hoc rūm impua
quod fide iusti reputamur propter *CHRISTI* iustitia.
STM. Verba sunt in apologia Augustana,
art. 6. de iustificatione. Placet obedientia (vi-
delicet iustificatorum) erga legeim, & reputa-
tur quædam iustitia. Et Melancthon in apolo *Melanctho-*
gia identidem replicat, quod quanquam in iu- ni m iustifi-
ficatione sit renouatio inchoata, tamen hæret casu est in-
adhuc in natura reliqua peccati. Et rursum, choata reno-
Hæc inchoata legis impletio placet Deo, quia natio non
propter fidem in *CHRISTVM* non imputa perfida-
tur nobis hoc quod deest impletioni legis. Et
in libello imperatorio, vbi limatus videntur
locū,**

loqui, adhuc inculcant verbum reputari. Aiūt, em̄, Et sic fide in CHRISTVM iustificamur, seu reputamur iusti. Idem in cōcordantijs Buceris, & super Paul. Rom. cap. 2. Et Luth. ar. 2 generaliter dicit, quod non est idem, peccata remitti, & peccata tolli. Atqui cum dicant in omni opere bono iustum peccare (de quo lib. 3. disserendum nobis restat) manifeste ex ipsis colligitur, nullum simpliciter esse iustum apud Deum: sed id tātum venire nomine iusti, quod Deus propter suam misericordiam non imputat nobis peccata nostra. Si enim officia, quae in gratia facimus, peccata (vt aiunt) de se omnia sunt, consequens sit, vt neque peccata verē remittantur, sed tantum non imputantur. Et hac de causa tanti isti faciunt acceptationem illā tertīa iustificatiōis, quā nos supra explicamus. 5. & 6. Nēpe, quod dicatus q̄s iustifica ri, dum iustus pronuntiatur. Quo nimirū verbo creberrimē vtuntur, vt sub quo venenum abscondant. Videlicet, quod vti iudices humani iustos sāpē legitimē eos pronuntiant, qui verē non sunt tales, ita sit apud Deum. Atque adeo in hoc sensu legunt illud, Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum. Et, Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam: & his similia. Atque ideo nobis imponunt, ac improperant, quod censeamus nō indigere misericordia, & gratia Dei, nisi in primo puncto iustificationis. Quia docemus opera iustificati nulla opus habere remissione. Hoc autem punctum non est, cur nos hīc diu remoretur: sanē, quod satis discussum, excusumq; à nobis est loco citato. Vbi testimonijs satis multis, & planē firmis scripturæ, sanctorumq; attestationibus, & rationibus manifestis demonstrauimus, quam fiat per baptismū plenissima remissio, non solum originalis, sed & actualis peccati. Nec minus pleniter fit per pœnitentiam. Nisi quod non semper pœnæ omnes, & supplicia, quae debentur temporalia, condonantur. Enim uero, dicere Deum peccata remittere, nontamen prorsustollere, hominis est, vocem remissionis, ignorantis. Non enim remittere, in Deo est immiuere, sed penitus condonare, atq; ita ignorare, vt non magis deinceps agnoscat, quam si nunquam fuissent commissa: iuxta illud, Omnia iniquitatum eius non recordabor. Cum enim offensa in Deum solum committatur, si ipse parcit, nihil restat vnde aliqua possit extare ratio culpa. Et quod loco citato dicebamus, identidēq; aduersus istos inculcandum est, dum ab hac verborum repugnantia non desistunt, contradictoria dicit, qui ait, manere peccatum, & nō

Iustificari,
id est, nō im-
putari.

Iustificari
est Lutheris
nisi iustum
pronuntia-
ri.

Idem remit-
tere quod
peccata tol-
lere.

Cōtradi-

imputari à Deo. Nulla etenim excogitari potest ratio culpa, quam summa illa bonitas non ranorum. odio habeat: eo quod culpa id sonat, quod Valentīsi erratum contra eius voluntatem. Si autē odio mūm arguit, quomodo esse potest, vt non ab ipso remittetur malum? Imo id ipsum est, odio habere, ut imputari quod imputare. Inuertamus ergo argumentum. Deus ita remittit peccatum, vt odium per uidelic. 1. nitus deponat, quod habebat in iniquum, & c. 1. ad cal suam iniquitatem: ergo ita remittit, vt rationē cēm. etiam culpa prorsus abstergat, & tollat. Et confirmatur. Deum non imputare peccatum (vt 1. 2. quāst. 1. 13. articulo secundo ait sanctus Thomas) ex diuina dilectione procedit, quod S. Thom. autem Deus eum diligat, in quo vlla superest ratio mortalculpæ, contradicō est: tali ergo implicatur, qui dicit peccata manere, sed nō imputari. Non legerunt isti forsitan libro de perfectione iustitiae Augustinum. Cuius verba sunt. Certe iustus est Deus: negari non potest. imputat autem Deus homini omne peccatum: quia neque peccatum est, quicquid non imputabitur in peccatum. Collige ergo, qualiter quod Deus non imputat, id facit, vt peccatum non sit. Vnde praeū in præsentia Praudū survtūt illo tertio significatu iustificatiōis, pro patio huius eo quod est, tantum pronuntiari iustum. Mor quod est in talium quippe iudices, quibus abdita cordium iudicare non incumbit, sed secundum humana testimonia, causarum merita cognoscere, dicuntur iustificare reuin, quando ipsum absoluunt: etiam si maneat coram Deo in culpa. Et ita usurpatum est verbum in illo Proverbiorum, Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominabilis est vterque. Sed tamen apud Deum, qui penitissime intuetur pectora nostra, nulla est iustificatio, vbi non sit omnino deletio culpa: aliaſ fictio esset, & non veritas, quam tamē afferuit CHRISTVS, vbi ait, Pater, sanctifica eos in veritate, sermo tuus veritas est. Et, Si filius vos liberauerit, verē liberi eritis. Ex quibus veritatis verbis infert Apostolus, quod nihil nunc damnationis est ijs, qui sunt in CHRISTO IESV, qui non secundū carnem ambulant. Neq; verū tunc esset, quod ait Ioā. Scitis, quia ille apparuit, vt peccata tolleret. Et, Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi. Atq; adeo illud, Vldete qualem charitatem dedit nobis pater, vt siij Dei non nominemur modo, verum etiam verē simus. Nam verē de peccatis actualibus validiora quādam argumenta sunt, quam de originali. Primum, quod cum transiant actū, & maneant solo reatu, illo remisso, nihil sit reliquum peccati. Mox, quod remittitur speciali ope Dei conuer-

Alia argu-
menta.

tis nos. Admirandi enim sunt homines isti defensores gratiae Dei, vt non videant, quam ei ipsi iniuriam imprudentes irrogant. Cum enim Deus speciali fauore, & adnixus nos conuertat (quia, Nemo, inquit, potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum) quomodo non erit tam potens reuellere animum nostrum ab illo bono cōmutabili, & ad se cōuertere (quod est culpam tollere) quam fuit liberum nostrum arbitrium ad auertendum se ab eo? Quod si actualem culpam (quod negare non possunt) concedant omnino tolli, dum remittitur, idē conuincuntur, & de originali fateri. Nam & remissio illa à Deo quoque est per I E S V M

Exponitur C H R I S T V M. Igitur verba illa, Beati, quoru*m* testimonia testa sunt peccata, & quibus non imputauit **Lutherano-** dominus peccatum: adeò non insinuant vlu*rū* pro im- lum superesse in homine peccatum, quod De putata iusti us celet, aut quod imputari posset, vt intelligi- tia.

gentibus naturam infinitæ suæ bonitatis & veritatis, euidentissimè demōstrent, idem polle re testa esse, & non imputata, quod funditus esse abolita. Nam si vel minima inesset ratio culpæ, nunquam illam aut supraea bonitas cōtegeret, aut summa veritas non imputaret. Et eni misericordia (inquit Propheta) & veritas obuiauerunt sibi: id est, Misericordia & iustitia inseparabiliter sunt complexæ. Et ideo licet misericordia eius præueniat nos: ita tamen vt voluntatem nostram excitet ad faciendum iu-

Poenitentia opus Dei etiam, & iudicium. Videlicet, & per poenitentiam, & iudicium. Vide lib. 3. ca. 3.

Syno. Trid. modo est à S. Syno. fest. 6. cap. 7. quod cum iu-

De iustitia iustificamur, non modo reputamur, sed verè iu- De secundo etiam in herente. articulo, nimirum de iustitia inharente, varie etiam sunt Lutherani locuti. Neque unus sen-

fus est negantium inharentem iustitiam: sed certè duplex. Id quod attentione consyderan dum est. Nam voce iustitia inharentis, non tam tum infusos à Deo habitus, verum & actus ippos, quibus nutu & motio spiritus sancti p-

bè operamur, possumus conceipere. De habitu Quid sit bus apud istos nullus habetur sermo. Quin si- Lutheranis, dem, qua iustificamur, non agnoscunt esse ha- Fides iustifi bitum quiescentem: sed actum, & apprehensio- cans.

Gratia. gratia aliud intelligunt, quam per aduer- bium gratis. Licet iam incipient dicere, quod eadem fides sit gratia. Neq; de charitate aliud explicant, quam qd ait Paul. diffundi in cordi

bus nostris. Quin frequentius vtuntur modo loquendi Magistri: scilicet, quod spiritus sancti datur. Et licet in libello imperatorio fateatur, infundi charitatem, nihil tamen neq; libellus, neq; Bucer. in apologia meminerunt de habitu. Et Melancthon in apologia iustificatiōis, hoc nostrum irridet habituum figuratum.

Melancthon irridet habituum com- mētationē.

Porrò autem hac ratione negare iustitiam inharentem, vt supra dicebamus, non esset quidem apertissima inficiatio scripturæ sacræ. Quare S. modò Syn. verbū habitus, subiicit. Esset nihilominus temeritatis insignis, non solum S. Patrū, atq; omnium theologorū sententiæ (vt habetur in concilio Viennensi) absque vlla ratione & causa, obuiare, verū Synodo ipsi idem censenti, tanquam magis & scripturæ consonum, & probatum Patribus. Attamē Lutherano- nō solum huiusmodi habitualem iustitiam, ve- rum senten- rum neq; illam, quæ est in actionibus ipsiis ad- tia de iusti- amissim confitentur. Ait autem quidem (vti su- tiaoperum. pra retulimus) aetū poenitentiæ esse ex motio spiritus sancti, & charitatem infundi nostræ sa- nandæ voluntati, vt possit inchoare iustitiam operum. Sed per hanc tamen verba hoc penitie largiuntur, quod insit iustificatis quædam iu- stitia imperfecta, & inchoata: videlicet opera, quibus non prorsus satisfacimus iustitiæ, & præceptionibus Dei. Quia in hac vita, dicunt, Lutherano- non possumus ad iustum, implere præceptum rum inchoa- illud dilectionis Dei super omnia. Et idcirco ta iustitia. quocunque opere peccamus, tanquam omis- lib. 3. ca. 3. sione aliqua illius præcepti. Et hac de causa di- Lutheranis citur iustitia imperfecta. At quia paulatim cre- peccant iu- scit, quo adusque perficiatur in patria, appellatur iustitia inchoata. Sed huic controversia lib. 3. ca. 3. de imperfectione, inchoatione q; iustitiæ lib. 3. dicatus est locus. Hic autem de inharente iu- stitia hanc saltem conclusionem statuimus, Conclusio. quin & monumentis Patrum, & Ecclesiæ san- ctionibus secundū testimonia sacræ scripturæ fixū semper, confessumq; orthodoxis mōstra re adornamus. Nempe iustitiā Dei, id est, quæ effectus eius est, nobis inhærere. In hoc sensu, iustitia Dei quod præter generalem eius influentiam, qua nobis in bæ vniuersum gubernat, speciali nos fauore, & nu- mine adiuuat, ad sua ipsius iussa dignè facien- dum. Itaque siue hoc fuerit per habitus infusa- dum. Itaque siue hoc fuerit per habitus infusa- sive per actualem succursum, hic tamen si- dei articulus est, quod operum iustitia, quæ nos facimus suapius est, peculiari nos subsi- dio permouētis. Est enim cumprimis cōdemna- Concilium Mileutani cōciliij sub anathemate can. 3. Milcuit.

titio Mileutani cōciliij sub anathemate can. 3.

gratia, qua iustificamur per I E S V M C H R I-

S T V M Dominū nostrum ad solam remissio-

nen peccatorum valere, quæ iam commissa

sunt,

sunt, non etiam in adiutorium, ne committantur. Et can. 4. & 5. explicatus quoque subscribitur, gratiam Dei non solum esse necessariam ad intelligentiam mandatorum, sed etiam ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus: neque solum ut facilis possimus, sed simpliciter, ut legem possimus implere, gratiam cœlitus debeamus postulare. Est ergo confessio catholica, gratiam Dei (vtcunque id fuerit) nobis inesse, seu in habitu, seu in actu. Et ita semper intellexit Ecclesia. Sine me nihil potestis facere. Et, non sumus sufficiens cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: scilicet, de speciali auxilio. Et, Deus est qui operatur in vobis velle & perficere pro bona voluntate. Et, Gratia Dei sum id quod sum: gratia autem eius in me vacua non fuit, sed abundat illis omnibus laborauit, non ego solus, sed gratia Dei mecum. At gratiam iustificantem, per quam sumus, id quod sumus, manere in nobis ad opera, quæ non sunt ipsius tantum, sed ipsius cum libero arbitrio, constitutissimum, & s. Patribus sanctissimum est.

Aug. De quo lib. de gra. & libe. arbit. cap. 4. **August.** Homo ergo gratia iuuatur, ne sine causa voluntati eius iubeatur. Vnde Psalmista, Aduitor meus esto, ne derelinquas me. Quod optimè obseruans illic, cap. 6. subdit necessarium esse homini, ut gratia Dei non solum iustificetur impius, id est, ex impietate fiat iustus, sed etiam ne derelinquatur: ut iustificatus ambulet cum illa gratia, & incumbat super ipsam ne cadat: iuxta illud, Quæ est ista quæ ascendit dealbata, incumbens super fratrelem? Hanc inhærentem iustitiam bipartito explanauimus: consutissimam determinationem sanctæ presentis

Cant. 8. **Syno. Trid.** Synodi Tridentinæ exponentes cap. 7. Vbi anathema cum censet, qui inhærentem iustitiam non confiteatur. Nempe auxilia, quæ virtute baptismi & iustificantis gratiae Deum impedit iustificatis ad operandum. Et ideo quicquid sit de habitibus, hereticus ex hinc habendus est, qui iustitiam inhærentem negauerit.

Hereticus
est, qui in
herentem iu-
stitionem negat. At quanvis nomen habitus subticuerit (quia non duxit illos sub anathemate sancire) tamē utendo nomine infusionis fidei, spei, & charitatis, & appellando inhærentem iustitiam, stolidam primam restitutam pro illa, quam Adam perdiderat, probatissimum habet, auxilia huiusmodi nobis ferri per infusos habitus, quibus CHRISTVM induimus: adeò ut ingentissima iam sit temeritas habitus negare.

De iustitia CHRISTI imputata nobis. Cap. 20.

AC deniq; bipartita ratione inhærentis iustitiae infortunati, paratores in lité descendimus, quam nobis inferū Lutherani de imputatiōe iustitiae CHRISTI T I, deq; in imperfectione & inchoatione nostræ. Tertiū em̄ punctū, quo à nobis de formalī iustitia dissident, est, quod iustitia p̄ quam sumus formaliter iusti, nō sit iustitia, quæ nobis inest: sed illa, quæ formaliter inest CHRISTO: quæ quidem nobis imputatur, ac si eandē nos ipsam fecissemus. Quod verbum popularissimum est, & quod in cortice auditū, nō potest non esse plausibile. Nihil enim aliud primo sonitu præ se fert, q̄ quod opera nostra nō sunt causa & merita nostræ ipsorum iustificationis, qđ nihil magis dici potest orthodoxum & sanctū. Sed tamē perq; necessarium est perspicere quā isti religionē abdunt sub nomine imputatæ iustitiae CHRISTI. Quod verbum, mihi semp̄ suspectū, in suspicionē detuli corā sancta Synodo: prodens, quanta qualiaq; isti cōficiant ex hac sua imputata iustitia. Quę postea alij, me peritiores, diligentiores disputatione perp̄derūt. Ut aut̄ q̄ plurimaistorū verba, quibus locū hunc vbiq; muniūt, transmittamus, in libello imperatorio Ratisbonæ exhibito, art. 5. ita suam inhærentē iustitiam, quasi ultimā voluntatē, proferunt. Etsi autē (inquit) is qui iustificatur, iustitiā accipit & habet per CHRISTVM, etiā inhærentē, tamē anima fidelis huic nō innititur, sed soli iustitiae CHRISTI nobis donat, sine quo oīno nulla est, nec esse potest iustitia. Et sic fide in CHRISTVM iustificamur, seu reputamur iusti: id est, accepti per ipsius merita: nō propter nostrā dignitatē aut opera. At propter inhærentē iustitiā eo iusti dicimur, quia quæ iusta sunt operamur. Quin ex nostris etiā Pighius, vbi de causa formali loquitur, ait, nos nec fide nec charitate nostrā iustificari corā Deo, si formaliter, & autor infra proprie loquamur: sed vna Dei in CHRISTO hoc c. iustitia: vna CHRISTI in nobis cōmunicata iustitia. Hanc Pighij confessionem quanto Bucerus excipit applausu, quām̄q; exultabūdus probat & osculatur. Inquiens, quod utinā cetera ad eundē modum dixisset. Et subdit, quod iustificari in oculis & iudicio Dei, nihil aliud est, quam iustitia CHRISTI iustos ab ipso iudicari, qua CHRISTI iustitia, nostra peccata & imperfectione quoq; nostræ innovationis cōtegitur: eo quod nec fides nec charitas, hoc est, tota nostri renouatio, & inhærens iustitia, in hac quidem vita, eo progrediatur & perficiatur, ut hac freti, ferre iudicium Dei valeat.

De natura & gratia

Lib. II. Cap. XX.

157

Bucerus. mus. Hæc Bucerus. Accurètē hic ergo meditādum est oculato lectori, vt diuerſe à nobis de inhærente iustitia (quam initium renouatio-nis vocant) ſentiant. Non enim in hoc illam fa-tentur, vt per ipsam ſimus Deo formaliter ac-cepti (hoc enim vni iuſtitiae C H R I S T I ad-ſcribunt) ſed vt per ipsam inchoemus Deū co-lere & diligere, ea quæ iusta ſunt operando. Non quòd in hac vita ſatisfaciamus legi: ſed in futura: vt lib. 3. patebit. Atq; adeò in ſuo vul-

Didagma gato didagmata non docent iuſtificationem Lutherano-aliam ſeu formalem iuſtitiam, q̄ eam quæ eſt rum forma non imputatio peccatorum per iuſtitiam quæ iuſtitia. in eſt C H R I S T O. Sed & reuerendi, ac ortho-Colonienses doxi Canonici Colonienſes, quos, ceu clypeū Canonici. & murum fidei, honoris gratia nomino, in ſuo Antidida-gma. antididagmate, quo ſapienter & catholicè p̄e-fato didagmati obuiam prodiere, vel qui eorū nomine librum illum euulgauit, bono quidem ſenu (nam quæ alia de catholicis viris ſubſe-poteſt cogitatio?) at magis forte ſecuri ab aduersarijs, quām tuti, illo imputationis verbo viſi ſint. Vbi primum caput iuſtificationis aīt eſſe remiſſionem & abſutionem peccatorum per imputationem iuſtitię C H R I S T I. Et pau-lo infeſtus, iuſtificamur, aiunt, à Deo iuſtitia dupli, tanquam per cauſas formales & eſſen-tiales. Quarum vna & prior eſt conſummata C H R I S T I iuſtitia: nō quidem quomodo ex-tra nos in ipſo eſt, ſed ſicut & quando eadem nobis (dum tamen fide apprehenditur) ad iuſtitia imputatur. Aliter verò iuſtificamur for-maliter per iuſtitiam inhærentem, quæ remiſſione peccatorum ſimul cum renouatione ſpi-rituſancti, & diſfuſione charitatis in corda noſtri ſecundum menſuram fidei vniuſciusque nobis donatur, infunditur, & ſit propria. Et ſubditur, Cui tamen inhærenti iuſtitię (quod ſit imperfecta) non innitimur principaliter, ſed ea tanquam interiori quodam experimen-to certificamur, nobis (qui talem renouationem ſpiritus noſtri in nobis ſentimus & expe-rimur) remiſſionem peccatorum factam, & C H R I S T I conſummata iuſtitiam nobis im-putari, atq; ita C H R I S T V M per fidem in no-bis habitare. Profecto non pothe in his verbis non deſiderari aliiquid, quo aduersariorum fal-

Primū argu-mentum fo ſenſu explicatiuſ contradiceretur. ¶ Et pri-mò vt à minori incipiam: puta à ratione & p-er iuſtitia priuata cauſe formalis, hæc quidem ratio, illi imputatam iuſtitię, quæ eſt in Deo aut in C H R I S T O,

Iuſtitia quatenus eſt homo: minimè cōgruit respectu noſtri. Formalis enim cauſa, vt inter philo-Christi eſſe phos & theologos probatissimum eſt & rece-non pothe ptissimum, eſt res illa, vel qualitas, quæ ineſt

ſubiecto: ſicutia aia eſt forma hominis: lumē, cauſa forma forma aëris calor, calidi, & albedo, albi. Dicitur līs noſtre enim forma relatione ad materiam, cui inhæ- iuſtificatione rendo dat eſſe iuſtitia verò qua C H R I S T V S n̄s.

formaliter eſt iuſtus, ſicuti iuſtitia Dei (quæ ſui ipſius eſt eſſentia) nobis non ineſt: quomodo ergo formalis eſſe pothe cauſa noſtre iuſtificationis? Quis ita philosophetur, vt dicat for-malem cauſam illuminati aëris eſſe lucem, quæ ineſt ſoli, aut formam calefactę aquæ eſſe ca-lorem inexistente igni? Pari ergo modo, vt aër non eſt clarus per lucem formaliter, quæ eſt in ſole, ſed per lumen à ſole in ſe rece-pturn, conſtantissimum eſt, neq; nos eſſe for-maliter iuſtos, acceptos, & gratos per iuſtitia, quæ eſt in C H R I S T O: ſed per illam quam in nos ipſe induxit. Sunt enim diſtinctæ p̄epo-ſitionis notæ, quibus inter cauſam efficiente, & formalem diſcernimus. Sumus quidem iu-

Iuſtitia C H R I S T I, tanquam à cauſa effi-ciente, nō tamē per ipſam, tanquam per forma lem. Plato fuit, qui cauſas formales ponebat ſe paratas ab indiuiduis, qua phraſi ſæpe viſus Aug. vt paulo antè dicebamus, ait, nos eſſe bo-nos bonitate, quæ eſt in Deo, & ſapientes, &c. Sed hoc tñ intelligendū eſt ex eo, quòd boni-tas, & ſapiencia noſtra, participatio eſt quædā illius, quæ eſt in ipſo. Et ita dicitur charitas no-

Christi cauſa formalis ſuſt, & iuſtitia noſtra, quia gratia & virtutes noſtre ſunt participationes benignitatis ſuſt. ficationis non eſt, ſed efficiens, ſuſt. p̄a.c. 9. Plato. Cap. 17.

Exemplum eſt in vita animali. Maniſtū eīn eſt, nos viuere vita Dei, in ipſo enim viuimus, mouemur, & ſumus. Si autē ſic intelligas Dei: quāl vita, quæ formaliter eſt in Deo, ſit illa p̄ quam nos formaliter viuim⁹, quid absurdius? Intelligitur ergo vita Dei effectiue, id eſt, vita anime, quāl ipſe in nobis produxit. Quæ quā uis ex parte ſui, quæ indiuiſibilis eſt, nullā re-cipient differentiā, tamen ex diuersa dispositio-ne materiæ, alij alij indole p̄eſtant, vel inge-nio: & alij vtique ſunt melius, quām alij natu-

Atq; ita eſt de gratia ſentiendū. Pōt & iuſtitia C H R I S T I (in quantum eſt homo) ſignifican Christus: cā ter dici cauſa exemplaris, vt ca. 9. dicebam⁹: quia exemplaris p̄adefinavit nos Deus, conformati fieri ima-meritoria-gini filij eius. Præterquam, quòd eſt cauſa me et efficiens ritoria, & ſuo gradu efficiens: vt ibidem expli-noſtre iuſtiti- catum eſt: formalis autem non item. At verò ficationis non adeò de modo loquendi litigarem, ſi in re 2. Argumē nihil abditum eſlet periculi. Prædicantes enim tum.

fola nos iuſtificari iuſtitia C H R I S T I, quæ dum fide apprehenditur, noſtra reputatur, om-nem respectu, & ratione iuſtitia, quæ in nobis Cōſequetia eſt, excludūt. Vnde, quæ putas confiunt do-ex imputata gmata? Confiunt (in quantum) prium ita om-iuſtitia, nino

nino per iustitiam illam remitti nostra deli-
Lutherani. Et, ut nulla sit amplius necessaria nostra per
negant satis suam gratiam satisfactio. Quoniam, & noxiæ
factionem, & pariter omnis noxa condonatur cuicun-
& dispositio que fide apprehendenti iustitiam illam. Itaq;
tionem.

quam fuit in ipso sufficiens, tam volunt in no-
bis sine respectu nostræ dispositionis esse effi-
cace. Quo effuso cuniculo ad arcem confes-
Lutheranis sionis subruendam prorepere. Atq; adeò secū
prima iusti do inferunt, primam iustificationem in omni
ficatione omni bus esse æqualem gratiam. Nam oēs (vt aiūt)
bus est & qua fiunt iusti vna eademq; iustitia. Audi hominis
lis gratia. blasphemiam, Lutheri inquam, in sermone de
Blasphemia nativitate Mariae: Si tamen Christiani aures
Lutheri. tantam ferre possunt. Omnes, inquit, Christiani
æquè magni sumus sicut mater Dei, & æquè
sancti, sicut ipsa. Ettua oratio mihi tam chara,
quam illius, si credis C H R I S T V M habitare
in te, æquè sicut in illa. Quia per sanguinem
C H R I S T I pariter mundati omnes sumus à
peccatis. Et præterea inde inferunt suam certi-
tudine gratia. Quoniam si per iustitiam C H R I-
S T I, neq; dependenter ab illa, quæ nobis in-
est, sumus iusti, tota certitudo pendet ex pro-
missione C H R I S T I. Et ideo quicquid cogi-
temus de operibus nostris, impius est, aiūt, qui
se dubitat recipere gratiam: nam dubitat de fi-
de C H R I S T I promittentis nobis salutem, non
per iustitiam nostram. Pensaret consyderatil-
sumus quisq; quam isti machinam extrauit ex
sua imputata iustitia, perpendatq; quemad-
modum, quicquid ore dicant, re tamen perne-
get, nos iustificari fide, quæ per charitatem
operat, vt in precedentibus identidem adnotauimus c. 12. &c. Quod ex hoc suo mō imputatę
iustitiae maxime deprehenditur. Nā dicunt nō
iustificari nos formaliter, per hoc, quod à Deo
moueamur motu liberi arbitrij in se, sed per il-
lam formaliter iustitiae, quæ est in C H R I S T O
sola fide apprehensa: id est, credita. ¶ Hac igi-

Catholica
cōclusio cō-
tra imputa-
tam iustitiæ.
Quomodo s-
mus iusti.

tyne nos admittamus absurdam, contrariam
stabilitus hanc conclusionem, Nimurum, quod
quoniam non iustificemur per charitatem (vt su-
pra fati sumus) qua nos Deum prædiligimus,
sed qua nos prior ipse diligit, non tamen per
charitatem, quæ ipse est, aut quæ est in C H R I-
S T O, quatenus est homo, formaliter sumus iu-
sti, sed per gratiam, quam sua in nos dilectione
communicat, impariturq; nobis secundum
mensuram fidei, sed eius fidei, quæ per charita-
tem operatur, per quæ scilicet nos opera di-
sponit, trahit, & conuertit. Hac enim de causa
à nobis exigit fidem, spem, charitatem, & pœ-
nitentiam in nostra iustificatione, vt secundū
modulum, & quantitatem huiusmodi præpa-

rationis largiatur & gradum gratia, per quam
sumus formaliter iusti, atq; ad tantum gradū
gloriae accepti, quantus est ille gratia. Et quan-
uis hoc optimè intelligit ab ijs, qui agnoscunt,
gratiam habitum esse infusum, tamen vt quic-
que pertinacissimè abnegauerit habitus, nihil
losecius, nisi velit errare, fateri debet pro mo-
dulo suæ cuiusq; cooperationis, & dispositio-
nis, disparem gratiam formaliter iustificatio-
nis peccatores à Deo recipere: id est, amore in
æquali diligi, recōciliariq; à Deo. In domo em̄
patris mansiones multæ sunt: sicuti in patria,
ita & in via. Et est allusio pulcherrima Pauli, Simile ab
de stellis, quarum altera differt ab altera in cla-
ritate. Quemadmodum enim astra omnia ab
vno sole splendorem excipiunt, quodlibet ta-
men secundum suam qualitatem: prout magis
minus ue vnum quodlibet diaphanum est, &
solidum, ita & ab vna effectu iustitia C H R I-
S T I, quæ sol in se est absq; mensura patentissi-
mus, modulos diuersos gratia eo tunc, dum
iustificamur, recipimus. Quam gratiam cū cæ-
teris donis emititur nobis C H R I S T V S, quā
tum sinus cordis nostri ipso nos præueniente,
expandimus. Nam aperi, inquit, os tuū, & im-
plebo illud. Quocirca non solum recipiet vnuſ
quisq; in patria, prout gessit in corpore, secun-
dum opera sua, quibus post infusionem gratiam
operā dat augmento ipsis, sed etiā secundum
illa, quibus se diutina ope dispositus ad eius pri-
meris infusionē. Tametsi ratione sacramenti
in re exhibiti certus conferatur gradus. Hæc habet a pro-
demum ex illo verbo Euangeli confirmantur, portionē ad
Qui diligit me, diligitur à patre meo: inde em̄ opera.
colligitur quod quantum quis diligit, diligit:
id est, quantum insinuanti se nobis per suum
amorē Deo, libere nos moueri permittamur,
tantus erit amicitiae gradus: secundum senten-
tiam Aug. de gra. & libe. arb. cap. 9, super illud Aug.
De plenitudine eius nos omnes accepimus.
Cuius verba subtexam. Ex eius itaq; plenitu-
dine accepimus pro modulo nostro tanquam
particulas nostras: sicut Deus partitus est men-
suram fidei. ¶ Superest ergo vt verba, quibus
nos perstringere arbitrantur, examinemus. Solutio cō-
triorum.

Aiunt iustitiam nostram imperfectam esse, &
ideo inniti iustitiae C H R I S T I, per quam no-
bis imputatam, sumus Deo accepti. At verò si
id intelligant de præparatorijs operibus no-
stris, quaratione gratiam antecedunt, neq; nos beant per-
talem perfectionem illis tribuimus, vt gratia sectione di-
sint merita, qđ iā in superiorib⁹ c. 13. sépissimè spōsitiones
cōfessi sumus. Nihilominus quando sunt ope-
ra Dei mouentis nos, illam perfectionem ha-
bent, vt per ipsa nos ad se conuertat & præ-
pares

Gratia quo modo est perfecta; paret recipienda suæ gratiæ, iuxta nostræ co-operationis seruorem. Si tamen id intelligatur de operibus hominis, gratia iam perfusa, indubitato negamus esse imperfecta eo sensu quo ipsi cogitant. Quinimò quicunque minimus gradus gratiæ Dei iustum habet perfectionem, ad constituendum nos in sua amicitia, ita ut omnem prouersus delect inimicitæ rationem. Fatemur itaq; gratiam nostram imperfectam esse comparatione ad illam quæ est in C H R I S T O, primo in intensione: sicut lumen aëris imperfectum est respectu lucis solis. Quinimò hoc modo & gratia vnius iusti differt à gratia alterius. Et præterea interest, quod gratia C H R I S T I est gratia capitis, quæ fuit gratis tanquam redemptor mundi & causa nostræ salutis, nostra verò est gratia membrorum, ex illa nobis impartita, quæ vnicuiq; est pecularis. Est nihilominus homo per quemcunq; minimum gradum gratiæ ita amicus Dei, ut nullum sit aliud necessarium supplemetum. Quia ipsa eadem gratia est C H R I S T I effectus, qua proprie denominamur, & verè sumus dilecti filii Dei, atque adeò hæredes regni. Quocirca haud imus in ficias, iustitiam C H R I S T I imputari nobis. Sed hoc tamen nihil aliud est prouersus, quam infundi nobis gratiam, & dona, quibus efficiuntur illius participes. Et quanvis gratia non esset distincta in nobis qualitas, nō ideo essemus formaliter gratiæ, & iusti per eam quæ est in C H R I S T O, sed effectiue & meritoriæ per illam, formaliter autem per hoc, quod essemus dilecti secundū diuersos gradus amicitia. ¶ Quod si q̄s obijciat. De° acceptauit passionem C H R I S T I pro redemptione, & liberatione totius mundi ab vniuersis peccatis: ergo illæst, qua formaliter iustificamur. Negatur consequentia hæc, sed est potius animaduertendū, qđ Deus acceptauit illā iustitiā C H R I S T I, eo tunc temporis, quo ipse obtulit, veluti sufficientissimam pro redēptione totius mundi. Attamen tunc est in unoquilibet efficax, cum sit C H R I S T I membrum, atque efficacia ipsius est, gratiam effundere in membra. At sicut in corpore humano eandem vitam omnia membra participant, diuerso tamē ordine, & modo (nam aliter cor, aliter oculi, vel aures: aliterq; manus, aut pedes) eodem modo sumus (secundum Paulum) multi vñū corpus in C H R I S T O, sed certè aliud membrum est sacratissima eius mater, alia apostoli, alijq; proceres regni cœlorum, atque aliud vñusquilibet nostrum. Quo etiam alludit similitudo C H R I S T I palmitum in vite. Non enim palmites oēs eundem fructum recipient ab ea

dem vite. Hinc fit calumniā esse manifestariā Lutherano, vbi aiunt Lutherani, iustitiam nos nostrā statuere, illam, quæ C H R I S T I est, ignorates. Imò ita appellamus nostram, id est, nobis inharentem, vt tamen Deo authori, & redēptori in C H R I S T O referamus acceptam. Nam ipse est, qui & per dispositoria opera nostri liberi arbitrij nos ad se trahit, & gratiam suā nobis cōmunicat. Neq; enim nos cogitare aliqd possumus, sed ipse est qui dat nobis velle, operari, & perficere. Vnde ex eo vita æterna, auctore Aug. inde gra. & libe. arb. c. 7. est gratia Dei, qua & ipsa bona opera nobis ex Deo sunt, à quo nobis & fides est, & dilectio: quibus gloriam p̄meremur. Haud ergo negamus, quin iustitia nostra innititur iustitiæ Dei per illam quæ est in C H R I S T O. Nēpe, quā in cruce operatus est. Sed tamē nostra nititur illi, non quasi amb̄sint formales, & illa sit supplemen- tū nostræ: vt aduersarij cōminiscuntur. Ita enim isti speculatur de iustitia nostra, & iustitia C H R I S T I, ac si essent duo apud principē, vñus inferiori loco, q̄ alter, & ideo inferior, quā uis aliquid valeret apud ipsum, non tamē tantū, quin indigeret superioris aduocatiōe, & merito suppletis, quod ipse nō potest. At verò res longe aliter habet inter nos, & C H R I S T O M mediatorē. Tota enim iustitia nostra adnititur suæ, nō quod supplet ipse defectū illius, q̄ nobis ab ipso inest, sed quod in genere cause efficientis tota nostra depēdet à sua infieri, & cōseruari. Quēadmodū lumen aëris à lumine solis: qua sublata, lumen aëris nullū esset. Ita enim prouersus, nisi nos De° per gratiā C H R I S T I iustificasset, in tenebris iaceremus peccatorū, & si nos desereret, statim relaberemur. Et ideo orabat David. Adiutor meus esto domine, ne derelinquas me. Nihilominus collata nobis gratia, quā cōseruat, nullo alio opus habet suppletio, sicut sol nō supplet lumen aëris, ni si sua ipſu præsentia cōseruādo. Deū autē supplerere defectus nostros, sic intelligendū est. Porro, si defectus appellatiōe peccata intelligamus, id ipsum est, quod remittere, & ignoroscere. Si vero pusillitatem, tenuitatemq; ,imo impossibilitatē nostrā ad cōciliādā ciusamiciā, id est supplerere, quod opitulari nobis, & opē ferre ad cōparādū, retinēdūq; eius gratiā. At verò si defectum dicas exiguitatem gratiæ, quam ex cordia, & ignavia nostra (citra culpam tamē) non ita colimus, vt cumulatior sit, & consummatior, hunc reuera defectum nunquā Deus supplebit: sed vbi ceciderit lignum, illic erit: vt iuxta mensuram gratiæ, sit præmiū gloriæ, & qui non adeò fructibus poenitentiat debita

Obiectio.

Solutio.
Acceptatio iustitiae Christi.
Efficacia.

Simile à corpore humano.

Gratia Dei
uita eter-
na.
August.

Quomodo in-
telligunt
Lutherani
iustificari
nos iustitia
Christi, &
nostra.

Simile.

Deum sup-
plerere defen-
sus quid
sit.

debita pro peccatis in hac vita persolverit, saluetur quidem: sed per ignem. Qua verò ratione isti fingunt, ridiculum est dicere, quod iustitia quæ est in CHRISTO, supplet defectum illius, quam ipse in nobis effecit: esset enim supplere defectum suæ ipsius gratiæ. Supplet autem si eius nos fauore, & subsidio seduli vtamur, vt gratia, quæ in nobis est, vacua non sit, sed per culturam assidue nostram, merito-

Conclusio. rum fructibus augescat. ¶ Est ergo conclusio quod non solum iustitia illa nobis inhærente, quam Deus nobis impartit, formaliter, sumus iusti: sed quòd nulla præterea opus est imputatione iustitiae CHRISTI ad supplendum eius imperfectionem. Ratio autem (vt summa tim dicamus) quare iustitia formalis sit in nobis, est hæc, iustitia CHRISTI à qua efficiuntur iusti, vna est, neque variatur: quod autem omnes æqualiter semper efficiamur iusti, dictu est absurdissimum: inæquales ergo in nobis sunt formales iustitiae, per quas ad varios gradus gloriæ acceptamur in virtute illius efficientis iustitiae CHRISTI. Et ideo vbi taxat suggillatq; eos Paul. qui iustitiam suā statuūt, illam quæ CHRISTI est, ignorantes, & vbi cunque nos scriptura commonefacit, non iustitia nostra, sed CHRISTI, nos iustificari, id duntaxat commonemur, quòd opera nostra, suam præcedentia gratiam, non sunt iustitia apud Deum, sed quæ ex sua ipsius gratia facimus. Talia em̄ opera sunt iustitia CHRISTI, tanquam efficientis causæ, nostra vero, tanquam recipientium, & cooperantium. Vt expressè in epistola ad Paulinum ait August. his verbis, Ignorans Dei iustitiam, id est, eam quæ datur ex Deo, & suam volens constituere, quæ est ex lege. Sed ecce argumenta, quæ non solum ab aduersarijs, sed à nostris etiamnum inter disputandum ex Pighio & alijs catholicis obieccebantur. Quis audeat ante tribunal CHRISTI iustitiam suam propriam repræsentare, & nō potius solam illam CHRISTI? Sumus enim omnes filii Adæ in iniquitatibus concepti, nativitati; filij iræ: quorum proinde omnia opera (vt ait propheta) sunt sicut pannus menstruatæ. Ipse autem est, vt ait Ioan. propitiatio pro peccatis nostris: delens (vt inquit Paul.) quod aduersus nos erat chirographum decreti, & affigens illud cruci. Ergo nisi sua iustitia, nobis imputetur, non est nostra sufficiens. Ait enim Apostolus, passiones huius temporis non esse condignas ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Quod intelligit de ipsis etiam officijs, quæ in gratia fiunt. Nam cum eis loquitur, quibus spiritus testimonium reddit, esse fi-

**Argumenta
in contrarium.**

Psal. 50.

Ephe. 2.

Esa. 64.

1. Ioan. 2.

Col. 2.

Rom. 8.

lios Dei. Et David, Non intres in iudicium cū Psal. 42. seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Vnde August. Vx. in Aug. quit, hominum vita quantu[m] laudabilis, si remota misericordia iudicetur. Et Iob, Iob. 9. Verè scio, quod ita sit, quòd non iustificetur homo compositus Deo. Et infra, Sihabuero quidpiam iustum, non respondebo: sed meum iudicem deprecabor: ergo nostra quantacunque sit iustitia, non est sufficiens, nisi ab illa CHRISTI nobis imputata, supplementum ac cipiat. Sicut ait Apłs, Eum qui nō nouerat pecatū, p nobis De° peccatū fecit, vt nos efficere mur iustitia Dei in ipso. Ex his conficit Pighio, q iustitia nobis inhærens, si strictè exigat ad regulam diuinam, non est perfecta, sed illa potius CHRISTI, nobis imputata, iustificamur. Et subdit exemplum, quod quemadmodum Jacob sub dissimulato habitu fratris veri pri- Simile à mogeniti occultatus aces pit benedictionem Jacob. patris, ita nos accepturi sumus gloriæ sub aliena persona CHRISTI. Huc tamen omnia ex Gene. 27. Responso.

Vna æquiuocatione detorquentur in finistrū sensum. Quisnam vlo pacto hæsitet, quin filij Adæ, qui ex nostra natura & facultate nihil dignatus adferre possumus in conspectum Dei, tolam possumus iustitiam CHRISTI culpis nostris prætendere: cuius iure sumus & filij & hæredes regni? At cum dicimus, CHRISTI, genitius hic non designat subiectū: vt sit sensus, iustitia quæ est in CHRISTO (vt isti hallucinantur) sed est nota efficientis cause: vt sit sensus, iustitia quam illa CHRISTI Deo accepta, in nos influit. Quod est dicere, Omnes sumus gratiæ & accepti tanquam membra CHRISTI: iuxta verbum citatum Pauli, Vt efficiamur iustitia Dei in ipso. Cui intellectui cōmodum est exemplum Jacob sub effigie Esau. Veruntamen illam iustitiam inæqualiter & non totam secundum quantitatem quam habet in CHRISTO, participamus, sed vnuquisque (vt ait Paulus) secundum opera sua. & prout gesit in corpore. Alias neque essent mansio[n]es multæ in domo patris, neque stella differret à stella in claritate. Auctoritates autem in contrarium inductæ libro. 3. inter disputandum de satisfactione & meritis operū sunt affatim exposita. Quas vbi inspexeris expositiones, liquidò cernes, quæm his quæ diximus, nihil refragentur. Quòd si opponant nobis imputatores isti, quòd Diuus Augu. & alij forsitan, nonnunquam vtantur hac voce imputationis iustitiae CHRISTI, responsum sibi putent ab eodem Augustino de prædest. sanct. cap. 14. quòd usurpabant, pro eo quod est cōmuni

municari, hoc est, participari & impartiri nobis: quia nulli erant tunc qui sensum huiusveritatis christi bi deprauarent. Hoc autem etatis, ubi malum quod est Aug. inde sensum isti hauriunt, vel exponendum est sane imputationis verbum, vel prorsus de medio tollendum. Quod autem August. ubique acceperit in sensu S. Thomae, & aliorum scholasticorum, pro eo quod est participari, id est comunicari secundum inæquales portiones, patet de spir. & lit. capit. 9. ubi expones illud Pauli. Iustitia dei manifestata est, ait, Non dixit, iustitia hominis, sed Dei: non quia Deus iustus est, sed quia induit hominem cum iustificat impium. Et capit. 1. expones illud Iustus autem ex fide vult, subdit, Hæc est iustitia Dei quæ in testamento veteri velata, in novo reuelatur: quæ ideo iustitia Dei dicitur, quod impariendo eam iustos facit: sicuti dominus est salus, qua saluos facit. Et capit. 32. id repetit explicatus. Et in enarratione Psalmi. 30. super illud, In tua iustitia erue me, Iustitia enim Dei, inquit, est, quæ nostra sit, cum donatur nobis. Et super eodem verbo psalm. 70. In tua, inquit, iustitia, non in mea: nam cū ero iustus, tua iustitia erit: quia iustitia mihi abste data iustus ero: & sic erit mea vt tua sit: id est, abste mihi data. Bene ergo & catholice, præsens Synodus Tridentina Sessione. 6. capit. 7. determinauit, vnicam esse causam formalem nostræ iustificationis: scilicet, iustitiam dei: nō quidem illam qua ipse iustus est (illa enim mitoria est & efficiens nostra) sed qua nos iustos facit: quia videlicet ab eo donati renouamur spiritu mentis nostræ: & non modò repatum, sed verè iusti nominamur & sumus. Iustitiam in nobis recipientes vnuſquisq; suā, secundum mensuram, quam spiritus sanctus imparitur singulis prout vult, & secundū propriam cuiusque dispositionem & cooperacionem. Et cano. 10. eos condemnat, qui aiunt, p iustitiam CHRIS TI formaliter nos iustificari: & cano. 11. eos explicatus, qui aiunt hominem iustificari sola imputatione iustitiae CHRIS TI, exclusa gratia & charitate, quæ in cordibus nostris per spiritum sanctum diffunduntur, nobisq; inhærent. Neq; verò possum hic non meminisse, quæ suis isti furiis exagitentur aduersus Ecclesiam, vt omnia contemerent, quæ sibi aduersantur. Initio statim, cuius materia iustificationis in disputationem & consultationem missa est, nonnulli umbras quasdam decretorum in commētatis proferebat, vt ex singulis, quod ad rem faceret, carperet, Vnam tribus ante mensibus quæm Sessio habetur surripuerūt: & perinde acsi fuisset dis-

finitio Concilii, ita ex illa naclis sunt occasio- nem debacandi in Synodum. Mitto quæm Impudentia impudenter, at quæm calumniosè & ignoranter, ex hoc uno loco coniuncto. Aiunt, quod scholiorū negamus sanguinem CHRIS TI sufficere ad per decreta integrum æternamq; hominis iustificationem: incerto au- & ideo quod in merito CHRIS TI diminu- thore. tum est, affirmamus esse operibus humanistā quæm re pretiosiore præstandum. Quis vnq; vel Pelagianorum hæc dixisset? sane, quæ ne- que demoniorum auderet vilium cogitare. Sed nihil faciunt, qualiter nobis imponant, dum opprobrio nos & improperio exponat credulæ plebis. Cum ab hac nos tam longe di stemus blasphemia, vt dicamus, opera præ- dentia gratiam nullius esse valoris, quominus gratis iustificemur: opera vero sequentia, suū totum habere pretium ex gratia CHRIS TI. Sed quod præsentem locum spectat, demiran tur, quoniodò pugnantia loquamur, scilicet quod nemo consequi valeat salutem, nisi in merito passionis CHRIS TI: & tamen aliam in nobis requiramus inhærentem iustitiam. Cum tamen nos simus qui demiramur, vt nō Cœclusio de videant, quæ admodum aer, non nisi à solè illu in hærente in minatur: sed tamen non nisi per lumen quod stitit. ab ipso recipit. Non enim iustitia nostra de- fectum eius supplet, quæ est CHRIS TI, at ef- fectus ipsius est. Neque negamus efficaciā iu- stitie eius: sed quod sit causa formalis. At quid ad nephandas inuestigias & tragedias respo- dere pergitus? Locus nobis potius quo ecclæ- sia iacet deplorandus est, atque orandus deus: vt vel propter gloriam suam aliquando nos respiciat.

*De interpretatione diuinæ paginæ,
quibus locis sola fides enumiari uidetur iu-
stificationis causa.*

C A P. XXI.

Aud quidē difficile iā modò est, ex his, quæ hactenus controuersa sunt, & pro modulo captuq; nro constituta, aduersariis de sua sola fide respondere. Argumenta omnia ex autho- ritatibus q; plurimis diuinæ paginæ conficiunt. De quarum proinde intellecetu tota inter nos lis est. Sunt autē loci plures, q; quos signillatim persequi, sit adeò necessarium. Eò præsertim, quod idem ferme est omnium interpretamen tum, atq; adeò iudicium. Sunt autem pleriq; apud Paulū, in duabusq; potissimum epistolis, quæ sunt ad Rom. & ad Gala. Assumpsit e- nin in utraq; negotiū defendēdi causam fidei IESU CHRIS TI, aduersus eos qui ex Iudaïmo cō-

Argu. epi-
stolarum ad
Rom. & ad
Galat.

*Divinitate
ne
ritas.*

Roma. 1.

*Triformis
locus argu
meneorum.*

Hebr. 11.

*Fides neces
saria.*

*Status con
trouerse.*

*Primus lo
cus.*

Roma. 1.

Roma. 3.

Ioan. 3.

mo conuersi, proprijs meritis seruatæ à se legis arrogabant iustificationis beneficium. Istantes, quod CHRISTUS fuerat illis promissus, tanquam merces custodiendæ legis: cuius proinde obedientia & operibus, cum olim iustificabantur, cum etiam promoveret mystrium redemptionis: vt in capite cōmentariorum super ipsum Paulum latius à nobis explicatum est. Cōtra quem errorem opponit Apostol. obfirmatq; diuinam veritatem. Scilicet neq; aduentum CHRISTI, neq; perinde vilius vñquam iustificationē operibus cuiuspiam legis, meritisve alicuius hominis adscribi posse. Sed astrictus, quod vti deus tum gratis promisit redēptorem, tum ceu fidelis promisus for gratis misit, ita nemo vñquam ex operib⁹ viliis, sed ex vna fide CHRISTI, vel explicita, vñ implicita iustus habitus est, haberive potest apud deum. Vnde vbi primum sermonē init de euangelio, virtus, inquit, dei est in salutem omni credenti, iudæo primum & Græco: id est, vniuersis mortalibus, siue in lege scripta, siue in lege naturę degentibus. Et citat illud Abacuch, iustus ex fide viuit. At ne confusa ciatio & absq; ordine indigestus authoritatum aceruus satietatē faciat, in tres digessimus formas locos arguendi istorum. Primum autem confessionem vtriq; partium cōmunem præfigamus. Nempe quod fides sit ad salutem necessaria, vt supra iam stabilitum est: dicēte Pau lo, quod sine fide impossibile est placere deo. Quoniam accedentem ad ipsum necessum est credere, quod sit, & quod remunerator sit. Sed an illa sola sufficiat, de hoc discrepamus. Et à parte affirmativa, primum argumentum Lutherañorū suumitur ex notamine vniuersalitatis. Porro quod in sacra pagina in vniuersū omni credenti promittitur salus. Enim uero vbi Paul. virtutem euangeli, infirmitati legis, siue scriptæ siue naturalis contraponit, nullius nostri officii meminit, præter vnam fidem. nā virtus, inquit, dei est in salutem omni credēti: ergo sola fides sufficit. Etenim si aliud quicquam requisitum esset, non dixisset vniuersaliter, omni credenti, sed modo adhibito: puta credēti, & simul amanti, vel operanti: vel quid simile. Eiusdem formæ sunt, & pōderis authritates, in quibus similis nota est vniuersalitas: vt statim, iustitia dei per fidem IESV CHRISTI in omnes, & super omnes, qui credunt in eum. Et, Sicut Moses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filiu hominis: vt omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam. Et, Sic Deus dilexit mundū, vt filium suum vñigenitum daret:

vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Et, Hæc est voluntas patris mei, qui misit me: vt omnis qui videt filiū, & credit in eum, habeat vitam æternam. Et, *AAct. 13.* Per hunc (scilicet IESVM CHRISTVM) vos remissio peccatorum annunciatur ab omnibus, quibus non potuistis in lege Moysi iustificari. In hoc enim omnis qui credit, iustificatur. Eodem pertinet illud, Conclusit scriptura omnia sub peccato, vt promissio CHRISTI daretur credentibus: nam tantudem est, acsi dixisset, Vniuersis credentibus. Sicut & illud, Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, non morietur in æternum. Ac si dixisset, quicunq; credit in me. Est ergo locus, & sedes argumenti à conuertibilibus. Si enim ad natum hominis requisitum est, vt sit rationalis, & quicquid est rationale, est homo, reuera rationalitas sufficit ad constituendam sp̄ciem hominis: & secum adfert omnes eius qualitates. Par demonstratione, Si ad salutem requiritur fides, & cuicunq; credēti oblata est falsa, fides sola sufficit. Id quod factò ipso, & prædicatione CHRISTI confirmatur. Nam quos cunq; à variis languoribus seruabat, ab iis vñ exigebat fidem. Vnde s̄ penumero repetit. Fides tua te saluam fecit: Et, Sicut credidistis fiat vobis. Quasi tota vis, & potestas salutis in vna inesset fide. Cui maxime continens, & illud Ioannis est, Dedit eis potestatē filios Dei *Ioan. 1.* fieri his qui credunt in nomine eius.

¶ Secundus locus est à signo exclusivo, quod Secundus Apostolo est frequentissimum. Ait enim, *Arbitramur hominem iustificari per fidē, & nō Roma. 3.* ex operibus legis. Similiter ad *Gala.* Non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem IESV CHRISTI. Et, *Gratia estis salvati per fidē, & hoc non ex vobis,* Dei enim donum est, non ex operibus, vt ne quis glorie tur. Ex his extruitur argumentum. Exclusiva enūciatio (qualis est, *Sola nos fide iustificari*) per duas expositorias propositiones, affirmativa, & negativa (vt dialecticiloquuntur) comprobatur, ambæ liquidæ sunt apud Paulum: ergo sola fide iustificamur. Subsumpta, ppositio inde patet, quod cum fidem opponat operibus, operum appellatione quancunque actionem nostram excludit à causis iustificationis. Ac si dixisset, fide iustificamur, & nulla præterea re. Hanc querelam deplorat Melanchthon in suis locis cōmunitibus, atq; in nos ex probrādo iacit. Si displicet, inquit, exclusiva, sola, tollant etiā ex Paulo illas exclusivas gratias, nō ex operibus, &c. Nam hæ quoq; sunt exclusiæ. Ad robur & confirmationē huius accedunt

De natura & gratia

Lib. II. Caput. XXI. 163

Roma. 4.
Gn. 15.

accidunt & alia præterea multa eiusdem ener
giæ: vñluti est illud quod statim in testimoniū
eiusdem veritatis, adtexit ex historia Genesis,
Credidit Abraham deo, & reputatum est illi
ad iustitiam. Quo intendit demonstrare, ante
datam legem iam Abraham fuisse iustum p
fidem: atq; adeo nemini obuenire iustitiā qua
si debitam mercedem operanti: sed credēti in
eum qui iustificat impium, fidem reputari ad
iustitiam. Vbi videtur eandem facere exclusio
nem, vt nos instruat, sola fide gratiam dei ob
tineri. Vnde, vbi C H R I S T U S admonuerat
turbas, vt operarentur cibum permanentem
in vitam æternam, interrogantibus illis, quid
facerent, vt operarentur opera dei: id est, quæ
placita essent deo, & accepta ad vitam æternā,
nihil aliud respondit, nisi vt creditis in eū quæ
misit ille: ac si solum illud sufficiens esset.

Ioan. 6.

¶ Tertius argumentandi locus existit ex na
tura ipsa euangelicæ promissionis: quæ sola fi
de: id est, mentis assensione apprehenditur.

Tertius
locus.

Luther.

Et hic est vnde profertur punctum totius dis
sensionis inter nos & ipsos: vt cap. 5. dilucidū
fecimus. Quam argumentationem malis aui
bus auspiciatus est Luther. in de liber. christ. &
1. artic. ad Leonē. Syllogismus est talis, Vnū
solum verbum C H R I S T I, pollicentis nobis
remissionē peccatorū, necessariū est ad salutē:
veritas aut̄ verbi sola fide, hoc est, mētis assen
sione suscipit & apprehēdit: ergo eadē fide ap
prehēdit diuina misericordia, p quā gratis iu
stificamur. Ita illuc intelligit illud Luthe. qd nō
in solo pane vivit hō, sed in omni verbo qd
procedit de ore Dei: Et, Misit verbum suum,

Mattb. 4.
Psalm. 106

& sanauit eos: scilicet, quod verbo fide appre
henso iustificamur: Et, Corde creditur ad iusti

Roma. 10.
C. 3.

tiam: Et, Iustificati ergo ex fide, pacem habea
mus. Et eodem videri illi poterat alludere Pau
lus, vbi euangeliū vocat virtutem ad salutē
reuelatam omni credenti. Porro inde colligat
artic. 1. ad Leonem, quod sacramenta non con
ferunt gratiam: sed fides illarum promissionū

Marc. ult.
Ioan. 20.

Qui crediderit, & baptizatus fuerit: Et, Quorū
remiseritis peccata, &c. Hanc candē viam, qui
buspiam aliis haud dissimilibus locis scriptu

Gala. 3.

ræ cōmuniare pergunt, vt est ad Galat. Cōclu
sit scriptura omnia sub peccato, vt promissio
I E S V C H R I S T I daretur credentibus. Ecce
quomodo promissio (aiunt) salutis credendo
recipitur. At quo nos Achille conuictos arbi
trantur, illud est verbum Petri, Huic (scilicet

Ach. 11.

CHR I S T O) testimonium perhibet, remissio
nem peccatorum accipere per nomen eius,
qui credunt in eum. Nam nomen, inquit Phi
lippus, (quod causam iustificationis signifi

cat) sola fide apprehenditur. ¶ Ad hanc tamē
tam instruetam argumentorunt phalangem, Responso.
qui sincerè, & absq; præiudicio, ea quæ ex
planata sunt, prælegerint, non ita multū ex
pauebunt: nam facile iudicabunt, quād non
sit solidus sensus, quem ex huiusmodi elogis
sibi videntur exprimere: attamen vt ex ordi
ne ad singula respondeatur, nonnulla sunt ia
cienda fundamenta. Primum. Quicquid sit de Primū fun
sensu, vox ipsa, Sola fide iustificari, malè au
dit apud apostolos Petrum, & Iacobum, teste Vox, sola fi
Augustino, de fide & operibus. capit. 14. tan
de, malè au
quam ex verbis depravatis Pauli violēter ex
dit apud Pe
torta. Nam propter hanc exortam hæresim trū et Iaco
ait, reliquos apostolos suas edidisse epistolas: bum.
cuius authores Petr. depravatores appellat e. Hæresis tē
pistolarum Pauli. Et Iacob. (inquit August.) pore Apo
vehementer infestus est eis, qui sapient fide stolorū de
sine operibus valere ad salutem, vt illos etiam sola fide. su
demonibus comparet: dicēs, qd etiā dēmones pra.ca. 5.
credūt, & contremiscunt. Secundū supponitur 2. Fundamē
epistolam Pauli ad Romanos obscuram esse tum.
admodum, intellectuq; difficillimā. Id quod Petrus, &
non solum Orig. August. & quotquot cā ex- Iacobus.
ponunt, agnoscent: sed Petrus ipse apostolus 2. Petr. 3.
huius nos rei curauit admonitos, dicens, esse Iacob. 2.
in Paulo quedam difficilia intellectu. Quò fit, Epistola ad
vt quodcunq; de hac re extiterit dubium in Rom. diffi
Paulo, interpretandum sit per alios apostolos cilima.
qui de hac causa, Augustino assertore, veluti 3. Fundamē
eius interpres, scripsere. Imò verò tertio sup
ponēdum est, quod quanuis neq; Petr. neque 2. Petr. 3.
villus vñquam Patrum hui⁹ nos admonuisset, Dissoluēda
per se est euidentissimum, omnia loca scriptu cōtradictio
ræ, quibus sola fides profertur causa iustifica
in testimoniis, necesse habere, vt adhibito temperamē nijs scriptu
to interpretentur, aliās nequiret scriptura sa
ra ex eadē, cra à contradictione vindicari. Hoc fundamē ne ad ini
tum obiecerim clamorib⁹ istorum, qui nobis quī sensu
exprobāt, quod cum sint testimonia expres
trahatur. sa scripturæ, sola nos fide iustificari, alia nos o
pera requirimus. Non enim sumus nos qui cō
singimus, sed eadem diuina pagina, quæ tam
apertè exigit alia, tum sacramenta, tum opera
nostra, præter fidem, non solum ad augendam
sed ad comparandam iustitiam. Vt, Nisi quis Testimonia
renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto. Et, scripture
Qui crediderit, & baptizatus fuerit. Et, Poenitentia
tentiam agite. Et, Nisi poenitentiam egeritis. contra.
Et, Spe salui facti sumus. Et, Qui diligit me, di
ligetur à patre meo. Et, Qui non diligit, manet
in morte. Quæ quidem sententia, & quas hui⁹
generis plures antea cōmemorauimus, mani
festè contradicerent illis, quod fide sine ope
ribus iustificamur: nisi per catholicam intelli
gentiam

Duae exponuntur gentiam conciliarentur. Igitur cum exclusiū nētes exclūsū hæc, Sola fide iustificamur, duabus propositionibus (ut præfati sumus) exponatur: scilicet fide iustificamur, & nulla alia actione nostra, prius examinanda est affirmativa. Nimirum cur fides alijs vtitur sodalibus, ipsa, si non semper, saltem frequentius enuntietur in scriptura causa iustificationis, vt ex prima argumentatione apparet? Mox quantum ad negatiuum respondēdum, quæ sunt illa opera, quæ excluduntur. Ut de priori dicamus, vniuersales illæ authoritates primi ordinis, quibus omni credenti promittitur salus, duas videtur de fide asserere qualitates: scilicet, necessitatē & sufficientiam ad salutem: constat veruntamē, non eundem sensum exhibere de utraq; : sed enuntiant, fideim esse simpliciter necessariam: quia sine fide impossibile est placere deo: sufficientem tamen, si per charitatem operetur.

Hebr. 1.1. Cur potius fides enuntiat in scriptura iustificationis causaq; aliquit?

Neimpe si credens pœnitentia & aliis simul operibus, præueniente diuino auxilio, disponatur, quæ opera fides ipsa nos commonet ad salutem esse necessaria. De necessitate fidei patetissimus est sensus Pauli. Sanè cuius mens est, fidem ita conferre cum veteri lege, vt lex non fuerit necessaria, nisi pusillo illi peculiariter, & exiguo populo: fides autem vniuersis mortaliibus. Et hoc est, quod ait de euāgeliō, Virtus Sēsus uerus Fidei ampliatio.

Roma. 1. Fides simpliciter necessaria, sufficiens per charitatem.

Fides simpliciter necessaria, sufficiens per charitatem. Fidei ampliatio.

Roma. 1. Fidei ampliatio.

Roma. 1. Fidei ampliatio.

Primum, ex aliis locis scripturæ, exigentibus pariter & sacramenta, & alia opera. Vt, Qui crediderit, & baptizatus fuerit: vbi inuito Lutherò, sacramentum copulatur fidei in causa iustificationis. Secundo id præsupponebat Paul. ex iure naturæ. Etenim (quod iugiter repetendum est) fides naturam non damnat, sed tantum culpam, Neque eius abrogat iura: sed

Reuelatio perficit potius: ibidem auxilia sufficiens, vbi dei lumen natura deficit. Quare naturæ opifex Deus in præsupponit reuelatione fidei lumen præsupponebat naturam.

Lib. II. Cap. X XI.

ficandos, si obicem non opponemus eius gratiæ. Est enim naturale ius (quod capitu. 1. præfati sumus) vt qui inimicus est alteri, non aliter quam per facti pœnitentiam mutata mente posse in gratiam illius restitui. Quin vero vbi rationes istæ cessassent, quanvis scriptura proclamaret, sola nos fide reconciliando, ex notione, & ingenio ipsius fidei erudiremur etenus intelligendum esse, quod fides sola ostendet nobis salutis ostium, & semitam. Enim Fidei ingenuerò fides, vt secundum suam substantiam ab aliis secernitur virtutib; nihil aliud est, quam sydus, & lumen, ostendens nobis viā, non solū Aug. d sp. p quā debent iusti, p gredi, sed p quā gratia & lit. ca. 13 ipsa iustificationis ineunda nobis est: ad salutē explicat quo verò non satis est viam nosse, nisi gressibus vo fides impeditas intres: non ergo sufficit sola fides. Porro hoc significat diffinitio Pauli: scilicet, catione: quod Substantia sperandarum rerum argumentum doceat, quo non apparentium. Nempe, quod munus eius oporteat ad futura nobis illa bona præmōstrare, vt spes deo auxiliū inde nostra erigatur, & excitetur amor dei, at petere ad que adeo pœnitudo commissorum nostrorum: implēda let quibus passibus ad ipsum veniamus, ac dein gē. Vide biceps promouendo perueniamus. Id quod clo*ius c. 4.* gium illud ab Apostolo citatum ex Abachuc Hebr. 11. cūdētissimè in fauorem nostrum proclamat: tantum abest, vt aduersariis faueat. Vbi enim dicit propheta, Iustus ex fide viuit: seu (quod alia litera habet) ex fide sua, siue dei intelligas, Iustus ex fide ipsius iusti, non sentit, fidem esse vitam iusti, & formam totam, qua est iustus: sed planè quod fides alijicit iustum ad obeunda iusta operæ legis, sustineatq; ipsum in laborum patiētia propter spem. Quasi dicat, iustus nō prius recipit præmium quam operetur: sed in futurum sperans operatur. Qui sensus perspicue patet in verbis prophetæ: vt scienter ante nos alij adnotarunt. Animatenim illic dominus, ore ipsius, homines segnes, & vecordes, q; non nisi præsentibus mouentur. Quibus ait, Visus procul & apparebit in finem, & non mentietur: si moram fecerit, expecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit. Ecce qui incredulus est, non erit recta anima eius in semetipso, iustus autem in fide sua viuet: id est, spe per fidem reuelata durabit in opere. Et Apostolus 10 ipse ad Hebr. eundem prorsus depromit sensum: vbi ait, Nolite itaq; amittere confidentiā vestram, quæ magnam habet remunerationē: patientia enim vobis necessaria est, vt voluntatem dei facientes, reporteris præmissionē. Adhuc enim modicum, aliquantulumq; qui venturus est veniet, & non tardabit: iustus autem meus ex fide viuit: quod si subtraxerit se, nō

se, non placebit animæ meæ. Perpendat hic oculatissimus quisq; quem nobis sensum & propheta, & Apostolus exhibeant illorū veritatem quo fidei. Iustus ex fide viuit: vtrum exprimi in excitat cha de possit, in sola fide consistere vitam, an potius, quod tantum spem nostram fides erigit, vt per opera charitatis, præente fauore Dei, tum ad suam conciliandam gratiam adparemur, tum deinceps operam impendamus autem. Fideiprim⁹. Ergo vbiunque omni credenti elo-
mō⁹. Trid. gia diuina salutem pollicentur, & vbiuis per fidem attestantur hominem iustificari, id tan-
fess. 6. ca. 6. tum significatur, quod fides sit primus mot⁹.
Tho. 1. 2. q. 113. ar. 4. in nobis, vnde nos incipit Deus ad se conuer-
ad. 5. Credetiqua tere: sane per quam oportet credere, quod ip-
so solus sine vtiliis nostris præcedentibus meri-
tione pmit-
tatis scriptus
ra salutē. rōne iustificat. impium: sine quo motu, neque sperare possumus, neq; diligere. Atque adeo in iustificatione fides est dux, & reliqua ope-
ra assecrā. Vnde August. super psalm. 31. Vbi fides non est, bonum opus non est: videlicet, simpliciter bonum. Bonum enim opus inten-
tio facit: intentionem autem fides dirigit. Eſtq; eadem ratio ne fides initium, exordium & fundamentum christiane pietatis: vt ait in de prædestina. sanct. Quin vero ad Corinth. 1. Cor. 3. Paul. Fundamentum, inquit, aliud, nemo po-
test ponere, quād quod positum est: quod est CHRISTVS IESVS. Idem vtiq; pollet CHRISTVS & sui fides. Atque ille est ger-
manus sensus illius, Dedit eis potestatē filios testatem. Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Quo-
niam extra fidem nominis CHRISTI nulla Fides causa extat potestas ad salutem. Et quoniam princi-
iustificatio piu & causa prima (vt est apud philosophos) ius dicit, q̄a virtute continet effectus, iure suo & merito fi-
si: princi- des prædicatur causa iustificationis. Nam ni-
piu. c. 1. li. si nostra obstat libertas, fides suo ingenio fe-
rax est omnium bonorum: spei quippe geni-
trix, & charitatis parens. Sed tamen quia di-
Fides fpc, et stincte sunt virtutes, & nos liberi ad singulas charitatem sumus (vt capit. 7. disserebamus) reuera nō so-
gnat suapte la sufficit ad iustitiam. Quamobrē licet CHRIS-
natura nisi STVS in euangelio fidei semper tribuebat mi-
quis obſi- racula, quae in sanandis languoribus vtriusq;
terit. hominis faciebat, tanquam fundamento reli-
gionis, tamē de eadem Magdalena, cui dixit, Lue. 7. Fides tua te saluam fecit, predixerat, Remit-
tuntur ei peccata multa, quoniam dilexit mul-
tum. Edocens, quod illa ratione fides saluam fecerat, qua charitatem accenderat, vt cor sal-
uificis poenitentiaz lachrymis emolliret, dispo-
Ad authori neretq; diuinaz suffundendaz gratia.
tates. 2. or. ¶ Vt autem ad enarrationē authoritatum se-
cundi ordinis, quæ exclusiæ sunt, proceda-

mus, non defuerunt, quod vbiunque apostol. fide ait, hominem iustificari, & non ex operibus legis, illas præcisè exclusas ceremonias in Vtilitas ce- terpretarentur, sacramentaq; & vmbrialia sa remoniarū crificia, quæ nihil plus proderant, quād ut ueteris leg. delineata figura essent euangelicæ veritatis, atque adeo veluti infirma, & egena elementa (quod ait alibi) populum illum quasi sub pædagogo agentem, de venturo Deo erudirent, eiusq; expectatione sustentarent. Etenim cū Hebræi conuersi tam se de illis ceremoniis ja-
ctarent, intentio fuit Pauli, aiunt isti, persuadere, non ceremoniis illis, sed fide sub eis vela-
ta comparasse iustitiam, quotquot in illa lege fuerunt iusti. At verò penitus speculanti verba Pauli, perspectissimum est, quod non solū ceremonias sed totam legem, imo non tantū scriptam legem, sed & legem naturaz, & quæcunque opera viribus naturalibus facta, exclu-
dit. Et hæc est sententia Augustini de spiri. & August. lit. capit. 13. & sequētibus. Et Hiero. ad Cthe Hiero. si. & fermè Patrum præcipiæ notæ. Quin Paulus omnibus id luculentius edisserit. Compara-
ndo enim finem ad legem, q̄a non iustifi-
cat, sed tantum ostendit rationem peccati, ait, Concupiscētiam nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces. Quod præceptum, cum sit in decalogo, palam monstratur (vt scitè adno-
tat August.) propositum Pauli fuisse, quod neq; opera decalogi iustificantur. Sed non ne-
cessesse habemus mendicare verba Pauli. Nam ab ipso statim initio epistolæ exerit mentem suam, conferens Iudæos cum Græcis, conclu-
densq; omnes sub peccato, neq; sua quævis opera virtutem habuisse iustificandi: sed om-
nes egere gloria dei. Vnde continuo subdit, Arbitramur iustificari hominem per fidem si-
ne operibus legis. In operibus ergo legis scri-
ptæ depingebat omnia opera cuiuscunq; legis, vt quæ non essent solida ad salutem sine fide. Veruntamen quia Gentes non sibi usur-
pabant merita iustitiae, vti Iudæi, ideo peculia-
riter excludit opera Iudaicæ legis. Quocirca Comparatio fidei ad opera legis non est pro-
fidei allega-
sus eadem, quæ euangelii ad legem veterem:
sed est comparatio fidei IESV CHRISTI
sub quacunq; lege vtcunq; cogniti, ad opera eiusdem legis. Et hoc est, quod ait, exclusam esse gloriationem humanam per legem, non factorum, sed fidei. Nēpe, quod nemo qui ab initio mundi adeptus est iustitiam, gloriari potest ex operibus suę legis: sed ex fide IESV CHRISTI. Officium quippe legis tantū est iubere, & iubendo docere rationem peccati. Sed fides sola est, quæ docet, vnde debeamus 13 pete-

*Fides impre
trat salutē.*

*Evangeliū
lex fidei.*

Galat. 3.

Roma. 4.

Psalm. 31.

petere auxilium ad implendam legem. Vnde August. loco citato, Sic interest, inquit, inter legē & fidem, vt quod operum lex minando imperat, hoc fidei lex credendo impetrat. Non quōd fide sola impetratur sal^o, sed quōd per fidem petamus auxilium: subdit nanque, Lege operum dicit deus, fac quod iubeo: lege fidei dicitur deo, da quod iubes. Legem ergo fi dei non solum vocat euangelium, sed agnitio nem fidei: nam & antiqui etiam in lege natu rā, per eandem fidem implorabant subsidia. Ta'net si per antonomasiā, euangelium dicatur lex fidei, quia in ipso per aduentum C H R I S T I patefacta sunt mysteria, quā sub lege veteri latitabant: iuxta illud Pauli, Prius autē quām veniret fides sub lege custodiebamur, conclusi in eam fidem quā reuelanda erat: Præfati hæc sumus de comparatione fidei ad opera legis, vt per eam planus fiat, & cōspicuus intellectus Pauli. Porrò, quōd in iustificatione solum abdicat, repellitq; opera præcedentia fidem, vt vbiq; ait, Arbitramur ho minem iustificari per fidem. Et, Non ex operibus, nihil aliud sibi velit, quām quōd nulla o pera præcedentia fidem, sicut vlo modo cau sa, aut merita iustificationis: sed fides sit initiū, vnde præueniente Deo incipit motus cōuer sionis nostrā, & bonorum operū, quē deinde subsequuntur. Sic August. in prologo enarrationis psalm. 31. exponit illud, Ei qui non ope ratur, credenti autem in eum, qui iustificat im pium, fides reputatur ad iustitiam. Non quōd absq; nostra cooperatiōe, sola fides iustificet, sed non operanti, inquit, id est impio iacenti in peccato, atq; ideo non bene operanti: hoc est, nihil meriti adferenti ad suam iustificationem: credenti tamen per auxilium dei, fides re putatur illi ad iustitiam. Sed quā fides illa sci licet, quā per charitatem operatur. Vnde statim subdit apostol. testimonium Psalmistā, Sicut David dicit, beatitudinem hominis cui Deo acceptam fert iustitiam sine operib: qd est, sine præuiis meritis. Nam qd nō excludā tur opera, quā diuina ope concurrunt vna cū fide, Psalmus ipse explicat: subiungens, Dixi confitebor aduersum me iniustitiam mē do mino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Hanc ob rem Lutherns in de liber. & sui se quaces, more sibi obseruatissimo, dimidiatam illam, & detruncatam allegant veritatem, Cor de creditur ad iustitiam. Nanq; si alterum mē brum adhíberent, quod est, Confessio autem fit ad salutem, perspicerent, quod fidei vbiq; debet esse confessio comes. Porrò ad ineundā gratiam dei, illa confessio, quā est detestatio

criminum propter ipsum: ad colendam verō, illa quā fit, corde, ore, & opere in eius gloriā. Fides ergo sine operibus, non excludit motus spei, & charitatis, quorum initium est fides. Sed idem significat, sine operibus, quōd gratiis nullis præcedentibus meritis. Quare idem August. de fide & oper. cap. 14. Cum dicit, in quid apostol. arbitrari se hominem iustificari per fidem sine operibus legis, non hoc agit, vt præcepta, ac professa fidei opera iustitiae con temnantur, sed vt sciat se quisq; per fidem pos se iustificari, etiam si legis opera non præcesserint: sequuntur enim iustificatum, non præcedunt iustificadum. Dicit, sequuntur: nō quōd in puncto iustificationis non sit necessarius assensus, & cooperatio nostra, sed quōd prius natura infunditur gratia iustificans, quām o pera sint meritoria: præcedunt tamen cū actu fidei in genere causæ materialis, vt supra ex plicatum est. Et ideo subdit, quōd vbi ait Paul. fide nos iustificari, nunquam qualelibet fide, qua in deum creditur, sed eam salubrem planeq; euangelicam definiuit, quā per dilectionem operatur. Ecce quomodo fides dum iustificat, operatur per dilectionem: vt nō solum actu fidei (licet sit primus) sed etiam spei & charitatis disponamur ad gratiam, per quā ijdē actus efficiantur merita gloriæ. Et nō si cut aiūt aduersarij, quōd sola fide sine alio præ uio actu, recipimus gratiam: quam gratiā sub sequitur charitas. Nam quanuis de infusa cha ritate id verum sit, tamen præit actus etiā spei, charitatis, & penitentiae: sicuti ipsi fatentur, præire actum fidei. Et de gra. & lib. arb. cap. 8. Audi, inquit, & intellige, Non ex operibus di etum, tanquam tuis ex te ipso tibi existētibus, sed tanquā his, in quibus te deus finxit: id est, formauit, & creauit. Sicut ait Paul. Ipsius sumus segmentum creati in C H R I S T O I E S V in operibus bonis. Hic attēde lector, quod so lum excludit Paul. opera nostra propria: non tam illa, quibus deus speciali ope nos coope rantes conuertit. Hac enim nostra cooperatio nihil obstat, quo minus gratis conuertamur: sicuti neq; obstat secundū aduersarios a ctus ipse fidei, quo, licet sit noster, apprehendimus (vt aiunt) iustitiā. Et de prædest. sanct. c. 7 (vbi comparat fidē, & opera, quā inde nascū tur Israeli, & Iude, qui ex Israele genitus est) ex fide, inquit, ideo dicit Paul. iustificari homi nem, non ex operibus, quā ipsa prima datur, Fides im pre ex qua impetrantur cætera quā propriè ope rat reliqua nuncupant, in quibus iuste vivitur. Ait p. si operauisti, dē impetrari cætera: qā docet à quo debeam⁹ huius. ca. 4. petere auxiliū ad faciēdū vera ope, hoc est, p tinentia

Ambros. Ambros. Melæthon
tinentia ad salutem. Ad hunc modum, licet non adeò fusè, & explicatè loquuntur omnes sancti. Atq; eundem prouersus sensum faciunt verba Ambrosii, quæ Melancthon in sua apologia aperte ait sibi contra nos patrocinari.

Sunt enim verba Ambrosij, Nemo glorietur in operibus, quia nemo factis suis iustificatur. Sed qui iustus est, donatum habet, quia post lauacrum iustificatus est. Fides ergo est, quæ liberat per sanguinem CHRISTI, quia beatus ille cui peccatum remittitur, & venia donatur. In his autem verbis, quid rogo contra nos, perfert Ambros. At neminem factis suis iustificari: id est, factis proprijs: sed fide per sanguinem CHRISTI. Quod nos fatemur: sed tame fide per charitatem operante, ut explicatum est. At nil opus est in sententiis Patrum recensendi longius progredi: determinatio est ecclesie catholice ante annos plures, quam mille, qd nos Paul. docuerit, vbi ait, Non ex operibus. Namq; illud omnino edocet, quod sanctum est aduersus Pelagium: scilicet, ex operib⁹ nostris: id est, viribus nostri liberi arbitrii neminem iustificari. Et ideo Paul. ad Ephes. pro eodem accipit, Non ex operibus, & Non ex ipsis. Quod verbum, si isti considerate, exstant, cognoscerent non excludi opera omnia nostra: puta quæ à nobis cooperantibus fiunt praueniente Deo: sed illa quæ omnino sunt à nobis. ¶ Sed & de fide Abrahæ vnum verbum subiungam. Confirmant principiæ Lutherani sola nos fide iustificari, testimonio, quod Paulus ex Genes. 15. in hanc sententiam accersit, Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Ad eius primum omnium dextram intelligentiam tamen praemittendum est, quod demiror, neq; ab ipsis, neq; à nostris fuisse ad notatum. Illum inquam locum non allegat Paul. tali sensu ut astruat, tunc primum fuisse Abraham iustificatum: id est, ex iniusto effetu iustum. Illud namq; affirmatur de illa fide quam adhucit Deo promittentisibi semel iuxta stellarum numerum: & id quidem ex scriptura, & demortua Sara. Quod vero Abraham iam pridem fuisse iustus, extra dubitationem est: siquidem iam iussu Dei peregrinatus fuerat in terrâ Chanaam, peragraveratq; Aegyptum, & australē plagam, quatuorq; debellauerat reges in virtute Dei. Quin vero neq; in dubium dandum est, quin antequam ei deus primum loqueretur in Haran, fuisse eius amicus. Sicuti Noe, & multi ex suis progenitoribus, & Sara, & Lot. Per illam scilicet fidem, quæ erat sufficiens in legē naturæ. Quin optimum crediderim fuisse tunc Abraham omnium

Ephes. 2.

Fides Abra-
hae.

Abra-
hae in
stria.

mortalium, cum quo Deus de altissimis mysteriis CHRISTI, accepta, dataq; fide pacificeretur. Parauerat enim animum, cui sua arcaea commissurus erat. Igitur Paul. illo testimonio duo intendit stabilire. Primum, quod ante circumcisionem, atque adeo ante legem scriptam fuissent iam homines iusti. Contra tumorem Iudeorum, qui soli illi sacramento tribuebant causam iustificationis ab originali culpa. Secundum, quod nullum unquam fuit opus iustum, nisi quod procederet ex fide: atque adeo fidem esse fundamentum, & exodium salutis. Unde verbum illud, Reputatum est illi ad iustitiam, nihil aliud significat, quam quod assensus ille fidei fuit actus iustitiae meritoriusq; & Deo acceptus: sicut opus iusti.

Quale profecto & illud est euangelii de Publicano, Descendit hic iustificatus in domum suā *Luc. 18.*

*Fides Publi-
cana.*

ab illo. Non enim est sensus, quod tunc primū ex iniusto factus est iustus, vt c. 4. dicebamus: sed quod illa confessio peccatorum, & oratio non confidentis in suis operibus ut Phariseus, fuit opus iustitiae. Atq; eodem intellectu audienda est series illa iustorum, in quibus ostendit Apostolus necessitatem fidei. Non enim duntaxat loquitur de prima iustificatione, sed *Hebr. 11.* in genere, quod nullum unquam opus fuit iustum, nisi ex fide procederet. Et ideo ait, Fide plurimam hostiam Abel, quam Cain obtulit. Fide Noe aptavit arcam. Fide Abraham vocatus obediuit. Scilicet, quod fide ostendente vnum deum remuneratorem, atque adeo spe præmii opera illa ex dilectione eiusdem Dei taciebat iusta. Ex ipsis ergo locis non solum non elicetur, solum fidem sufficere, verum id palam colligitur, quod ut nullum opus fieri potest iuste coram deo, nisi ex fide proficiatur, ita neq; fides est per se sufficiens, non solum ad colendam, & multiplicandam amicitiam dei, verum neq; ad ineundam sine aliis operibus auxilio dei factis, quæ ipsa fides ostendit esse necessaria. Et eodem refertur mens Iacobi interpretantis Paulum, & fidem Abraham. Qui *Iacobi. 2.* profecto non id tantum intendit, quod fides cooperatur operibus ad argumētum iustitiae, De qua iure ut aliqui interpretantur, sed etiam quod neq; statim intelligit prima iustitia acquiratur sola fide sine operi- *gendas Iacobis.* bus dimanantibus ex ipsa fide per auxilium cōbus. Dei. Nam in genere loquitur, ita proponens, Quid proderit, fratres mei, si fidei quis dicat se habere, opera autem non habeat? nunquid poterit fides salvare eum? Et subdit, Fides si non habet opera, mortua est in semetipsa. Quod certè non solum intelligitur de Christiano relapso, sed quod si infidelis certissimam fidem habeat

haberet euangeli, non tamen faceret, quæ illa docet ad allequendam iustitiam, fides oportiosa esset. Et ideo subdit, quod Abraham pater noster ex operibus iustificatus est, offerens filium suum Isaac: id est, nunquam illa fides quam præstisit Deo, fuisse opus iustitiae, nisi proponeret facere iuxta præceptum Dei. Et ita fides cooperata est operibus, ipsi scilicet deinceps adulta, & consummata. Idemque monstrat in fide Raab meretricis: quippe quæ non est ex fide tantum iustificata: sed quia credens exploratoribus pollicentibus se eam seruatire, qui Dei iussu veniebant, spe, & amore Dei abscondit eos. Intentio ergo Iacobi est, quod ab ipsa statim aseccutione iustitiae inchoat fides per opera charitatis operari. Vnde Augustin. libro. 83. quæstionum, quæstio. 76. vbi hanc materiam ex professo dilucidat, concilians Paulum dicentem, fide hominem sine operibus iustificari, cum Iacobo, dicente fidem cooperari operibus, ait, primum loqui de operibus præcedentibus fidem: alterum verò de subsequentibus. Veruntamen non solum intelligendum est de subsequentibus gratiam iustificantem, sed suo etiam modo de subsequentibus natura fidem, ac disponentibus ad infusionem gratiæ.

Ad tertium ¶ Subsequitur tandem, ut ad tertium respondamus argumentum, quo puncto axis vertitur huius controværsiæ. Ait de libertate christi. Luthe. omnia rei cienda opera, non modò ex Portentu cōficiū à Luther. lib. 3 cap. 2. tera, verum etiam speculationes, meditationes, & quicquid per animi studia geri potest: quoniam nihil horum quicquam prodest. Sed vna re, eaquæ sola opus est ad vitam, iustitiam, & libertatem christianam. Ea est sacrosanctum verbum dei, Euangeliū C H R I S T I, sicut ait veritas ipsa, Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, non morietur in eternu. Verbum autem sola fide, ut assensus est mentis, apprehenditur, sola ergo sufficit. Imprimis, quod solum verbum sit tota nostra salus, recens, inauditorumque idiomata est. C H R I S T V S enim in parola seminantis, non docet verbum esse totam frugem: sed semen, inquit, est verbum dei. Et secundum cooperacionem terræ in qua seminatur, ait ferre fructum.

Math. 7. Quod si cadat secus viam, neque herbescere permittitur à volucribus cæli. Et alibi, Qui audit verba mea hæc, & facit ea, similabitur viro Verbi euangelici sapienti, domum suam ædificanti supra peñam. Si verò audierit, & non fecerit, similis est causa saepe viri stulto ædificanti super arenam. Verbum ergo euangelicum est quidem causa salutis nostræ: est enim virtus in salutem omni-

Luc. 11.

Luc. 8.

Math. 7.

Lib. II. Cap. XXI.

credenti, sed tamen virtus tanquam semen & fundamentum. Igitur non satis est ad salutem, ut sola fide apprehendatur verbum: id est, a sensu mentis credatur promulgationi, nisi una credentes cooperemur Deo per charitatem ad conuersionem, & iustitiam nostram.

Agnoscimus ergo, credentes accipere remissionem peccatorum per nomen C H R I S T I, vt docet Petrus, non ita tamen ut sola fide a sentientes apprehendamus, sed fide per charitatem operante. Non enim auscultamus Philippum recentem euangelicum in locis communibus commentantem, quod solo assensu fidei, quo apprehenditur verbum, apprehenditur iustitia, sed Philippum olim euangelii ministrum in actibus apostolorum rogantem Eunuchum, antequam baptizaret, an crederet ex toto corde. Ex toto quippe corde crede Actu. 8. re, idem est, quod ait C H R I S T V S, diligere ex toto corde. Vbi commonemur neminem recipi in gratiam Dei, nisi actu charitatis, & poenitentia feratur in peccata, quæ impedimento sunt diligendi eum ex toto corde. Sed hic iam audio nostros homines clamoribus nos obruentes, & querimoniis, cur ita illis iniuste imponimus: quia nos, inquit, non negamus poenitentiam necessariam, neque verò opera: quin etiam ita fidei tribuimus per charitatem operari, ut ubique inclamemus comes esse individuos. Nemo sane est inter nos, qui vobis imponat. Nam satis supra demonstrauimus, c. 12. oretus, vos prædicare, quod iustificamur fide per charitatem operante: rectame negatis. Nam etsi admittatis necessitatem poenitentiarum, nullam tamē dispositionem esse vultis ad gratiam. Et quāvis dicatis charitatē infundi post naturam, quod gratiam, nullum eius tamē motum agnoscitis, quo in Deum ipso præueniente moueamur ad obtinendam gratiam: sed fide sola vultis ut recipiatur. Quin duo secū pugnā Cōtradictiovia dicitis. Nēpe, quod fides iustificans includit charitatē, & tamen iustificat prius natura quod adueniat actus charitatis. At fide sola iustifi philippose cari, ait in locis communibus Philip. nihil aliud la fide iustificari. Hoc tamē nunquam ex torquebit a nobis. Non enim id est gratis iustificari, & per fidem: ambo quippe tanquam duo fici. enuntiat Paul. puta gratis per fidem: gratis, quod nullis præcedentibus meritis. Per fidem autem, non quod ipsa sit sola, quæ iustificat, sed præueniente spiritu sancto FIDES QVÆ PER C H A R I T A T E M O P E R A T V R. Ita S. Synodo. eodē sancto spiritu docta exponit Paulū Syno. Trid. Sess. 6. ca. 8. scilicet, quod vbi cuncti Apostoli dic iustificari hominem per fidem, & gratis, ea verba

verba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesiae catholicæ consensus tenuit, & expressit: ut scilicet per fidem ideo iustificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis iustificationis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum eius consortium peruenire. Gratis autem iustificari, ideo dicamur, quia nihil eorum, quæ iustificationem praecedunt, siue fides, siue opera ipsam iustificationis gratiam promeretur.

Finis secundi libri.

F R A T R I S D O M I N I C I
Soto Segobiensis, ordinis Prædicatorum, De natura & gratia, Liber tertius.

De obligatione iusti ad observationem legis. Cap. 1.

VÆ pars in distributione operis huic demum tertio libro reliquebat, ea erat de potestate iustificati hominis. In singulis enim quatuor statuum, quos efformandos instituimus, eum secuti ordinem sumus, ut primum in tali statu & habitu constitueremus hominem, ac deinde quæ esset ipsius facultas ad virtutis opera expenderemus. Ad hunc quippe modum de homine dissertum nobis est: primum in puris naturalibus, mox in flore naturæ integræ: ac deniq; in casu naturæ corruptæ. At quia de homine in gratiam restituto, amplior habendum fuit sermo, proximum librum explicando reconciliationis rationem & modum, totum insumpsimus: huius verò priorem partem de facultate iusti: posteriorem verò de gratiæ certitudine occupabit disputatio. Porro autem trina facultas semper agnita fuit & confessa à S. Patribus, & Theologis, hominis per gratiam Dei iusti, eiusq; fauore, & auxilio nixi. Sanè ad compleendum opera legis, & ad satisfacendum poenitentiæ fructibus, pro remissis peccatis: ac deinde ad merendum vitam æternam. Quam prorsus triplicem potestatem Lutherani abnegare abiurareq; pertendunt. At quod ad primum membrum descendamus, præuide re est opus, an forte de homine iusto contradictoria proferant circa diuinam præcepta. Luth. in eo libello, cui titulum fecit de liber. Christ. ita hominem huiusmodi libertate per solam fidem donatum extulit, ut penitus à toto lege

liberauerit. Et simul nihilominus eadem ^{Lutherana} gella docet, præcepta legis impossibilia esse ^{rum contra} omnia, quæ à nobis impleantur. Quin verò dicitur ex eo quod sunt nobis impossibilia, fit, inquit, ut unico actu fide impleamus omnia. Intuere, quod euaserit vesania illa, quā idcirco tam multus reprobauimus lib. 1. ca. 12. scilicet quod concupiscentia post remissionem in baptismo semper inaneat peccatum, eademq; prohibetur illo mandato, Non concupiseas. Exinde enim colligit, quod sit omnino concupiscentia carnis, inevitabilis transgressio. Quin verò cum inclinet hominem contra omnia præcepta, omnium sit virtute (etiam citra consensum voluntatis) transgressiones, quas evitare non possumus. Sed tamen qui fide, ait, certò credit, omnia condonari per CHRISTVM, illa sola fide non solum obtinet, vt non sibi imputentur peccata illa, sed totam legem implet. Atque adeo qui credit, inquit, lege iam liberatus est. Ex quo continuò conficit, nullam esse virtutem, nisi fidem, neq; aliquod esse pecatum præter incredulitatem: iuxta illud, Concludit Deus omnia in incredulitate, vt omnium misereatur. Hæc verborum tamen portenta sui seipsa enarratione produnt, quam sint absurdæ. Nam primum, si sola fide credentes implent omnia præcepta, quomodo sunt completu impossibilia? Respondet Marti. quia ipse Deus, qui præcipit, implet. Hoc certè fallissimum est. Nanque (vt maiorem explicationem in sequentia capitula reseruemus) nō ipse est qui credit sibi: sed nos sumus qui illi credimus. Fides enim licet fiat ab ipso, in nobis tamen non est, non in ipso. Vnde August. Aug. lib. 1. retract. Licet Deus operatur, inquit, omnia in oibus, nō tamē credit omnia in omnib;. Si ergo per fidem implentur præcepta nos sumus qui auxilio Dei implermus, atque adeo nō sunt nobis seruata impossibilia. Sed de hoc paulò post. Nunc enim hoc tantum euincere damus operam, quod iustus non protinus eximatur ab obligatione legis. Ita enim ait Luth. quod iustus non operatur ex obligatione, sed ex amore solum: iuxta illud Pauli, Nemini quicquam beatissimi, nisi ut inuicem diligatis. Vnde illam statuit antithesin. Christianus homo omnium dominus est liberinus, nulli subiectus, sed tamen omnium officiosissimus: & ideo omnibus subiectus. Nos autem contraria confitemur conclusionem. Christianus quantumque polleat sanctitate, nullus à legis obligatione liberatur. Etp. imm omnium Luth. solidissime perinsecet, ac confundit libertates diversas. Aliud enim longeq; diuersum est, virū gumentum. omni

*Nulla uiria
tua præter
fidē Lutheri
ro, uide ca.
5.lib.2.*

*Contra Luthe
rthe.*

*Lutheri
antithesis.*

*Conclusio
catholic.*

*Primum ar
gumentum.
omni*

Dñe liber- omni officio, & sanctitate progesum liberū tates. elle à renitētia, & molestia sensualitatis, aliud vero liberum esse à legi vinculo. Deinū em̄ hominem, non solum ut cunque in gratia Dei, sed ad eo prouectum, vt audeat cum Paulo dice re, *Quis me separabit à charitate CHRIS T?*

Obligatio legis.

Is profecto ex charitate, & filiali timore, omni procul polito metu, operabitur: sed tamen nō propterea est liberatus à nexu legis. Obligatio quippe legis in hoc consistit, quod qui contrafecerit, reus eius sit, atque adeo indignationem & iram Dei incurrat: quicunque autem, quantumcunque iustissimus contra legem infaceret, haberetur reus apud Deum: ergo vt summa quicunque libertate faciat iussa legis, non tamen exemptus est à lege: sed id tantum est affectus, vt sint sibilem, ac suauissima ei⁹ præcepta. Quin vero etiam apostoli in gratia confirmati tenebantur lege. Aliás, quid Paul. corpus tam acerbē castigabat, & in seruitutem redigebat, ne, cum alijs prædicabat, ipse reprobis cicereretur, & seruari petebat à colaphizā te se angelo Satanæ? Sed & sanctissima virgo, quæ non solum fuit confirmata vt nec venialiter peccaret, sed neque vlliu[m] experta est tumultum carnis, aut tentationem ad malum, obligabatur lege, quam si transgredieretur, rea fuisset, & in culpacom Deo. Et tamen Luthe[rus], qui non solum agnoscit luctam carnis cū ratiōe, sed illam ait esse inevitabile peccatum, non modò perfettiſſimos homines, sed quemcunque iustum, in quo præternaturelē concupiscentiam, extant corrupti habitus, & vis prauæ confuetudinis, vult liberum esse à lege: & quod ex amore omnia faciat. Nunquid nō istud pestilentissimum dogma, anoris fuso delinitum, in perniciem est omnium virtutū? Quot inuenias inter iustos etiam homines, qui si lege essent soluti, opera ex amore vnuersi.

Christus legis præstarent? Vnus fuit CHRIS T VS, qui cur liberis nullalegis obligatiōe opus habebat, eo, quod set à legis cum homo Deus esset, repugnabat, vt opus obligatiōe aliquod etiam humanum, nisi iuxta diuinam Altera con-regulam, ageret. Accipe contradictionem al-tradictio. teram absoni huius dogmatis. Sacramentum fidei nihil aliud est, quam professio seruandæ legis: iuxta illud, *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, & docentes eos seruare omnia quæcunq[ue] mandauivobis: quid ergo est, quod contra obſtrēpit Luthe.* per fidem liberari hominē à lege? An verò alijs, q[ui] professoribus legis dicebat CHRIS T VS, *Si vis ad vitā ingredi, serua mandata? Non homicidium facies: nō adulterabis, &c.* Est enim decalogus adeo iure naturæ mentibus hominum inscriptus, vt ne-

Matth. 19.

minem vñquam mortalium non obligauerit: quomodo ergo CHRIS T VS natura perfector, non illum edixisset professoribus fidei? Vnde Pau. legem ergo, inquit, destruimus per fidei? Absit, sed legem statuimus. Et, Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra, vt abstineatis vos à fornicatione, &c. Et subdit, Non sicut gentes quæ ignorant Deū. Aci dixisset, quos nos fides altius in notitiam Dei promouet, eò maiori nexu obstringit ad sanctitatis custodiā. Nam, vt ait veritatis ipse magister, Ille seruus, qui cognovit voluntatem domini sui, & non se præparauit, & non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis: qui autem non cognovit & fecit digna, plagis vapulabit paucis. Vide quantum abest, fidem liberare à lege, vt potius ex cognitione fidei accessio fiat culpæ transgressor. Et præterea confirmatur conclusio. Lex decalogi nihil aliud est, quam Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum sicut te ipsum. In primo enim continentur præcepta primæ tabule, & in altero, præcepta secundæ: fides autem hoc nos suapte natura docet, & hoc animos nostros appellit, vt Deum & proximū diligamus: ergo ad hoc etiam nos lex euangelica astringit: atque adeo nullus Christianus per fidem religatur à lege, sed potius ad sanctissimam eius custodiā obligatur. ¶ Postremum itaque atque evidenter argumentum ad prodendum hunc erorem est, quod si iustus liber esset à lege, non posset amplius iustitiam amittere: sanè quæ nisi per legis transgressionem, amitti nequaquam potest. Ad hoc argumentum duobus modis cogitare possumus, vt respondeant. Primo, quod qui semel est in gratia accepto regenerationis lauacro, non possit amplius peccare. Hac autē fuit haeresis Iouiniani, vt refert Aug. lib. de haeres. cap. 82. quam etiam nunc S. Syndodus Iudic. canon. 23. condemnat. Neque opus est in errore adeo manifesto deuincendo tempus insumere. Non enim solum principes duos amicos Dei, David inquam, ex veteri testamento, & ex novo Petrum laplos nouim⁹, verum & Adam in tanto gradu & felicitatis culmine conditum, atque ipsum etiam primum angelum, tāquam Luciferum exortum: vt pote & diuina cognitione splendidum, & diuino amore flagrantem, legimus cecidisse. Quocirca intelligere non possum, quid sibi Bucerus obtendiculo illo velit, quo in concordantia huius controversiæ protegere nititur magistrum suum. Dicens, quod fides iustificans ex eo liberet iustum à lege, quod qui fidei viua credit, nihil aliud potest, quam gloriam Dei

Roma. 3.
Theb. 4.

Confir.

Prima responſio Lu-theranorū.

Hæresis Iouiniani.

Syno. Trid.

Dei querere, & hac metitur necessario omnia. Etenim falsissimum imprimis est, peccata venialia referri posse in gloriam Dei, à quibus tamen nemo iustorum incolmis est. Et præterea licet dum iustus perseverat in iustitia, cōmittere nequeat peccata, quæ simul sint cum gratia, est nihilosecūs semper in periculo pecandi. Nanque fides iustificans non liberat hominem à possibilitate peccandi: & ideo nō est, cur liberet à lege prohibente peccata. Quapropter, quod vehementius istos in suspicionem criminis Iouiniani pertrahit, est, quod citant

1. Ioan. 3. in testimonium suæ sententiae illud, Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quo niam semen ipsius in eo manet: & non potest peccare, quoniam ex Deo natum est. Inde enī illi arguebant, iustum peccare non posse. Ad quod tamen August. & secundum eum San.

Triplex cōsideratio charitatis
Thom. 2.2.q.24.arti. 11.respondet, quod triplex est charitatis consyderatio. Prima, quatenus est motus spiritus sancti. Et ex hac parte charitas nullum potest admittere peccatum. Atque ad hoc pertinet perseverantia: quæ est donum ipsius spiritus sancti, manutenebit nos. Secunda consyderatio charitatis est secundum ipsius propriam rationem. Ex qua etiam parte repugnat illi peccatum, sicut calori infrigidare. Et utroque modo intelligitur verbum Iohannis, quod, qui natus est ex Deo, peccare non potest, si solū cōsideretur ratio feminis, qđ est in illo. Sed tertia cōsideratio charitatis est ex parte subiecti: puta hominis in hac vita. Et hac de causa amitti potest charitas: quia cū fides, obscura sit cognitio, non ostendens no-

Quare cba bis cōsentiam ipsam diuinam, non ita configit
ritas amitti voluntatem nostram Dco, vt semper sit in
ipsum intenta: atque adeo nec tanti vigoris
est, vt superare omni ex parte valeat pugnas
huius nostræ militiæ: & ideo iusti semper frē-
no opus habent legis. Facialis autem illa visio
est, quæ beatos, molestia iam carnis exutos,
ita in diuinum transformat amorem, vt nulla
opus habeant cogente lege. Nostri verò Pro-
testantes, quod proprium est illius beatis vi-

*Secunda re-
fponsio Lu-
theranorū.* visionis, fidei volunt iustificanti tribuere. ¶ Altera verò responsio Lutheranorum est ad ar-
gumentum propositum, quam à suo sunt ma-
gistro docti: videlicet quod quanvis iustus gra-
tiam possit, iustitiamq; perdere, id tamen nō
potest, nisi uno peccato incredulitatis: sicuti
iustitia non acquiritur nisi una virtute fidei.
Ita enim lib. 1. cap. 5. referebamus ex Luthero
aduersus Carolstadium. Nullum est peccatum
nisi incredulitas, nulla iustitia nisi fides. Et de
capt. Babyl. Nulla peccata possunt hominem

Lutherus.

damnare, et si velit, nisi sola incredulitas. Neq; habenti fidem dubitandum est de sua salute, quia promissio ibi facta nullis peccatis est mutabilis, nisi sola incredulitate. Et in deuotis monasticis. Nulla opera credēti in CHRIS TVM tam mala sunt, quæ possint eum damnare, & accusare. Cernenda ergo hic est intentio istorum, perpendendumq; punctum cōtradictionis inter nos, & ipsos. Intendunt, quod cum Deus simpliciter, & sine dependentia ab operibus nostris promiserit nobis salutem, solum tenemur adhibere fidem illi promissioni nudè

& absolutè, sine respectu impletionis aliorum præceptorum. Et ideo dixit Luthe. super epist. ad Gal. quod sola fides necessaria est, cetera omnia opera liberrima, neque præcepta, neque prohibita. Confessio autem catholica est, quod promissio euangelica non est nuda & absoluta, sed tali peccatoribus conditione promittitur salus, si præteritæ vitæ poenitentes propo-
nunt seruare mandata. Quamobrem ut sola fides non sufficit ad iustificationem, ita neque absoluit iustum ab præceptorum vinculo. Et ideo Synodus modò mentem istorum, plenè intellectam, condemnavit. Nam can. 19. ana-
themata eos pronuntiat, qui nullum præceptū esse aiunt in Euangeliō, præter fidem, cetera verò indifferentia esse. Et can. 20. eos qui aiunt hominem iustificatum, & quantumlibet perfectum non teneri ad obseruantiam mandato-
rum Dei & Ecclesiæ, sed tantum ad credēdum, quasi Euangeliū fit nuda & absoluta promis-
sio vitæ æternæ, sine conditione obserua-
tions mandatorum. In his postremis verbis pun-
ctum attingitur radix Lutherani huius erroris.
Non enim præceptum fidei est tota lex Euangeli-
ca. Haud quidem theologos præterit dubi-
tatio illa, an infidelitas esset causa omnium pec-
catorum. Neque diffitentur, multa peccata
ex debilitate & languore fidei promanare.
Nam cū ex fide & spes nostra ortū habeat, &
officiosa charitas vegetetur, quo firmior est fi-
des, robustior spes est, & ardenter charitas.

Vnde Paul. postquam viderat arcana Dei, ni-
hil in rebus metuebat, per quod posset ab eius
charitate diuelli. ¶ At verò ijs nihil obstanti-
bus tripartita statuitur hic conclusio. Sane,
quod neque omnia peccata infidelitas sunt vel
incredulitas, vt isti autem, neque infidelitas
est omnium causa, neq; per quodcunq; pecca-
tum expungitur fides. Primum membris ma-
nifestum est. Nam licet omni peccato hæc sit Ratiō pecca-
tū communis ratio: puta, quod sit dictū vel factum, ti.
vel concupitum contra legem Dei, atq; adeo
aversio ab eius bonitate, differunt tamen spe-
cie

*Punctū con-
tradictionis
inter Luth.
& Catholi-
cos.**Syn. Tri.**Theologo =
rū sententia
de peccato
infidelita-
tis.**Conclusio.*

civitatis, ratione conuersio ad obiecta dicitur. Ratio peccata est ab illo sunt intenta, qui peccat. Nec enim respiciens ad malum operatur, sed Tho. 1.2.q. ductus specie boni. Quemadmodum virtutes 113. ar. 2. ipsae inter se distant ratione obiectorum, quae et latius. singulis sunt proposita. Quocirca, ut virtutes, q.72. ar. 1. sic etiam & vitia obiectis primum omnium Differentiae discernuntur. Atque omnium prima differentia peccatorum est, quod vitia illa, quae sunt proxime contra Tho. 1.2.q. Deum specie ab illis differunt, quae sunt contra proximum. Sicut virtutes tres theologicae, et moralibus. Quinimò propter diuersas rationes quibus in Deo differunt tria illa obiecta, scilicet, veritas, quae obiectum est fidei: & beatitudo nostra, quo tendit spes, & sua in se bonitas, quae obiectum est charitatis, diuersae virtutes sunt, fides, spes, & charitas, diuersaque etiam impietatis crimpina, infidelitas, desperatio, & odium Dei. Porro autem neque vniuersa peccata citra temporaria bona eiusdem sunt generis. Nam omne quod est in mundo, aut concupiscentia carnis est, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vita. Quibus verbis apostoli iuxta bonum philosophi tripartitum, species vitiorum discrevit. Est enim alia concupiscentia naturalis, quae ad tactum pertinet, vel ciborum & aliarum rerum, quibus indumentum conseruat, vel venereorum, quibus pagatur species. Alia vero animalis: quippe eorum, quae sola apprehensione & possessione vel potius vnu delectant: ut pecuniae, & id genus vtilium bonorum. Quarum primam vocavit apostoli concupiscentiam carnis, & secundam, concupiscentiam oculorum. Sed tertius appetitus est sublimium bonorum, magisque spiritualium: quales sunt honores: atque hunc nuncupauit superbiam vita. Sed & sub his tribus Grego. generibus agnouit Gregorius, moralium, septem capitalium vitiorum species, theologiae, immo Christianis vniuersis receptissimas, quas ad Roma. 1. Rom. & ad Gal. commemorauit Paulus. Quorsum Gal. 5. haec? Certè ut ostendamus, non oia crimina, esse peccata infidelitatis, sed obiecta habere dicimus. Ex quo facilimè colligitur secundum membrum secundum conclusionis: scilicet, non oia clausonis. Non omnia obiecta diuersa, ita ex diuersis affectionibus, & animi aegritudinibus perpetrantur. Re vera qui velira percitus occidit, vel turpi amore caoriuntur. Memb. 3. sequens tertium membrum fit conclusionis: sci- peccato ex licet, quod non per quodcumque peccatum ex tinguitur fidei. Sicut enim in alijs virtutibus des. non quicunque peccat ex ira, amittit tempe-

rantiam circa delectabilia tactus, nec qui peccat contra temperiantur, amittit liberalitatem: ita neque quocunque peccato mortali amittitur habitus fidei, quod vere credimus, omnia nobis diuinitus reuelata, atque adeo promissionem ipsam remissionis peccatorum, si voluerimus corda à nostris iniurias per gratiam Dei reuelare. Quod si diuersi sint materiae virtutum, & vitiorum, circa quas diuersi nostri affectus versantur, diuersissima etiam sunt alia pracepta à precepto fidei, atque diuersae obligationes, quales in ipso distinctissimo decalogo separatis exprimuntur. Atque adeo intentum est huius capituli, fides haud quaquam iustum eximit à lege, sed legi potius subdit. ¶ Vnus aut alter locus est scriptura, quae posse sunt aduersari huic catholicae veritati obmotu. Littere, quippe verbum illud Pauli, Lex iusto non est posita, sed iniustis, & non subditis, impijs, & peccatoribus, &c. Et illud, Si spiritu Deiducimini, non estis sub lege: ois autem iusti spiritu Dei ducuntur: iuxta illud, Qui spiritu Dei agitur, hi sunt filii Dei. Quibus accedit & illud, Vbi spiritus domini, ibi libertas. Ad hanc autem facillima est, verissima, & planissima theologorum omnium responsio, nisi vniuersos isti respondent. Sunt enim in lege virtutes duas. Prima, quod est regula nostrarum actionum, cuius transgressio, peccatum est, & à qua legis virtute nemo excipitur. Nam omnis anima (inquit Paul.) potestatis sublimitioribus subdita sit, neque potest quisquam Deo aut suis potestatisbus esse subditus, nisi sit subiectus legibus. Sed alia virtus est legis coercitiva, quae cogit incontinentem contra suas agere appetitiones, & hoc modo iustus, ille scilicet, qui sedatas iam habet, & pacatas turbulentas passiones, non subdatur legi, quoniam nutui spiritus sancti omni procul metu legis obsequitur.

De explicatione legis.

Cap. 2.

O C itaque primum constituto, quod iustus non illico liberatur à legi vinculo ad iudicandum, an possit plenè satisfacere legi, quae principalis est intentio in prima parte huius libri, breuis præmittendus est sermo de explicatione legis: sane de qua neque oino aduersari nobiscum consentiunt. Atque in capite primum haec sancta confessio Christianis supponenda est, quod CHRISTVS non solù à Deo datus hominibus Christus est, ceu redemptor, cui sit fidendum, verum ut le gislator & gislator cui est obediendum, ut Syno. Trident. redemptor.

Cap. 2.

can. 21. sanxit contra impios quosdam negantes fuisse legiflatorem. Et quidem, quatenus res ad decem precepta spectat, quanvis vniuersa sint de iure naturae, & in lege veteri fuerint explicata, tamen in lege euangelica obligatio nem habent iuris diuini, eo quod à C H R I S T O sunt præcepta. Lex enim vetus simpliciter quantum ad illius legis obligationem attinet, prorsus abolita est, & extincta in ipso passionis momento, quo C H R I S T V S protulit, consummatum est. Nam translato sacerdotio,

Heb. 7. inquit Paul. necesse est ut legis translatio fiat. Vbi absq; vlla exceptione totam legem expi- rasse docet, quoad vim obligandi. Illud autem

Triagenera preceptorū legi ueteris. theologorum axioma, quod ex præceptis antiquis, ceremonialia antiquata sunt & abolita: legalia verò non omnia, sed moralia oīa per-

manserūt, sic intelligendū est, quod prima, qā erant figura venturi C H R I S T I, non licet ampli præcipere in noua lege: ne sint falsa signa. Secunda verò licet integrari possunt, sed ter- tia, quia erant iuris naturae, necessarium fuit, vt iterato instaurarentur. Itaq; decalogus præter obligationem naturalem, nullam prorsus ha- buisset in Euangeliō obligationē diuinā, propter vinculum antiquæ legis (quæ perinde to- ta cessauit, ac si nunq; fuisset) nisi denuo præcep- tūt fuisse à C H R I S T O tanquam à vero le- gislatore, & explicatore iuris naturalis. Vnde tanquam verus legislator multa exponendo mandauit, & cōmendauit ad idem ius pertinē- tia, quæ mūdus tunc ignorabat. Vt, Beati pau- peres spiritu, quoniā ipsorum est regnū cœlo- rum, Beati mites, & beati qui lugent. Siue con- filia sint, siue aliquādo præcepta, nihil modò disputamus. Neq; verò solum ut Scribē & Pha- ritai legis enarratores, sed tanq; potestatē ha-

Matt. 7.D. bens, leges ponebat. Audistis, quia dictū est an- tiquis, Non occides, ego autē dico vobis, Qui- cunq; dixerit fratri suo racha, &c. Audistis qā dictum est antiquis, Non mœchaberis, ego au- tem dico vobis, Quicunq; viderit mulierē ad concupiscendū eam, iā mœchatus est in corde suo. Atqui præter hæc naturalia adiecit, & præ- cepta sacramentorū: Vt, Nisi qs renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nō intrabit in regnū cœlorum: &, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinē, non habe- bitis vitam in vobis: &, Nisi pœnitentiam ha- bueritis, omnes simul peribitis. Neq; id tātum verum, vtcunq; aduersarij resultent, facultatē feicit Ecclesiæ leges condendi, quæ essent velut suarum antemurale, quibus vineam suam se- pierat. Non quod ipsi decesset prudentia perse-

Sacramento rum prece pta.

Facultas Ec- clesiæ ad cō- dēdas leges. Ecclesiæ leges condendi, quæ essent velut suarum antemurale, quibus vineam suam se- pierat. Non quod ipsi decesset prudentia perse-

ctissime instituendi totū Ecclesiæ ius: sed quia

sciebat temporum, locorumq; varietatē, diuer- fosq; hominum casus nouis nonnunq; legibus indigere. At non est hic locus hæc presius tra- etandi: sed hæc meminimus ad enarrandū ca- nonem Cōcilij, qui hoc tempore fuit propter quosdam necessarii. ¶ Hac autem consyde- ratione præmissa, duo sunt puncta, de quibus Lutherani à nobis dissentunt, intellectu neces- saria ante disputationem de satisfactione legis.

Primum de explicatione præceptorum: & al- terum, an præter præcepta sint aliqua cōfilia. De primo ergo puncto aiunt (vt est videre apud Melæthonem in loco cōmuni de bonis Melanchl. operibus, & apud Bucerum in lib. de concor. Bucer. controuer.) quod nos doctrina operum præ- clarè tradimus de externa hypocrisi, aut de hu- manis ceremonijs: opera verò primæ tabula, & fontem bonorum operū ignoramus, & obruimur. Et vocant externā hypocrisim, se- ptēm præcepta secundæ tabula. Siquidem hy- pocrisim discernunt à præceptis primæ tabu- læ, quam vocant internam iustitiam. Interna autem iustitia est, inquit, credere verbo Dei, timere Deum, confidere Deo, firmare semper fiduciam; ne vincat dubitatio quod sumus in gratia Dei. Quæ quidem dubitatio, aut contē- nit Deum, aut fugit iratum, aut non verè inuo- cat. Ecce mysteria in quibus isti collocant totā vitam Christianam, suadentes hæc omnia ex- teriora, aut nihil, aut perparum referre: sed to- tum negotium Christiani intus consistere in corde. Neque enim satis eluere cum possunt, colorem, quo sunt à magistro suo tineti, in de Luther.

liber. Christ. vbi ait, nihil pdesse externa ope- ra: scilicet, versari in locis, & officijs sacrī, ieiu- nare, neq; voce orare, imò neq; interiores spe- culationes, aut meditationes, præter vnam fi- cap. ultimo. dem & fiduciam. Imprimis, q̄ infra dignitatem Indigne Lu- loquantur de præceptis secundæ tabula, quin therani de verò q̄ indigne de illis sentiant, quis est, qui nō secunda ta- videat? Putant enim in hoc tantum esse nobis bula loquun- iussa, quod Deus non voluit illis exercere, qui- tur. bus tanquam testimonij fidei ipsum glorifi- caremus. At vero ratione longe diuerſa disser- nit Ecclesia catholica inter primam ac secun- dam tabulam præceptorum. Non enim distin- guuntur vti externa opera ab internis: nam tā in prima, q̄ in secunda præcipiūtur, & intima, & extera opera. Discriben autem est, quod Distinctio cum Deus, & in se optimus sit, ac propter se prime et colendus, & naturæ quoq; author, rerumq; ge secundæ ta- nitor, cuinostri cura est, & prouidentia, induo bularum, ui- bus suminam posuit omnū mandatorum: sci de lib. 1.ca- licet, Diliges dominum Deum tuū ex toto cor 22. de tuo, &c. & proximum tuum sicut te ipsum.

Ex

Ex quibus mandatis ait, vniuersam legem pendere & prophetas. Primum autem quod ad suum ipsius pertinet cultum, in prima tabula iussit tribus præceptionibus explicari: secundum autem, in altera, septem alijs. Neque vero præceptiones primæ tabulæ, mentis sunt dunt taxat meditationes, sed in opera se etiam exeruntur. Primum enim præceptum non est formaliter dilectionis, sed ipsius explicatio, scilicet, vnicum, trinumq; credere Deum, idola vti deos falsos execrari, in quibus nihil est numeris: illum esse unum, cui soli, cordis, oris, & operis laus, & cultus debetur.

Secundum. Secundum etiam præceptum de sanctificatione sabbati non institutum in mente, sed in cultu etiam exteriori positum est, atque adeo tertium de suo sancto nomine non vanis iuramentis usurpan do. Quocirca nouum inuentum est, hoc penitus prima tabula præcipi, credere verbo Dei, confidere, & firmare semper fiduciam, ne vincat dubitatio, an assedit fuerimus promissio nes Dei. De quo latius lib. 3. in de certitudine gratiarum. Atqui ut in prima tabula opera etiam iubentur exteriora, ita & in secunda opera quo que interiora. Non enim solum iubemur charos venerari paretes, externis pietatis officijs, sed intimo etiam affectu. Neque tantum iubemur abstinere a re vel thoro alieno, sed non concupiscere vxorem, aut rem proximi. Igitur (quod in principio proponebamus) & falso, & indigne opera secundæ tabulæ vocant

Hypocrisis hypocrismus. Est enim hypocrisis, quādo aliud lib. 2. ca. 2. extra in opere effertur, quam intus fertur in & lib. 3. c. corde: opera autem & officia charitatis in proximos ex fide & amore Dei procedunt. Quin imò secundum scripturam, indicia sunt veri

Rom. 13. amoris Dei. Vnde Paul. Reddite, inquit, omnibus debita. Cui tributum, tributum, &c. Nam qui diligit proximum, legem impleuit, Non adulterabis, Non occides, & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur, Diliges

1. Ioan. 4. proximum tuum sicut te ipsum. Et Ioa. quem dominus de suo pectori, charitatis præcepti nibus laetauerat, ita, quæ inde exugerat, denarrat. Charissimi si sic Deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere. Deum nemo vidit vñquam. Si diligamus in uicem, Deus in nobis manet, & charitas in nobis perfecta est: Et, Qui non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere? Et, Hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. Hæc est exppositio Ioannis super illud nouum mandatum C H R I S T I, quo nihil discipulis commendatus esse voluit, & sanctius, q; vt se in uicem dili

gerent, sicut dilecti fuerunt ab eo. Vnde colligit, nullum esse exploratus iudicium diuinæ dilectionis, q; dilectionē proximi. Quare Paul. non satis habuit explicare unitatem humani generis ex naturali vinculo carnis, quo compati sumus in unum corpus. Sed uno, inquit, spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus. Et alibi, Membra sumus corporis eius (puta C H R I S T I) de carne eius, & de ossibus eius. In summa, tati fecit Deus opera hæc externa, quibus charitatem colimus inter fratres, ut cu omnium bonorum in se ipse diues, nostrorum non indigeret, ita propriæ cuiusq; personæ induit, vt non satis habuerit dicere, Quod vni existis fecisti, pro me fecisti, sed mihi fecisti. Et in postrema die tota præmonuerit iudicacionem futuram, si cum fuisset nudus, vestitus a nobis fuerit, si paupers deniq; in fratribus fuerit, & ex charitate tractatus. Qua ergo fronte opera secundæ tabulæ hypocrismus Protestantes appellant? Dicentes totum negotiū christianum in corde cu solo Deo gerendū. Agnoscamus enim verbum C H R I S T I liberatoris nostri, Regnum Dei intra vos est, quoniam vt Luce. 18. ait Paul. Lex nostra lex spiritus est, sed tamen Roma. 14. eo modo est spiritualis, quo alibi explicat non esse regnum Dei escam, & potum: sed iusticiā, & pacem, & gaudium in spiritu sancto: iustitia autem, pax, & gaudium spirituale non conser uatur, nisi per exteriores actus. ¶ Secundum istorum a nobis dissidium de lege C H R I S T I est, quod nullū in Euangeliō agnoscunt consilium, quod nō sit præceptum: si non particula re, saltem inclusum in præcepto de dilectione Dei super omnia. Ex quo ut cap. sequenti vide bimus, eliciunt vnum argumentum ad confirmandum, quod non possumus huic præcepto satisfacere in hac vita. Nam quicquid homo facit, adhuc plus debet. Ob idq; irrident nos, vt capitulo de satisfactione videbimus, quod cogitemus, non solum posse satisfacere legi, verum aliquid ultra supererogare. Quocirca cu in libello imperatorio, instantे Echii, scriptū Libel. impe. esset, opera quidem a nobis fieri bona, quæ a Deo sunt mandata, & commendata, postea Bucer. circa finem libri sui de concordan. controver. reclamauit, satis fuisse positum mandata. Quia nihil est, inquit, in Euangeliō, quod non procedat de mandato dilectionis: reliqua vero opera, quæ ex humanis institutis fiunt, prorsum cōdemnant, vt patet in suo didagmate, de quo articulo optime obuiatum illis est a Coloniensibus in antididagmate. De hoc autem articulo consiliorum dicam, quod ad præfens propositum de satisfactione legis attinet,

Secundus
tronius, de
consilio.

Libel. impe.
Bucer.

eo præsertim, quod nonnullos inter catholicos audiuimus de hoc dubitantes: quinimò cōtendentes, nullum esse opus supererogationis Matth. 19. vel consilij, sed omnia esse præcepta. Etiam il- Conclusio lud, Si vis perfectus esse, vade. & vende omnia cathe. de cō quæ habes, &c. Cuius contraria idcirco cōclu- sionis. fio constituenda nobis est. Ratio qua maximè testimonia sacra huius veritatis elucidan- tur, est hæc. Deus in operibus erga proximos illa tantum edixit nobis sub præcepto, quæ per tinebant ad custodiam charitatis: nam finis præcepti charitas: cætera vero officia, nō erat, cur nobis iniungeret ex necessitate: in his autē quæ ad cultum suum pertinent non est obli- gationē nostram metitus ex magnitudine be- neficiorum, quæ in nobis contulerat, creatio- nis, & redemptionis, sed omnia iuxta naturā nostram suauiter dispositi: illa tantum præci- piens, quæ suam amicitiam seruarent, & quæ possibilia essent, neq; adeò difficilia, non mo- dò his aut illis hominum cōditiōibus, siue hoc aut illo loco vel tempore, sed quæ omnib⁹ quo cunque tempore, & loco essent possibilia: reli- quæ vero in optione cuiusq; posuit. Quare cō- filia non sunt per se perfectiora, quam opera præceptorum, sed cum finis omnium manda- torum sit perfectio charitatis, consilia ordinā- tur ad maiorem eorum custodiam. Quare licet pon sint necessaria, hac tamen ratione perti- nent ac perfectionem. Vnde statim C H R I - S T V S in solenni illa legis promulgatione ante necessaria præcepta proposuit perfectorum cōsilia, Beati pauperes spiritu. Nam pauperies nō est necessaria, sed legitimus bonorum v̄sus. Beati qui lugent: & his similia. Et ideo subdit, Vos estis lex mundi: quasi quibus competit non solum iustitia vulgariter colere, sed egre- gie v̄sum etiam rerum lictum abijcere. Atque ex hinc fortè legitimus eruitur intellectus illo- rum verborum, Qui soluerit vnum de manda- tis istis minimis, minimus vocabitur in regno cœlorum: qui autē fecerit, & docuerit, magnus vocabitur. Facit enim dubium, quomodo præ- cepta vocauerit inimica, eum autem qui serua- uerit, appellauerit magnū. Loquitur ergo for- tè de operibus illis consilij, quæ ex eo dicun- tur minima, quia non sunt necessaria, sed tamē qui legitime seruauerint: scilicet, ad maiorem, & consummationem præceptorū custodiam, futuri sunt in regno cœlorum, non qualescum quecives, sed magnates. Accedit & verbum Matth. 19. C H R I S T I, Sunt eunuchi, qui se ipsos castra- uerunt propter regnum cœlorum, qui potest 1. Cor. 7. capere capiat. Cuius expitorē agit. Pau. vbi ait, Bonum est homini mulierē nō tangere, &c.

Volo omnes homines esse sicut ego sum. &, Dico non nuptis, & viduis, bonum est illis si sic permanerint, sicut & ego: subdit autē, De vir- ginibus præceptum domini non habeo, consi- lium autem do, &c. Hæc autē cōmunia sunt. Sed rem paulò exactius vrgebo ex illo vbi do minus adolescentulo illi interroganti, quid fa- ciendo vitam aternam possideret, legitur re- spondisse, Serua inandata: mox dicenti, seruas se à iuuentute sua, adiecissem, Vade, & vende omnia quæ habes, &c. Ille enim locus est, vbi per- spicacissime discernitur inter communem ordi- nem præceptorum, & singularem consiliorū accessionem. Bisariā autē interpretari vel de- prauare moluntur hunc locum aduersarij. Prī Interpretā- tum enim aiunt, adolescentē illum fuisse Pha- tio praua il- risēum, qui mentitus est seruare præcepta, & ius Vade es ideo iustum esse relinquere diuitias, quæ sibi uideb⁹ erant impedimento. Quo videntur Hieron. & Hiero. & Orige. inclinare: sed profecto nulla potest ra- tione negari, quo minus legem seruasset, quod satis erat ad amicitiam Dei. Nam habetur Mar. 10. quod C H R I S T V S intuitus eū, dile- xit eum. Item quoniā si fuisset mentitus, nō re- spondisset C H R I S T V S, Si vis perfectus esse, seu vt habetur in Marco, Vnum tibi deest: hæc enī verba supponunt, iam fecisse iuuenē, quod ei dixerat C H R I S T V S necessarium esse ad vi- tam aternam. Hoc fortè verum est, quod non seruabat præceptum dilectionis modo per- fectissimo, erogando bona sua in pauperes, vt es- set inter perfectos. Et illa fortè fuit mēs Hiero- nymi & Orig. vt author est S. Tho. 2. 2. q. 189. S. Thom. art. 1. Repugnat enī perfectioni maxime chri- stianæ, vt tam diues esset, q̄ ille creditur fuisset, vbi erant pauperum greges, quibus potuisset bona sua distribuere. Sed mentitus fuerit nec ne, nihil moror. Nā vt vtrauis pars vera sit, ma- nifestè colligitur ex litera, discrimē consiliorū à præceptis. Aliorum ergo est responsio, quod non solum seruare alia mandata: sed relinquere omnia sit necessarium ad salutem. Quare vbi ait C H R I S T V S, Si vis perfectus esse, non loquebatur de perfectione supererogationis, quæ nulla est, sed de illa quæ est necessaria ad salutem. Propterea, quod vt refertur apud Marcum & Lucam, dixit, Vnum tibi deest, vade, quæcunque habes vende, &c. Hæc autē interpretatio exinde deprehēditur falsa, quod si de tali necessaria perfectione intellexisset, in initio illico interrogationis illam respondis- set esse necessariā, vbi iuuenis interrogauit, qd faciendo vitam aternam possideret. Cum ergo discrete, ait, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Sed si vis esse perfectus, vende, &c. mani-

Scunda in- terpretatio.

Herefis. manifeste distinxit inter opera necessaria, & opera consilij. Vnde quod addit, Vnum tibi deest, intelligitur, tum ad perfectionem, tum ad securitatem perseverantiae. Nam difficile est diuitibus perleueranter agere ad vitam æternam, vt statim subiecit C H R I S T V S. In summa, dicere, quod opera consilij, & maxime renuntia re diuitijs, & illustribus statibus seculi, sit de necessitate salutis, est hæresis condemnata aduersus Pelagianos, vt refert August. in episto. ad Paulinum, vbi inter decem errores illum connumerat quintum: puta, diuites baptizatos nisi omnibus abrenuntient, si quid boni visi fuerint facere, non reputari illis, neque eos habere posse regnum Dei. Neque profecto opus alia fuit et condemnatione, quam quod alias condemnaretur tota religio christiana, quæ diuites permittit. Vnde Paul. quanvis admonitos nos fecerit, quod qui volunt diuites fieri, incident in tentationem, & in laqueum diaboli, nihil tamen amplius subiungit, quam Diuitibus huius seculi præcipe, non sublimis sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo, bene agere, facile tribuere, &c.

1.Tim.6.

De impletione legis in genere.

Cap. 3.

IS ita necessarijs fundamen-
tis subiectis, questio est prima
huius libri, vtrum iustus qui per
fidem iustificantem non absolu-
titur à lege, possit per gratiam
adiuuantem, legi satisfacere.
Lutheranis Lutherani enim in utrumque peccant extremum:
nullius iustus dum aiunt, & quemcumque iustum nexus legis
potest satisfacere. At vero ne nobis imponere
facere legi. posse satisfacere. At verò ne nobis imponere
perseverent, quod possibilitatem adimplendæ
legis nobis adscribamus, hæc ante omnia sanctissima confessio, quæ nobis est cum illis communis, supponenda est, quam lib. 1. cap. 2. & ferme per totum librum secundum contra Pe-
Cofficio cō-
munis de ob-
ligianos sancitam ab Ecclesia esse monstrauimus. Nempe, quod absque diuino nutu, spe-
seruantia auxilio nequimus implere diuina præcepta: scilicet, neque omnia quantum ad sub-
rum. Concilium intentio nem præcipientis. Ita enim in Concilio Mileuitano & Africano confessum est, atque in Arau-

Lib. III. Cap. III.
Deum, quod bonum est, possit, nisi gratia eum & misericordia diuina præuenierit. Et talia ferme verba protulit præsens Synodus Tridentina in primis canonibus tribus. Quam etiamnum fundamentalē conclusionē paulo post per amplius explicabimus: an scilicet præter gratiam habitualem, necessarium sit quoque nouum auxilium ad digne operandum & perseuerandum. Nulla ergo de hoc est controvèrsia: sed utrum cum speciali Dei auxilio homo valeat satisfacere legi. Hoc enim est, quod Pro Luthero testantes apertissime, & pertinacissime inficiuntur: vbiique inculcantes, quod in hac vita, neque diuino fauore possumus satisfacere legi, sed tantum inchoare. Quinimodo ipsam inchoationem, opus omnino volunt esse Dei, & nullatenus nostrum. Est autem error iste, germen pestiferum illius radicis, quam lib. 1. cap. 11. & 12. diuellere nitebamur, ceu cōplurum errorum feracem. Videlicet, concupi-
scientiam carnis reluctantem rationi, esse peccatum, prohibitum illo præcepto. Non concupisces: quod omnino tolli non potest in hac vita. Inde enim conficit Luther. in de liber. christ. & ar. 2. assertionum suarum, & cursus ar. 31. & latissime in lib. de decem præceptis, q̄ nullatenus in hac vita, quoquo pacto diuinitus adiuti poſſumus plenè implere mandatum illud maximum, Diliges dominum Deum tuū ex toto corde, & ex tota mente, &c. propter rixam & pugnam carnis impeditias ne toto corde diligamus: sed hic inchoari, & in patria perfici. At quoniam verba hæc dextrum possunt recipere sensum, in quo nobis possunt esse communia, perpende quomodo inter nos differat. Non id tantum aduersarij sentiunt, quod in hac vita non diligimus ea perfectione qua Deus diligitur in patria: de hoc enim nulla est disceptatio. Agnoscimus enim dilectionem via nō esse firmam, & fixam, vt illuc erit. Item plane confitemur, quod nequimus ita Deum diligere ex toto corde, quin multa sint venialia peccata permixta iustitiae nostræ. Nam si aliud haberemus de nobis iudicium, nos ipsos (vt ait Ioan.) seduceremus. Sed tamē adidunt, in quocunque opere hominis quantum cunq; iusti, necessario inesse omissionem præcepti illius dilectionis. Namque tenemur secundum illos, singula præcepta implere ex dilectione: ita enim intelligunt illud. Omnia in gloriam Dei facite. Et, Finis præcepti charitas. Et putant, nullum esse opus tam perfectum, quia propter iugem reluctantiam carnis committatur, ne fiat ex toto corde: vt est in præcepto dilectionis. Atque inde dicit Luther. ar. 31. in omniā

omni opere bono iustum peccare, quia est omissione illius pracepti. Et artic. 32. opus bonū optimē factum veniale est peccatum, secundū misericordiam Dei, sed mortale, secundum iudicium Dei. Ob idq; nullo nostro opere secundum istos, satisfacimus legi, sed sola fide recipimus misericordiam dei nō imputantis peccata nostra. Hanc doctrinam haec tenus perseuerant defendere Lutherani. Vnde in confess.

*Confessio
Augustana*

Augustana, artic. 6. Cum fide inquiunt recociliamur, necessariō sequi debet iustitia bonorum operum. Sed quia tanta est infirmitas humanae naturae, vt nemo legi satisfacere possit, necesse est docere homines, quod hæc obediētia non placet deo, quia legi satisfacit: sed q̄a persona est in CHRISTO reconciliata à fide, & credit sibi reliquias peccati condonari. Quare non censent esse simpliciter iustitiam, sed reputari quandam iustitiam: subiiciētes illud,

Psalm. 142 Non intres in iudicium cū seruo tuo, quia nō iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens: & alia id genus, ad quæ nos infra respondebimus. Id quamplurimis verbis explicatissimè

Melachth. persequitur Melancthon in apolo. sub titu. de tñnu ichoa dilect. & imple. legis, cōmentatus illud euamus in hac gelii. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata, uita legē nō in eo sensu, quod tantummodo oporteat à no impletus. bis in hac vita legē inchoari id est, imperfectè

Matth. 19. impleri. Et paulò inferius nobis improperat, quod prædicemus nos legē implere, cum in hac vita non possumus legi satisfacere. Et inferius. Legis impletio quæ sequitur innouationem, est exigua & immunda, & inchoata, tamen hærent adhuc in natura reliquie peccati, quæ semper accusant nos, & ideo non est accepta propter seipsum, sed propter fidem: q̄a iusti seu accepti reputamur propter CHRISTVM. Et rursus. Propter fidem in CHRISTVM non imputatur nobis hoc quod deest impletioni legis. Vide quāta explicatione vta tur, vt doceat imperfectionē operum nostrorum non esse, eo solum quod remissior est, q̄ in patria, sed cuiilibet operi verā inesse culpā. Vnde paulò inferius (quæ verba quoq; sunt Lutheri, articu. 13.) exprobrat nobis, quod fin gamus CHRISTVM tantum esse nobis cōmeritum primam gratiam, nos postea tamen nostra legis impletione placere, & mereri vitā eternam. Cū tamen mediator CHRISTVS omnē nobis fuerit gratiam meritus. Idem latius etiam persequitur in locis cōmuniib⁹ sub titu. de imple. legis. Idem Buce. adhuc multò (quod suum est ingenium) cumulationi sermone inter enarrandum articulū. 5. libelli imperatorij: Cuius paulò post expendemus verba.

Bucerus

Subijciamus ergo propositiones, quibus est ad hanc quæstionem respondendum. Prima 1. Cōclusio Possibile est nobis cum diuino fauore, & adiutorio, sic in hac vita totam legē, atq; adeo dilectionis præceptum implere, vt non modò singula, verum omnia peccata mortalia possim⁹ vitare. Ratio prima huius conclusionis ex sub

uersione fundamenti, quo aduersarii cōnuntur, sumitur. Abundè enim demonstratum à

nobis est loco citato lib. 1. ita per baptisma te Capit. 11.

mitti, condonari, deleri, abstergi, sepeliri, atq; adeo penitus tolli originale peccatum, & universa, si quæ sint actualia, vt nulla fiat reliqua ratio culpe, nisi vbi voluntate liberè homo cōsentit in peccatum, neq; illo præcepto, Nō cōcupisces, certamen carnis prohiberi, sed victoriā. Et quanvis liberum arbitrium vulneratū fuerit, debilitatūq; prævaricatione prisni parentis, non tamen adeo extinctum est, quo minus possit diuino auxilio resistere. Quò fit, vt

Lib. 1.c. 15

à concupiscentia non singula opera commaculentur nostra, atq; caminus, quæ in gratia dei per eius facimus auxilium. Accedit & hoc Modus charakterea, quod eodem lib. 1.ca. 2.2. explanabat rictatis nō est mus. Nimirum, quod modus charitatis nō est de essentia de essentia aliorum præceptorum. Et ideo quā aliorū præuis gratis largiremur, non posse nos in hac vita ceptorum. ta implere præceptum dilectionis, non inde se Tho. 1.2. q̄ queretur vniuersa aliorum præceptorum ope 100. ar. 10 ra peccata esse, habereq; annexam priuationem eiusdem præcepti. Hæc autē omnia iam pridem à nobis constitutissima sunt.

¶ Inde hic ergo exordiendū est, utrum præceptū ptum dilectionis impleri in hac vita possit à dilectionis. nobis per auxilium dei. Et causa dubitādi præcipue sumitur ex August. in lib. de perfect. iu. August. stitiae vbi ait, quod in illa plenitudine charitatis patriæ præceptum illud implebitur, Dili. Vide q̄ Auges dominū Deum tuum ex toto corde tuo, gust. in hæc & ex tota anima tua, & ex tota mēte tua. Nā s̄niam scricum est adhuc (inquit) aliquid carnis concupi bit li. 1. re scientia, quod continēdo frænetur, non omni tract. c. 7. et modo ex tota anima diligitor Deus. Et qđ rē 16. ex acti⁹ perstringit, est, quia videtur docere, illam per et planis fectionem dilectionis, quæ nō hic, sed in pa- mē.

tria esse potest, cadere sub præcepto. Ait enim Cur enim non præcipiteretur homini ista perfectio, quanvis eam in hac vita nemo habeat? Non enim rectè curritur, si quò currēdum est, nesciatur. Quomodo autem sciretur, si nullis præceptis ostēderetur? Hunc autē locum Augustini interpretatur. 2.2. q. 44. S. Thom. hoc modo, Præceptū aliquod bifariā intelligitur præceptū impleri: uno modo perfectè, quādo peruenit pliciter im ad finē præcipientis, alio modo imperfectè, plenar.

m quan-

quando, et si non perueniatur ad finē, non tamē receditur ab ordine, & regula dirigente in finē. Intentio dei, dilectionē sui præcipientis, fuit, ut plenē illi, omninoq; vniremur amando, ita ut non solum nihil esset in nobis contrarium, sed neq; aliquid, quod eius amorem remorari, remittere posset, aut tepefacere: cuius felicitatis nequimus nisi in patria potiri, quando liberi à corpore mortis huius vide bimus eum sicuti est. In hac verò vita implet imperfētē. Et tanto quisq; perfectius, quātō propius ad illam perfectionem accedit. Non est ergo mens Augustini, quōd dilectio patriæ sit hic præcepta tanquā implenda in hac vita sub pœna peccati, sed tāquam finis & scopus, quo dirigenda est intentio nostra. Nec est cur

Bucr. Buce, contra glossam hāc reclamat. Sane, quæ ex verbis ipsis Aug. liquet: nam postquam dicit, illam nobis perfectionem esse præceptam, subdit causam, ut per præceptum sciretur, quōd nobis esset currendum. Vnde sicut miles

(ait S. Tho.) licet non potiatur victoria, nō tamē peccat, si non facit contra disciplinā militarē, ita quanuis hic nemo fruatur dilectionē illa patriæ, non tamē peccat, nisi qui deflectit à lege, & præceptionibus charitatis, aut aliquā veniale admittit contra eius feruorem. Itaq; si lubet explicatus dicere, aliud est perfectē implere præceptum, & aliud, nō violare. Possumus in hac vita nō violare, licet nō possim⁹ perfectē implere. Cauēda est ergo æquiuocatio implēdi. Accipitur enim uno modo, ut opponitur trāsgressioni, seu omissioni, & istomo do impletur in hac vita. Et alio modo, ut tantum valet, quantū plenē ad mensurā, cacumē, & finē pertingere: & isto modo impletur in patria. Et qđ iste sit sensus Augu. in propatulo est. Intendit enim in illo libro disputare cōtra Cœlestium, qui dicebat, posse hominem in hac vita viuere absq; vlo peccato actuali, scilicet, tam veniali, q̄ mortali, ex eo quod præceptum sit homini, ut absq; peccato sit. Quē Augu. redarguit ex illo Ioan.

Si dixerimus, q̄a peccatū non habemus, &c. Et ideo nunq; venit in mētem Augu. quod singula nostra opera sint omissiones illius maximi præcepti, velut peccata, sed qđ vita quanuis iustissimi hominis, non potest transfigi sine permixtione aliquorum, saltem leuium peccatorum. Qui qui dem sensus patentissimus apud eundem est in de spi. & lit. vbi idem tractat argumētum.

De spū et li Discernit enim cap. 26. inter vitam hanc militare. Vide ca. tantem, in qua cognoscimus per speculum in 4. buis li. enigmate, & triumphantē illam in qua iusti vi dentes facie ad faciem, satiantur illa iustitia,

Lib .III. Cap. III.

quam hic ex fide viuentis esuriebant, & sitiabant. Nam, Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam. Vnde ad iustitiam huius vitæ, inquit, q̄ minor est illa, nō absurdē dicitur pertinere ne homo peccet, neq; enim si esse nondum potest tanta dilectio Dei, quanta illi cognitioni plena & perfectēq; debetur, iam culpæ deputandum est. Aliud est enim totam nondum assentiendi charitatē, aliud nullam sequi cupiditatē. Quamobrē debet homo quanvis longē min⁹ amet deum, q̄ cum potest amare cōspectum, nihil tamen appetere illicitum. Hac Augu. & talia illic congreginat, vt ostendat perfectionem huius præcepti in hac vita in eo positam esse, vt nulli delectationi illicitæ consentiam⁹, quin vero caueamus à leuioribus.

Praeter authoritatem Augustini est argu **Argumētū.** mentum, ut vulgatissimum, ita validissimum ad eandem conclusionem demonstrandam.

Præcepit nobis deus, ut se ex toto corde, proximum vero sicut nos ipso diligeremus: & ne sit opus singula meminisse, si ad vitam volumus ingredi, seruemus mandata: Deus autem nihil præcipit impossibile: ergo implere illa possumus, saltē eius ope subnixi. Minor hui⁹ syllogismi euidentissima est. Nam quicquid deus præcipit, peccatum est, si non fiat: quoniam ille seruus qui cognovit voluntatem domini sui, & non fecit voluntatem eius, vapulabit multis. Et Paul. Concupiscentiam nesciebam esse peccatum, nisi lex diceret. Non concupisces. Vnde contra Faustum Augu. Pec-
Deus non
præcipit
impossibile.

catum est, inquit, dictum vel factum, vel concupitum cōtra legem dei, at non facere, quod est impossibile, peccatum non est: Deus ergo non præcipit impossibile. Latissimè enim lib. 1. cap. 17. & 18. persuasum fecimus, adeò volūtarium, intrinsecam esse & inseparabilem rationē peccati, ut repugnartia sit, peccatū esse nisi sit voluntariū: qđ autē est impossibile factu, id nō facere, nō est voluntariū: est ergo nō solū impietas, sed manifestaria cōtradictio, qđ aliquid nobis deus præcipiat impossibile. Iam vero quomodo verum esset, quōd regnum cælorum vim patitur, si impossibilia essent mandata, quæ seruatu sunt nobis necessaria, si volumus ad vitam ingredi? Sanctissimè ergo Hierony. in exposit. symboli ad Damasum, Execramur, inquit, eorum blasphemiam, qui dicunt, impossibile aliquid homini à deo præceptum esse, & mandata dei nō à singulis, sed ab omnibus in communi posse seruari. Et infra, Liberum sic confitemur arbitriū, ut dicamus nos semper dei indigere auxilio: & tam illos errare, qui cum Manichæo dicunt, hominem peccatū

peccatum vitare non posse, quād illos, qui cū Iouiniano afferunt, hominem non posse peccare. At negant isti, illud opusculū fuisse Hieronymi: hoc enim sibi aylum muniuere, quo se recipient, quoties non habent quid aliud respondent. Sed tamen identidem in dialogo contra Pelagianos lib. 1. & 3. repetit, manda ta dei possibilia esse, neq; deum præcepisse im posibilia. Ita enim suus Atticus confitetur, nulli dubium esse. Et August. ser. 61. de tempore, Deus neque impossibile aliquid potuit imperare, quia iustus est: nec damnaturus est hominem pro eo quod non potuit vitare, quia pius est. Non solum ait, non imperavit, sed qd non potuit imperare impossibile, quia iustus est: sicut neque punire, quod vitare non possumus, quia pias est. Acli dicat, si deus imperasset impossibile, non esset nobis iniustitia deputandum, quod nō paruisseamus, sed sibi qui impossibile præcepit: & si nos puniret de re quā vitare nequimus, nō esset impietas nostra non vitasse, sed sua punire. Et de laudibus Pauli Chrysost. Homil. 7. Possibile est, inquit, Dei iusta perficere, si modo velimus omnē naturę trepidationē alacriter virtute superare, nihilque impossibile est eorum, quæ à C H R I S T O hominibus imperantur. Si enim quantum est in nobis velutius virtutum exprimere, maximū etiā nobis deus adiungit auxilium. Et in concilio Arausidano cano. 25. Hoc etiam secundū fidem catholicam credimus, quod accepta p baptismum gratia, omnes baptizati (C H R I S T O auxiliante, & cooperante) quæ ad salutem pertinent, possint, & debeant (si fideliter laborare voluerint) adimplere. De nostro aut Tridētino, statim. ¶ At verò audiam⁹ nostros hoīes, quibus ista cōmentis subterfugere cogitarunt. Ait Buce. in cōciliatione articuli de iustificatione, quod aliud est, Deum præcipere id quod in se est impossibile (quod & ipsi blasphemiani esse testantur) altud verò id qd Deus præcipit esse homini impossibile, quod ita p̄ dicitur, vt contrariū blasphemia sit: nā præcepit, quod sibi est possibile. Acli nos vel transuersum vnguem ab hac confessione discedamus, & non certissimō profiteamur, vt i priori cōclusione præmisimus, & in secūda repetimus: quinimō vt Patribus, & ecclesiæ sanctissimū esse monstrauimus, nō nostris naturalibus viribus, sed diuino fauore & adiutorio esse nobis possibilia mandata. Nihil de hoc cōtrouersamur Bucere, sed hoc vobiscum postulamus, vtrum nobis per gratiam, & auxilium dei sit possibile implere legem. Et quidem aīs possibile deo, in hoc tamen seculo, ex parte,

in futuro ex toto. Ecquid autem quando dicitis ex parte, intelligatis, ita exponitis, quod impossibile est in hac vita satisfacere præcepto dilectionis, atq; adeò legi, & ita impossibile, vt quodlibet opus sit de se peccatum. Hoc ipsum est, quod manifesti erroris redarguit argumentum nostrum. Impossibile est vt deus dederit hoībus legem, cui per eius auxilium non possint iuxta suam voluntatem satisfacere. Alias ad quid præcipere? ¶ Respondeatis, qd licet nō possumus satisfacere, præcepit nihilomin⁹, vt omnia ipse concluderet sub peccato, & nos proinde ad suam recurreremus misericordia. Profecto secum ipsa pugnat responsio vestra. Nam ecce oīs conclusi sub peccato ad misericordia eius confugimus, qui nos adiuet implere qd iubet, manum nobis porrigit, grām infundit, opē sua, & opera nos iuuat. Nunqd neq; grā, neq; auxiliū suū vllum sufficiens est, vt legi satisfaciam⁹? Ut quid nos ergo fides ducit ad misericordiam dei: nisi vt per eius suppetias impleamus, quod per nos ipsi nō valeamus? Quomodo qui, teste David, mandauit mādata sua Psalm. 118 custodiri nimis, non auxiliabitur, vt ad iustū custodiantur? An forte seuerior est in præcipiendo, qd in subueniendo potens, & benign⁹? Videte ne cū patrociniū gratiæ contra liberū arbitrium suscipitis, gratiæ potius iniuriā irrogatis, peius enim qd Manichæi sentitis. Nā illi voluntatem quæ à malo principio condita erat, aiebant, non posse vitare peccatum, vos etiā hoc nostræ voluntati impingitis, quam à verō deo creatā agnoscitis. Neq; id solū dicitis, sed quod neq; per gratiam & auxilium dei potest homo satisfacere legi, vt peccatum vitet: nō ergo solum liberū arbitrium, verū, auxiliū Dei reputatis infirmum. Longè plane aliter qd vos vbiq; Patres excipiunt verbū illud ad Galat. 3. lat. Conclusit scriptura oīa sub peccato, vt pmissio I E S U C H R I S T I daretur creditib⁹. Nempe, vt quod lex iubet, per fidem impleamus. Per fidē. s. qd per charitatē operatur. Vnde August. de tpir. & lit. ca. 3. Quod operum lex minando imperat, hoc fidei lex credendo impetrat. Et infra. Lege operum dixit deus, Fac quod iubeo: lege fidei dicitur deo, da quod iubes. Et ea. 20. Lex data est, vt gratia queratur. Gratia data est, vt lex impletetur. Et cōtra duas epist. Pelag. lib. 3. Lege fit, vt deus quid fieri velit audiatur: gratia verò fit, vt legi obediatur. Lex ergo auditores iustitiae facit: gratia, factores. Et quomodo id fiat, adhuc explicatius exponit in epistola quinq; episcoporum ad Innocentium, quæ est. 95. Ait enim legem distingui à gratia, qd lex iubere nouit, m 2 gratia,

August.

Chrysost.

Concilium
Arausid.

August.

- Psalm. 31.* gratia inuare. Lex enim dicit, Nolite fierisicut equus & mulus, quibus non est intellectus: si
- Psalm. 118* des autē respondet, Da mihi intellectum, vt di
- 1. Thess. 4.* scam mandata tua. Lex dicit, vt abstineamus à Sapien. 8. fornicatione & carnalibus desideriis: fides dicit, quod nemo potest esse continens nisi deo
- Psalm. 36.* dederit. In summa, lex dicit, Declina à malo & fac bonū. & Paul, per fidem ait Coloss. qđ non cessat orare pro illis, vt ambulent digni deo in omni opere, & sermone bono. Quæ omnia testimonia sunt manifesta, vt per auxilium fidei verè impleamus legem. Atq; adeò
- Protestan.* fallissimum sit quod nostri aiunt Protestantes, scilicet per auxilium fidei tantum nobis obuenire, vt exerceamur in lege, non autē vt satisfaciamus legi. Si enim fides impetrat & implet quod iubet, profectò summa est, vel ignorantia verbi, vel sensus corruptio, negare, quod p auxilium gratiæ satisfaciamus legi. Nam quid aliud est implere, qđ satisfacere? Imò quid est legem facere, quod ait Paul. Factores legis iustificabuntur: & legē seruare, qđ ait CHRISTVS
- Ioh. 14.* Qui diligit me, sermones meos seruabit, qđ legi satisfacere? Imò quid est quod ait ipse Legi
- Matt. 11.* flator noster, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiā vos: iugum enim meum suave est, & onus meum leue: nisi quod multo sit facilius p gratiæ dei legē, quæ ignauis, locordibus, ac prauis hominibus gravis onerosaq; videtur, seruare, & implere, qđ p vias difficiles, abruptaq;, & lubrica vitiorum oberrare? Vnde Ioh. Hæc est charitas dei, vt mādata eius custodiamus, & mādata eius gratia non sunt. Quoniā omne quod natum est ex deo, vincit mundum. Et hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra. Est ergo mandatorum summa, vt mundum vincamus, à quo per fidem reportamus victoriā. Ex his vtiq; talibus qđ testib⁹, & meritis causæ nostræ sententiam confecit S. Syno. Tridē. quā a quisimam ca. 11. pronunciauit, his verbis, Nemo temeraria illa, & à Patribus sub anathemate prohibita voce vtatur, Dei præcepta homini iustificato ad obseruandum esse impossibilia. Nam dominus impossibilia nō præcepit, sed iubendo monet, & facere quod possis, & petere qđ nō possis: & adiuuat vt possis. Cuius mādata gratia nō sunt: cuius iugum suave est, & onus leue. Qui enim sunt filii dei, CHRISTVM diligunt: qui autē diligunt eum, vt ipsem testatur, seruant sermones eius, quod vbiq; cum diuino auxilio præstare possunt, eos autē qui cōtradixerint, anathemata esse iubet, can. 18. trouerſe. ¶ Sed attingimus tandem punctum controversiæ, vnde pus huius viceris prodatur. Hæc

omnia aiunt, non probant, quod nos implemus legē, sed quod deus ipse implet: hoc est enim, quod ait Buce. vbi eum iam proxime ci Eucerus tauimus, quod deus non præcipit, id quod est simpliciter impossibile, sed illud quod est nobis impossibile: & ipsi possibile. Sed apprehēde mentem hominis. Nō enim vult, id qđ nobis est impossibile, fieri nobis per auxilium dei possibile, vt nos ipsi impleamus legē: nam tunc nulla esset inter nos controversia: haec enim ipsa est confessio nostra. Sed intelligit, quod legem, quæ nobis est impossibilis, Deus ipse per filium suum in creditibus implet, in præsenti ex parte, & in futuro ex toto. Ita enim doctus est à magistro suo Luthero in de liber. Luther. christ. Cuius verba sunt, Ipse qui solus præcipit, solus quoq; implet. Vide ergo duos absurdissimos errores. Non nos, sed deus in nobis facit opera legis, & tamē non perfecte implet, vt satisfaciat legi. Et de hac re proferuntur, dispergunturq; tragœdia sermone vulgari in Iudibrium liberi arbitrij, quod non solum per senihil possit in operibus gratiæ: sed neq; cū auxilio dei quicquam libertas nostra cooperatur. Et quod vsq; ad lachrymas indolēdum esset, cum res sit, quæ nulla omnino probabilitate possit ab homine sanx mentis percipi, quò illam vulgo persuadeant, fingunt à prælatis ecclesiæ confitum esse regnum liberi arbitrii, cum tamen ipsum nihil cooperetur, ne que ad assequendam iustitiam, neque ad agendam. Nescio qua pos sit alia emphasi explicari, quā nostri mores denigraverint, prostrauerintq; ecclesiam, quantaq; sit adhibēda cura vt instauretur, quā quod aduersarij nostri, quod nulla ratione suadere possunt, dicentes tamen contra ecclesiam esse Romanā persuadent vulgo. Res est certissima, quod si mores componeremus nostros, nullis nobis opus esset rationibus. Sed quo ad rem redēmus, non solum Lutherani sunt in isto errore, sed nonnulli etiam catholici: scilicet, quod nō sumus nos qui implemus legem, sed Deus. Propterea, quod ait Paulus. Deus est qui operatur omnibus. Et, Qui operatur, vel le, & operari pro bona voluntate. Et, Non est volentis, neque merentis, sed dei miserentis. Et, Non possumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis. Et, Gratia dei vita æterna. Vnde August. in de grat. & lib. arbit. capit. 7. Nō Deus, inquit, coronat merita tua, tāquam meritata tua, sed tanq; dona sua. Ex quibus nō defuit, q; talē sensu eliceret illi⁹ verbi Pau. Viuo ego, iā nō ego, sed viui in me CHRISTVS, vt ad singula nostra opera referret: hoc est, oro ego, iam nō ego,

*1. Cor. 12.**Philip. 2.**Roma. 9.**2. Cor. 3.**Roma. 6.**Galat. 2.*

ego, sed orat i me C H R I S T V S: abstineo ego, iam nō ego, sed abstinet in me C H R I S T V S.
¶ In contrarium autē statuitur secunda conclusio, qua prima elucidetur. Tametsi deus nobis facultatē, vigore inq; impendat, ineptissimē tamen, quin falsissimē dicitur ipsum implere legem. Nos enim sumus qui implemus, atq; adeo qui de ipso bene meremur. Exordia mur ab illo loco Matth. 19. vnde isti suam extorquent opinionē: vbi quārentibus discipulis, Quis poterit saluus esse, respondit Redemptor, apud homines hoc impossibile est: apud Deum autē omnia sunt possibilia. Neq; verò disputemus, quomodo illic accipiunt impossibile. Nam certe idem est, quod difficile: erat enim peculiaris sermo de diuitiis, qui ægerri mē, & difficillimē possunt opes dimittere. Sed largiamur usurpari illic absolutē, vt est homini impossibile viribus propriis legem implere. Hoc nihilominus cōcessō, is tantum intellectus inde colligitur, quod homini per vigorem naturae est impossibile, fit ei per auxilium dei possibile. Qui quidē intellectus planissimē exponitur ex verbis subiunctis Petri, Ecce nos reliquimus oīa & sequuti sumus te, quid ergo erit nobis? Quasi dixisset, Ecce nos adiuti fauore tuo reliquimus omnia. Non dicit, tu reliquisti, sed nos reliquimus: & ideo ait, quod præmium erit nostri operis, qui tibi vocanti respōdimus? Præterea quis ita despiciat, vt dicat, quod C H R I S T V S in me ieiunat, vel ab illis voluntatibus abstinet? Nam abstineat cibis, non est inera negatio: lapis enim non abstinet, sed est priuare se hoiem cōcupitis. Deus autē non cupid in nobis cibos, aut alias turpes voluptates, vt ipse dicatur abstineat: sed nos per auxilium suum. Et (quod lib. 1. retracta. ca. 2. 3. adnotauit August.) quāvis deus dicatur operari omnia in oībus, tamen non credit omnia nostra in omnibus. Non enim ipse sibi, sed nos illi crebunc locum dimus, neq; se per charitatē, quæ in nobis est, amat ipse, sed nos ipsum. Neq; sibi ipse loquitur dum oramus, sed nos secum. Ecquis dicat, quod ipse est qui in nobis meretur apud se?

Vt enim meritum ad mercedem refertur, ita & qui meretur alius ab illo est apud quem meretur. Vnde aliud est, quod merita nostra sint dona dei, aliud vero quod ipse meretur. Nos enim sumus, qui per liberum arbitriū legi obsequimur. Neq; Paul. dicit, quod deus vult per voluntatem nostram, sed quod dat nobis velle, & operari, & perficere. Vnde August. codē libro de grat. & lib. arb. ca. 6. Si merita, inquit, ita intelligantur esse nostra, vt etiam dona esse Dei cognoscantur, non est reprobāda ista sen-

tentia. Et cap. 1. 6. Non iuberet deus, quod sciret non posse ab homine fieri. Et infra, Certū eit nos facere cū facimus, sed ille facit, vt facimus, præbendo vires efficacissimas volūtati: qui dixit (scilicet Ezechielis. 36.) Faciam ut in iustificationib⁹ meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis & faciatis. Et de spir. & lit. ca. 9. exponens illud, Iustificati gratis per gratiam ipsius, subdit, non quod sine voluntate nostra fiat, sed voluntas nostra ostenditur infirma p legem, vt sanet gratia volūtatem, & sanata voluntas impleat legem. & capit. sequ. Non quia legem impleuimus, gratia data est, sed datur gratia, vt legem implere possimus. Et Paulus 2. Cor. 1. 5. non ait, quod gratia faciat totum, sed plus, inquit, ego omnibus laboravi, nō ego solus, sed gratia dei mecum. Atq; vt demum concludat **Heresis dñata.** hic error est, quod nomus condemnatus est contra Pelagium, vt refert ad Paulinum August. scilicet, quod non est liberum arbitrium, si dei indiget auxilio. Erat enim sermo de operibus gratiæ, vt lib. 2. iam adnotauimus, quæ opera determinauit ecclesia, ita fieri per auxilium gratiæ, vt concurrat etiam liberum arbitrium. Sed quādo nullum esset testimonium, aut ecclesiæ aut scripturæ, quomodo posset mens capere humana, quod liberum arbitriū non cooperetur deo? Ad quid nobis opera illa præcipiebat potius, q̄ pecoribus, quæ nō alter in nostra essent potestate, q̄ in potestate illorum? Iam verò quānam esse potest oculatior experientia, q̄ ea libertate præstare homi Experiētiā nem opera gratiæ, qua opera naturæ? Tametsi fides nos doceat auxilio alio & fauore nos tātē hoīs in indigere in operibus gratiæ. Videor tamen operib⁹ nō mihi iam molestus, qui Solem illustrare cōstrīctus et grātendo.

De impletione legis in particulari.

C A P. IIII.

A T nō satis fuerit in genere consti tuisse, possibilē nobis esse legem per auxilium dei, nisi & de maximo illo præcepto dilectionis, & de leuioribus peculiaribus dicamus. Aiunt emi, vt cernitur eodem loco apud Bucerum, mandata dei non à singulis, sed ab omnibus in cōmune posse seruari. Qua de causa expositionē ab omnibus illam symboli, ybi habetur, mandata omnia à seruari. singulis posse seruari, aiunt non esse Hieronymi Hieronymi. Quoniam Hieronymus, inquit, libr. 1. decalogi aduersus Pelagianos cōtra docet, qđ quādo mortale hoc indutum tuerit immortalitatem, tunc deus erit omnia in omnibus, vt nō sit tantū in Salomone sapientia, in David mā

m 3 suetu-

t. Cōclusio

Dent ro. 6.

Diligere ex toto corde. Etenim diligere ex toto corde, & ex tota mente te, dupliciter fieri potest. Primo modo, ut non duplicer. solum nihil repugnans charitati, verum nihil Dilectio pa remittens vel impertinens, sit in corde, sed totum sit in deum semper actu intētum. Et hoc

suetudo, in Finees zelus, in Abraham fides, in Petro charitas sed virtutes omnes in omnibꝫ. At quandiu habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, & carne fragili circundamus, nullus est, inquit, qui omnes habeat virtutes. Attēde, prudens lector, quo sensu excipiunt hēc Hieronymi verba, sic etenim, quod nemo sit, qui possit implere totam legem, sed unus implet unus præceptū, & alius aliud, & ita ab omnibus complexum tota. Et ideo præmiserat, in quiunt, paulò antè Hiero, quod tunc iusti sumus, quando nos peccatores fatemur. Et in epistola ad Cthesiphontem ait, quod hæc hoi bus sit sola perfectio, si imperfectos se nouerit. Ad explicationem ergo conclusionis generalis superioris capitatis ad teximus hic alias partculares. Prima, Singuli per gratiam & auxiliū Dei singula possunt & omnia seruare manda ta, ita ut sint vere iusti. Hæc ex superiori. c. cōtinuò sequit. Nā si deus nihil nobis imperauit impossibile, nulla est in lege sua p̄ceptio, quā non singuli fauore suo possint implere. Alias ut implere, non esset liberum, ita neq; nō implere, esset peccatum. Et par ratio est de illo maximo, dilectionis dei super omnia. Siquidem per verbum imperādi proponitur sicuti & cæteræ. Imo perpende oculate lector, verba, quæ Moses proloquitur, Hæc sunt, inquit, præcepta, quæ mandauit dominus Deus noster, ut facias ea. Et rursus, Ut custodias omnia manda ta & præcepta eius. Et tertio, Audi Israel, & obserua, ut facias, dominus deus vester unus est. Diliges dominum deum tuū ex toto corde tuo, &c. Horum videtur ora illuc deus p̄ prophetam obtrudere, ne dicere auderent, non esse nobis positum illud magnum præceptum ut illi satisfacremus. Sanè qui proximè, q̄ illud præciperet, tantareplicatione præmisit, ut facias, ut custodias, ut observas: qd̄ pinde est, ac si dixisset, ut satisfacias. Et confirmat cōclusio. Hoc præceptum diligendi deum ex toto corde, & tota mente, ita est rationi conforme atq; adeò homini à natura penitissimè insitū (quod libro primo demonstratum est) ut nihil possit esse magis: ergo quāuis à carnis infestatione, & incursu difficile nobis fiat, cur nō erit tam potens auxilium gratiæ diuinæ, ut aliquando possimus sic facere suam voluntatē, ut neq; in corde sit illi quicquam contrarium neq; perinde in dilectione evilla ratio culpæ.

Lib. III. Cap. IIII.

erit in patria. Sed altero modo intelligitur, tanto corde, ut satisfaciamus præcepto: scilicet, ut nihil; neq; opere, neq; verbo, neq; ipsa cogitatione quicquam admittamus contra eius voluntatem. Et isto modo diligimus in via: quare s̄pissimè ait David, Confitebor tibi domine in toto corde meo. Et, In toto corde meo exquisui te. Et, In toto corde meo scrutabor legē tuā. ¶ Et quod hoc sit possibile, patensissimè præterea admonemur ipso ore dei, eod.lib. Vbi sic legimus, Mandatum hoc qd̄ ego præcipio tibi hodie (& loquitur de illo maximo) non supra te est (id est, non est supra tuas vires, adiutorio meo subnixas) nam quod per amicos possumus, per nosipios modo quodam possumus. Et sequitur, Neq; præcul possum, neq; in cœlo situm, ut possis dicere, Quis nostrum valet ad cœlum ascēdere, ut deferat illud ad nos, ut audiam⁹, atq; opere compleamus. Ecquid est, ut compleamus, q̄ ut satisfaciamus? Et subsequitur, Neq; trans mare est possum, ut causeris, & dicas, Quis ē nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos usque deferre, ut possimus audire & facere qd̄ præceptum est. Sed iuxta te est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illud. Acs̄ dixisset, adeò tibi est in promptu facere, ut nihil excusationis obtendere tibi possis, si iuxta voluntatem meam illud non complies. Et CHRISTVS dominus noster in euangelio, Matth. 22. Hoc est, inquit, maximum & primum mandatum in lege, Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Et quomodo sit maximum explicat, quia inde adiuncto altero de dilectione, p̄ ximi, vniuersa lex pendet, & prophetæ: ex eo scilicet, quod omnis lex & prophetæ, ut sunt explications huius, ita in hoc veluti in scopum referuntur: quia finis præcepti charitas. Quod si maximū est, reuera maximè est obseruandum: nam tu mandasti, inquit prophetæ: mandata tua custodiri nimis. Si autem obseruatur, satis fit voluntati præcipientis: alias frustra dixisset CHRISTVS, Qui facit volū 1. Timo. 1. tatem patris mei, qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum: & inuanum quotidie peteremus. Fiat voluntat tua, sicut in cælo & in terra. Nō ergo solum in regnum cælorum, sed ante ingressum regni cælorum fit in terra voluntas dei: quod est singuliis præceptis satisfacere. ¶ Neq; Hieronymus loco citato contra Hieron. ex rium docuit. Quod Bucerus in proxima linea potuisse inspicere. Nisi quod est illis sanctissimum, detruncata verba citare. Nam vbi mos. in dicto dialogo, Atticus respondet, quod nullus

lus in hac vita habet omnes virtutes, euestigio explicat se subiuncta causa. Quia necesse est, inquit, ut singuli excellant in quibusdam. Solum ergo sibi voluit Hieronymus, quod nemo habet omnes virtutes consummatas, sicuti erit in celo. Nihil ergo sibi contradicit, ubi ad Damnum ait, omnia mandata à singulis imple-

Questio tri posse. Sed emergit ex hac conclusione du De auxilio bium, Vtrum iustus præter habitualem gra- sp̄alipreter tiam gratum facientem, indigeat quoq; auxi- gram habens lio speciali dei mouentis ad singula opera pre- ceptorum. Ita enim videtur affirmare S. Tho.

S.Thom. 1.2. quæst. 109. artic. 9. De hoc sit secunda cō 2. Cōclusio clusio. Quanuis pro opinione quibusdam ne- Opino est que improbabili habeatur, quod iustus nō ad q. iust⁹ p̄e singula opera meritoria egeat, præter gratiā tergām̄ba gratum facientem, nouo speciali auxilio, ni- bitualē indi hilominus simpliciter verū est, quod indiget ḡi sp̄ali au nouo auxilio ad operandum & implendum xilio ad fin legem, ad non peccandum & ad perseuerādū. gula opera Primum mēbrum opinantur, qui probatam meritoria. habent doctrinam illam, quæ communis est In quib⁹ in theologorum, & libro superiori. ca. 20. asserta dicit: iust⁹ à nobis est. Videlicet, quod potest homo vigo auxilio p̄e re naturali, cum solo generali auxilio præsta- ciali.

Imo lib. 1. ca. 20. re quandoq; bonum opus morale, etiā extra gratiam, atq; adeò implere aliquando præcepta aliqua, quantū ad substatiā operum. Inde enim formatur argumentum iudicio meo nō inualidum. Omne opus genere suo bonum absq; vlla mala circumstantia, quod extra gratiam factum est moraliter bonum, si fiat ab illo, qui est in gratia, est meritorium vitæ æternæ: quoniam vt opus sit acceptum ad vitam æternam, nihil aliud videtur requiri, q. quod sit genere suo & circumstantiis bonum, & fiat ab amico dei. Respxit enim deus, inquit scriptura, ad Abel & ad munera eius: id est, quia persona erat in gratia sua, opus fuit sibi acceptū. Potest autē homo quiescere in gratia, implere ali quando præcepta, & facere alia bona opera, cum solo concursu generali dei, multò melius q. poterat extra gratiā: ergo talia opera erunt meritoria vitæ æternæ. Nec alia relatio vide- tur requisita esse in Deum tanquam in finē su pernaturalē, q. quod procedat ex gratia. Nam

Opus meri toriu quid exposcat. opus ex obiecto bonū natura sua refertur in deum: & quando quis in ipsum cōvertitur, vir

Opus i grā ex grā tualiter in eum refert oīa opera. Quocirca id quod nonnulli cōminiscuntur: scilicet, quod

poteſt opus procedere ab illo qui est in gratia, non tamen ex gratia, approbare satis ne- quo niſi de peccatis venialibus. Nam si opus

Greg. et Ca liter (quod aiunt) proficiscitur ex gratia. Gre

go. autē & Capreol. quia hallucinātur S. Tho. precolus con- fuisse in illa opinione, quod ad singula opera sententia de moraliter bona requiritur extra gratiā auxi- cūne nō ta- lium speciale, bene inde coniiciunt, quod secū mē uera.

dum ipsum, existenti etiā in gratia ad singula opera meritoria idem sit etiam requisitū au- xiliū. Nos tamen qui supra contrarium pa-

Nō indiget tefecimus de opere moraliter bono, contra- iustus auxi- rium etiam sub peritiorū cēsura opinamus de lio sp̄ali ad operibus meritoriorū: scilicet, quod præter gra-

singula opa- tiam non est requisitum aliud auxiliū spe- meritoria.

ciale ad singula. Quæ quidē opinio, probatissi ma fuit ante nos Caietano loco citato super S. Tho. Secundum autē mēbrum p̄ifixū cō clusionis: scilicet, quod simpliciter ad operan dum & implendum legē necessariū sit præter gratiam, auxiliū speciale, probatilic S. Tho mas, quia dupliciter indiget homo naturę la ps̄ auxilio Dei. Primo ad sanandā naturam, & hoc abundē fit per gratiam gratificantem nos deo: per hoc enim rectificatur natura, q. restituitur in ordinē diuinæ regulæ & volūta- tis. Sed præterea requiritur auxiliū quo mo ueatur ad agendum. Primo propter generale rationē, quia nulla creatura in quēcunq; actū prodire potest, niſi virtute motionis diuinę: & secundō propter peculiarē conditionem na- turę lapſe, quæ licet per gratiam, quantū ad mentē, educatur in ordinē, remanet tamē cor rupta, & infesta secundum carnē. Et in hac se- cunda ratione ostendit, se non loqui de singu- lis operibus, quia vt dixerat. 2. arti. eiusdē quæ stio. non est tāta corruptio sensualitatis, quin posset homo aliquādo per auxiliū genera- le Dei operari secundum rationem. Sed suppli- citer requiritur tale auxiliū speciale, quia ne que omnia, neq; diu possumus bene agere ad custodiā gratiæ fine illo. Et eadē ratione se- quitur, quod ad non peccandum requiritur etiam præter gratiā, auxiliū speciale, atq; ideo ad perseuerandum. Si tamē perseuerantia dia- cat continuationē boni vsq; ad finem vitæ. Nam si dicat bonū propositum, & singularē habitum mētis, totum illud infunditur homi- ni cum gratia. In confirmationē huius cōclu- sionis citat S. Tho. Augu. de natura & gratia, vbi ait, Sicut oculus corporis plenissimē san⁹ August. niſi candore lucis adiutus, nō potest cernere, sic & homo perfectissimē etiā iustificatus, niſi æterna luce iustitiæ diuinitus adiuetur, rectè non potest uiuere. Et in libro de perseuerantia ex verbis Cypriani afferit, quod illo verbo do- minicæ orationis, Sanctificetur nomē tuum, petunt sancti perseuerātiā in sanctitate, que pendet ex suo iugiter auxilio. Facit & illud de

m 4 grat.

Cant. 8.

Psalm. 26.

Iohann. 5.

Quod intelligi
gēdācō. illia
de auxilio
speciali.

Syno. Trid.

Mil. Araus.

3. Cōclusio

C. q.74. ar

tic. 3.41. 2.

Veniale

et. cit.

mortale

quo &

differauit.

Roma. 7.

grat. & libero arbit. cap. 6. vbi ait necessariam esse gratiam dei, non solum ut iustificetur impius: id est, ex iusto fiat iustus, sed etiam ut cum fuerit iustificatus ex fide, ambulet cum illo gratia, & incumbat super illam, ne cadat: iuxta il lud. Quae est illa quae ascendit dealbata, incubens super patruellem suum? Atque hanc indigentiam confessus David petebat, Aduitor meus esto, ne derelinquas me. Est denique, ana-

logia quadam & proportio inter naturalia, ac supernaturalia, quod sicut deus non solum dat naturales formas agendi, sed generali influxu concurrit cum illis, ita quos sibi facit gratos, iuvat speciali auxilio ad opera supernaturalia: vt utroque modo verum sit, Pater noster vobis: modo (id est assidue, & continenter) operatur, & ego operor. Ex quo verbo colligit Hieron. ad Cthe siphontem in hanc sententiam verba haec, Semper largitor, semperque donator est. Non mihi sufficit, quod semel donavit, nisi semper dona

uerit. Igitur quemadmodum in conciliorum non ita expressa determinetur, prater habitualiter gratiam re-

quiri nouum auxiliu, nihilominus ita est intellectum. Nam in Synodo nunc S. Tridetina cano. 22. habetur, si quis dixerit iustificatum

sine speciali auxilio dei in accepta iustitia per severare posse, anathema sit. Et in concilio Millevitanus cano. 3. Gratia non solum determinatur valere ad remissionem peccatorum, quae commissa sunt, sed etiam in adiutorium, ut non committantur. Et in Arausidiano, cano. 25. Fide & amorem nobis deus inspirat suipius, ut post baptismum (cum ipsius adiutorio) ea quae sibi sunt placita, implere possimus. Nota adiutorium & auxilium. ¶ Tertia conclusio huius capituli sit. Quemadmodum singula possimus vitare peccata venialia, non tamen omnia. Conclusio est non solum S. Thos. ad eadem. q. 109. 1. 2. ar. 8. ver. & theo-

gorum oium in. 2. sententia dist. 28. Quinimmo non a theologis scholasticis, sed a sacra pagina, secundum S. Patrum interpretationem radices du-

tate rationis, quae cum per gratiam reformet (habet enim iustus propositum fixum in Deum) potest eiusmodi homo, & singula, & oia vita per auxilium dei. Veniale autem committitur ex surreptione propter carnis tyrannide, quae semper extat in iustificato. Nam in persona hominis reparati dicebat Paul. Ipse ego mente seruo legi dei, carne autem legi peccati. Et ideo licet singula possimus vitare (aliis non efficiunt peccata) non tamem possumus omnia. Adeo enim pertinax est & continua insultatio illa

carnis in varia vitiorum genera, ut dum

vnum vitamus, incurramus in aliud. Quoniā ratio non potest in assidua specula & vigilia durare ad reprimendum eiusmodi incuriosities. At ratio haec ait Durand. solum militat de venialibus ex surreptione: puta, quae accidunt propter defectum plenè deliberationis. Quapropter (neque omnino improbabiliter) tenet, huius generis venialia esse, quae non possumus vitare omnia. Nam cetera, inquit, quae sunt venialia ex obiecto: vt mendacium ex ioco: verbum ociosum, & similia cuncta possumus, vti mortalia, vitare. Nihilominus verisimilius est, quod neque ab istis omnibus possumus plenè cauere: tum quia etiam istorum occurunt occasionses crebriores, q. ut possimus vniuersas repellere: tum quia cum sint levia peccata, quae non deiiciunt nos à gratia dei, signiores reddimur, & remissiores ad illas superandas. Verum est tamen, quod possunt multo facilius vinciri. Imò sunt prouectæ virtutis homines, ita se vigilanter ab illis tuentes, ut seruentur nonnullo tempore incolumes. Haec autem conclusio, ut proxime dicebam, non est audienda tanquam scholasticorum opinionis, sed tanquam Patrum collectio ex diuino eloquio. Fuit enim iam olim vox illa Pelagianum Celestij Pelagiani, posse hominem sine peccato vivere, si velit, per virtutem liberi arbitrij. De qua re contra ipsum scripsit ad Ctesiphontem Hieron. & dialogum præterea contra Pelagianos, atque August. gust. liberum de perfectione iustitiae. & liberum post de spir. & lit. Quā hæresim, ait Hieron. exordium Hieronymi, traxisse à Pthagoricis, & Stoicis, dicentibus non cadere in sapientia passiones. Contra quæ errorum non erant illi Patres adeo anxi depugnare rationibus, sed scripturarum testimonijs: ut est illud Iohann. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Et Non est iustus in terra qui faciat bonum, & non peccabit. Et Salomon, Non est homo qui non peccet. 1. Iohann. 1. Ecclésia. 7. 3. Reg. 8. Et Iob, secundum. 70. Nemo mundus à sorde. Iob. 15. Et David, Omnes declinaverunt, simul inutilles facti sunt. Non est qui faciat bonum, non est usque ad vnum. Et Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Vnde quotidie orat sancti, Dimitte nobis debita nostra. Propter duellum illud, quod spiritus sustinet aduersus carnem. de quo ait Paul. Sentio aliam legem in Romae. 7. mēbris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati. At notandum est apud Augustinum in utroque loco, q. Notandum non negat, possibile esse per auxilium Dei, est possibile immunem esse prorsus hominem à peccato, iustus esse si sed ait, præter vnum IESVMCHRISTVM, ne oī p̄ctō nullum

nullum esse exemptum. Et ideo vocat impossibile illud, quod nunq̄ fuit factum. Et idem ait Hieronym. lib. I. dialogi, citans illud Ecclesia stes, Omne quod futurum est, iam factum est in priori seculo: quod autē homo fuerit liber omnino à culpa actuali, nunquam fuit, ait Hieronym. in priori seculo: ergo neq; erit. Tametsi

Aug. nō me minit de uir gine, sed eā excipit ab omni aucta li peccato. postea Aug. idē tractans argumentū de natu. & gra. c. 36. sacratissimā dei matrē meritissimō ex cipit. Vbi q̄cqd sit de veritate cōceptiōis mirā di sanè sūt, q̄ illic Aug. meminisse putat de peccato originali. Tractat em̄ in illa parte ill. libri idem argumentum, quod & in libris citatis de perfectiōe iustitiae de spirit. & lit. scilicet, quod non posuit homo vivere sine peccato: contra Celestium dicentem, Potest homo non peccare si vult. Originale autem non est in nostra voluntate. In cuius exemplum proferebat ille haereticus longum catalogum veteris testamēti: puta, Abel, Enoch, Abraham, & reliquos iustos, quos aiebat nullum fecisse peccatum. Inter quos referebat & beatam virginem. Vbi si intelligeret de originali, nō potuisset illos particulariter. Nam secundum Pelagianos, nullus mortalium illud contrahit. Ex quibus August. recensit iustis solam beatissimam virginem excipit. Neq; tamen affirmans, sed nolens facere de illa mentionem propter honorem domini. Scimus enim, inquit, quod plus ei gratiē de beata virgine collatum fuerit ad vincendum ex omni parte peccatum, quæ concipere, ac parere meruit. Deum, quem constat, nullum habuisse peccatum. In eo quod dicit, vincendum, manifestissimè loquitur de actuali: quoniam originale nō vincitur. Et ideo notanter & discrete de illa dixit, vincere: de C H R I S T O vero, nullum habuisse. Et subdit, Hac ergo virginē excepta, reliqui omnes sancti, & sanctæ interrogati, vtrum essent sine peccato, responderent, si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Quo etiam verbo liquet, solum de actuali habuisse sermonem. Nam de originali quāuis Christianus affirmet ipsum nō habere, non contradicit Ioanni. Atqui propter hoc verbum Augustini, Patres deinceps omnes & theologi vniuersi vnanimes iure optimo prædicant, gloriosam virginem, peccatum nullum fecisse actuale quicquid senserit Chrysost. Augu-

Aug. uerba de beata virgine. stino antiquior. Hinc S. præsens Synodus Tri dent. determinat can. 23. sub anathematis censura, ne quis post hac dicat aliquem in hac vita peccata omnia venialia vitare posse, nisi speciali Dei priuilegio. Quemadmodum, inquit, de beata virginē Ecclesia tenet. Cœcum enim Patrum, ac theologorum, Ecclesia nomine cē

suits quoniam inter Ecclesiæ decreta, non id haē tenus fuerat relatum. Quò ergo ad explicatio nem huius conclusionis redeamus, hoc primū notandum est, quod illud sancti vocarunt impossibile, non quod Deus non posset facere, sed quod nondum fecit. Et secundò, vt cū nostris Protestantibus colloquamur, animaduer-

Cōtra Pro testantes.

tendum, nunquam sanctos intellexisse, quod nullo tempore possit homo esse absq; omni peccato. Nam Hier. 3. lib. eiusdem dialogi. genti Critobolo, an egressus homo aquas baptismatis, sine peccato sit, ingenuè respondet Atticus, Ego impossibile esse in homine respondeo sine peccato esse si velit: nō quia statim de baptismate homo egressus peccato non caret, sed illud tempus quando sine peccato est, nequaquā possibilitati humanæ, sed Dei gratiæ deputatur. Et inferius explicans illud, Inueni David filium Iesse virū secundū cor meū, qui faciet omnes voluntates meas. Non dubiū est, inquit, David fuisse sanctū, & in hoc electum, vt faceret omnes voluntates Dei: sed tamen illas non fecit in perpetuū. Et ideo subdit, Hoc & nos dicimus, posse hominem non peccare si velit, pro tempore: pro loco: pro imbecillitate corporea, quandiu intentus est animus: quādiu chorda nullo vitio laxat in cythara. Quod si paululum remiserit, quomodo qui aduersus flumen lembum trahit, si remiserit manus, statim retro labitur, & fluentibus aquis quod non vult ducitur, sic humana conditio, si paululum se remiserit, discit fragilitatē suam, & multa se non posse cognoscit. Ecce quo pacto sancti intellegerunt, hominem non posse sine peccato vivere, non quidem quod omne opus nostrū peccatum sit, ita vt per nullum opus satisfaciamus legi, vt aduersarij peruersi philosophantur: sed quod vita non potest transigi, quin saepe homo cadat, saltē in leuiora plus minus ue pro cuiusq; vel cura, & diligentia, vel negligētia, & incuria. Quidam potest homo durare in diem, quando non sit memor, neq; leuissimæ culpæ, vt possit in particuli confiteri.

Exemplū cythara.

¶ Subiungamus ergo quartam conclusionem. Cōclusio. 4. Propter venialia peccata, homo nec rem perdit, nec nomen iusti, nec propriè dicitur transgressor legis. Hoc palā liquet in verbis Aug. loco modo citato de nat. & gra. vbi post commemorationē tot iustorū antiquæ legis Abel, Enoch, Abraham, David, & reliquorum, quos scriptura vocat iustos, subdit, Nō solum iusti, sed si oēs, inquit, sancti, & sanctæ, qui viuerent, interrogarentur, responderent, nō esse sine peccato. Et paulò ante, cap. 14. de se inquit, & de alijs ex Deo natis loquebatur Ioannes, vbi ait, Si

Chrysost. Syn. Tri.

Aug.

Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, nosmetipos seducimus. Et Iacobus, In multis offendimus omnes. En in Enchiridio. Non omne cap. 64. Neq; peccatum est omne crimen, neq; pec. crimen crimen est omne peccatum. Itaq; sanctorum omnium vitam quandiu in hac morte viuitur, inueniri posse dicimus sine crimine peccatum autē si dixerimus, quia non habemus, nosmetipos seducimus.

Concilium Mileuit. Vnde in concilio Mileuitano, can. 6.7. & 8. & in concilio Africano, can. 81. & duobus sequentibus anathematis execratione reprobatur, qui aūunt, voces illas sanctorum, Si dixerimus, quia peccatum non habemus: &, Dīmitte nobis debita nostra, nō pro seipsis, sed pro alienis, aut propter humilitatē, Ecclesiasti & non propter veritatem efferti. Quare inter ecclesiastica dogmata, cap. 86. Augu. Nullus sanctus & iustus caret peccato, nec tamen ex hoc definit esse iustus vel sanctus: cum affectu teneat sanctitatē. Et ideo veraciter se oēs sancti pronunciant peccatores. Idem respondet At-

Sancti uerēticus Hieronymi in .1. lib. dialogi Critobolo pronuntiat obijcenti ex sacro canone, multos illos qui di se peccato- cūnt sancti, & iusti: vt Zacharias, & Elizabeth. res. de quibus habetur apud Lucam, quod erant

Hierony. ambo iusti ante Deum, incidentes in omnibus mandatis, & iustificationibus domini sine querela. Et Job, de quo legitur, qd erat in terra Hus, simplex, & rectus, ac timens Deū, quibus potes oēs subijcere ab Abel iusto vñq; ad Ioan. quo C H R I S T V S confitetur nō esse maiorē natum inter mulieres. Oēs, inquit, fuerunt iusti, sed nihilominus potuerunt concidere. Nam delicta (inquit David) quis intelligit, & ab occultis munda me dñe. Vnde tūc inq, iusti sumus, quando nos peccatores fatemur.

*Prou. 3. Nam iustus accusator sui est in principio ser-
Syn. Tri. monis. Idemq; nunc S. Syno. Trident. confite-
tur, cap. 1. quod licet in hac mortali vita, quā tumuis sancti, & iusti in leuia saltem & quotidiana (quā etiam venialia dicuntur peccata) quandoq; cadant, nō propterea tamē definūt esse iusti. Nam iustorum illa vox est, & humiliis, & yerax, Dīmitte nobis debita nostra.*

Venialia ¶ Adde quod nō solum venialia peccata non peccatacum admunt iustitiam, & gratiam Dei, verū neq; perfectiōe. obstant quo minus iusti perfecti etiam dicantur: quare illud quod capite antecedenti dice-

Qua ratio- ne charitas bamus scilicet, iustitiam, & charitatē in hac vi- uie non sit ta nō esse perfectam, comparatione duntaxat perfecta. ad illam patriae reputandum est. Sanè, quod hæc nostra non sit, perinde, atq; illa, fixa & firma. Cæterum & in hac vita verē & sunt, & in

Aug. sacrī eloquijs, p̄nuntiantur viri perfecti. Aug. enim in loco citato de spir. & lit. vbi negat præ-

Lib. II. Cap. IIII.

ceptum dilectionis in via impleri perfectē, nō tamen negat, quin charitas sit hic perfecta, qn imo palam fatetur ex illo, Maorem em̄ charitatem nemo habet, q̄ vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Accedit & illud. Qui seruat verbum eius, verē in hoc charitas Dei perfecta est. Et, Tu autem perfectus eris coram domino Deo tuo. Et C H R I S T V S in Euangelio, Estote perfecti, sicut pater vester qui in celis est, perfectus est. Et, De cætero fratres gaude- te, perfecti estote. Quod si totū liberum de perfectione iustitiae, nostri Protestantes pēficiula- tius animaduertissent, illic exprimit aliquod verbum Aug. in quo perfectionem iustitiae hu- ius seculi perspexissent. Hæc enim, inquit, est nostra in ipsa peregrinatione iustitia, vt ad illam perfectionem, plenitudinemq; iustitiae, vbi in specie decoris eius iā plena, & perfecta charitas erit, nunc ipsius cursu restitutio- ne, & perfectione tendamus. Hæc Aug. Ecce ergo perfe- ctionem iustitiae in via quā plenē satisfacit legi: nempe recta ire in via domini, nihil inde de- clinare. Nam perfectio patriæ non est ambu- lare, sed stare: illa nō est meritum, sed præmiū: patriæ. non stadium, sed brauium. Lex idem est quod regula, qua ad brauium tendimus: perfecta ergo legis obseruantia est intrare per angustum portam, & rectā persequi semitam. Nam, Beati immaculati in via, qui ambulant in legē domini. E Paulus, Bonum, inquit, certamen certa- ui, fidem seruauī, cursum cūsumauī: in reliquo reposita est mihi corona iustitiae. Non est ergo præceptum, coronam accipere, sed ita cer- tamen consummare, vt coronam accipias. In summa, iustitia nostra hic est fide ambulare, & sitiare iustitiam (nam, Beati, inquit, qui esuriūt, & sitiunt iustitiam) vt satiemur, quando ap- parente gloria sua, viderimus cum sicuti est. Sed & similemus verba Pauli, vtrum ad hoc perfectionum discerniculum spectauerit. Ait enim, Non quod iam acceperim aut iam per- fectus sim. Enī perfectionem triumphantium in regno. Sequor autem si quomodo compre- hendam. Hæc est militia professio, de cuius perfectione subiungit, Quicunque ergo perfe- ci sumus, hoc sentiamus, &c. Perfectio ergo viæ est perfectē currere & sequi. Quod si minu- tiora quādam dum remittitur chorda in cy- thara, ad inservimus, non propterea declina- inus à via, nec terga vertimus Deo: sed remo- ramur quasi luctantes contra fluctus seculi hu- ius. Audiamus deniq; nostrum Augustinum eodem loco de spir. & lit. cap. 36. Ad illam, in- quid, regni perfectionem spectat, Non concu- pisces (id est, corpus exutos mortis huius lu- stamine

Perfectio
uiae.Perfectio
patriæ.

2. Tim. 4.

Philip. 3.

August.

etamine carnis liberari) ad hanc post concupiscentias tuas non eas, & illius perfectionem

Cōclusio. 5. pro mercede sperare. Igitur quintam, postremamq; propositionem concludamus contra Lutherum, art. 31. Non in omni opere peccat iustus. Septies in die cadere iustum, est quidē inter proverbia Sapientis, cui dominus reuelauit sapientiam: quod tamē in omni opere peccet iustus, non potuit Lutero, nisi suus reuelare genius, vt homines exanimaret, ne bene agerent, & Deo se minus debere crederent, quod iam sibi dedisset naturā, quā neq; infirmam posset ipse sanare, neq; sanā satis iuuare, vt bene ageret, & tamen præcepisset, vt iuste quae iusta sunt faceremus. Adde, quod Sapiēs de leuisimis loquitur culpis, neque peccata vocat, bona opera: sed noster recens Propheta, mirabilis nos vult antithesi dementare. Ait enim, non solum in omni opere, sed in omni opere bono peccare iustum: & quod omne opus bonum optimè factum, peccatum mortale: mortale est in iudicio Dei: nisi quod per eius misericordiam non imputatur. Huiusmodi coloribus vbiq; floret vnu opus, & bonum, & peccatum, optimè factum, & peccatum mortale in iudicio Dei, & tamen per misericordiam nō imputatum. Patere adhuc lector audire explicationem in hominis, quam apud ipsum auctorem legisti sāpe. Vbi ait Paul. Mente seruicio legi Dei, carne autem legi peccati, clarissimum habet sensum. Nempe quod mēs deprecatur ad optima, caro autē ad infima: in quo homo constitutus confliktu, nunc viator servit legi Dei, nūc victus succumbit legi peccati.

Rom. 7. Quod autem Paul. de una persona propter diuersorum operum vicissitudinē enuntiat Luther. ad eandem personā pro eodē tempore, qn etiam secundum vnum idemq; opus per trahere molitus est. Adeò vt eliciat ex hoc loco, quod non solum eadem persona sit simul iusta & peccatrix, sed quod idein prorsus opus iusti, sit partim bonum, quatenus procedit à gratia Dei: partimq; malum, qua ratione proficiuntur à libero arbitrio. Vide quo usq; precreat assertus ille ab istis error, quod concupiscentia, etiam in baptizatis sit peccatum. Illam enim vbiq; clamant esse arborem malam, que non potest bonum fructum facere. Quin vide precor quo cum genere mortaliū à triginta iā annis litigamus. Peiores nos faciunt beluis. Illa quippe si non sunt in bonum libera, certe neq; in malum. Nobis verò isti sic libertatem concedunt in malum, vt in bonū funditus sub latam velint. Quin verò, quod Deus optimus ad peccandum nos cogat, nihil verentur docere:

Vesperia.
Lutheri.

quod tamē maximus ipse iuuare nos satis possit ad opus qd̄ verē sit bonum, neutquam induci possunt, vt credant. Primū omniū, nūquid hæc cōtradictio est manifestaria, vt idem opus sit simul bonū, & malū in cōspectu Dei? In naturalibus nihil prohibet, eundē cibū, qui ad vnum est morbum salubris, respectu alius, esse pestilentē, sed quod vnu opus simul fiat secundū regulā, legē, & voluntatē Dei, atque idem simul contra eandem legem, regulam, & voluntatem (hoc est enim esse bonum, & mortale malum) quomodo ex quibuscunq; causis fiat, est intellectu possibile. Adde, quod si peccatum est secundum iudicium Dei, quomodo per misericordiā nō imputatur? Nunquid non tam iustus est Deus, q̄ misericors? quo ergo patet id in quo iudicat perdurare rationē peccati, & in scipsum offendit, poterit per misericordiam nō imputari? Hoc autem duobus me loquor, & libro. 1. & item secundo memini reprobasse. Dismissis ergo contradictionibus istorum, ratio conclusionis est hæc. Potest qd̄ per gratiam Dei opus iuxta suam legem perficeret, vt nullum admisceat malum finē, aut circumstantiā, sed fiat iuxta eius voluntatem, alias nequicquam quotidie petere mus. Fiat voluntas tua in terra, sicut in cœlo: ergo tale opus ex perserit prorsus culpaz. Id quod vno testimonio Cypriani constantissimē confirmatur, Cypria. quod tamen Luthe. art. 2. pro se adfert ex epistola quadam de mortalitate. Ait enim diuus ille martyr, Obsessa mens hominis & vndiq; zabuli infestatione vallata, vix occurrit singulis, vix resistit. Si auaritia prostrata est, exurgit libido: si libido cōpressa est, succedit ambitio: si ambitio cōtempta est, ira exasperat, superbia inflat, vinolentia inuitat, inuidia concordiam rumpit, amicitiam zelus abscondit, &c. Ex isto loco quemadmodum Luther exprimere valens, omnia opera esse peccata, nemo nisi discepuli tui videt. Imprimis non dicit, quod vno vitio visto aliud nos vincat, sed quod alia pugna carnis insurget. At vt illud interim præstet mustibi, cur intercalas authoritatem, & nō legis continuā: ait enī, Si auaritia prostrata est, exurgit libido. Prosternere ergo auaritiam, nō est peccatum: sed virtus. Et si libido cōpressa est, succedit ambitio. Igitur comprimere possumus libidinem, ita vt nullam habeat rationē peccati. Cyprianus itaque adeò negat, omne opus esse peccatum, vt affirmet eadem affectiones, quae nos quandoq; deuincent, à nobis etiam vicissim superari. Desinete ergo esse. Cessate, peccata dicere, opera, quae per auxilium Dei à nobis fiunt, & maxima ipsius sunt

Ratio conclusionis.

Aliud argu sunt beneficia. Vtrum quando Paul. non ipse, mentum. sed in eo viuebat C H R I S T V S, & quando nihil sub sole metuebat, quod se à charitate Dei separaret, tunc etiam omne opus eius peccatum. *Impietatis* dicere audetis? An prædicatio Ioannis precur cœniciatur. foris C H R I S T I, & omnes etiam martyrum confessiones, quando pro C H R I S T O cœde bantur, occidebantur, & dilaniabantur, peccata etiamnum erant, quia procedebant à libero arbitrio? Cum tñ opera, quæ nō fiant per libe. arbi. digna esse non possunt aliquo præmio, eo quòd vt peccatum, ita neq; virtutis opus est, nisi libere fiat. Profectò qui ita est in sanctos blasphem⁹, neq; sanctissimæ Dei genitrici par cet. Dicite ergo officia intemeratę virginis, dū C H R I S T V M lactabat, gestabat, et nutriebat, peccata fuisse. Atq; adeo verbum illud, Ecce ancilla domini, ex quo beata dici meruit ab omnibus generationibus, vt sit vestra consummata blasphemia. Nos enim Paul. auscultam⁹, quia ad Cor. euigilare iustos iubet, ne peccent. Et rursus, si nupserit, inquit, virgo, non peccat. 1. Pet. 1. Et Petrus, egregias nobis virtutes proponens, subdit, Haec enim facientes non peccabis alii. Iaco. 3. quando. & Iaco. non ait, In omnibus offendimus oēs: sed in multis. Sanè quòd alia sunt 1. Ioan. 3. in qbus nō peccemus. & Ioā. Omnis qui in eo manet, nō peccat. Quin satis nobis est, C H R I - Ioan. 5. S T V M audire magistrū, qui ait, Ecce sanus factus es, iā noli peccare. Ex his nāq; & huiusmodi Syn. Tri. di alijs confecit Syno. sancta præfens, cōfessio nem illam in calce cap. 11. aduersarij; scilicet, orthodoxæ religionis doctrinæ, qui dicunt, iustum in omni bono opere peccare. & can. 25. vbi talium ausum anathematis ferit censura.

Ad respondendum aduersarij.

Cap. 5.

Potuisse ego equidem silenter prætermittere responsa argumentorū aduersar̄ partis: adeo ab ijs qui pri⁹ nobis scripsere, cūcta sunt optime diluta: sed ne instituti filum & seriem abrum pam, curabo citra tedium illa percurrere. Eo præsertim, quòd cap. 19. primi libri, vbi cōstituimus, non omnia opera peccatoris peccata esse: & 2. c. lib. 2. vbi agebamus de dispositionibus ad gratiam, huiusmodi respōsiones in hūc remissimus locum. Rationem isti nullā adferre possunt, quia necessitatem hanc suam peccandi à contagione originalis culpæ diducūt: quæ res est extra lineam naturalem. Inde enim statim configunt commētum quoddam super illud verbum C H R I S T I, Non potest arbor Non potest malabonos fructus facere. Est enim, inquiunt,

Lib. II. Cap. V.

concupiscentia inevitabile malum, neq; vllum arbor me opus fieri potest à nobis, quod nō aliquo mo dō nascatur ex illa: omne ergo est tali ratione malum. Pari modo persuadebant suā hæresim Manichæi, vt adnotat Aug. 2. lib. de verbis do Manichei. mini, dicentes, vñ ā esse naturā bonam, quæ nō poterat facere malum: aliā verò malā, quæ non poterat facere bonū. Et ideo ait illic Aug. 2. lib. & postea in Enchiridio, quòd nomine arboris non intelligitur natura, sed voluntas, & vocat voluntatem intentionē more philosophorum. Hoc enim modo neq; ex mala arbore na scitur bonum opus, neq; ex bona malum. Nā si arbor acciperetur pro natura, cum omnis na tura bona sit, nulla posset facere malum: neq; ipsa potentia voluntatis. Qua'n intentionem alibi vocat C H R I S T V S oculum, vbi ait, Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuū lucidum erit: si autem nequam, totum erit tene brosum. Et quod nomine arboris non natura intelligatur, sed voluntatis intentio, patet ex alijs verbis. Aut facite arborē bopā & fructum eius bonum: aut arborem malam, & fructum eius malum. Naturam eī non facimus, sed vo luntatem, atq; opera quæ inde germinantur. Igitur neq; omnia opera nascuntur ex concu piscentia carnis, neque illa dicitur arbor, vnde inficiātur omnia opera: sed omnia sunt bona, vel mala à voluntate. A qua, potissimum si di uinitus adiuetur multa esse possunt opera bo na. Simili modo detorquent, & illud, Quod na tum est ex carne, caro est, & quod natū est ex spiritu, spiritus est. Eliciētes inde, quòd omnia opera, etiam illa quæ ex gratia procedunt, quā uis illa ratioē sint spiritualia, nihilominus qua parte diminant ex cōcupiscentia carnis, sunt carnalia & peccata. At verbum illud solum adduxit C H R I S T V S, similitudinis gratia. Ni mirum, quòd quemadmodum ex generatiōe animali nascitur homo animalis, ita ex regene ratione baptismatis nascatur spiritualis. Quòd si quis velit ad operare ferre, id tantum poterit euincere, quòd illa opera quæ nascuntur ex inclinatione & intentione carnis, præter fati onem sint vitiosa. Porro autem contrahumanū sensum est, quòd omnia opera nostra hoc mo do ortum habeant ex carne. **T**alia verò loca quibus de capite suo contortis enituntur, pluri ma sunt in veteri pagina. Atq; inde primum initium sumunt, vbi ait Moses, Videns domi nus, quòd multa malitia hominum esset in ter ra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tēpore, pœnituit cum, quòd ho minem fecisset super terram, &c. Ex illo verbo, Cuncta cogitatio cordis intenta est ad ma

